

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

**ANONİM ORTAKLIKTA PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA ve İNCELEME
HAKKI**

Burak SÜMER

Doktora Tezi

Ankara, 2022

**ANONİM ORTAKLIKTA PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA ve İNCELEME
HAKKI**

Burak SÜMER

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2022

KABUL VE ONAY

Burak SÜMER tarafından hazırlanan “Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı” başlıklı bu çalışma, 07/01/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK (Başkan)

Prof. Dr. Rauf KARASU (Danışman)

Prof. Dr. Mehmet Emin BİLGE (Üye)

Prof. Dr. Mustafa İsmail KAYA (Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Semih Sırrı ÖZDEMİR (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

12/01/2022

Burak SÜMER

I “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.
* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Prof. Dr. Rauf KARASU** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Burak SÜMER

ÖZET

SÜMER, Burak. Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Doktora Tezi, Ankara, 2022.

Anonim ortaklıkta her pay sahibi genel kurulda, yönetim kurulundan şirketin işleri; denetçilerden ise denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi alma talebinde bulunma hakkına sahiptir. Ayrıca her pay sahibinin şirketin ticari defterlerini ve yazışmalarını, sorusunu ilgilendiren kısımları ile sınırlı olarak inceleyebilme hakkı bulunmakla birlikte, bunun için genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı gereklidir. Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının reddi, talep edilen bilginin şirket sırlarının açıklanmasına veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girmesine neden olabilecek ise söz konusu olabilir.

Bilgi alma ve inceleme talebinin cevapsız bırakılması, haksız olarak reddedilmesi, ertelenmesi veya pay sahibinin kanunda düzenlendiği şekilde bilgi alamaması halinde, hakkın açılacak bir dava ile mahkeme aracılığıyla kullanılması da mümkündür.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde bilgi alma ve inceleme hakkının genel nitelikleri ile karşılaştırmalı hukuktaki düzenlenme şekli; ikinci bölümde hakkı etkileyen ilkeler ve hakkın düzenlenme amacı; üçüncü bölümde bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması ve hakkın sınırları; dördüncü ve son bölümde ise hakkın ihlalinin hukuki sonuçları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pay Sahibi, Genel Kurul, Bilgi Alma, İnceleme, Şirket Sırları, Korunması Gereken Diğer Şirket Menfaatleri.

ABSTRACT

SUMER, Burak. The Right To Request Information And Examination of The Shareholders In Joint Stock Company, PhD Thesis, Ankara, 2022.

At the general meeting, any shareholder of a joint stock company is entitled to information from the board of directors on the affairs of the company and from the external auditors on the methods and results of their audit. Also the company ledgers and business correspondence, limited to the parts about the question may be inspected only with the express authorisation of the general meeting or by resolution of the board of directors. It may be refused where providing it would jeopardise the company's trade secrets or other interests warranting protection.

If the request for information and examination is left unanswered, unfairly rejected, postponed or if the shareholder is unable to obtain information as regulated in the law, it is also possible to exercise the right through a lawsuit to be filed.

Our study consists of four parts. In the first part, the general characteristics of the right to information and examination and the way it is regulated in comparative law; in the second part, the principles affecting the right and the purpose of regulation of the right; the exercise of the right to receive and review information and the limits of the right in the third part; In the fourth and last chapter, the legal consequences of the violation of the right are discussed.

Keywords: Shareholder, General Meeting, Request Information, Inspection, The Company's Trade Secrets, The Company's Other Interests Warranting Protection.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM:	
BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKI KAVRAMI, HAKKIN ANONİM	
ŞİRKETLER HUKUKUNDAKİ DÜZENLENME ŞEKLİ VE HUKUKİ	
NİTELİĞİ.....	3
1.1. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKI KAVRAMI.....	3
1.1.1. Bilgi Alma Kavramı.....	6
1.1.2. İnceleme Hakkı Kavramı	8
1.2. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ DÜZENLENME ŞEKLİ	9
1.2.1. Türk Hukuku	9
1.2.2. Karşılaştırmalı Hukuk	14
1.2.2.1. İsviçre Hukukundaki Düzenlenme Şekli	14
1.2.2.1.1. İsvBK’da 1992 yılında Yapılan Değişiklikler Sonrası	
Düzenleme.....	14
1.2.2.1.2. İsvBK’da 2020 yılında Yapılan Değişiklikler Sonrası	
Düzenleme.....	19
1.2.2.2. Alman Hukukundaki Düzenlenme Şekli	25
1.3. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	30
1.3.1. Bireysel Hak Niteliği	30
1.3.2. Bağımsız Hak Niteliği.....	32
1.3.3. Müktesep Hak Niteliği	35
1.3.4. Vazgeçilmez Hak Niteliği.....	41

2. BÖLÜM:

BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKINI ETKİLEYEN İLKELER, HAKKIN DÜZENLENME AMACI, HAKKIN BENZER KAVRAMLAR VE KURUMLAR İLE İLİŞKİSİ	46
2.1. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKINI ETKİLEYEN İLKELER	46
2.1.1. Dürüst Resim İlkesine Göre Hesap Verme Yükümlülüğü.....	46
2.1.2. Hakların Sakınılması İlkesi	51
2.1.3. Anonim Şirketlerde Eşit İşlem İlkesi	55
2.1.3.1. Eşit İşlem İlkesinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Yönünden Mutlak Görünümü	59
2.1.3.2. Eşit İşlem İlkesinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Yönünden Özel Görünümü.....	60
2.1.4. Emredici Hükümler İlkesi	65
2.1.5. Gündeme Bağlılık İlkesi	69
2.2. BİLGİ ALMA HAKKININ AMACI.....	74
2.3. BİLGİ ALMA HAKKININ BENZER KAVRAM ve KURUMLAR ile İLİŞKİSİ	78
2.3.1. Kamuyu Aydınlatma/Şeffaflık Kavramı	78
2.3.2. Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma Hakkı.....	82
2.3.3. Denetçinin Bilgi Alma Hakkı	87
2.3.4. Özel Denetçinin Bilgi Alma Hakkı.....	88

3. BÖLÜM:

BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKININ KULLANILMASI VE SINIRLARI	92
3.1. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ TARAFLARI	92
3.1.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Sahipleri	92
3.1.1.1. Pay Sahibi	92
3.1.1.1.1. Pay ve Pay Sahipliği Kavramı.....	92
3.1.1.1.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Pay Sahipliği Sıfatına Bağlı Olması.....	93

3.1.1.1.3. Pay Sahipliği Sifatının İspatı.....	96
3.1.1.1.4. İntifa Senedi Sahiplerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı.....	101
3.1.1.2. Temsilci	103
3.1.1.2.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Temsilci Aracılığıyla Kullanılması	105
3.1.1.2.2. Temsil Şekilleri	109
3.1.1.2.2.1. Kanuni Temsilci.....	109
3.1.1.2.2.2. İradi Temsilci.....	111
3.1.1.2.2.3. Ortak Temsilci	114
3.1.1.3. Pay Sahibi Sıfatı Olmayan Kişilerin Bilgi Alma Hakkı	116
3.1.1.3.1. Pay Üzerinde İntifa Hakkı Olanların Bilgi Alma Hakkı .	116
3.1.1.3.2. Pay Üzerinde Rehin Hakkı Olanların Bilgi Alma Hakkı	123
3.1.1.3.3. Pay Üzerinde Hapis Hakkı Olanların Bilgi Alma Hakkı	126
3.1.1.4. Şirket Alacaklılarının Bilgi Edinememe Sorunu	129
3.1.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Muhatabı	132
3.1.2.1. Yönetim Kurulu.....	134
3.1.2.2. Genel Kurul	141
3.1.2.3. Denetçiler.....	142
3.1.2.4. Tasfiye Memurları	147
3.2. BİLGİ ALMA HAKKININ KONUSU ve KAPSAMI	151
3.2.1. Şirket İşleri ve Şirket Denetiminin Yapılma Şekli ve Sonuçları	154
3.2.1.1. Şirket İşleri	154
3.2.1.2. Şirket Denetiminin Yapılma Şekli ve Sonuçları.....	157
3.2.2. Bağlı Şirketler Hakkında Bilgi Alma.....	160
3.2.2.1. Raporlama Yükümlülüğü (TTK m. 199).....	162
3.2.2.2. Pay Sahibinin Bağlı Şirketler Hakkında Genel Kurulda Bilgi Alma Talebi (TTK m. 200)	166
3.2.3. Gereklilik Kriteri.....	173
3.3. İNCELEME HAKKININ KONUSU ve KAPSAMI	176
3.3.1. Finansal Tablolar ve Konsolide Finansal Tablolar	181
3.3.2. Yönetim Kurulunun Yıllık Faaliyet Raporu	182

3.3.3. Denetleme Raporları	185
3.3.4. Yönetim Kurulunun Kâr Dağıtım Önerisi	186
3.3.5. Ticari Defterler.....	189
3.3.6. Şirket Yazışmaları.....	193
3.4. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ KULLANILMASI	193
3.4.1. Bilgi Alma Hakkının Kullanılması	194
3.4.1.1. Bilgi Alma Talebi	198
3.4.1.2. Verilecek Bilginin Özenli ve Gerçeğe Uygun Hesap Verme İlkelerine Uygun Olması	201
3.4.2. Bilgi Alma Hakkının Kullanılacağı Yer ve Zaman	202
3.4.2.1. Hakkın Genel Kurulda Kullanılması	202
3.4.2.2. Hakkın Genel Kurul Toplantısından Önce Kullanılması	206
3.4.2.3. Hakkın Kanun'da Belirtilen Süreler Dışında veya Genel Kurul Toplantısından Sonra Kullanılması.....	210
3.4.2.4. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Şirketin Kuruluş Aşamasında Kullanılması	212
3.4.3. İnceleme Hakkının Kullanılması	214
3.4.3.1. İnceleme Talebi	215
3.4.3.2. İnceleme Talebinin Yerine Getiriliş Şekli	220
3.4.4. İnceleme Hakkının Kullanılacağı Yer ve Zaman.....	222
3.5. İsvBK'da 2020 YILINDA YAPILAN REVİZYON DOĞRULTUSUNDA BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ KULLANILMASINA İLİŞKİN TTK'da YAPILABİLECEK DÜZENLEMELER	225
3.5.1. Azınlık Pay Sahiplerine Genel Kurul Dışında Bilgi Alma Hakkı Tanınması	226
3.5.2. Azınlık Pay Sahiplerine Genel Kurul Dışında Bilgi Alma Hakkı Tanınmasının Özel Denetim İsteme Hakkı ile İlişkisi	229
3.5.3. İnceleme Hakkının Azınlık Hakkı olarak Düzenlenmesi ve İnceleme İzni Vermeye Yetkili Şirket Organı	230
3.5.4. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Reddinin Gerekçelendirilmesi	232
3.6. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ SINIRLARI	233
3.6.1. Kanunda Yer Alan Sınırlamalar.....	235

3.6.1.1. Şirket Sırrı.....	237
3.6.1.2. Korunması Gereken Şirket Menfaatleri.....	245
3.6.2. Kanunda Yer Almayan Sınırlamalar.....	249
3.6.2.1. Sadakat Yükümlülüğü	249
3.6.2.2. Objektif İmkânsızlık	255

4. BÖLÜM:

BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKININ İHLALİNİN HUKUKİ SONUÇLARI VE HAKKIN DAVA YOLUYLA KULLANILMASI259

4.1. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ DAVA YOLUYLA

KULLANILMASI ve DAVANIN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	259
4.1.1. Dava Hakkının TTK’da Düzenlenme Şekli	259
4.1.2. Davanın Hukukî Niteliği.....	262

4.2. DAVANIN AÇILMASI ŞARTLARI.....264

4.2.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Kullanılmış Olması	264
4.2.2. Bilgi Alma ve İnceleme Talebinin Sonuçsuz Kalması	265
4.2.3. Başvuru Şartlarının Dava Şartı Olarak Değerlendirilmesi.....	268

4.3. DAVANIN TARAFLARI ve DAVA AÇMA SÜRESİ.....269

4.3.1. Davacı	270
4.3.2. Davalı.....	272
4.3.3. Dava Açma Süresi.....	273

4.4. YETKİLİ ve GÖREVLİ MAHKEME276

4.5. YARGILAMA USULÜ.....277

4.6. İSPAT YÜKÜ279

4.7. DAVADA DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLME ŞEKLİ ve KARARIN

NİTELİĞİ ile İCRA EDİLMESİ SORUNU	283
4.7.1. Delillerin Değerlendirilme Şekli.....	283
4.7.2. Mahkeme Tarafından Verilen Kararın Kesin Olması.....	289
4.7.3. Mahkeme Kararının İcra Edilmesi Sorunu	293

4.8. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ İHLALİNİN DİĞER HUKUKİ

SONUÇLARI.....	298
-----------------------	------------

4.8.1. Hakkın İhlalinin Genel Kurul Kararlarının Butlanına Neden Olması	298
4.8.2. Hakkın İhlalinin Genel Kurul Kararlarının İptaline Neden Olması.....	303
4.8.3. Hakkın İhlalinin Anonim Şirketin Haklı Nedenle Feshine Neden Olması..	308
4.9. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ DELİL TESPİTİ veya İHTİYATİ TEDBİR YOLUYLA TALEP EDİLMESİ.....	311
4.10. TAHKİME ELVERİŞLİLİK.....	314
4.11. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKI UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK.....	317
SONUÇ.....	321
KAYNAKÇA	329
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	348
EK 2. ETİK KURUL / KOMİSYON İZİNİ YA DA MUAFİYET FORMU.....	350

KISALTMALAR

AlmPOK	: Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Bankacılık ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
E.	: Esas
EGKS	: Elektronik Genel Kurul Sistemi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İK	: İcra ve İflas Kanunu
İsvBK	: İsviçre Borçlar Kanunu
İÜHFMD	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KİS	: Katılma İntifa Senedi
m.	: Madde
MED	: Muhasebe Enstitüsü Dergisi
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu
N.	: Numara
s.	: Sayfa
S.	: Sayı

SPK	: Sermaye Piyasası Kurumu
SerPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
§	: Paragraf
T.	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TSY	: Ticaret Sicil Yönetmeliği
TTK	: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
VUK	: Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Anonim şirketler, günümüzde dünya ekonomisine yön veren, uluslararası etkinliğe sahip, bireysel ve toplu sermaye işlevselliğinin önemli bir aracı olan ticari kuruluşlardır. Anonim şirketlerin oluşumu ise kişilerin sermayelerini şirkete getirmesi ve bu sermayelerin şirket bünyesinde toplanması yolu ile gerçekleşmektedir. Şirkete sermaye getiren bu kişiler, şirket sermayesinden pay elde ederek pay sahipliği sıfatını kazanmaktadır. Zira anonim şirketin belirli olan sermayesinin paylara bölünmesi, onun temel unsurlarından birini oluşturmaktadır (TTK m. 329/1).

Anonim şirketlerde karar alma organı genel kurul; yönetim ve temsil organı ise yönetim kuruldur. Genel kurulda alınacak kararlarda ise kural olarak çoğunluk ilkesi uygulanmaktadır. Bu ilke doğrultusunda alınan kararlarda çoğunluk pay sahiplerinin iradesi etkili olacağından, azınlık ve bireysel pay sahiplerinin menfaatlerinin zarara uğrama tehlikesi her zaman mevcuttur. Örneğin yıllık kâr üzerinde tasarrufa, kâr payları ile kazanç paylarının belirlenmesine, yedek akçenin sermayeye veya dağıtılacak kâra katılması dâhil, kullanılmasına dair kararların alınması genel kurulun yetkisinde olduğundan (TTK m. 408/2-d), çoğunluk pay sahiplerinin bu kararlardaki gücü azınlık pay sahiplerinin maddi menfaatlerini olumsuz yönde etkileyebilecektir. Bu nedenlerle azınlık ve bireysel pay sahiplerinin, çoğunluk pay sahipleri ve dolayısıyla şirket tüzel kişiliği karşısındaki zayıf konumunun güçlendirilmesi için TTK’da pay sahipliği sıfatına bağlı haklar öngörülmüştür.

Pay sahibinin şirket tüzel kişiliğine ve çoğunluk pay sahiplerine karşı korunabilmesi, yalnızca pay sahipliği sıfatından doğan, kullanılması herhangi bir pay oranına veya imtiyaza tabi tutulmayan, feragat edilemeyen, ayrıca sınırlandırılması veya ortadan kaldırılması mümkün olmayan bireysel hakların kanunda öngörülmesi yoluyla mümkündür. Sözü edilen koruyucu hükümler ise 6102 sayılı TTK’nın 425-444. maddeleri arasında, “Pay Sahibinin Kişisel Hakları” üst başlığıyla yer almıştır. İnceleme konumuz olan “Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı” da pay sahibine tanınmış olan önemli haklardan biridir.

Bilgi alma ve inceleme hakkının, pay sahibini koruyucu ve aydınlatıcı niteliğine rağmen, mülga 6762 sayılı TTK'da yetersiz, işlevselliği bulunmayan ve hakkın öngörülme amacını karşılamayan şekilde yer verilmesi nedeniyle, mehz Alman ve İsviçre hukukundaki konuya ilişkin hükümler esas alınarak hak, 6102 sayılı TTK'nın 437. maddesinde ayrıntılı bir şekilde yeniden düzenlenmiştir. Bununla birlikte TTK'nın 437. maddesinde öngörülen düzenlemenin bazı zayıf noktaları da bulunmaktadır. Bu hususlardaki tartışmalara ve değerlendirmelere çalışmamızda değinilecektir.

Bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin TTK'nın 437. maddesi genel itibariyle yeni düzenlemeler içermekle birlikte yapılan en önemli yenilik, hakkın mahkemede açılacak bir eda davası yoluyla kullanılmasına imkân sağlanmasıdır. TTK'nın 437/5. maddesinde öngörülen bu dava hakkı ile bilgi alma ve inceleme hakkının işlevselliği artırılmış, aynı zamanda da hakkın ihlali halinde pay sahiplerine başvurabilecekleri hukuki bir yol öngörülmüştür. Bilgi alma davası olarak ifade edilen bu hukuki yol çalışmamızda ayrıntılı olarak incelenecektir. Ayrıca bilgi alma ve inceleme hakkının ihlalinin, genel kurul kararlarının butlanı ve iptaline neden olmasına ilişkin diğer hukuki sonuçları da ayrı bir başlık altında değerlendirilecektir.

Çalışmamızda bilgi alma ve inceleme hakkının niteliği, kullanım şekli ve usulü ile birlikte mehz kanunlardaki düzenlemeler TTK'daki düzenleme ile karşılaştırmalı olarak incelenerek hakkın gelişiminin ne yönde olması gerektiği kanaatine ulaşılmaya çalışılacaktır. Özellikle İsvBK'da 2020 yılında yapılan değişiklikler, inceleme konumuz olan bilgi alma ve inceleme hakkını da kapsamakta olup düzenlemenin revize edilmiş hali, hakkın gelişimi hakkında yol gösterici niteliktedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKI KAVRAMI, HAKKIN ANONİM ŞİRKETLER HUKUKUNDAKİ DÜZENLENME ŞEKLİ ve HUKUKİ NİTELİĞİ

1.1. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKI KAVRAMI

Anonim şirket¹ pay sahipleri, şirkete getirdikleri sermaye karşılığında kazanç elde etmeyi amaçlamaktadır. Pay sahibinin elde edebileceği bu kazanç, şirketin faaliyette olduğu dönemde kâr payı, şirketin sona ermesi döneminde ise tasfiye payı olarak adlandırılır. Ancak pay sahiplerinin şirkete getirdikleri sermayenin, herhangi bir süre sınırlaması olmaksızın şirkete tahsis edilmesi, kâr payının yalnızca şirketin net dönem kârı olması halinde, tasfiye payının ise şirket borçları ödendikten sonra arta kalan bir miktar olması halinde elde edilebilmesi taraflar arasında bir çıkar çatışması oluşturmakta ve pay sahiplerinin, anonim şirkete karşı korunmalarını zorunlu hale getirmektedir².

Anonim şirketlerde pay edinen kişilerin, bu paydan elde edecekleri menfaatlerin korunması amacıyla pay sahiplerine, yalnızca bu sıfatlarına bağlı olarak TTK'da tanınan haklardan biri de “Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı” kenar başlığıyla TTK'nın 437. maddesinde düzenlenmiştir. Madde kenar başlığında yer alan “bilgi”nin sözlük anlamı “*öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf*”³ şeklindedir. Özel hukukun temel kavramlarından olan “hak” kavramı ise “*hukuken korunan ve yararlanılması hak sahibinin iradesine bırakılan menfaatler*” olarak tanımlanabilir⁴. Hak kavramının “*menfaatlerin korunması*” amacı ile bilgi kavramının “*bir gerçeğin elde edilmesi*” anlamının birleşimi sonucunda bilgi alma hakkı doğmakta

¹ Çalışmamızda, 6102 sayılı TTK'nın 1531. maddesine dayanılarak “şirket” ve “ortaklık” kanuni terimleri aynı anlamda ve birlikte kullanılmıştır.

² Kırca, İsmail/Şehirli Çelik, Feyzan Hayal/Manavgat, Çağlar; Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2013, s. 255-256; Akyazan, Sıtkı; “Anonim Ortaklıklarda Paydaşların Müktesep Hakları”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 8, S. 2, Aralık 1975, s. 37.

³ TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr> (erişim tarihi: 20/02/2021).

⁴ Öztan, Bilge; Medeni Hukuk'un Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, 16. Bası, Ankara 2004, s. 58.

olup söz konusu hak ile pay sahiplerinin ortaklığın iş ve işlemleri hakkında bilgi sahibi olabilmeleri, bu sayede de kişisel menfaatlerini ortaklığa karşı koruyabilmeleri mümkün hale gelmektedir.

Bilgi alma ve inceleme hakkı, Türk hukuku ve mehzaz hukuk sistemlerinin mülga ve yürürlükteki kanunlarında farklı kavramlar altında düzenlenmiştir. Mehzaz İsviçre hukukunda halen yürürlükte olan ve bilgi alma hakkını düzenleyen, İsvBK'nın 696 ve 697. maddelerinin üst başlığı *Kontrollrechte der Aktionäre* (pay sahiplerinin kontrol/denetim hakları) olarak belirlenmiştir. İsvBK'da 1992 yılında yapılan değişiklikler sonrası da üst kavram aynı şekilde kullanılmıştır. Bilgi alma hakkının, şirket denetim ve faaliyet raporunun şirket tarafından hazır edilmesi ve pay sahiplerinin incelemesine sunulmasına ilişkin düzenlemeler getiren İsvBK'nın 696. maddesinin kenar başlığı *Bekanntgabe des Geschäftsberichtes* (raporların açıklanması), soru sorma yoluyla bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına, ayrıca hakkın ihlali halinde mahkemeye başvurulabileceğine ilişkin düzenlemeler getiren 697. maddesi ise *Auskunft und Einsicht* (bilgi alma ve inceleme) kenar başlığıyla düzenlenmiştir. Bununla birlikte İsvBK'da kullanılan *Kontrollrechte der Aktionäre* üst kavramının, hakkın kapsamını tam olarak ifade etmediği de doktrinde ileri sürülmüştür⁵.

İsvBK'nın 696 ve 697. maddelerinde 19/06/2020 tarihinde yapılan; ancak henüz yürürlüğe girmeyen⁶ düzenlemelerde ise madde içerikleri ile üst kavram ve kenar başlıkları arasındaki uyum sağlanmış görünmektedir. İsvBK'nın 696. maddesi yapılan değişiklikle iptal edilmiş⁷, bilgi alma ve inceleme hakkı kanunun 697 ve 697a maddelerinde yeniden düzenlenmiştir. Her iki madde doktrinde kabul gören kullanıma

⁵ Kaya, Arslan; Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2001, s. 43.

⁶ 11/09/2020 tarihinde yapılan resmi basın duyurusunda, bilgi alma ve inceleme hakkının da aralarında bulunduğu revizyon hükümlerinin 2022 yılında yürürlüğe girmesinin beklendiği açıklanmış ise de Federal Konsey'in internet sitesinde, değişikliklerin yürürlüğe girmesinin 2023 yılına kadar beklenmediği belirtilmiştir. <https://www.bj.admin.ch/bj/de/home/wirtschaft/gesetzgebung/aktienrechtsrevision14.html> (Erişim Tarihi: 14/10/2021). Bu konuda ayrıca bkz. Kunz Peter V.; Zum «Aktienrecht 4.0»: Einordnung und Überblick zur neuen schweizerischen Aktienrechtsordnung, Stämpfli Verlag, recht 2021, s. 199-200.

⁷ İsvBK'nın 696. maddesi iptal edilmiş ise de hüküm esasında genel kurula ilişkin düzenlemeler arasına taşınarak İsvBK m. 699a'da yeniden düzenlenmiştir.

uygun olarak⁸, *Auskunfts und Einsichtsrecht* (bilgi alma ve inceleme hakkı) üst başlığı altında, bilgi alma hakkına ilişkin 697. madde *Auskunftsrecht* (bilgi alma hakkı), inceleme hakkını düzenleyen 697a maddesi ise *Einsichtsrecht* (inceleme hakkı) kenar başlığı ile düzenleme alanı bulmuştur.

Alman hukukunda, bilgi alma hakkını düzenleyen § 131 hükmünün üst başlığında, düzenleme ile uyumlu ve istikrarlı bir kullanım sağlanmış olup madde başlığı olan *Auskunftsrecht des Aktionärs* kavramı, kanunun 1937 ve 1965 tarihli versiyonlarında aynen korunmuştur. Alman hukukundaki kavram ve madde içeriği birbiriyle uyum içindedir. Zira Alman hukukunda pay sahiplerine ayrıca inceleme hakkı tanınmadığından⁹, *Auskunftsrecht des Aktionärs* kavramı ile yapılan düzenlemenin, pay sahibinin soru sormak suretiyle bilgi alma hakkını kullanabileceğine, hakkın kullanımının engellenmesi halinde ise mahkemeye başvuruda bulunulabileceğine ilişkin olduğu konusunda herhangi bir uyuşmazlık bulunmamaktadır¹⁰.

Türk hukukunda ise mülga 6762 sayılı TTK'nın 362 ve 363. maddelerinde pay sahiplerine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkı, “malumat alma hakkı” üst başlığıyla düzenlenmiş ise de hakkın ayrıntılı olarak düzenlenmemesi ve yetersiz olması, hakkın hangi kavram altında açıklanması gerektiği hususunda farklı görüşlerin ortaya çıkmasına ve hakkın ifade edilmesinde farklı kavramların kullanılmasına neden olmuştur¹¹. Kanun koyucu bu tartışmaları da göz önünde tutarak hakkın kapsamını karşılayacak ve madde içeriği ile uyumlu olacak şekilde, hakka ilişkin düzenlemenin öngörüldüğü 6102 sayılı TTK'nın 437. maddesini “Bilgi alma ve inceleme hakkı” kenar başlığıyla düzenleme yoluna gitmiştir¹².

⁸ İsviçre hukukunda 19/06/2020 tarihinde kabul edilen değişiklik öncesinde, doktrinde ve uygulamada bilgi alma hakkının *Auskunftsrecht* ve *Informationsrecht* kavramlarıyla ifade edilmesi yönünde genel bir uyum sağlanmıştı (Kaya, s. 45).

⁹ Hoffmann-Becking, Michael; Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 4: Aktiengesellschaft, 5. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2020, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 40.

¹⁰ Kaya, s. 44.

¹¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, s. 47 vd.

¹² Aynı yönde bkz. Dolu, Ali Murat; Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 49-50.

1.1.1. Bilgi Alma Kavramı

Bilgi alma kavramı, şirket tarafından pay sahiplerinin incelemesine sunulacak rapor ve belgelerin incelenmesi sonucunda elde edilebilecek bilgileri kapsadığı gibi (pasif bilgi alma hakkı), pay sahibinin şirket organlarına genel kurulda soracağı sorularla elde edebileceği bilgileri de (aktif bilgi alma hakkı) içine alan bir üst kavramdır.

Pay sahibi, genel kurul toplantısından en az on beş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde hazır bulundurulması gereken finansal tabloların, konsolide finansal tabloların, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun, denetleme raporlarının ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin incelemesi ile şirket hakkında bilgiye ulaşabileceği gibi (TTK m 437/1), genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden ise denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında, ilgililere yönelteceği somut sorularla bilgi alma talebinde bulunmak suretiyle bilgi elde edebilir (TTK m 437/2-5).

Pay sahibinin herhangi bir talepte bulunmasına gerek olmaksızın, şirket tarafından incelemesine hazır tutulacak belge ve raporlar ile bilgi almasını sağlayan TTK'nın 437/1. maddesi, bilgi alma hakkının pasif yönüne ilişkin bir düzenlemedir. Ancak doktrinde *Dolu*, TTK'nın 437/1 hükmünde belirtilen belge ve raporların pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulması yükümlülüğünün, TTK'nın 437/2-5 hükümleri kapsamında bir bilgi alma hakkı olmadığı, zira ortaklığın internet sitesinde bu belge ve raporların yayınlanması halinde söz konusu yükümlülüğün yerine getirileceği, bu nedenle ilgili fıkradaki düzenlemenin bilgi alma ve inceleme hakkı kavramı içinde değerlendirilmemesi gerektiği görüşündedir¹³. Yazara göre TTK'nın 437/1 hükmünde belirtilen belge ve raporların, pay sahibinin talebi olmaksızın incelemeye hazır tutulması, düzenlemenin hak niteliğinde olmadığını, aksine şirket için öngörülen bir yükümlülük olduğunu göstermektedir. Bu nedenle TTK'nın 437/1 hükmü ile diğer fıkraları, bilgi alma

¹³ Dolu, s. 13-14.

ve inceleme hakkının aktif ve pasif yönlerini düzenlememekte olup ilgili düzenlemeler birbirinden farklıdır¹⁴.

Kanaatimizce, TTK'nın 437/1 hükmünde düzenlenen belge ve raporların pay sahiplerinin incelemesine hazır tutulması da bilgi alma ve inceleme hakkı kapsamında değerlendirilmelidir. Zira maddenin bir bütün olarak amacı, pay sahiplerinin şirketin ekonomik durumu ve faaliyetleri ile ilgili bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır. Maddenin 1. fıkrasındaki düzenleme de bu amaçtan ayrı düşünülemez. Düzenlemenin pasif hak olarak nitelendirilmesi, incelenmek üzere hazır tutulacak belge ve raporlarla ilgili pay sahibinin soru sorma hakkının bulunmaması, dolayısıyla şirketin soruların cevaplandırılması için bir kişiyi hazır bulundurma yükümlülüğü olmaması anlamına gelmektedir¹⁵. Kaldı ki ilgili fıkra kapsamında sunulan belge ve raporlarda bulunan bir bilgiye ulaşan pay sahibinin, aynı bilgiyi soru sormak suretiyle genel kurulda talep etmesi (TTK m. 437/2), hakkın kötüye kullanımı niteliğinde değerlendirilecek olup bu husus hakkın mahkeme yoluyla kullanılması talebinin reddedilmesine de gerekçe oluşturabilecektir. Ayrıca belirtmek gerekir ki TTK'nın 1524. maddesi uyarınca internet sitesi açma yükümlülüğü yalnızca TTK'nın 397/4. maddesi kapsamında denetime tabi olan sermaye şirketleri açısından öngörülmüştür. Bu nedenle istisnasız tüm anonim şirket pay sahiplerinin TTK'nın 437/1. maddesi kapsamında internet sitesinde yayınlanacak belge ve raporlar ile bilgi alma ve inceleme haklarını kullanmaları, dolayısıyla bu düzenlemenin yalnızca şirket açısından bir yükümlülük niteliğinde olduğunun kabul edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle TTK'nın 437/1. maddesi, pay sahibinin aktif bir şekilde soru sormak suretiyle bilgi alma talebinde bulunmasını gerektirmeyen; ancak pay sahiplerinin bilgiye ulaşmalarını sağlama amacına yönelik bir bilgi alma ve inceleme hakkı düzenlemesidir.

Çalışmamızda bilgi alma hakkı kavramı, TTK'nın 437/2. maddesinde düzenlendiği şekilde soru sormak suretiyle bilgi alma anlamına gelecek şekilde incelenecektir.

¹⁴ Dolu, s. 15-16. TTK'nın 437/1. maddesinde öngörülen düzenlemenin teknik anlamda bilgi alma hakkı kapsamında olmadığı yönünde görüş için ayrıca bkz. İlbasmış Hızlısoy, Özlem; Anonim Şirketin Haklı Sebep Feshi, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 142.

¹⁵ Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoğlu, Ersin; Ortaklıklar Hukuku II, Yeniden Yazılmış 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, N. 1010, s. 52.

TTK'nın 437/1 hükmü kapsamında pasif bilgi alma hakkının kullanılmasına da yeri geldiğinde değinilecektir.

1.1.2. İnceleme Hakkı Kavramı

Anonim şirket genel kurul toplantısı öncesinde, TTK'nın 437/1. maddesinde yer alan belge ve raporların, pay sahibinin incelemesi için hazır bulundurulması, hatta her pay sahibinin, gideri şirkete ait olmak üzere gelir tablosuyla bilançonun bir suretini isteyebilmesi mümkün olmakla birlikte, söz konusu belge ve raporların pay sahibinin aydınlatılması için yetersiz olması veya bilgilerin karmaşık ve anlaşılması güç veriler içermesi ihtimali her zaman mevcuttur.

Pay sahibinin TTK'nın 437/1. maddesi uyarınca yapacağı inceleme sonucunda elde edemediği bilgilere, aynı maddenin 2. fıkrası kapsamında genel kurulda yönetim kurulu ve denetçilere yönelteceği sorularla ulaşması da söz konusu olabilir. Ancak bu durumda da pay sahibinin bilgi alma hakkını tam olarak kullanması bazen mümkün olmayabilir. Özellikle verilen bilginin yetersiz ve özensiz olması halinde ya da bilginin anlaşılabilir olması için bazı şirket defter ve yazışmalarının pay sahibi tarafından bizzat veya görevlendireceği uzman aracılığıyla incelenmesi gerekebilir. Bu nedenlerle TTK'nın 437/4. maddesinde öngörülen hükümle pay sahibine, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı olması şartıyla, şirketin ticari defterleriyle yazışmalarını, bilgi alma talebine ilişkin soruları ilgilendiren kısımlarını, bizzat veya bir uzman aracılığıyla inceleme hakkı verilmiştir.

Pay sahibi soru sormak suretiyle bilgi sahibi olamaması halinde, TTK'nın 437/4. maddesi uyarınca şirketin ticari defterleri ve yazışmalarını inceleme talebinde bulunabilir. Bilgi alma hakkının genel kurul içinde ve dışında inceleme hakkına dönüşebilmesi için genel kurulun izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı gereklidir. Ayrıca TTK'da inceleme hakkı, mehz İsvBK'dan farklı olarak bir soru bağlamında tanınmıştır¹⁶.

¹⁶ TTK m. 437/4 gerekçesi.

1.2. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ DÜZENLENME ŞEKLİ

1.2.1. Türk Hukuku

Anonim ortaklıkta pay sahiplerinin korunması, onların sahip oldukları hakların işlevsel nitelikte olmasına bağlıdır. Bu nedenle pay sahibinin aktif olarak soru sormak suretiyle bilgi alması, şirket ticari defterlerini ve yazışmalarını inceleme hakkının olması, ayrıca bilgi alma ve inceleme hakkının reddi halinde mahkeme yoluna giderek bu haklarını kullanabilmesi, modern hukuk sistemlerinde de genel kabul görmüş ve düzenlenmiştir¹⁷.

Türk hukukunda bilgi alma ve inceleme hakkı ilk olarak mülga 6762 sayılı TTK'nın 362 ve 363. maddelerinde yer alan düzenlemelerle tanınmıştır. Bu hükümler büyük ölçüde İsvBK'nın, 1992 yılında yapılan değişiklikler öncesi haliyle 696 ve 697. maddelerindeki düzenlemeler esas alınarak hazırlanmıştır¹⁸.

Mülga TTK'da yapılan düzenleme her ne kadar İsvBK düzenlemesi ile büyük oranda benzerlik gösterse de her iki düzenleme arasında önemli farklılıklar bulunmaktaydı. Mevzuatın aksine mülga TTK'da şirket sırrı kavramının yeterince açıklanmaması ile bu hususun şirketin bilgi vermekle yükümlü yetkililerinin çekinceli davranmasına neden olabilecek şekilde düzenlenmesi, soru sorulması suretiyle aktif bilgi hakkı kullanımının öngörülmemesi ve hakkın ihlali halinde mahkeme aracılığıyla bu hakkın kullanılmasına dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemesi, her iki kanun düzenlemesini birbirinden ayıran noktalardır¹⁹. Ayrıca mülga TTK'da yer alan düzenlemenin, mevzuatın göre daha geniş yorumlamalara neden olabilecek, hatta mevzuatın dışında olmayan ve anonim ortaklık hukukunun niteliğine uymayacak düzenlemeler içermesi, hükmün kendi içinde çelişkiler barındırdığı ileri sürülerek doktrinde eleştirilere konu olmaktadır²⁰. Bunun da ötesinde mülga TTK'da mevzuat

¹⁷ Kaya, s. 5.

¹⁸ Kaya, s. 103.

¹⁹ Kaya, s. 104-105.

²⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, s. 105-106.

İsvBK'nın 696. maddesinden esinlenen "malumat alma hakkı" başlıklı hüküm, bilgi alma hakkından ziyade geniş anlamda bir denetim hakkı niteliğinde kabul edilmekteydi²¹.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kanunda amacına uygun ve ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi gerekliliği ise pay sahibinin menfaatlerinin korunması ile doğrudan ilgilidir. Çünkü sermayesinin şirket faaliyetleri ile kullanılmasıyla kazanç elde etmeyi amaçlayan pay sahibinin şirketin mali durumu, yönetimi ile iş ve işlemleri hakkında bilgi sahibi olmasının sağlanması, bu sayede de çıkarlarına uygun kararlar alması, pay sahibine kanun ile bu hakkın tanınması yoluyla mümkün olabilir. Kanun koyucu tarafından da bilgi alma ve inceleme hakkının önemi dikkate alınarak, mülga 6762 sayılı TTK'daki yetersiz, gerçek anlamının dışında ve işlevsel olmayan düzenlemenin aksine, 6102 sayılı TTK'nın 437. maddesinde yapılan düzenlemeyle, pay sahibine çağdaş ölçülerle örtüşen ve kamuyu aydınlatma, kurumsal denetim ve dürüst hesap verme ilkelerine göre düzenlenmiş bulunan kapsamlı bir bilgi alma ve inceleme hakkı tanınmıştır²².

TTK'nın 437/1. maddesinde pasif bilgi alma hakkı olarak nitelendirilebilecek şekilde şirket iş ve işlemleriyle ilgili pay sahibinin bilgi ve fikir sahibi olmasına yarayabilecek finansal tabloların, konsolide finansal tabloların, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun, denetleme raporlarının ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin, genel kurulun toplantısından en az on beş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulacağı, ayrıca finansal tablolar ve konsolide tabloların bir yıl süre ile merkezde ve şubelerde pay sahiplerinin bilgi edinmelerine açık tutulacağı, her pay sahibinin, gideri şirkete ait olmak üzere gelir tablosuyla bilançonun bir suretini isteyebileceği öngörülmüştür²³. Bu düzenleme dışında, Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik'in²⁴ 11/1-f bendi uyarınca genel kurulun toplantıya çağrılmasına ilişkin olağan toplantı ilanlarında ve pay sahiplerine gönderilecek

²¹ Aytaç, Zühtü; "Anonim Ortaklık Denetçilerinin Sır Saklama Yükümlülüğü", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 10, S. 1, Haziran 1979, s. 201.

²² TTK m. 437 gerekçesi.

²³ Doktrinde *Dolu*, TTK'nın 437/1. maddesi ile getirilen düzenlemenin bir haktan ziyade yükümlülük olduğu, bu nedenle ortaya çıkabilecek kavram kargaşasının da önüne geçilebilmesi için ilgili fıkradaki düzenlemeye, ayrı bir madde ve kenar başlığı altında yer verilmesi gerektiği görüşündedir (Dolu, s. 50-51 (dipnot 171)).

²⁴ RG. T. 28/11/2012, S. 28481.

mektuplarda, finansal tabloların, konsolide finansal tabloların, yönetim kurulu yıllık faaliyet raporunun, denetleme raporunun ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin şirket merkez ve şube adresleri belirtilmek suretiyle anılan adreslerde pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulduğu belirtilmelidir.

Aktif bilgi alma hakkı olarak nitelendirilebilecek ve soru sormaya yönelik bilgi alma talebinde bulunulmasına ilişkin düzenlemeye yer veren TTK'nın 437/2. maddesinde ise pay sahibinin genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebileceği, bilgi verme yükümünün, kanununun 200. maddesi çerçevesinde şirketin bağlı şirketlerini de kapsayacağı, verilecek bilgilerin, hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun olması gerektiği, pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemde bulunması üzerine, aynı bilginin, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verileceği, bu durumda maddenin 3. fıkrasında düzenlenen ve şirketin bilgi vermektan kaçınabileceği hallerin uygulanamayacağı öngörülmüştür. Zira sır saklama yükümlülüğü bulunmayan herhangi bir pay sahibine genel kurul dışında verilen bilginin, şirket sırlarının ortaya çıkacağı gerekçesiyle diğer pay sahiplerine verilmemesi çelişkiye neden olacaktır²⁵.

Şirketin bilgi vermektan kaçınabileceği hallere ilişkin TTK'nın 437/3. maddesinde, bilgi verilmesi halinde şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği durumlarda talebin reddedilebileceği düzenlenmiştir. Bu fıkrada hakkın sınırları ve şirket organlarının bilgi alma talebini değerlendirirken kıstas alacağı kavramlar “şirket sırrı” ve “korunması gereken şirket menfaatleri” olarak belirlenmiştir.

Şirketin ticari defterleriyle yazışmaları üzerinde inceleme hakkı tanıyan TTK'nın 437/4. maddesinde, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı bulunması halinde pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımların bizzat veya bir uzman aracılığıyla incelenebileceği düzenlenmiştir. TTK'nın 437/4. maddesinde öngörülen düzenleme ile

²⁵ Dolu, s. 56.

bilgi vermekle yükümlü şirket organı veya kişilerin, talebin şirket sırrı veya korunması gereken diğer şirket menfaatleri kapsamında olup olmadığını değerlendirerek şirket içi menfaat dengesini sağlaması amaçlanmaktadır²⁶.

Bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin yapılan en önemli değişiklik şüphesiz TTK'nın 437/5. maddesinde öngörülen dava hakkıdır. Söz konusu hükme göre bilgi alma veya inceleme talebi cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu fıkra anlamında bilgi alamayan pay sahibinin, reddi izleyen on gün içinde, diğer hâllerde de makul bir süre sonra şirketin merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesine başvurabilir. Aynı hükümden, davanın basit yargılama usulüne göre inceleneceği, mahkeme kararının, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını ve bunun şeklini de içerebileceği, ayrıca mahkeme kararının kesin nitelikte olduğu belirtilmiştir. Özellikle davanın basit yargılama usulüne göre inceleneceğine ve mahkeme kararının kesin nitelikte olduğuna ilişkin düzenlemeler, pay sahibinin bilgiye hızlı ve kolay bir şekilde ulaşmasını sağlama amacına yöneliktir.

Bilgi alma ve inceleme hakkının vazgeçilmez hak niteliğine vurgu yapan TTK'nın 437/6. maddesinde, esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla hakkın kaldırılamayacağı ve sınırlandırılmayacağı düzenlemesine yer verilmiştir.

6102 sayılı TTK'nın 437. maddesinde öngörülen düzenleme sonucunda, pay sahibinin bilgi alma hakkının usul ve maddi şartları ile takip ve dava şartlarının iyileştirildiği, bunun yanında TTK'nın 438. maddesinde düzenlenen özel denetim isteme hakkı ile hakkın genişletildiği²⁷, pay sahibine ayrıntılı bilgi alma ve uzman kişiler aracılığıyla inceleme yapabilme olanağı tanındığı, bu suretle kanunda bilgi alma ve inceleme hakkının üç

²⁶ Dolu, s. 59.

²⁷ 6102 sayılı TTK'nın 438. maddesinde düzenlenen özel denetim isteme hakkı, pay sahibinin bilgi alma hakkının bir uzantısı olarak kabul edilebilir. Pay sahibinin hem bilgi alma hakkına hem de özel denetim isteme hakkına sahip olması, şirket üzerindeki kontrol haklarını daha kolay bir şekilde kullanmasını sağlamaktadır (Akdağ Güney, Necla; "Anonim Şirketlerde Özel Denetime İlişkin TTK md. 438 ve 439'a İlişkin Değerlendirmeler", Sabih Arkan'a Armağan, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 55-56).

aşamalı bir yapıda düzenlenerek, zayıf noktaları bulunmakla beraber, güçlü bir pay sahipliği hakkı seviyesine getirildiği kabul edilmektedir²⁸.

Bilgi alma ve inceleme hakkının ihlali niteliğindeki kararlar sonucunda, hakkın azınlık hakkına dönüşerek TTK'nın 531. maddesi uyarınca açılacak olan haklı nedenle fesih davasına konu edilebilecek olması, hakkın 6102 sayılı TTK ile genişleyen işlevinin ve güçlenen konumda olduğunun bir başka göstergesidir²⁹.

Kanunda pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kolaylıkla kullanabilmesi için yapılan başka bir düzenleme ile pay sahibi, 6102 sayılı TTK ile internet üzerinden de bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilme imkânına sahip olmuştur. TTK'nın 1524. maddesi uyarınca internet sitesi açmak zorunda olan anonim ortaklıklarda pay sahipleri bilgi alma ve inceleme haklarını yerinde kullanabilecekleri gibi internet üzerinden de kullanabilme olanağına sahiptirler³⁰. Ancak yalnızca TTK'nın 397/4. maddesi kapsamında denetime tabi olan anonim şirketlerin internet sitesi açmakla yükümlü olması, pay sahiplerinin teknolojik araçlarla bilgiye daha kolay ulaşması imkânını kısıtlamaktadır.

Pay sahibinin bilgi alma talebine ilişkin bilgi ve belgelerin şirketin internet sitesinde yayınlanmış olması halinde de TTK'nın 437. maddesi kapsamında bilgi alma hakkı kullanılabilir. Zira TTK'da, söz konusu bilgi veya belgeye şirketin internet sitesinde yer verilmiş olması, bilgi alma talebinin reddi nedenlerinden biri olarak öngörülmemiştir³¹.

Bilgi alma ve inceleme hakkını düzenleyen TTK'nın 437. maddesinin içeriğinde herhangi bir tanım yer almamakla birlikte, doktrinde bazı tanımlamalar mevcuttur. Bilgi alma ve inceleme hakkının tanımı, doktrinde *Dolu* tarafından TTK m. 437 hükmünün lafzı ve içeriği dikkate alınarak şu şekilde yapılmıştır: “*Anonim ortaklıklara hakim olan mülkiyet-*

²⁸ Kaya, Arslan; “Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 31, S. 1, Mart 2015, s. 62.

²⁹ Kaya, Özel Denetim, s. 63.

³⁰ Tekinalp, Ünal; Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Güncelleştirilmiş 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020, N. 14-72, s. 377.

³¹ Ünal, Bahadır; Anonim Şirket Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı (Alman ve Türk Hukukunda), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2021, s. 269.

kontrol ayrımı neticesinde pay sahiplerinin mahrum kaldıkları bilgiye, aydınlanma amacı çerçevesinde genel kurulda soru sormak ve sorulan soru ekseninde şirket evrakı üzerinde inceleme yapmak suretiyle ulaşmalarını sağlayan, riayet edilmediğinde dava hakkı veren bireysel, bağımsız, müktesep ve vazgeçilmez nitelikte bir pay sahipliği hakkıdır”³².

Ünal bilgi alma ve inceleme hakkını, “anonim şirket pay sahibinin, kişisel malvarlığına dahil olan payının değerini artırmak amacıyla bilgilenmek için şirkete soru sormak veya şirkete ait belgeleri incelemek suretiyle kullandığı, dava hakkıyla desteklenmiş bireysel bir hak” olarak tanımlamaktadır³³.

Ceylan ise inceleme hakkını, “pay sahibinin şirkete ilişkin daha ayrıntılı ve kapsamlı bilgi sahibi olabilmesi için şirket işlerine ve denetime ilişkin verileri içeren belgeleri, birtakım sonuçlara varacak şekilde değerlendirmesine ve bu belgelerin üzerinde çalışmasına imkân sağlayan bir pay sahipliği hakkı” olarak tanımlamaktadır³⁴.

1.2.2. Karşılaştırmalı Hukuk

1.2.2.1. İsviçre Hukukundaki Düzenlenme Şekli

1.2.2.1.1. İsvBK’da 1992 yılında Yapılan Değişiklikler Sonrası Düzenleme

Bilgi alma ve inceleme hakkını düzenleyen TTK m. 437 hükmü, 1 Temmuz 1992 tarihinde yürürlüğe giren “Anonim Şirketler Hukuku Hakkındaki Federal Kanun” başlıklı nihai metinden alınmıştır. TTK m. 437 hükmüne mehzaz teşkil eden bu metin daha önceleri birçok kez değişikliğe uğramıştır.

³² Dolu, s. 10-11.

³³ Ünal, s. 164.

³⁴ Ceylan, Çiğdem; Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara 2019, s. 4.

Şirket faaliyet raporu ile denetleme raporunun genel kurul toplantısından önce pay sahiplerinin incelemesine hazır tutulması İsvBK'nın 696. maddesinde³⁵; pay sahibinin soru sormak ve şirket belgeleri üzerinde inceleme yapmak suretiyle kullanabileceği bilgi alma ve inceleme hakkı ise İsvBK'nın 697. maddesinde düzenlenmiştir³⁶.

İsvBK'da 1992 yılında yapılan değişikliklerle, mülga TTK'nın mehzazını da oluşturan önceki düzenlemeye nazaran bilgi alma ve inceleme hakkının konusu ve kapsamı daha açık bir şekilde belirlenmiştir. Bu değişikliklerle, bilgi vermenin asıl yükümlüsünün yönetim kurulu olduğu vurgulanmış, yönetim kurulunun şirket faaliyetlerine ilişkin bütün hususlarda, denetçilerin ise denetleme alanına dahil konularda, başka bir anlatımla bu organların görev alanları içinde olan bütün iş ve işlemlerde, pay sahiplerinin soru sormaya yönelik aktif bilgi alma taleplerinin karşılanacağı hüküm altına alınmıştır³⁷.

İsvBK m. 697/1 uyarınca pay sahibi bilgi alma hakkını yalnızca genel kurulda kullanabilir. Başka bir anlatımla pay sahibinin bilgi alma talebini genel kurulda iletmesi zorunludur³⁸. Genel kurul toplantısının olağan veya olağanüstü şekilde yapılması bilgi alma hakkını etkilemez. Pay sahibi hem olağan hem de olağanüstü genel kurul

³⁵ Halen yürürlükte olan İsvBK'nın 696. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

“IV. Pay Sahiplerinin Kontrol Hakkı - 1. Raporların Açıklanması

1) Genel kurul toplantısından 20 gün önce şirket faaliyet raporu ile denetleme raporunun şirketin merkezinde ortakların incelemesine amade tutulması gerekir. Her pay sahibi bu belgelerin bir suretinin gecikmeksizin kendisine verilmesini isteyebilir.

2) Nama yazılı pay senedi sahipleri bunlardan ayrıca yazılı olarak haberdar edilir. Hamiline yazılı pay senetleri çıkartılmış ise keyfiyet İsviçre Ticaret Sicili Gazetesinden başka esas mukavelede yazılı şekilde ilan edilir.

3) Her pay sahibi genel kurul toplantısından sonraki bir yıl içinde şirket faaliyet raporu ile denetim raporunun genel kurul tarafından onaylanmış şeklini isteyebilir.” (Kaya, s. 92-93 (dipnot 19'dan naklen).

³⁶ Halen yürürlükte olan İsvBK'nın 697. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

“2. Bilgi Alma ve İnceleme

1) Pay sahipleri genel kurul toplantısında, yönetim kurulundan şirketin faaliyetleri hakkında, murakiplardan ise denetimin icrası ve sonuçları hakkında lüzumlu izahatı isteyebilirler.

2) Bilgi ancak paya bağlı haklarını bilinçli bir biçimde kullanabilmesi için gerekli olması kaydıyla verilebilir. Pay sahibinin bilgi alma talebi ortaklık sırrının muhafazası ya da korunması gereken bir diğer şirket menfaatinin zarar gördüğü gerekçeleri ile reddedilebilir.

3) Ortaklık sırrının korunması kaydı ile şirketin ticari defterleriyle muhaberatının tetkiki yalnız umumi heyetin açık müsaadesi veya idare meclisinin kararıyla mümkündür.

4) Bilgi alma ve inceleme talebi haksız bir biçimde reddedilecek olursa, pay sahipleri şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesine müracaat hakkını haizdirler.” (Kaya, s. 93 (dipnot 20'den naklen).

³⁷ Kaya, s. 212.

³⁸ Marolda Martinez, Larissa; Information der Aktionäre nach Schweizerischem Aktien- und Kapitalmarktrecht, Schulthess Verlag, Zürich, 2006, s. 134.

toplantısında bilgi alma hakkına sahiptir³⁹. Pay sahibinin genel kuruldan önce yönetim kuruluna sorularını iletme gibi bir zorunluluğu bulunmamaktadır⁴⁰. Bununla birlikte İsviçre doktrininde, talebin önceden yazılı olarak iletilmesini engelleyen bir düzenlemenin de bulunmadığı, yazılı olarak gönderilen bilgi alma taleplerinin genel kurulda veya genel kuruldan önce cevaplanabileceği, bilginin genel kurulda talep edilmesi halinde ise cevap verme yükümlülüğünün, gerekli belgelerin temininin mümkün ve makul olup olmamasına bağlı olacağı da savunulmuştur⁴¹.

İsvBK m. 697/1 uyarınca bilgi alma hakkının, münhasıran şirketin işleri ve denetçi tarafından yapılan denetimin uygulanması ve sonucu ile ilgili olabileceği öngörülmüştür⁴².

İsviçre hukukunda da pay sahipleri, bilgi alma haklarını genel kurulda ve sözlü olarak kullanabilirler. Bilgi verme yükümlüleri yönetim kurulu ve denetçilerdir. Bilgi alma talebinin konusu, bu talebin muhatabını belirlemektedir. Buna göre, şirket faaliyetlerine ilişkin bilgi alma talepleri yönetim kuruluna, denetimin yapılması ve sonuçlarına ilişkin bilgi alma talepleri ise denetçilere yöneltilir⁴³. Bilgi alma talebine ilişkin sorular, yönetim kurulu başkanı veya herhangi bir yönetim kurulu üyesi tarafından cevaplanabileceği gibi CEO veya başka bir çalışan ile şirket için önemli bir süreci yürüten üçüncü kişilerden de soruların cevaplanması için görevlendirilebilir⁴⁴.

Bilgi alma ve inceleme talepleri, anonim şirketteki tüm ticari işlemlerle ilgili olabilir. Pay sahipliği haklarının kullanılmasıyla ilgili herhangi bir bilgi, bilgi alma veya incelemenin konusunu oluşturabilir⁴⁵.

³⁹ Kunz, Peter V.; Das Informationsrecht des Aktionärs in der Generalversammlung, AJP 2001, s. 894.

⁴⁰ Kunz, s. 894.

⁴¹ Forstmoser, Peter/Meier-Hayoz, Arthur/Nobel, Peter; Schweizerisches Aktienrecht, Bern, 1996, § 40, N. 167.

⁴² Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 40, N. 168; Marolda Martinez, s. 136.

⁴³ von der Crone, Hans Caspar; Aktienrecht, 2. Baskı, Stämpfli Verlag, 2020, N. 793, s. 380.

⁴⁴ Druey, Jean Nicolas; Die Aktiengesellschaft, Rechte und Pflichten der Aktionäre, Art. 660-697m OR, Zürcher Kommentar, 2. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 2021, N. 64, s. 1293.

⁴⁵ von der Crone, N. 782, s. 377.

İsvBK’da bilgi alma talebinin kapsamının belirlenmesinde temel alınan kıstas gereklilik unsurudur. Bunun anlamı, talep edilen bilginin, şirket faaliyetleri ile bağlantılı olması ve pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından gerekli olması zorunluluğudur⁴⁶. Özellikle pay sahibinin yıllık mali tabloların kabulü, kâr dağıtımı, ibra, seçimler vb. ile ilgili kararlarda gerekli olan hususlar hakkında bilgi alma hakkı vardır⁴⁷. Gereklilik kriterinin değerlendirilmesinde ortalama seviyede bir pay sahibi esas alınmalıdır. Bu nedenle talep edilen bilginin kesin olarak gerekli olması değil pay sahibi açısından nesnel olarak gerekli olması yeterlidir⁴⁸.

Gereklilik kriteri, kötüniyetli bilgi alma taleplerinin engellenmesini sağlamaktadır. Ancak pay sahibinin bilgi alma talebinde bulunmasında meşru bir menfaati bulunduğunu ispat yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu durumda hakkın kötüye kullanıldığını ispat yükü yönetim kurulu üzerindedir⁴⁹.

İsviçre hukukunda bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılabileceği düzenlenmekle birlikte hakkın gündem konuları ile ilgili olarak kullanılabileceği yönünde bir sınırlamaya ise yer verilmemiştir⁵⁰. Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması sınırını, şirket sırları ve korunması gereken şirket menfaatleri oluşturmaktadır (İsvBK m. 697/2).

Şirketin faaliyet alanlarında kendisine rekabet avantajı sağlayan bilgilerin gizli tutulmasında menfaati bulunmaktadır. Örneğin, müşteri listelerinin veya üretim süreçleri hakkındaki bilgilerin gizliliği bu kapsamdadır⁵¹. Bilginin verilip verilmeyeceği veya sınırlandırılması kararı yönetim kurulunun yetki ve sorumluluğundadır⁵². Talep edilen bilginin şirketin çıkarlarını tehlikeye düşürebilecek nitelikte olması, talebin reddi için yeterlidir⁵³. Bu husustaki İsviçre Federal Mahkemesi’nin BGE 50.II.E.3b kararında;

⁴⁶ Böckli, Peter; Schweizer Aktienrecht, 4. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 2009, N. 152, s. 1395; Kaya, s. 214.

⁴⁷ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 40, N. 171.

⁴⁸ von der Crone, N. 798, s. 383.

⁴⁹ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 40, N. 172-173.

⁵⁰ Marolda Martinez, s. 145; Von der Crone, N. 798, s. 383; Kunz, s. 893.

⁵¹ von der Crone, N. 803, s. 384-385.

⁵² von der Crone, N. 807, s. 387.

⁵³ Kunz, s. 889.

“bilgi vermek suretiyle, şirketin menfaatleri asla tehlikeye atılmamalıdır; ancak şirketin böyle bir tehlikenin varlığını somut verilere dayandırması gerektiği gibi, ayrıca söz konusu tehlikenin gerçekleşmesi de kuvvetle muhtemel görülmelidir” ifadelerine yer verilmiştir⁵⁴.

Pay sahibinin, şirket sırlarının korunması şartıyla, şirket ticari defterleri ve yazışmaları üzerinde, genel kurulun izni veya yönetim kurulunun kararıyla inceleme yapma hakkı da bulunmaktadır (İsvBK m. 697/3). Hükümdeki “ticari defterler ve yazışmalar” ifadesi, şirketin durumuna ilişkin bir değerlendirme yapılabilmesi için gerekli olan tüm defter ve yazışmaları kapsamaktadır⁵⁵. Hükümde inceleme hakkının sınırı yalnızca şirket sırlarının korunması olarak belirlenmiş olup korunması gereken diğer şirket menfaatleri ifadesine yer verilmemiştir. Bu düzenleme uyarınca bilgi alma hakkı ile inceleme hakkı arasında bir farklılık söz konusudur. Zira bilgi alma hakkı ile inceleme hakkı birbirinden bağımsız talep edilebilen pay sahipliği haklarıdır⁵⁶.

İsvBK m. 697/4 uyarınca, bilgi alma veya inceleme talebinin haksız bir şekilde reddedilmesi durumunda, pay sahipleri bilgi alma davası açabilirler. Bu dava, bir hazırlık davası olarak da nitelendirilebilir. Çünkü pay sahipleri, örneğin yönetim kurulu üyelerine karşı açacakları bir sorumluluk davası için ihtiyaç duydukları bilgilere dava sonucunda ulaşabilirler⁵⁷.

Bilgi alma talebinin reddedilmesi halinde açılacak dava, bağımsız bir niteliğe sahip olup bu davanın örneğin bir sorumluluk davası ile ilgili olarak açılması zorunluluğu bulunmamaktadır⁵⁸. Dava hakkının kullanılabilmesi için ön şart, genel kurulda bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış olmasıdır. Ayrıca davada ispat yükü esas itibarıyla, davacı pay sahibi üzerindedir⁵⁹. Özel denetçi atanması talebinin aksine (İsvBK m. 697b),

⁵⁴ Pulaşlı, Hasan; Şirketler Hukuku Şerhi (3 Cilt), Tamamen Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, C.II, § 45, N. 293, s. 1945.

⁵⁵ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 40, N. 194.

⁵⁶ von der Crone, N. 817, s. 391.

⁵⁷ Marolda Martinez, s. 210.

⁵⁸ Forstmoser/Meier-Hayoz/Nobel, § 40, N. 196; von Büren, Roland/ Stoffel, Walter A./Weber, Rolf H.; Grundriss des Aktienrechts, 3. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 2011, N. 940, s. 223.

⁵⁹ Böckli, N. 164, s. 1400.

bilgi alma davası açılması için herhangi bir süre öngörülmemiştir. Ancak davanın genel kurul toplantısından uzun bir süre geçtikten sonra açılması, hakkın kötüye kullanılması ilkesinin ihlaline neden olabilir⁶⁰. Dolayısıyla hakkın kötüye kullanılması teşkil etmemek şartıyla, davanın herhangi bir süreye tabi olmaksızın açılacağı kabul edilebilir⁶¹.

İsvBK’da bilgi alma hakkına verilen önem, kanunun 706b/2 maddesinde açıkça belirtilerek, ilgili madde uyarınca pay sahiplerinin kontrol haklarını, kanunda izin verilenin ötesinde sınırlayan genel kurul kararları hükümsüz sayılmıştır⁶².

1.2.2.1.2. İsvBK’da 2020 yılında Yapılan Değişiklikler Sonrası Düzenleme

İsvBK’da yapılması planlanan değişiklik çalışmaları 2007 yılında ön tasarı haline gelmiş ve 19 Haziran 2020 tarihinde Parlamento’da kabul edilmiştir. Söz konusu değişiklikler ile İsvBK’nın şirketler hukuku alanında önemli revizyonlar yapılmıştır. Kanundaki revizyon, 1991 yılında yapılan değişiklikler sonrası anonim şirketler hukukunun modernize edilmesi, değişen şartlara uyarlanması, ayrıca halka açık anonim şirketlerde olduğu gibi kapalı tip anonim şirketlerde de kurumsal yönetimin geliştirilmesi amacını taşımaktadır⁶³. Revizyonun temel hedeflerinden biri de pay sahipliği haklarını ve özellikle de katılım haklarını güçlendirmek olmuştur. Dolayısıyla bilgi alma hakkının iyileştirilmesi de amaçlardan biridir⁶⁴.

İsvBK’da yapılan revizyon çalışma konumuz olan bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin düzenlemeleri de kapsamaktadır⁶⁵. Kanunda ayrıca bilgi alma hakkı ile birlikte, özel

⁶⁰ von Büren/ Stoffel/Weber, N. 940, s. 223.

⁶¹ Kaya, s. 328.

⁶² von der Crone, N. 779, s. 374.

⁶³ Şahin, Ayşe; “İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukuku Revizyonu Kapsamında Genel Kurullara İlişkin Olarak Öngörülen Değişiklikler”, Tüzel Kişilik Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu, MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 20-22 Temmuz 2020, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 396.

⁶⁴ Nobel, Peter; Das Aktienrecht: Systematische Darstellung, Berner Kommentar, Stämpfli Verlag, Bern, 2017, N. 216, s. 246-247; Forstmoser, Peter/Küchler, Marcel; Schweizer Aktienrecht 2020, EF 1-2/16, 2016, s. 86.

⁶⁵ Ancak değişikliğin genelinde olduğu gibi bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin revize edilmiş maddeler de henüz yürürlüğe girmemiştir.

denetim talebinde bulunma hakkının kullanımının kolaylaştırılmasına yönelik düzenlemeler de öngörülmüştür⁶⁶.

Halen yürürlükte olan İsvBK'nın 696 ve 697. maddelerinde düzenlenen bilgi alma ve inceleme hakkı, revizyon sonrası İsvBK'nın 697 ve 697a maddelerinde düzenlenmiştir. Her iki maddenin üst başlığı "Bilgi Alma ve İnceleme" olarak öngörülmüş olup 697. maddede bilgi alma hakkı, 697a maddede ise inceleme hakkı düzenleme alanı bulmuştur. Bu yönüyle İsvBK, 6102 sayılı TTK'dan farklı bir düzenleme yoluna giderek bilgi alma hakkını ve inceleme hakkını ayrı hükümlerde düzenlemiştir⁶⁷. Bu düzenleme şekli, her iki hakkın farklı içeriğe sahip olmaları ve kullanımlarının farklı usul kurallarına tabi olması nedeniyle yerinde görülmektedir⁶⁸.

Revizyon sonrası İsvBK'nın 696. maddesi iptal edilmiş ise de hüküm esasında genel kurula ilişkin düzenlemeler arasına taşınmıştır. Maddede öngörülen yıllık faaliyet ve denetim raporlarının genel kurul öncesinde pay sahiplerinin incelemesine sunulması zorunluluğu, bu raporlara elektronik ortamda erişilmesi de göz önünde bulundurularak İsvBK m. 699a'da yeniden düzenlenmiştir. Buna göre faaliyet ve denetim raporunun genel kurul toplantısından en az 20 gün öncesinde⁶⁹ pay sahiplerinin incelemesine sunulması zorunlu olup bu belgelere elektronik ortamda erişilememesi halinde her bir pay sahibi, süresi içinde bu belgelerin kendisine gönderilmesini talep edebilecektir (m. 699a/1). Yine genel kurulun onayından geçen faaliyet raporu ve denetim raporuna da

⁶⁶ Şahin, Revizyon, s. 397.

⁶⁷ Bilgi alma hakkı ve inceleme hakkının aynı hükümde ve birlikte düzenlenmesinin, hakların birbirinden bağımsız nitelikte olması, başka bir anlatımla her iki hakkın da birbirlerine karşı bir önceliğinin bulunmaması, ayrıca aynı hükümde düzenlemelerinin inceleme hakkının koşul ve sınırlarının bilgi alma hakkına ilişkin hükümlere tabi olup olmayacağı hususunda belirsizliğe yol açabileceği gerekçeleriyle, doktrinde TTK'da da bilgi alma ve inceleme hakkının ayrı hükümlerde düzenlenmesinin daha yerinde olacağı ileri sürülmektedir (Akbaş, Direnç; Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Azınlığın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Yoluyla Korunması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2017, s. 59). Kanaatimizce de pay sahibinin bilgi alma hakkı ve inceleme hakkının kanunda ayrı hükümlerde düzenlenmesi, her iki hakkın kullanım şekline ve sınırlarına da ayrı hükümlerde yer verilmesi, bu hususlarda farklı uygulamaların ve görüşlerin ortaya çıkmasının önlenmesi açısından yararlı olacaktır.

⁶⁸ Nobel, N. 222, s. 248.

⁶⁹ Bu süre, İsvBK m. 700/1'de öngörülen, yönetim kurulunun genel kurul toplantısı yapılacağını, pay sahiplerine toplantıdan 20 gün önce bildireceğine ilişkin süre esas alınarak düzenlenmiştir (von der Crone, N. 786, s. 378).

elektronik ortamda erişilmesinin mümkün olmaması halinde, her bir pay sahibi toplantıyı takip eden 1 yıl boyunca bu belgelerin kendisine gönderilmesini talep edebilir (m. 699a/2)⁷⁰.

Yönetim kurulu, yıllık faaliyet raporunun ve denetim raporlarının pay sahiplerinin incelemesine ne şekilde sunulacağına karar vermekte serbesttir. Raporlara elektronik ortamda erişim sağlanması halinde, revizyon öncesi İsvBK m. 696'dan farklı olarak, pay sahiplerinin bu belgelerin suretini talep etme hakları bulunmamaktadır⁷¹. Pay sahipleri, genel kurul toplantısından sonraki 30 gün içinde genel kurul toplantı tutanaklarına erişim hakkına da sahiptir (m. 702/4). Payın devri halinde devralan kişi, devir tarihinden önce yapılmış olan genel kurul belge ve tutanaklarına erişim hakkını da elde edecektir⁷².

Pay sahiplerinin incelemesine sunulması zorunlu olan yıllık faaliyet raporu, bilanço ve gelir tablosu ile birlikte yıllık mali tabloları ve notları içermektedir. Bu düzenleme kapsamında anonim şirket, pay sahiplerinin şirketin ekonomik durumu hakkında doğru ve güvenilir bir fikir sahibi olmalarını sağlamalıdır. Revizyon kapsamında yıllık faaliyet raporlarının kalitesi ve bilgilendirici değeri de önemli derecede iyileştirilmiştir⁷³.

İsvBK'da bilgi alma ve inceleme hakkını düzenleyen m. 697/1 uyarınca pay sahibinin soru sormaya dayalı bilgi alma hakkı genel kurulda kullanılacaktır. Revizyon sonrasında da genel kurulda bilgi alma hakkı bireysel bir hak olarak, her bir pay sahibi tarafından kullanılabilir. Bilgi verme yükümlülükleri yine yönetim kurulu ve denetçilerdir⁷⁴. Bilgi verme yükümlüsü, genel kurulda hazır bulunan tüm pay sahiplerini bilgilendirmek suretiyle bilgi alma hakkını yerine getirmelidir. Başka bir anlatımla bireysel bilgi alma hakkı, pay sahiplerinin toplu şekilde bilgilendirilmesi ile kullanılır. Bu şekilde pay sahiplerinin bilgilendirilmesinde eşitlik sağlanmış olacaktır. Genel kurula katılmayan pay

⁷⁰ von der Crone, N. 786, s. 378-379; Şahin, Revizyon, s. 410-411.

⁷¹ von der Crone, N. 787, s. 379; Druey, Jean Nicolas/ Druey Just, Eva/ Glanzmann, Lukas; Gesellschafts- und Handelsrecht, 12. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 202, N. 57, s. 194.

⁷² von der Crone, N. 789, s. 379.

⁷³ von der Crone, N. 782, s. 376.

⁷⁴ von der Crone, N. 782, s. 376; Weber, Rolf H.; Informationsrechte des Aktionärs, Die 'grosse' Schweizer Aktienrechtsrevision, Dike Verlag, Zürich/St.Gallen, 2010, s. 209.

sahipleri ise genel kuruldan itibaren 30 gün içinde sunulması gereken tutanakları inceleyebilir⁷⁵.

İsvBK’da 2020 yılında yapılan revizyon öncesinde, pay sahibinin genel kurul dışında bilgi alma hakkına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktaydı. Yapılan revizyon ile bu eksikliğin giderilmesi amaçlanarak m. 697/2 hükmünde payları borsaya kote olmayan şirketlerde, sermayenin veya oy haklarının %10’unu oluşturan azınlığa, genel kurul dışında yönetim kurulundan şirket işleri hakkında yazılı olarak bilgi talep edebilme hakkı tanınmıştır. Ancak yapılan bu düzenlemeyle, genel kurul dışında bilgi alma hakkı bireysel bir hak olarak öngörülmemiş olup teknik anlamda bir azınlık hakkı olarak düzenlenmiştir⁷⁶. Düzenleme ile İsviçre hukukunda ilk kez, azınlık pay sahipleri tüm mali yıl boyunca şirketin yüksek duvarları arkasında neler olup bittiğini öğrenme şansına sahip olmuşlardır⁷⁷. Borsaya kote anonim şirketlerde ise özel bilgilendirme yükümlülükleri nedeniyle şirketle ilgili bilgilerin yayınlanması zorunlu olduğundan, pay sahipleri için ayrıca bilgi alma hakkı düzenlemesine ihtiyaç bulunmamaktadır⁷⁸.

İsvBK m. 697/3 uyarınca bilgi alma talebini yönetim kurulunun cevaplayabileceği azami süre 4 ay olarak düzenlenmiştir. Genel kurul dışında bilgi alma hakkı mutlaka yazılı olarak kullanılmalıdır. Ancak yönetim kurulunun talebi yazılı olarak cevaplandırma zorunluluğu bulunmamaktadır. Özellikle bilgi alma talebi elektronik ortamda yanıtlanabilir. Genel kurul dışında bilgi verilmesi halinde, yönetim kurulunun cevapları öncelikle bilgi alma talebinde bulunan pay sahiplerine iletilir. Ayrıca cevapların en geç bir sonraki genel kurulda pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulması zorunludur⁷⁹. Bu düzenleme ile pay sahiplerinin, cevaplanması ayrıntılı inceleme

⁷⁵ von der Crone, N. 794, s. 380.

⁷⁶ von der Crone, N. 782, s. 376; von der Crone, Hans Caspar/Angstmann, Luca; Kernfragen der Aktienrechtsrevision, SZW 2017, S. 3, s. 11; Yanlı, Veliye; “Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Bağlamında Yatırımcı İlişkileri Bölümünün İşlevi”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 197, Ocak 2021, s. 20 (dipnot 20); Şahin, Revizyon, s. 406-407.

⁷⁷ Böckli, Peter; Zum Vorentwurf für eine Revision des Aktien- und Rechnungslegungsrechts - Eine kritische Übersicht, GesKR 2006, S. 4, s. 9.

⁷⁸ Böckli, Revision, s. 9-10; von der Crone, N. 782, s. 376; Druey/ Druey Just/ Glanzmann, N. 59, s. 194.

⁷⁹ von der Crone, N. 810, s. 388-389; Şahin, Revizyon, s. 407.

gerektiren konularda, genel kurulda verilen bilgilere ek olarak, genel kurul dışında da bilgi alma talebinde bulunabilmeleri sağlanmıştır⁸⁰.

İsvBK'da bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasında öngörülen gereklilik kriteri, revizyon sonrası kanunda aynen muhafaza edilmiştir. Buna göre pay sahibi bilgi alma hakkını, pay sahipliği haklarının kullanılmasında için gerekli olması halinde kullanabilir (İsvBK m. 697/4). Örneğin pay sahipleri, yıllık mali tabloların onaylanmasına ve yönetim kurulunun ibra edilmesine genel kurulda karar vermek zorundadır. Bu nedenle, özellikle şirketin ekonomik durumunun ve yönetimin değerlendirilmesi ile ilgili konular hakkında bilgi talep edilebilir⁸¹. Aynı hüküm uyarınca talep edilen bilgi, şirketin ticari sırlarının veya diğer meşru menfaatlerinin tehlikeye atılmaması şartıyla verilebilir.

Bilgi alma talebinin reddedilmesi halinde, ret yazılı olarak gerekçelendirilmelidir (İsvBK m. 697/4). Bu düzenleme yönetim kurulunun, bilgi alma talebinin değerlendirilmesi konusunda daha dikkatli davranmasını sağlayacaktır. Bilgi alma talebinin genel kurulda sözlü olarak kullanılması durumunda da ret gerekçesinin yazılı olarak talep eden pay sahibine iletilmesi gerekmektedir⁸². Hükümde belirtilen yazılı gerekçede, bilginin verilmesi halinde doğabilecek muhtemel olumsuz sonuçlar hakkında, kanunda belirtilen ret nedenleri doğrultusunda açıklama yapılmalıdır. Yazılı gerekçenin pay sahibine sunulması ile talep reddedilmiş sayılır ve pay sahibinin 30 günlük dava açma süresi başlar (İsvBK m. 697b)⁸³.

Şirket defter ve dosyalarını inceleme hakkı, revizyon sonrası İsvBK m. 697a'da düzenlenmiştir. İlgili madde uyarınca şirket defter ve belgelerini inceleme hakkı, m. 697/2'ye benzer bir düzenleme ile teknik anlamda bir azınlık hakkına dönüştürülerek payların veya oy haklarının %5'ini oluşturan pay sahiplerine tanınmıştır. Burada da yönetim kurulunun izin talebine 4 ay içinde cevap vermesi gerekmektedir (İsvBK m.

⁸⁰ von der Crone, N. 782, s. 376.

⁸¹ von der Crone, N. 797, s. 382.

⁸² Weber, s. 213.

⁸³ von der Crone, N. 808, s. 387.

697a/2)⁸⁴. Maddede ayrıca inceleme sırasında pay sahiplerinin yalnızca not alabilecekleri düzenlenmiştir. Dolayısıyla incelenen belgelerden kopya alınmasına, belgelerin fotoğrafının çekilmesine veya ses kaydı alınmasına kanunda izin verilmemiştir⁸⁵. Bu düzenlemede inceleme hakkının, bilgi alma hakkı ile uyumlu hale getirilmesi amaçlanmıştır⁸⁶. İnceleme hakkına ilişkin yeni düzenleme hem borsaya kote şirketler hem de borsaya kote olmayan şirketler için geçerlidir⁸⁷. Ayrıca payların veya oy haklarının %5'ini oluşturan pay sahiplerinin genel kurulda veya genel kurul dışında inceleme talebinde bulunabilecekleri kabul edilmektedir⁸⁸. Hükümde belirtilen şirket defter ve dosyaları geniş kapsamlı yorumlanarak, pay sahipliği haklarının kullanılması ve şirketin genel durumunun değerlendirilmesi için önemli olan, şirket tarafından düzenlenen tüm yazılı belgelerin inceleme hakkına konu olabileceği kabul edilmelidir⁸⁹.

İnceleme hakkına ilişkin bir diğer önemli değişiklik ise incelemeye izin verecek olan şirket organının yönetim kurulu olduğunun düzenlenmesidir. Revizyon ile “genel kurulun açık izni” ifadesi hükümde yer almamış olup gerekçede bu hususun nedeni, genel kurulun şirket sırları yönünden bir değerlendirme yapabilecek konumda olmaması ve yönetim kurulu ile genel kurulun yetki alanı sorunlarının engellenmesi olarak gösterilmiştir⁹⁰. Ayrıca inceleme izni talebinin genel kurul tarafından reddine karar verilmesi halinde şirket yönetim kurulunun bu kararı gerekçelendirmesi, yalnızca varsayımlara veya genel kurulda yapılan açıklamalara dayanılarak yapılabilecektir. Bununla birlikte çoğunluk ilkesine dayanan bir genel kurul kararının gerekçelendirilmesi için yönetim kurulunu zorlamanın da bir anlamı bulunmamaktadır⁹¹. Bilgi alma hakkında olduğu gibi inceleme hakkı da pay sahipliği haklarının kullanılması için gerekli olan ve şirketin ticari sırları

⁸⁴ Druey/ Druey Just/ Glanzmann, N. 63, s. 195; von der Crone, N. 782, s. 377; von der Crone/Angstmann, s. 11; Şahin, Revizyon, s. 408.

⁸⁵ Kunz, Aktienrecht 4.0, s. 207 (dipnot 212).

⁸⁶ İsvBK Revizyon Metni Gereçesi (2017), s. 541. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/2017/112/de> (Erişim Tarihi: 25/10/2021).

⁸⁷ Häusermann, Daniel M.; Aktionärsrechte und Generalversammlung, EF 6/21, 2021, s. 305.

⁸⁸ von der Crone, N. 818, s. 391.

⁸⁹ von der Crone, N. 819, s. 392.

⁹⁰ von der Crone, N. 818, s. 391-392; Şahin, Revizyon, s. 408 (dipnot 46).

⁹¹ Vogt, Hans-Ueli/Schiwow, Emanuel/Wiedmer, Karin; Die Aktienrechtsrevision unter Corporate-Governance-Aspekten- Bestandesaufnahme, einige Auslegungsversuche und ein paar wichtige Anliegen vor der Erstberatung im Nationalrat, AJP 2009, s. 1363.

veya diğ er meş ru menfaatlerinin tehlikeye atılmasının söz konusu olmadığı hallerde kullanılabilir (İsvBK m. 697a/3).

Bilgi alma veya inceleme talebinin tamamen veya kısmen reddedilmesi veya imkânsız hale gelmesi halinde, pay sahipleri 30 gün içinde mahkemeden bu hususta talepte bulunabilirler (İsvBK m. 697b). Dava açmak için öngörülen 30 günlük süre yönetim kurulunun yazılı ret gerekçesinin ilgililere iletilmesinden itibaren başlamaktadır. Genel kurul dışında bilgi alma talebinde bulunulması halinde yazılı ret gerekçesi yalnızca başvuruda bulunan pay sahiplerine iletilir⁹².

1.2.2.2. Alman Hukukundaki Düzenleme Şekli

Bilgi alma hakkına ilişkin düzenlemeler Alman hukukunda, İsviçre hukukuna kıyasla daha sonra yer bulmasına rağmen, uygulama yoğunluğu nedeniyle hızlı bir gelişim göstermiştir⁹³.

Bilgi alma hakkına ilişkin 1937 tarihli AlmPOK’da yer alan düzenlemenin, bilgi alma hakkına ilişkin taraf menfaatlerini göz önünde bulunduran, pay sahibine geniş bir hak alanı sağlayan, bağlı ortaklıklar hakkında dahi bilgi alma talebinde bulunulmasına imkân veren bir düzenleme olduğu kabul edilmekle birlikte, hakkın kullanımında yönetim kurulunun önemli bir role sahip olması düzenlemenin zayıf tarafını oluşturmaktaydı. Zira bilgi alma talebinin karşılanması halinde ortaklığın, katılmış işletmelerin veya kamu menfaatlerinin zarar görebileceği gibi bir ihtimal bulunmaktaysa, yönetim kurulu tarafından yapılacak bir değerlendirme ile talebin reddedilmesi mümkündür⁹⁴. 1965 yılında yapılan değişiklikle birlikte yönetim kurulunun takdir yetkisi ortadan kaldırılarak, bilgi alma hakkının mahkeme aracılığıyla kullanılmasının yolu açılmış ve hak icra kabiliyeti olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir⁹⁵. *Tekinalp*’e göre yapılan bu

⁹² von der Crone, N. 813, s. 390.

⁹³ Kaya, s. 93.

⁹⁴ Tekinalp, Ünal; “Yeni Alman Paylar Kanunu Tasarısının Getirdikleri”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 3, S. 1, Mart 1965, s. 137; Poelzig, Dörte; BeckOGK/Grosskommentar, Aktiengesetz, 2021, AktG § 131, N. 8.

⁹⁵ Kaya, s. 216; Poelzig, AktG § 131, N. 8.

düzenlemeyle 1937 tarihli düzenlemenin aksine yönetim kurulunun “*kendi kendinin yargıcı*” olmasının da önünde geçilmiştir⁹⁶.

Alman hukukunda bilgi alma hakkı 1965 tarihli değişikliklerle yeniden ele alınmış, nihayetinde 01/01/1966 tarihinde yürürlüğe giren AlmPOK § 131 hükmünde düzenlenmiştir⁹⁷.

AlmPOK § 131/1 hükmünde bilgi alma hakkı pay sahipliği sıfatına ve genel kurula katılma hakkına sahip olma esaslarına dayandırılmıştır. Bunların haricinde bilgi alma hakkının kullanılması için belirli bir oranda paya sahip olma şartı bulunmamaktadır⁹⁸.

AlmPOK’da 1965 yılında yapılan değişiklikte bilgi alma hakkı, ortaklık işleri ile ilgili ve gündemde yer alan konuların gerçeğe uygun (olumlu) bir değerlendirmesinin yapılabilmesi için gerekli olması şeklinde iki temel unsura bağlanmıştır⁹⁹. Buna göre objektif düşünen ortalama bir pay sahibinin, gündemdeki konuların gerçeğe uygun bir şekilde değerlendirilmesinde, temel bir unsur olarak bilgiye ihtiyaç duyması

⁹⁶ Tekinalp, Yeni Alman Paylar Kanunu, s. 138.

⁹⁷ “**AlmPOK § 131 – Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı**

1) Gündemde yer alan konuların gerçeğe uygun (olumlu) bir değerlendirmesinin yapılabilmesi için gerekiyorsa, GK’da her pay sahibine YK tarafından ortaklık işleri hakkında bilgi verilmesi zorunludur. Bilgi verme yükümü, şirketin bir bağlı işletmesi ile olan hukuki ve ticari ilişkilerini de kapsar.

2) Verilecek bilgiler özenli ve gerçeğe uygun hesap verme ilkelerine uygun olmalıdır.

3) 1-Yönetim kurulu,

1. bilgi verilmesi makul bir ticari değerlendirmeye göre ortaklık veya bağlı işletmesi için önemli sayılabilecek bir zarara yol açacaksa,

2. verilecek bilgi vergilendirilebilir kıymetlere veya (şirketin ödediği vergilerin) teker teker baliğ olduğu miktarlara ilişkin bulunuyorsa,

3. yıl sonu hesabı GK tarafından tespit edilmeden, yıllık bilançoda yer alan kalemlerin değerleri ile bunların daha yüksek bir değeri arasındaki fark konusunda (gizli yedek), bilgi isteniyorsa,

4. bilanço düzenleme ve değerlendirme metotları hakkında, bu metotların ekte belirtilmesi HGB’nin 264. paragrafı 2. fıkrası anlamında ortaklığın serveti, mali ve kar durumu ile ilgili bir fikir edinilmesine yetmesi kaydıyla bilgi isteniyorsa; bu hüküm, GK’un yıllık bilançoğu tespit etmesi halinde geçerli değildir;

5. bilgi verilmesi sebebiyle cezalandırılacaksa, bilgi vermektan kaçınabilir.

Başka sebeplerden dolayı bilgi vermektan kaçınılamaz.

4) Pay sahibine bu sıfatı dolayısıyla GK dışında bilgi verilmişse, bu bilgi gündemdeki konuların isabetli bir şekilde değerlendirilmesi için gerekli olmasa bile, GK’da her pay sahibine isteği üzerine verilmek zorundadır. YK 3. fıkranın birinci cümlesi ile 4. bentlerine dayanarak bilgi vermektan kaçınamaz.

5) Bilgi alma istemi geri çevrilen pay sahibinin sorusu ve bilgi vermektan kaçınma sebebi toplantı tutanağına yazılır.” (Kaya, s. 95 (dipnot 29’dan naklen).

⁹⁸ Kubis, Dietmar; Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, 4. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2018, AktG § 131, N. 10.

⁹⁹ Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 16; Kaya, s. 214-215.

gerekmektedir¹⁰⁰. Örneğin, ortalama bir pay sahibinin oy hakkını gerçeğe uygun bir değerlendirme yaparak bilinçli bir şekilde kullanabilmesi için bilgi alma talebinin karşılanması gerekiyorsa, gereklilik kriterinin varlığı kabul edilmelidir. Bilgi alma talebinin içeriğinden gereklilik unsurunun bulunduğu açıkça belli değilse talep yönetim kurulu tarafından derhal reddedilebilecektir¹⁰¹. Bu düzenleme, gereksiz sorularla genel kurulun işleyişinin bozulmasına neden olabilecek kötüniyetli bilgi alma taleplerinin önlenmesi amacıyla öngörülmüştür¹⁰².

Pay sahibi tarafından talep edilen bilginin, gündemdeki bir maddeyle ilgili olması gerekmekte ise de söz konusu maddenin genel kurulun karar alması gereken bir gündem maddesi olması zorunluluğu bulunmamaktadır. Örneğin, yönetim kurulu tarafından genel kurula sunulan yıllık mali tablolara ilişkin sorular da bilgi alma hakkı kapsamındadır¹⁰³. Başka bir anlatımla oy hakkının kullanılmadığı gündem maddeleriyle ilgili olarak da bilgi alma talebinde bulunulması mümkündür¹⁰⁴.

Kanunda öngörülen ortaklık işleri, şirketin faaliyet alanına giren tüm konuları ve düzenlenen sözleşmeleri kapsamaktadır. Pay sahibi, şirket sınırları niteliğinde olmadığı sürece, sözleşmelerin içeriği hakkında da bilgi alma hakkına sahiptir¹⁰⁵. Bununla birlikte AlmPOK § 131/1 hükmünde, pay sahibine yer, zaman ve içerik bakımından sınırlı bir bilgi alma hakkı tanınmıştır. Buna göre pay sahibi yalnızca genel kurulda ve toplantı gündeminin görüşülmesi için gerekli olan bilgilerle sınırlı olarak bilgi talep etme hakkına sahiptir¹⁰⁶. Ayrıca Alman hukukunda anonim ortaklık pay sahibine şirket belgelerini inceleme hakkı tanınmamıştır¹⁰⁷.

Pay sahibi bilgi alma hakkını yalnızca genel kurulda kullanabilir. Alman hukukunda pay sahibinin genel kurul dışında bilgi alma hakkı bulunmadığı kabul edilmektedir. Pay sahibi

¹⁰⁰ Kubis, AktG § 131, N. 41.

¹⁰¹ Kaya, s. 220.

¹⁰² Poelzig, AktG § 131, N. 83.

¹⁰³ Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 17.

¹⁰⁴ Kubis, AktG § 131, N. 1.

¹⁰⁵ Kaya, s. 218.

¹⁰⁶ Kaya, s. 96.

¹⁰⁷ Kubis, AktG § 131, N. 86; Poelzig, AktG § 131, N. 233.

genel kurul öncesi sorularını açıklamakta serbesttir; ancak böyle bir zorunluluğu bulunmamaktadır¹⁰⁸. Bununla birlikte karmaşık ve hazırlık gerektiren bilgi alma taleplerine ilişkin soruların genel kurul toplantısından önce açıklanması, bilginin yeterli ve kısa sürede sağlanmasına yardımcı olacaktır¹⁰⁹.

AlmPOK § 131/1 hükmü uyarınca tek bilgi verme yükümlüsü yönetim kuruludur¹¹⁰. Denetim kapsamına giren konularda da yine yönetim kurulu bilgi vermekle görevlidir¹¹¹. Yönetim kurulu dışındaki kişi ve organların verdiği bilgiler, yönetim kurulu tarafından kabul edilmediği takdirde, pay sahibinin § 131/1 hükmü kapsamında bilgi alma talebinin karşılandığından bahsedilemez¹¹². Pay sahibinin bilgi alma talebini, yönetim kuruluna iletilmek üzere toplantı başkanına yöneltmesi de yeterlidir¹¹³.

Alman hukukunda, İsvBK'da ve TTK'da öngörülen düzenlemenin aksine, sınırlı sayı ilkesine göre belirtilen bazı hallerde, bilgi alma talebinin yönetim kurulu tarafından herhangi bir gerekçe gösterilmeden ve gereklilik kriterinin mevcudiyetine ilişkin bir değerlendirme yapılması şartına bağlı olmaksızın reddedilebilmesi imkânı tanınmıştır¹¹⁴. Ancak maddede düzenlendiği şekilde bir sayma yönteminin benimsenmesi, hakkın kapsamı ve sınırını net bir şekilde belirleme amacına ulaşılmasına engel olmuştur¹¹⁵. *Kaya*'ya göre; AlmPOK'daki düzenleme, bilgi verme yükümlüsü şirket organının takdir yetkisi sorununu çözümlenmekten ziyade, sorunu daha karmaşık bir hale getirerek, pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanmasına yönelik ikili bir engel doğmasına neden olmuştur¹¹⁶.

¹⁰⁸ Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 31; Kubis, AktG § 131, N. 31.

¹⁰⁹ Grigoleit, Hans C./Herrler, Sebastian; Aktiengesetz: AktG, 2. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2020, AktG § 131, N. 8.

¹¹⁰ Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 7; Hüffer, Uwe/Koch, Jens; Aktiengesetz, 15. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2021, AktG § 131, N. 7; Kubis, AktG § 131, N. 20.

¹¹¹ Poelzig, AktG § 131, N. 57.

¹¹² Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 7.

¹¹³ Kubis, AktG § 131, N. 26.

¹¹⁴ Kaya, s. 220-221.

¹¹⁵ Kaya, s. 95.

¹¹⁶ Kaya, s. 87 (dipnot 8).

TTK'nın 437/2. maddesinin 4 ve 5. cümlesinde öngörülen düzenlemenin mehzazını teşkil eden ve Alman Anonim Şirketler Kanunu'nda 1965 yılında yapılan değişikle yer verilen § 131/4 hükmü uyarınca pay sahibine genel kurul dışında bilgi verilmesi halinde, bu bilgi gündemdeki konuların doğru bir şekilde değerlendirilmesi için gerekli olmasa dahi genel kurulda her pay sahibine talebi bulunması halinde verilmek zorundadır. Hükmün uygulanması için pay sahibinin bilgi alma talebinde bulunması şarttır¹¹⁷. İlgili hüküm kapsamında pay sahibi tarafından yöneltilen bilgi alma talebi genel kurulda deęerlendirilmelidir¹¹⁸. Ayrıca ilgili hükümde TTK'dan farklı olarak konsolide bilançonun düzenlenmesi için gerekli bilgilerin hakim şirkete verilmesi durumu, pay sahibinin talebi ile bu bilgilerin genel kurulda verilmesi zorunluluğu kapsamı dışında bırakılmıřtır¹¹⁹. Bu düzenleme ile hakim şirket pay sahibi ile diğer pay sahipleri arasında bilgi alma hakkı yönünden eşitlik olmadığı da kanunda açıkça belirtilmiřtir¹²⁰.

Pay sahibinin bilgi alma talebine ilişkin soruları, genel kurulda yönetim kurulu tarafından sözlü olarak cevaplanır. Pay sahibinin yazılı bilgi alma hakkı bulunmamaktadır¹²¹. Bilgi alma talebine ilişkin olarak genel kurulda sorulacak olan soruların sözlü olarak ilgili yükümlüye iletilmesi, diğer pay sahiplerinin de talep edilen bilgiye ulaşabilmeleri açısından yerinde olacaktır¹²².

AlmPOK § 131/5 hükmü uyarınca pay sahibinin bilgi alma talebinin reddedilmesi halinde pay sahibinin sorusu ve ret nedeni toplantı tutanağına yazılır. Düzenleme ile bilgi alma hakkının ihlali gerekçesiyle doğabilecek uyuşmazlıklarda ispat kolaylığı sağlanması amaçlanmıřtır¹²³.

¹¹⁷ Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 75.

¹¹⁸ Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 55; Henssler, Martin/Strohn, Lutz; Gesellschaftsrecht, 5. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2021, AktG § 131, N. 9.

¹¹⁹ Yanlı, s. 21.

¹²⁰ Okutan Nilsson, Gül; "Türk Şirketler Topluluğu Hukukunun Hedefleri Bakımından İşlevsel Bir İnceleme ve Özellikle Hâkim Şirketin Bilgi Alma Hakkı", Karşılaştırılmalık Şirketler Topluluğu Hukuku- 80. Yaş Gününde Prof. Dr. Ünal Tekinalp'e Saygı Konferansı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 45.

¹²¹ Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 40; Kubis, AktG § 131, N. 85; Grigoleit/Herrler, AktG § 131, N. 9; Poelzig, AktG § 131, N. 231.

¹²² Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 9.

¹²³ Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 77; Grigoleit/Herrler, AktG § 131, N. 62.

Bilgi alma hakkı, AlmPOK § 131 hükmünde bireysel, müktesep ve bağımsız bir hak olarak düzenlenmiştir. Bilgi alma hakkının reddi halinde ise bu husustaki itirazın toplantı tutanağına yazılması şartıyla, AlmPOK § 132 hükmü uyarınca hakkın mahkeme aracılığıyla kullanılması mümkündür. Başvuru süresi kanunda, bilgi alma talebinin reddedildiği genel kurul tarihinden itibaren iki hafta olarak düzenlenmiştir¹²⁴. Mahkemenin vereceği kararda, taraflara şikâyet yoluna başvurma hakkı tanınmış ise karara karşı bölge mahkemesinde şikâyet yoluna başvurulabilir. Aksi takdirde tarafların şikâyet yoluna başvurma hakkı bulunmamaktadır. Burada mahkeme, davanın temel bir öneme sahip olması veya yasanın gelişimi veya içtihat birliği ile güvence altına alınmasının, şikâyet mahkemesinin kararını gerektirmesi durumlarının mevcut olup olmadığı kriterlerine göre değerlendirme yapacaktır¹²⁵.

1.3. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ

1.3.1. Bireysel Hak Niteliği

Anonim şirkete sermayesini getirmek suretiyle katılan bir pay sahibi kural olarak, getirdiği sermaye ile elde ettiği pay oranında pay sahipliği haklarından yararlanacağını kabullenmiş sayılmaktadır. Başka bir anlatımla pay sahibi, özellikle sözleşmeler hukukunda geçerli olan ahde vefa ilkesinin geçerliliğini yitirdiğini ve çoğunluğun iradesinin şirket iş ve işleyişinde belirleyici role sahip olduğunu bilerek ve bunu en başta kabul ederek şirkete katılmaktadır¹²⁶. Bununla birlikte anonim ortaklıkta münferit veya azınlık pay sahiplerinin her koşulda etkisiz kılınması, bu pay sahiplerinin ortaklığa katılma amaçlarına aykırılık teşkil edebilecektir. Bu sakıncaların önlenmesi için de TTK'da pay sahiplerine, pay oranlarına bağlı olmaksızın kullanabilecekleri bireysel haklar tanınmıştır.

¹²⁴ Hüffer / Koch, AktG § 132, N. 5; Poelzig, AktG § 132, N. 18; Kaya, s. 318.

¹²⁵ Grigoleit/Herrler, AktG § 132, N. 11.

¹²⁶ Göktürk, Kürşat; "Anonim Şirket Pay Sahipliği Haklarının Kullanılmasında Muhalefet Şartı", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, 2017, s. 55. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/356468> (erişim tarihi: 12/04/2020).

Kanunda bireysel hakların öngörülmesinin en önemli nedeni, şirket yapısı içinde çoğunluk pay sahiplerinin gücünün sınırlanması, bu sayede münferit ve azınlık pay sahiplerinin haklarının zedelenmesinin önlenmesi ve pay sahipleri arasında bir denge kurulması amacıdır¹²⁷. Bilgi alma ve inceleme hakkı da pay oranına bakılmaksızın her pay sahibine eşit olarak tanınmış olan bireysel bir haktır¹²⁸. Ayrıca hakkın bireysel nitelikte olması, bu hakkın şirket veya organlarına değil pay sahiplerine ait olduğu anlamına gelmektedir¹²⁹.

Bilgi alma hakkının her pay sahibi tarafından, herhangi bir pay oranına veya niteliğe sahip olmasına gerek olmaksızın kullanılabilceği, TTK'nın 437. maddesindeki lafzi düzenleme ile belirtilmiştir. Başka bir anlatımla pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanabilmesi için tek bir paya sahip olması dahi yeterli olup bunun dışında azınlık veya çoğunluk oluşturması gibi şartlara kanunda yer verilmemiştir¹³⁰. Bilgi alma hakkı bireysel hak olması nedeniyle, hakkın kullanılması genel kurul veya yönetim kurulu kararına da tabi tutulamaz¹³¹.

Bilgi alma ve inceleme hakkı pay sahibine, doğrudan pay sahipliği sıfatı nedeniyle verilmiştir. Hakkın aydınlatıcı haklardan olması nedeniyle kanunda pay sahipliği dışında bir şartta tabi tutulmamıştır. Bu nedenle bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılabilmesi için pay sahibinin azınlık veya çoğunluk oluşturması ya da belirli bir sermaye miktarına ulaşması gibi şartlar aranmayacak, yalnızca pay sahipliği sıfatının ispatı, hakkın kullanılması için yeterli olacaktır¹³². Bunun yanında taahhüt edilen sermaye payının

¹²⁷ Kaya, s. 6 (dipnot 11); Moroğlu, Erdoğan; Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, Güncellenmiş 9. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 1; Can, Ozan; Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Turhan Kitabevi, Ankara 2015, s. 43.

¹²⁸ Karasu, Rauf; "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 23, S. 2, Aralık 2005, s. 76; Kaya, 81-82; Can, s. 43-44; Akdağ Güney, Necla; "Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Aktif ve Pasif Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Üzerine Bazı Düşünceler", Regesta Ticaret Hukuku Dergisi, C. 4, S. 1, 2019, s. 39; Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 1; Henssler/Strohn, AktG § 131, N. 2; Druey, N. 47, s. 1287.

¹²⁹ Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 2.

¹³⁰ Karasu, s. 76; Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-74, s. 379; Kaya, Özel Denetim, s. 62; Bulut, Abdulkadir; Anonim Şirket Elektronik Genel Kurul Uygulamasında Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 12.

¹³¹ Kubis, AktG § 131, N. 3.

¹³² Kaya, s. 81-82; Aytac, Zühtü; Anonim Ortaklıklarda İbra, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1982, s. 73.

ödenmemiş olmasının da bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasında bir önemi bulunmamaktadır¹³³. Pay sahibinin ödediği pay bedeli oranında bilgi alması da söz konusu olamaz. Çünkü bilgi alma hakkı, iptal davası açma hakkı gibi pay sahibine katılma oranı dikkate alınmaksızın tanınmış olan pay sahipliği haklarındandır¹³⁴. Ayrıca belirtmek gerekir ki pay sahibinin genel kurula katılma hakkı da bilgi alma ve inceleme hakkında olduğu gibi vazgeçilmez ve bireysel bir haktır. Bu nedenle taahhüt edilen sermayenin ödenmediği gerekçesiyle pay sahibinin genel kurul toplantısına katılamayacağı yönündeki yönetim kurulu kararları batıldır¹³⁵.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasında paya tanınan imtiyazın da bir önemi bulunmamaktadır. Zira imtiyazlı paylara ilişkin düzenlemelerin yer aldığı TTK'nın 478 ve 479. maddelerinde imtiyaz tanınabilecek haklar konusunda sınırlama yapılmıştır. Buna göre genel kurula katılma, öneride bulunma, iptal davası ve diğer dava haklarında, bilgi alma ve inceleme hakkı ile denetleme haklarında imtiyaz sağlanamayacağı düzenlenmiştir. Çünkü bu haklarda adi paylara karşı bir üstünlük sağlanması mümkün değildir¹³⁶.

1.3.2. Bağımsız Hak Niteliği

Pay sahibinin özellikle oy kullanma hakkını etkin bir şekilde kullanmasına hizmet eden bilgi alma hakkı, kanunda öngörülen pay sahipliği haklarından biri olup diğer pay sahipliği haklarından bağımsız bir niteliğe sahiptir. Zira kanundaki düzenleme şekli ile de sabit olduğu üzere kanun koyucu, mehaz İsvBK ve AlmPOK'un aksine, TTK'da gereklilik şartına yer vermemiştir. Bilgi alma hakkının diğer pay sahipliği haklarına

¹³³ Kaya, s. 129-130; Aytaç, s. 73; Ocak, Nazmi; "Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma, İnceleme ve Denetleme Hakkı", Prof. Dr. Nuri Çelik'e Armağan, C. I, Beta Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 721; Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 4.

¹³⁴ Teoman, Ömer; "Alman ve İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Pay Bedelinin Ödenme Oranının Oy Hakkına Etkisi ve Türk Sistemi Üzerine Düşünceler", Tüm Makalelerim, Cilt I-II (1971-2001), On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 339.

¹³⁵ Bahar Sayın, Hediye; Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 141.

¹³⁶ Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoğlu, Ersin; Ortaklıklar Hukuku I, Yeniden yazılmış 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014, N. 784, s.564-565; Kaya, s. 83; Biçer, Levent; Anonim Ortaklıkta Oy Hakkında İmtiyaz ve Sınırları, Yetkin Yayınları, Ankara 2019, s. 132; Akbay, s. 123-124.

yardımcı ve bağımlı bir hak olarak kabul edilmesi, hem pay sahibinin talep ettiği bilgiye diğer haklarını kullanmak için ihtiyacı olduğunu kanıtlama yükümlülüğünün doğmasına hem de tamamen kaldırılan veya sınırlandırılan pay sahipliği haklarıyla birlikte, bilgi alma hakkının da doğrudan sınırlandırılmasına neden olacaktır. Örneğin, oy kullanma hakkına sahip olmayan bir pay sahibi, oy kullanma hakkına sahip olan diğer pay sahiplerine nazaran şirket hakkında daha az bilgiye ulaşabilecektir¹³⁷. Bu nedenlerle bilgi alma ve inceleme hakkı, diğer ortaklık haklarının kullanılması şartı olarak kabul edilemez. Başka bir anlatımla bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasında diğer ortaklık haklarının kullanılmış olması zorunluluğu bulunmamaktadır¹³⁸.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasının, diğer pay sahipliği haklarının etkinliğinin ve işlevselliğinin artmasını da sağlayacağı şüphesizdir¹³⁹. Ancak bilgi alma ve inceleme hakkının, pay sahipliğinden kaynaklanan diğer haklarla bağlantılı ve ilişkili olması, hakkın bağımlı ve yardımcı bir hak olarak nitelendirileceği anlamına gelmemektedir. Zira TTK'nın 437. maddesinde ayrı bir hükümle düzenlenen bu haklar, diğer pay sahipliği haklarından bağımsız olarak kullanılabilir. Ayrıca bilgi alma ve inceleme hakkı kamuyu aydınlatma ilkesinin başka bir görünümü olup söz konusu ilke uyarınca bağımsız olarak kullanılabilmesi mümkündür. Oy hakkı ile kâr ve tasfiye paylarının belirlenmesine ilişkin haklar pay oranları ile doğrudan ilişkili olmasına karşın, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanımı için pay oranlarının öneminin olmaması da hakkın bağımsız niteliğine işaret etmektedir. Yine kanunda yapılan düzenleme ile pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı talebinin reddedilmesi halinde, genel kurul kararlarının iptali yerine doğrudan mahkemeye başvurabilme hakkının bulunması, hakkın bağımsız olduğunu göstermektedir¹⁴⁰. TTK'nın 437. maddesinin gerekçesinde gereklilik koşulunun, hakkın kullanılmasını tehlikeye sokacağı ve kaynak İsvBK m. 697/2'nin aksine pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için "gerekli" olması koşuluna

¹³⁷ Karasu, s. 76-77.

¹³⁸ Can, s. 41.

¹³⁹ Yanlı, s. 15; Dolu, s. 8-9; Ceylan, s. 75.

¹⁴⁰ Durgut, Ramazan/Kaplan, Ahmet Emre; "Anonim Şirket Pay Sahiplerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 171, Kasım 2018, s. 129.

bağlanmadığı ifadeleri de hakkın bağımsız olarak kullanılmasının amaçlandığına işaret etmektedir¹⁴¹.

Bilgi alma hakkının, diğer pay sahipliği haklarıyla, özellikle oy hakkı ile bağlantılı olarak kullanılması ve bu haklara temel oluşturması, bu hakkın bağlantılı ve yardımcı bir hak olduğunun göstergesi değildir. Zira hakkın diğer pay sahipliği haklarından bağımsız ve ayrı bir aydınlatma işlevi bulunmaktadır. Pay sahibinin, anonim ortaklık içinde hem bir ortak hem de sermayedar olması nedeniyle, ortaklıktan doğan haklarını bilinçli bir şekilde kullanması ve yatırımlarını menfaatlerine uygun olarak yönlendirmesi için bilgi alma hakkının bulunması, bağımsız bir hak olma niteliğini ortaya çıkarmaktadır¹⁴². Ayrıca hakkın bağımsız niteliğinin kabulü sayesinde, hakkın kullanımı da kolaylaşmaktadır. Örneğin, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilmesi, genel kurul kararının iptali veya sorumluluk davası gibi gerekçeler gösterilmesi zorunluluğuna tabi olmayacaktır¹⁴³.

Bilgi alma ve inceleme hakkının diğer pay sahipliği haklarından bağımsız olma niteliği nedeniyle, oydan yoksunluk halinde de pay sahibi bu hakkını kullanabilir. Başka bir anlatımla pay sahibinin oy hakkından yoksunluğu, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması yönünden önem arz etmemektedir. Aksi yönde bir kabul TTK'nın 437/6. maddesinde öngörülen pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme haklarının kaldırılmayacağı ve sınırlandırılmayacağı hükmüne aykırı nitelik taşıyacaktır¹⁴⁴. Bu nedenle bilgi alma hakkının bağımsız niteliği, onun sınırlandırılmasının veya ortadan kaldırılmasının önlenmesine imkân sağlamaktadır¹⁴⁵. Ayrıca oy hakkından yoksunluk nedeniyle genel kurula katılma ve dolayısıyla buna bağlı hakların kullanılmasının

¹⁴¹ Akdağ Güney, s. 40.

¹⁴² Kaya, s. 80-81. Aynı yönde bkz. Akbay, s. 62-63.

¹⁴³ Akdağ Güney, s. 40; Ocak, s. 730. Pay sahibinin bilgi alma talebini gerekçelendirme zorunluluğunun bulunmadığına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Akbay, s. 180-182.

¹⁴⁴ Teoman, Ömer; Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkından Yoksunluğu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1983, s. 174; Kaya, s. 133; Moroğlu, s. 116; Dolu, s. 88-89; Yurtbaşı, Fatih; Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 91 (dipnot 30).

¹⁴⁵ Tekinalp, Ünal; "İşletme İlgililerinin Finansal Bilgi Elde Etme Hakkı", MED, S. 21-22, 1980, s. 21.

engellenmesi halinde, ilgili genel kurulda alınacak kararların sakat ve iptale tabi olacağı hususu da göz ardı edilmemelidir¹⁴⁶.

İsviçre hukuk sisteminde de hakkın bağımsız niteliği yargı kararlarına yansımıştır. Örneğin İsviçre Federal Mahkemesi'nin 4 Mayıs 1983 tarihli BGE 109 II 48 kararında; *“İsvBK m. 697 uyarınca pay sahibinin bilgi alma hakkı bağımsız bir hak olarak anlaşılmalıdır; bu sebeple tek başına bir yargılamaya da konu olur; yoksa İsvBK m. 706 uyarınca bir iptal davası ile birlikte veya birleştirilmiş olarak görülemez”* denilerek hakkın mutlak bağımsız niteliği vurgulanmıştır¹⁴⁷. Hukukumuzda da özellikle TTK'nın sistematığı nazara alınarak bilgi alma hakkının yardımcı bir hak olmadığı ve bağımsız hak niteliğine sahip olduğu kabul edilmelidir¹⁴⁸.

1.3.3. Müktesep Hak Niteliği

Müktesep hak kavramı, esasen idare hukuku ve sözleşme hukuku alanına ait bir kavram olmakla beraber, pay sahiplerinin çoğunluk gücü karşısında korunması ve yönetim kurulunun çoğunluk gücünün etkisi altında kalarak pay sahiplerinin haklarını kısıtlayan veya ortadan kaldıran işlemlerinin engellenmesi amacıyla, anonim ortaklıklar hukukunda da bu kavrama yer verilmiştir¹⁴⁹. Bir hakkın müktesep hak olarak nitelendirilebilmesi için ortaksal nitelik taşıması, yani pay sahibine bu hakkın ortak olması nedeniyle tanınmış olması gerekmektedir¹⁵⁰.

Müktesep haklar bir kez kazanılmaları halinde, pay sahibinin rızası olmaksızın bu haklar üzerinde tasarruf edilemez. Dolayısıyla vazgeçilmez hakların, pay sahibinin rızası olsa

¹⁴⁶ Moroğlu, s. 116.

¹⁴⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1007a, s. 50-51.

¹⁴⁸ Akdağ Güney, s. 40.

¹⁴⁹ Kaya, s. 72-73.

¹⁵⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 869b, s. 612; Akyazan, s. 39.

dahi bertaraf edilmesi mümkün olmamakla birlikte, müktesep hakların pay sahibinin rızası ile ortadan kaldırılması veya sınırlandırılması ihtimali vardır¹⁵¹.

Mülga 6762 sayılı TTK'da müktesep hakkın tanımı yapılmış olmasına karşın, kanundaki tanım yetersizliği ve bu konudaki öğretinin gelişmesini engellediği gerekçesiyle eleştirilmiş olup bu nedenle 6102 sayılı TTK'da müktesep hak tanımına yer verilmemiştir¹⁵². Mehaz İsvBK'da “müktesep hak” terimi mevcut olmamasına rağmen 6102 sayılı TTK'nın 452. maddesinde yer alan “müktesep ve vazgeçilmez haklar” ifadesi ile kavram TTK'da tanınmıştır. Kavramın 6102 sayılı TTK'da korunmasının sebebi, kanunun bu tür haklara çeşitli hükümlerinde yer vermesi ve esas sözleşme ile de bu nitelikte hak oluşturulabilmesidir. Nitekim kavramın kanundan tamamen çıkarıldığı İsviçre'de de hukukî durumda bir değişiklik olmamıştır¹⁵³.

Müktesep hakların 6102 sayılı TTK'da düzenlenme şekli de doktrinde eleştirilere neden olmuş ve tartışmaları sona erdirememiştir. Doktrindeki bazı yazarlara göre, TTK'nın 452. maddesinin zıt anlamından hem müktesep hakların hem de vazgeçilmez hakların, pay sahibinin rızası bulursa bile ortadan kaldırılamayacağı anlaşılmaktadır. Söz konusu maddede müktesep ve vazgeçilmez haklar arasında herhangi bir ayırım yapılmaması, bu hakların niteliği bakımından karışıklığa yol açmaktadır. Madde gerekçesinde ise vazgeçilmez hakların, müktesep hakların bir türü olduğundan bahsedilmesi, müktesep haklardan pay sahibinin rızası ile vazgeçilebilir olma niteliğine uygun değildir¹⁵⁴.

Tekinalp'e göre ise TTK m. 452 gerekçesindeki vazgeçilmez hakların müktesep hakların bir türü olduğuna ilişkin ifade, “mutlak müktesep haklar” kategorisindeki hakları vurgulamaktadır. Yazara göre vazgeçilebilir olma kıstası tüm müktesep haklar için geçerli değildir. Pay sahibinin bilgi alma hakkından vazgeçmesi mümkün olmadığından,

¹⁵¹ Erdem, Nuri; “6102 sayılı “Yeni” TTK.’ya Göre Anonim Ortaklık Pay Sahiplerinin “Müktesep” (Kazanılmış) Hakları”, *Regesta Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 2, S. 1, 2012, s. 34.

¹⁵² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), *Ortaklıklar Hukuku I*, N. 866-867, s. 611.

¹⁵³ TTK m. 452 gerekçesi.

¹⁵⁴ Moroğlu, s. 154; Erdem, N., s. 37.

iptal davası açma ve oy hakkında olduğu gibi bilgi alma hakkı da mutlak müktesep haklardandır. Gerekçede de bu hususa işaret edilmektedir¹⁵⁵.

Kanaatimizce de TTK'nın 452. maddesindeki düzenleme genel kurulun, aksine esas sözleşmede hüküm bulunmadığı takdirde, kanunda öngörülen şartlara uyarak, esas sözleşmenin bütün hükümlerini değiştirebilme hakkının bulunduğu; ancak müktesep ve vazgeçilmez haklara ilişkin kuralların geçerliliğini koruduğu anlamına gelmektedir. Buna göre vazgeçilmez hak söz konusu ise pay sahibinin rızası olsa dahi esas sözleşmede değişiklik yapılamayacaktır. Müktesep haklara ilişkin bir değişikliğin söz konusu olması halinde ise ilgili pay sahibinin rızası alınmalıdır. Bu nedenle madde lafzındaki ifadeden hem müktesep hakların hem de vazgeçilmez hakların, pay sahibinin rızası bulunsa bile ortadan kaldırılamayacağı anlaşılmamalıdır. Madde lafzı esas sözleşme değişikliklerinde vazgeçilmez haklara dokunulamayacağı, müktesep haklarda ise yasal nisapların sağlanması halinde dahi ilgili pay sahibinin rızasının alınması gerektiğini göstermektedir.

Mülga 6762 sayılı TTK'da müktesep hakları düzenleyen hükümlerdeki belirsizlikler nedeniyle doktrinde müktesep haklar, mutlak ve nisbi olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Mutlak müktesep haklar pay sahibinin rızası olmaksızın çoğunluğun kararıyla sınırlandırılmayan ve vazgeçilemeyen, nisbi müktesep haklar ise ortaklık menfaatlerinin söz konusu olduğu hallerde çoğunluğun kararıyla sınırlandırılabilen; ancak özüne dokunulamayan haklardır¹⁵⁶.

Doktrinde, 6102 sayılı TTK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte mutlak ve nisbi müktesep hak ayrımının artık geçerli olmadığı da savunulmaktadır. *Kırca*'ya göre, 6102 sayılı TTK'nın 452. maddesinde öngörülen düzenleme ile kanunda bahsedilen müktesep haklardan, sınırlandırılması veya ortadan kaldırılması her pay sahibinin ayrı ayrı muvafakatine bağlı olan mutlak müktesep haklar anlaşılmalıdır. Zira müktesep hak kavramının öngörülme amacı, anonim şirketlerdeki çoğunluk gücünü sınırlandırarak, pay

¹⁵⁵ Tekinalp, Ünal; "Genel Kurul Kararlarının Butlanında Anonim Ortaklığa Özgü Sebeplerin Kabulü İhtiyacı", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 25, S. 4, Aralık 2009, s. 14.

¹⁵⁶ Kaya, s. 74 (dipnot 135); Ocak, s. 716-717.

sahiplerinin menfaatleri açısından özel bir koruma sağlayabilmektedir. Nisbi müktesep hak kavramının ise bu şekilde bir özel koruma niteliği bulunmamaktadır¹⁵⁷.

TTK'nın 452. maddesinin gerekçesinde, müktesep hakların esas sözleşme ile de oluşturulabileceği öngörüldüğünden, doktrinde müktesep haklar, kanuni müktesep haklar ve esas sözleşmeye dayalı müktesep haklar olarak ikiye ayrılmıştır¹⁵⁸. *Tekinalp* de kanunda öngörülen müktesep hakları bütün halinde ele alarak kanuni müktesep hakkı, “*değiştirilmesinde veya kaldırılmasında her pay sahibine veto hakkı tanınmış bulunan, yani her değişiklik için pay sahiplerinin tümünün oybirliğine gereklilik bulunan hak*” olarak tanımlamıştır. Bu tanım uyarınca müktesep hak vazgeçilmez değildir ve pay sahibi değişiklik yönünde olumlu oy kullanarak kanuni müktesep hakkından vazgeçmiş sayılır. Ayrıca bu tanımda nisbi ve mutlak müktesep hak ayırımına yer olmaksızın tüm haklar mutlak niteliktedir¹⁵⁹. Yine tanım doğrultusunda bilanço zararlarının kapatılmasına, payların birleştirilmesine, tek borç ilkesinin kaldırılmasına ilişkin esas sözleşme değişikliği içeren kararlar yönünden esas sözleşme, müktesep hak niteliğindedir¹⁶⁰.

Bilgi alma ve inceleme hakkının müktesep haklardan olup olmadığına ilişkin doktrindeki hakim görüş hakkın nisbi müktesep hak niteliğinde olduğu yönündedir. Bu görüşteki yazarlara göre, TTK'nın 437/3. maddesinde şirket sınırlarının açığa çıkabileceği veya şirketin korunması gereken menfaatlerinin bulunduğu hallerde şirket organlarının pay sahibinin bilgi alma hakkını reddedebileceğine ilişkin düzenleme ile TTK'nın 437/4. maddesinde şirketin ticari defterleriyle yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebilmesi için genel kurulun açık izni veya yönetim

¹⁵⁷ Kırca, İsmail/Şehirli Çelik, Feyzan Hayal/Manavgat, Çağlar; Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2017, s. 31.

¹⁵⁸ Can, s. 40.

¹⁵⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 868, s. 612. *Aytaç* da vazgeçilmez hakların tamamının, mutlak müktesep hak niteliğinde olduğu görüşündedir (Aytaç, Zühtü; Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Düzenlenen Pay Sahipliği Haklarının Değerlendirilmesi, Yeni Türk Borçlar Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu (Makaleler-Tebliğler), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s. 338).

¹⁶⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 868, s. 612.

kurulunun bu hususta kararı gerektiği hususundaki düzenleme doğrultusunda hakkın nisbi müktesep hak olarak kabul edilmesi gerekmektedir¹⁶¹.

Konuya doktrinde farklı açıdan yaklaşan yazarlar da bulunmaktadır. *Kaya*'ya göre, inceleme hakkının genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı olması şartına bağlı olması, ayrıca bilgi alma ve inceleme hakkının şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile reddedilebileceği yönündeki düzenlemelerle, ortaklığın üstün menfaatleri ile sınırlandırılabilmesi nedeniyle hakkın nisbi bir niteliğe sahip olduğu doğru bir görüştür. Ancak yazar burada ikili bir ayırım yapılması gerektiğini, buna göre pasif bilgi alma hakkına ilişkin düzenleme uyarınca şirketin bilgi vermekle yükümlü organlarının, maddede öngörülen belgeleri pay sahiplerinin incelemeleri için hazır bulundurma yükümlülüğünün bulunması, pay sahiplerinin bu belgelerden suret alabilmelerinin mümkün olması ve fıkranın emredici hüküm niteliği karşısında mutlak müktesep hak olarak¹⁶²; aktif bilgi alma hakkına ilişkin düzenleme uyarınca ise hakkın sınırlarının hükümde belirlenmesi ve bilgi verme yükümlülerine bu hususta takdir yetkisi verilmesi nedenleriyle nisbi müktesep hak olarak kabul edilmesinin uygun olacağını savunmaktadır¹⁶³.

Ocak ise mülga 6762 sayılı TTK'nın yürürlükte olduğu dönemde yaptığı değerlendirmede, mülga 6762 sayılı TTK'nın 385. maddesinde tanımlanan müktesep hak kavramının doktrinde zorlanarak kavrama farklı anlamlar yüklendiğini; ancak bu kavramın anonim şirketler hukuku alanında mutlak suretle uygulanmasına gereklilik bulunmadığını, pay sahibinin çoğunluğa karşı başka hukuki yollarla da korunabileceğini ve münferit pay sahibinin korunmasında MK'nın 2. maddesinin esas alınmasının doğru olacağını ileri sürmüştür. Yazara göre pay sahibinin rızası bulursa dahi

¹⁶¹ Karasu, s. 77-78; Aytaç, Sır Saklama Yükümlülüğü, s. 201; Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N. 260, s. 1931; Yanlı, s. 15; Gürbüz Usluel, Aslı; Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticari Sırların Korunması, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009, s. 164; Bulut, s. 14.

¹⁶² Aynı yönde bkz. Öztekin, Selçuk; "Şirketler Gruplarında Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu m. 363/İsviçre Borçlar Kanunu m. 697 Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı", Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Hatırasına Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1986, s. 302.

¹⁶³ Kaya, s. 74 vd.

sınırlandırılmayan ve ortadan kaldırılamayan bilgi alma hakkı, bu nedenlere dayalı olarak müktesep haklar dışında kalmakta ve vazgeçilemez haklar arasında yer almaktadır. İnceleme hakkı ise genel kurul veya yönetim kurulunun iznine bağlı olarak kullanılabilir ve bu suretle haklı nedenle sınırlandırılabilir bir hak türüdür¹⁶⁴.

Can ise limited şirket ortaklarının bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin değerlendirmesinde, bilgi alma hakkının emredici bir düzenleme olduğunu, bu nedenle hakkın ortadan kaldırılmasının mümkün olmadığını, tüm ortakların oy birliği bulursa dahi esas sözleşme veya genel kurul kararıyla hakkın kaldırılamayacağını, müktesep hakların ise ortağın onayının alınması suretiyle değiştirilebileceğini, bu özelliği nedeniyle bilgi alma hakkının müktesep hak niteliğinin bulunmadığını savunmaktadır¹⁶⁵.

Ünal da TTK'nın 452. madde gerekçesinde yer verilen, vazgeçilmez hakların bir yönden müktesep hakların bir türünü oluşturduğu ifadesinden hareketle, bu hakların bazı durumlarda örtüşebileceği, bu suretle pay sahibinin kendi özgür iradesiyle dahi ortadan kaldırılamamasının hakka vazgeçilmez hak niteliği kazandırdığı, esas sözleşme veya şirket organlarının kararıyla ortadan kaldırılamamasının ise yine hakka müktesep hak niteliği kazandırdığı görüşündedir¹⁶⁶.

Doktrinde bazı yazarlara göre bilgi alma ve inceleme hakkının müktesep hak niteliği, TTK'nın 437/6. maddesinde öngörülen "*Bilgi alma ve inceleme hakkı, esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılamaz ve sınırlandırılmaz*" hükmü ile açıkça belirtilmiştir. Bu hüküm uyarınca, bilgi alma ve inceleme hakkının esas sözleşmede öngörülecek bir hükümlerle, bir genel kurul kararıyla veya yönetim kurulunun bir tasarrufuyla kısıtlanması veya sınırlandırılması mümkün değildir¹⁶⁷. Hakkın kullanılmasını kolaylaştırıcı hükümlere ise esas sözleşmede yer verilmesi mümkündür¹⁶⁸.

¹⁶⁴ Ocak, s. 717-718.

¹⁶⁵ Can, s. 41.

¹⁶⁶ Ünal, s. 177 (dipnot 1035).

¹⁶⁷ Karasu, s. 77; Kaya, s. 73-74; Kaya, Özel Denetim, s. 62; Dolu, s. 74; Bilge, Mehmet Emin; "Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma Hakkı (Yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hükümleri Çerçevesinde)", AÜEHFD, C. IX, S. 1-2, 2005, s. 435.

¹⁶⁸ Kaya, s. 73-74. *Çamoğlu* da limited şirket ortaklarının bilgi alma hakkına ilişkin görüşünde, esas sözleşmede hakkın genişletilmesi niteliğindeki düzenlemelerin geçerli olacağını; ancak bilgi alma ve

Örneğin, TTK'nın 437/1. maddesi uyarınca genel kurul toplantısından önce pay sahibinin incelemesi için hazır bulundurulacak belgelerin on beş günlük süre yerine bir ay önce incelemeye sunulması yönünde esas sözleşmede düzenleme yapılabilir¹⁶⁹.

Kanaatimizce, TTK'nın 437/6. maddesinde öngörülen düzenleme uyarınca bilgi alma ve inceleme hakkı vazgeçilemez haklardandır. Bilgi alma ve inceleme hakkının oy birliği halinde dahi ortadan kaldırılamayacağı ve sınırlandırılmayacağı göz önünde bulundurulduğunda, 6102 sayılı TTK kapsamında mutlak ve nisbi müktesep hak olarak ayrılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Zira daha önce belirtildiği üzere 6102 sayılı TTK uyarınca artık nisbi müktesep hak kavramı geçerli değildir. Müktesep hakkın kaynağını, kanun veya esas sözleşme oluşturmaktadır. Bilgi alma ve inceleme hakkının, şirket sınırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile reddedilebilmesi; inceleme hakkının ise genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararına tabi tutulması, hakkın sınırlarının belirlenmesi ve şirket ile pay sahibi arasındaki menfaat dengesinin sağlanması amacıyla getirilen düzenlemeler olup bu düzenlemeler de hakkın nisbi müktesep hak niteliğinde olduğunun göstergesi olarak kabul edilemez. Bilgi alma ve inceleme hakkı kanunda öngörülenin ötesinde sınırlandırılmaz. Yalnızca pay sahibi somut bir genel kurulda hakkını kullanmayabilir. Dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkının, sınırları kanunla belirlenen kanuni vazgeçilmez hak niteliğinde olduğu söylenebilir.

1.3.4. Vazgeçilmez Hak Niteliği

Anonim şirketler hukukuna ilişkin düzenlemeler doğrultusunda pay sahibi bazı haklarından vazgeçemez. Bu haklar mutlak müktesep haklardan farklıdır. Zira, mutlak müktesep haklar pay sahibinin onayı alınarak değiştirilebilir veya kaldırılabilir. Ayrıca müktesep hakkın koruduğu menfaate aykırı bir karar da alınabilir. Örneğin, anonim ortaklık Türk uyuşundan oybirliği ile alınacak bir kararla çıkabilir veya paylar

inceleme hakkını sınırlandıran veya kullanılmasını zorlaştıran düzenlemelerin ise yapılamayacağını savunmaktadır (Çamoğlu, Ersin; "Limited Ortağın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Kullanılması ve Sınırları", Prof. Dr. Hamdi Yasaman'a Armağan. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 148).

¹⁶⁹ Ünal, s. 178 (dipnot 1038).

birleştirilebilir. Bununla birlikte 6102 sayılı TTK'nın 452 ve 447/1-b maddesinde vazgeçilmez hakların düzenlenmesiyle müktesep hak kavramının tanımı, içeriği ve sınırları belirli hale gelmiştir. Zira mülga TTK döneminde müktesep hak olan bazı hakların aslında vazgeçilmez haklar olduğu ortaya çıkmıştır¹⁷⁰.

Vazgeçilmez haklara ilişkin 6102 sayılı TTK'da herhangi bir tanım öngörülmemiştir. Ancak kanunun bazı maddelerinde (TTK m. 391/1, 447/1-a ve 452/1) bu terime yer verilmiştir. Doktrinde ise vazgeçilmez haklara ilişkin bazı tanımlar mevcuttur. *Tekinalp*'e göre, “sınırlandırılması veya tamamen kaldırılması pay sahibinin rızasına tabi olmayan, onun vazgeçemeyeceği, ondan alınamayacak, yani pay sahibinin yoksun bırakılamayacağı, kanunen tanınan ve korunan, gereğinde sınırları kanunen gösterilen haklar vazgeçilmez/vazgeçilemez haklar” olarak kabul edilir¹⁷¹.

Karasu'ya göre, pay sahipliği hakkının “1) Hak anonim şirketin temel nitelikleriyle sıkı surette bağlantılı, 2) Pay sahibinin ortaklıktan doğan menfaatleriyle doğrudan ilgili, 3) Pay sahibinin kendisini çoğunluğun tek taraflı menfaatine karşı savunabilmesi için vazgeçilmez nitelikte” olması özelliklerinden herhangi birini taşıması halinde, o hak vazgeçilmez hak niteliğindedir. Yazara göre bu doğrultuda “pay sahibinin eşit işleme tabi tutulma hakkı ve kârdan yoksun bırakılmama hakkı” vazgeçilmez haklar arasındadır¹⁷².

Vazgeçilmez haklar pay sahibinin menfaatlerinin korunmasında önem arz ettiğinden ve anonim şirketin kurumsal yapısının temel ilkeleri ile ilgili olduğundan, pay sahibine bu hakların sınırlandırılması ve kaldırılmasına ilişkin tasarruf yetkisi tanınmamıştır. Bu haklar yalnızca kanunda belirtilen şartlar ve usul uyarınca kaldırılabilir veya sınırlandırılabilir¹⁷³. Bu sınırlamalar, şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati kavramlarında olduğu gibi, genel ve nesnel niteliktedir¹⁷⁴.

¹⁷⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 870e, s. 613-614.

¹⁷¹ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-28, s. 353.

¹⁷² Karasu, Rauf; Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi, Güncelleştirilmiş 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2015, s. 74.

¹⁷³ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-28, s. 353; Durgut/Kaplan, s. 131.

¹⁷⁴ Tekinalp, Butlan, s. 15.

Vazgeçilmez haklar mutlak eşitlik ilkesine tabi olup oransallık ilkesi bu haklar için uygulanmaz. Bu tür hakları kaldıran veya kullanılmasını aşırı derecede sınırlayan ve zorlaştıran nitelikte genel kurul ve yönetim kurulu kararları batıldır¹⁷⁵ (TTK m. 391 ve 447). Hakkın vazgeçilmez niteliği, onun bireysel haklardan veya azlık haklarından olmasına bağlı değildir¹⁷⁶. Vazgeçilmez haklar, pay sahibinin menfaatlerini korumakla birlikte anonim şirketin kurumsal yapısının teminatını da sağlamaktadır. Bu haklar, pay sahibinin rızası olsa dahi ortadan kaldırılamayan pay sahipliği hakları anlamındadır ve bu yönüyle müktesep haklardan ayrılmaktadır¹⁷⁷.

Genel kurul kararlarının butlanına ilişkin TTK'nın 447. maddesinde öngörülen düzenlemeden, hükümde sayılan hakların vazgeçilmez nitelikte olduğu, bununla birlikte vazgeçilmez hakların bunlarla sınırlı olmadığı, esas sözleşme ile vazgeçilmez hak düzenlenemeyeceği ve vazgeçilmez haklara aykırılığın butlan olduğu sonucuna varılmaktadır¹⁷⁸.

TTK'nın 437/6. maddesinde öngörülen düzenleme uyarınca bilgi alma ve inceleme hakkı, bütün pay sahipleri olumlu oy kullanmış olsalar dahi sınırlandırılmaz veya kaldırılamaz. Başka bir anlatımla bu haklarda pay sahibinin iradesinin bir önemi yoktur. Söz konusu hükümdeki düzenleme ile bilgi alma ve inceleme hakkı vazgeçilemez hak niteliği kazanmaktadır.

Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı ile birlikte denetleme haklarının vazgeçilemez olduklarına ilişkin TTK'da herhangi bir özel düzenleme bulunmamasına rağmen, bu hakların vazgeçilmez nitelikte oldukları doktrinde kabul edilmiştir¹⁷⁹. Bu nedenle

¹⁷⁵ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-28, s. 353.

¹⁷⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 870h, s. 614; Kırca (Şehirli Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 30.

¹⁷⁷ Erdem, N., s. 31.

¹⁷⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 870g, s. 614.

¹⁷⁹ Karasu, s. 78; Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-72, s. 378; Pulaşlı, Şerh, C.II, § 35, N. 31, s. 1025; Kaya, Özel Denetim, s. 62; Akdağ Güney, s. 41; Ayhan, Rıza/Çağlar, Hayrettin/Özdamar, Mehmet; Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s. 358; Bahar Sayın, s. 143; İlbasmış Hızlısoy, s.141; Bulut, s. 18 (dipnot 64); Yanlı, s. 15; Dolu, s. 71; Ceylan, s. 26; Aytaç, Pay Sahipliği, s. 338; Eriş, Gönen; Ticari İşletme ve Şirketler (3 Cilt), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, C.III, s. 2640; Yurtbaşı, s. 31; Dural, Halil Ali; "Anonim Şirket Pay Sahibinin Genel Kurul Dışında Talep Ettiği Bilginin Genel Kurul

TTK'nın 447/1-b maddesinde bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarının ayrıca belirtilmesinin, maddenin a bendinde vazgeçilemez nitelikteki haklara ilişkin düzenleme bulunduğundan gereksiz olduğu da savunulmaktadır¹⁸⁰.

Bilgi alma ve inceleme hakkının vazgeçilmez nitelikte bir hak olması, pay sahibinin bu hakkı kullanma zorunluluğu bulunduğu anlamına gelmemektedir. Hakkın kullanılıp kullanılmaması pay sahibinin özgür iradesine bağlıdır. Pay sahibinin somut bir olayda bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmaması, haktan teknik anlamda bir vazgeçme veya feragat niteliğinde değildir. Çünkü bilgi alma ve inceleme hakkından vazgeçilmesi ve feragat edilmesi hukuken söz konusu olamaz¹⁸¹.

Vazgeçilmez haklardan olan bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasının sınırını, TTK'nın 437/3. maddesi uyarınca şirket sırlarının gizliğinin korunması ve korunması gereken şirket menfaatlerinin zedelenmesinin önlenmesi oluşturmaktadır. Bunlar haricinde, hakkın kullanılmasını genel itibariyle sınırlandıran, ortadan kaldıran veya zorlaştıran yönetim kurulu kararları butlan hükümlerine tabidir¹⁸².

Bilgi alma ve inceleme hakkının sınırlarını şirket sırları ve korunması gereken şirket menfaatleri ile hakkın kötüye kullanılması belirlemekle birlikte burada dikkat edilmesi gereken husus, sınırlamaların esas sözleşme ve genel kurul kararlarından değil doğrudan kanundan veya hukukun temel ilkelerinden doğmuş olması gerekliliğidir¹⁸³.

Bilgi alma hakkı vazgeçilmez haklardan olduğu için pay sahibi, ileriye etkili olacak şekilde ve genel olarak bu hakkından vazgeçemeyeceği gibi bu hususta şirket esas

Dışında Verilmesinin Sonuçları”, Sermaye Şirketleri Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu (Tebliğler – Tartışmalar) 19 Haziran 2019, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 273.

¹⁸⁰ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 39-40.

¹⁸¹ Pulaşlı, Hasan; Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, § 28, N. 60, s. 580. Aynı yönde bkz. Kaya, s. 76.

¹⁸² Bahar Sayın, s. 181-182.

¹⁸³ Kaya, s. 76-77.

sözleşmesinde bir düzenlemeye de yer verilemez. Ayrıca bu yönde alınacak bir genel kurul kararı da geçersiz olacaktır¹⁸⁴.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kanunda düzenlenme amacı, pay sahiplerinin de şirket iş ve işlemleri hakkında aydınlanmasını sağlamak, çoğunluk pay sahiplerinin ve çoğunluk tarafından seçilen şirket yöneticilerinin pay sahibinin menfaatlerine aykırı hareket etmesini önlemektir. Bu husus anonim şirketlerin kurumsal yapısının korunabilmesi yönünden önem arz ettiğinden, bu haklar vazgeçilmez haklardandır. Bu nedenle pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kaldıran veya kanuna aykırı olarak sınırlandıran genel kurul kararları, yönetim kurulu kararları ve esas sözleşme hükümleri batıl olacaktır¹⁸⁵. Zira TTK'nın 391/1-c maddesinde de yönetim kurulunun pay sahibinin vazgeçilmez nitelikteki haklarını sınırlandıran veya zorlaştıran kararlarının batıl olduğu açıkça düzenlenmiştir. Bu düzenleme, pay sahibinin vazgeçilmez nitelikteki hakları için önemli bir koruma oluşturmaktadır¹⁸⁶. Örneğin, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilmesini, bir taahhünamenin imzalanması şartına bağlı kılan yönetim kurulu kararları batıldır¹⁸⁷.

¹⁸⁴ Karasu, s. 78; Kaya, s. 76; Eriş, s. 2642.

¹⁸⁵ Kaya, Özel Denetim, s. 62; Kaya, s. 6 vd.; Durgut/Kaplan, s. 131.

¹⁸⁶ Bahar Sayın, s. 176.

¹⁸⁷ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 37, N. 141, s. 1345.

İKİNCİ BÖLÜM

BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKINI ETKİLEYEN İLKELER, HAKKIN DÜZENLENME AMACI, HAKKIN BENZER KAVRAMLAR ve KURUMLAR ile İLİŞKİSİ

2.1. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKINI ETKİLEYEN İLKELER

Anonim ortaklıkta pay, sahibine çeşitli haklar sağlar. Pay sahipliği hakları ise bazı ilkelere bağlıdır. Bu haklara anonim ortaklık hükümleri ile hukukun genel ilkeleri uygulanır¹⁸⁸. Anonim şirketler hukukuna hakim olan ilkelerin, bilgi alma ve inceleme hakkının düzenlenmesine etki etmemesi mümkün değildir. Özellikle TTK'nın 437/2. maddesi uyarınca pay sahibine verilecek bilgilerin “*hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun....*” olması gerekliliği, aynı fıkranın 4 ve 5. cümleleri uyarınca hakkın uygulanmasında eşit işlem ilkesinin göz ardı edilmemesi, hakkın gündeme bağlılık ilkesinin istisnalarından biri olması, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanırken, şirketin de bu talebe cevap verirken haklarını sakınarak kullanmaları ve hükmün emredici niteliği söz konusu etkinin göstergesidir.

2.1.1. Dürüst Resim İlkesine Göre Hesap Verme Yükümlülüğü

Hukuk sistemlerinin genel kurallarından biri, başka birine ait işleri yapan veya başka birinin malvarlığını yönetmekle görevli olan kimselerin hesap verme yükümlülüğü altında olmalarıdır. Anonim ortaklıklar hukukunda ise bu yükümlülük, şirketin yönetimi ve denetimi ile sorumlu kişiler için söz konusudur. Anonim ortaklığın genel kurul ile birlikte diğer zorunlu organı olan yönetim kurulu ortaklığın bir parçası olup ortaklığa karşı hak ve borçların yerine getirilmesi yükümlülüğü organ görevlisi olan yönetim kurulu üyelerine aittir. Zira yönetim kurulu üyeleri ile ortaklık arasında var olan vekâlet

¹⁸⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 864, s. 610.

sözleşmesinden kaynaklı hukuki ilişki nedeniyle hesap verme yükümlülüğü, yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler üzerinde doğmaktadır¹⁸⁹.

Doktrinde *Aytaç*'a göre hesap verme yükümlülüğü, yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler ile ortaklıklar arasındaki hukuki ilişkinin vekâlet akdi niteliğinde olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü, TBK'nın 508/1. maddesinde öngörülen “*vekil, vekâlet verenin istemi üzerine yürüttüğü işin hesabını vermek ve vekâletle ilişkili olarak aldıklarını vekâlet verene vermekle yükümlüdür*” hükmü ile vekilin hesap verme yükümlülüğü açık bir şekilde düzenlenmiştir¹⁹⁰. Yönetim kurulu üyeleri hesap verme yükümlülüklerini yıl sonu bilançosunun, kâr-zarar tablosunun ve yıllık faaliyet raporunun genel kurula sunulması ile yerine getirirken; denetçiler ise denetim raporunun düzenlenerek genel kurula sunulması yolu ile bu yükümlülüklerini yerine getirmiş olurlar¹⁹¹.

Kanaatimizce yönetim kurulu ve denetçilerin hesap verme yükümlülüğünün temelini, bilgi alma ve inceleme hakkını düzenleyen TTK'nın 437. maddesi oluşturmaktadır. Zira hükmün 2. fıkrasında yer alan “*Pay sahibi genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilir*” ifadesi, yönetim kurulunun ve denetçilerin hem bilgi verme hem de hesap verme yükümlülüğüne işaret etmektedir. Bu nedenle TTK'daki açık düzenleme karşısında TBK'da düzenlenen vekâlet akdi hükümlerinin hesap verme yükümlülüğüne temel olarak gösterilmesine ihtiyaç bulunmamaktadır. Şirket ile yöneticiler arasında vekâlet ilişkisi varlığının kabulü, şirket ile yöneticiler arasındaki uyuşmazlıklarda TTK'da hüküm bulunmaması halinde TBK'nın vekâlete ilişkin hükümlerinin uygun düştüğü ölçüde uygulanabileceği anlamına gelmektedir.

TTK'nın 437/2. maddesinde öngörülen, pay sahibinin bilgi alma talebine cevap verilirken “*hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun*” davranılmasına

¹⁸⁹ *Aytaç*, s. 65-66; *Ocak*, s. 714.

¹⁹⁰ *Aytaç*, s. 68-69.

¹⁹¹ *Aytaç*, s. 70.

ilişkin düzenleme uyarınca, yönetim kurulu üyelerinin her bir pay sahibi yönünden ayrı hesap verme yükümlülükleri bulunduğu kabul edilmelidir¹⁹². Buna göre her bir pay sahibi, bilgi vermekle yükümlü kişilerin, sorulan sorulara hesap verme ve dürüstlük ilkelerine aykırı cevap verdiği yönünde itirazda bulunabilir.

Anonim ortaklıkta pay sahibinin konumunu, katılma hakları ve malvarlıksal haklar olarak gruplandırılacak olan pay sahipliği hakları belirlemektedir. Özel denetçi talebinde bulunma veya organ seçimi gibi katılma haklarının önemli olduğu durumlar dışında, kâr payı talebi gibi malvarlıksal haklarda da bilgi alma hakkının önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü pay sahibinin malvarlıksal haklardan menfaatleri doğrultusunda ve gerçek duruma uygun olarak yararlanabilmesi, şirket malvarlığının yönetimini elinde bulunduran yöneticilerden hesap sorabilmesi imkânına sahip olmasına bağlıdır¹⁹³.

Pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakkı, anonim ortaklıklarda ibra konusunda da ayrıca önem arz etmektedir. İbra kararı almaya yetkili olan genel kurulun bu husustaki kararı, yönetim kurulu üyelerinin söz konusu döneme ilişkin faaliyetlerinin hukuka uygun olduğu ve bu dönemdeki işlemlerinden dolayı sorumluluklarına gidilmeyeceği, dolayısıyla şirketin menfi borç ikrarı anlamına gelmektedir¹⁹⁴. İbra kararının genel kurul tarafından kaldırılması mümkün değildir (TTK m. 558/1). Bu nedenle ibra kararına karşı kararın iptali yoluna başvurulabilir. Şirket genel kurulunun, sorumluluktan ibraya ilişkin kararı, ibranın kapsadığı açıklanan maddi olaylara ilişkin olarak şirketin, ibraya olumlu oy veren ve ibra kararını bilerek payı iktisap etmiş olan pay sahiplerinin dava hakkını kaldırır (TTK m. 558/2). Pay sahibinin menfaatine aykırı bir işlem içeren faaliyet dönemine ilişkin ibra kararında, menfaatleri doğrultusunda oy kullanması o faaliyet dönemine ilişkin olarak bilgi sahibi olmasına bağlıdır. Yeterli bilgiye sahip olmadan

¹⁹² Aytaç, s. 70.

¹⁹³ Kaya, s. 2 (dipnot 5).

¹⁹⁴ Çamoğlu (Poroy/ Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 613, s. 409.

ibrada olumlu oy kullanan pay sahibinin iptal ve tazminatın şirkete verilmesi şartıyla (dolayısıyla zarar) sorumluluk davası açması ise mümkün olmayacaktır¹⁹⁵.

Münferit pay sahiplerinin yönetim kurulu üyelerinin seçiminde etkili olabilmeleri ve şirket yöneticileri aleyhine sorumluluk davası açabilmeleri de organların hesap verme yükümlülükleri kapsamında bilgi alma ve inceleme hakkını amacına uygun olarak yerine getirmeleri ile sağlanabilir. Bu açıdan şirket organlarının hesap verme yükümlülükleri, uygulamada kapsamlı bir bilgi verme şeklinde ortaya çıkmaktadır¹⁹⁶. Bilgi alma hakkının, pay sahibi tarafından amacına uygun şekilde kullanıldığından bahsedilebilmesi için, bilginin eksiksiz ve kaliteli olması gerekmektedir. Bu husus, TTK'nın 437/2. maddesinde *“verilecek bilgiler, hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun olmalıdır”* ifadesiyle vurgulanmıştır.

"Hesap verme" ibaresi ile amaçlanan sadece aydınlatma, üyelerin fikirleri olsun diye bilgi verme değil denetlemeye olanak sağlayacak rakamların, olguların ve sonuçların açıklanmasıdır¹⁹⁷. Bununla birlikte doktrinde *Yurtbaşı*, bilgi alma ve inceleme hakkının bu işlevi tam olarak yerine getiremeyeceği ve özel denetim sonucunda düzenlenecek ve denetime elverişli rapor ile söz konusu "hesap verme" amacına ulaşılabilceği görüşündedir. Yazara göre inceleme hakkı, özel denetim hakkı kadar olmasa dahi, bilgi alma hakkından ziyade "dürüst hesap verme" ilkesi kapsamında fikir sahibi olunmasını sağlayabilecek olmakla birlikte inceleme hakkının kullanılması yönetim kurulunun açık izni veya genel kurul kararına bağlı olduğundan, bu hakkın kullanımı kolay değildir¹⁹⁸.

Pay sahibinin yatırımlarına ilişkin olarak bilinçli ve menfaatlerine uygun kararlar alabilmesi için bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabileceği şirket kaynaklarından en önemlisi şüphesiz solo finansal tablolar ve konsolide finansal tablolardır. Bu tablolar, TTK'nın 437/1. maddesinde genel kurul toplantısından en az onbeş gün önce, pay

¹⁹⁵ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 16-18, s. 424. Pay sahibinin doğrudan zararlarına karşı sorumluluk davası açması ise mümkündür. Çünkü ibra kararının doğrudan doğruya uğranılan zararlara karşı açılacak sorumluluk davasına etkisi bulunmamaktadır (Çamoğlu (Poroy/ Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 619, s. 416).

¹⁹⁶ Aytaç, s. 70; Ocak, s. 715.

¹⁹⁷ TTK m. 199/4 gerekçesi.

¹⁹⁸ Yurtbaşı, s. 60-61 (dipnot 147).

sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulması gereken belgeler arasında sayılmıştır. Finansal tabloların “dürüst resim ilkesine” uygun şekilde düzenlemesi gerektiği yönünde düzenlemeye ise TTK’nın 515. maddesinde yer verilmiştir. İlgili maddede öngörülen “*anonim şirketlerin finansal tabloları, Türkiye Muhasebe Standartlarına göre şirketin malvarlığını, borç ve yükümlülüklerini, öz kaynaklarını ve faaliyet sonuçlarını tam, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaçlara ve işletmenin niteliğine uygun bir şekilde; şeffaf ve güvenilir olarak; gerçeği dürüst, aynen ve aslına sadık surette yansıtacak şekilde çıkarılır*” hükmü ile dürüst resim ilkesinin nitelikleri belirlenmiştir. İlkeye göre finansal tablolar şirketin durumunun resmini vermelidir. Bu resim gerçeği dürüst ve aslına uygun olarak yansıtmalıdır. Anglo-Sakson hukukunun ünlü üst hukuk kuralı "true and fair view" ilkesi bu suretle TTK’da "dürüst resim ilkesi" olarak ifade edilmiştir¹⁹⁹.

Finansal tabloları oluşturan araçlardan biri olan bilançonun, TTK’nın 515. maddesinde öngörüldüğü şekilde dürüst resim ilkesine uygun olarak düzenlenmesinin mevcut sistemde uygulanamadığını da belirtmek gerekmektedir. Zira dürüst resim ilkesi VUK’ta tanınmadığından, bilanço kanuna uygun düzenlenmiş olsa dahi, TTK’nın 515. maddesi anlamında dürüst olduğundan söz edilemez²⁰⁰.

Dürüst resim ilkesi, anonim şirketlerin denetiminde de ayrıca önem arz etmektedir. Zira TTK’nın 398/1. maddesinin son cümlesinde yer alan “*Denetleme, şirketin ve topluluğun, malvarlıksal ve finansal durumunun 515 inci madde anlamında dürüst resim ilkesine uygun olarak yansıtılıp yansıtılmadığını, yansıtılmamışsa sebeplerini, dürüstçe belirtecek şekilde yapılır*” düzenlemesi ile denetimin dürüst resim ilkesi gözetilerek yapılması gerektiği ayrıca öngörülmüştür.

¹⁹⁹ TTK m. 515 gerekçesi.

²⁰⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 898, s. 623.

2.1.2. Hakların Sakınılarak Kullanılması İlkesi

Hakların sakınılarak kullanılması ilkesi, Anayasa'nın 13. maddesinde düzenlenen ve kamu hukukunda uygulama alanı bulan "ölçülülük" ilkesinin²⁰¹ özel hukuk alanındaki görünümüdür. Zira kamu hukukunda temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin idari işlemlerde amaca uygunlukla birlikte gereklilik ve ölçülülük kıstaslarına da uyulması zorunluluğu bulunmaktayken; özel hukukta ise kişilerin haklarını sakınarak kullanması ve muhatabın en az zarar göreceği yöntemle bunun sağlanması gerekmektedir. Dürüstlük kuralının başka bir hali olan bu ilke ile kişinin, hakların kullanımında farklı seçeneklere sahip olduğu durumlarda kendisine bir sınırlama getirmesi söz konusu olmaktadır²⁰².

Anonim ortaklıkta, pay sahiplerinin haklarının zedelenmesinin önlenmesi için, çoğunluğun gücünün bazı hukuki araçlarla sınırlandırılması öngörülmüştür. Çünkü anonim ortaklık organları tarafından alınan bir karar eşit işlem ilkesine uygun olmasına karşın, dürüstlük ilkesine aykırı olabilir²⁰³. Hakların sakınılarak kullanılması ilkesinde de ortaklık menfaatinin söz konusu olduğu hallerde, azınlığın haklarının ihlaline neden olabilecek ise çoğunluk zarar görmeden; ancak azınlık haklarına da en az zarar verecek şekilde amaca ulaşılabilecek yollara başvurulmalıdır. İlkenin kaynağı eşya hukukuna ilişkin TMK'nın 786/1. maddesidir²⁰⁴. Yine TMK'nın 745/2, 747/3 ve 816/1. maddeleri de hakların sakınılarak kullanılması ilkesinin somut hale geldiği hükümlerdir²⁰⁵.

²⁰¹ Ölçülülük ilkesinin anonim şirketler hukukundaki görünümü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Karasu, Emredici Hükümler, s. 37-38.

²⁰² Akdağ Güney, Necla; "Anonim Şirketlerde Hakların Sakınılarak Kullanılması İlkesi ve Uygulaması", Hikmet Sami Türk'e Armağan, Turhan Kitabevi, Ankara 2017, s. 45.

²⁰³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 894, s. 621; Akdağ Güney, Hakların Sakınılarak, s. 50.

²⁰⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 895, s. 622; Nomer, N. Fusun; Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, Beta Yayıncılık, İstanbul 1999, s. 27 (dipnot 107); Akdağ Güney, Hakların Sakınılarak, s. 46. TMK'nın 786/1. maddesi "İrtifak hakkı sahibi, hakkının korunması ve kullanılması için gerekli olan önlemleri alabilir; ancak, hakkını yüklü taşınmazın malikine en az zarar verecek biçimde kullanmak zorundadır" şeklinde düzenlenmiştir.

²⁰⁵ Akdağ Güney, Hakların Sakınılarak, s. 46.

Anonim ortaklıklarda, özellikle sermayenin artırılması ve rüçhan hakkının sınırlandırılmasında önem arz eden hakların sakınılarak kullanılması ilkesi, mehzaz İsviçre hukukunda doktrin tarafından geliştirilmiş ve Federal Mahkeme tarafından da kabul görmüştür. Temel dürüstlük kuralına dayanan bu ilkeye ilişkin olarak TTK'da doğrudan bir hüküm bulunmamasıyla birlikte²⁰⁶, ilke doktrinde de benimsenmeye başlanmıştır²⁰⁷.

Pay sahibinin haklarının sınırlandırılmasında çoğunluk gücünün kötüye kullanılmasının önlenmesi yönünden önem arz eden ilke ile aynı amaca, pay sahibinin hakları sınırlandırılmadan ulaşılmamasının mümkün olduğu durumlarda, farklı yollardan ulaşılmaması dürüstlük kuralı uyarınca gereklidir²⁰⁸. Bununla birlikte hakların sakınılarak kullanılması ilkesinin, çoğunluk ilkesini yerinde olmayan şekilde sınırlandırıcı nitelikte uygulanmaması gerekmektedir. Zira şirkette pay iktisap eden kişilerin, kararların alınmasında çoğunluk ilkesinin etkin olduğunu ve bu kararların her pay sahibi yönünden bağlayıcı olduğunu bildiği kabul edilmelidir. Bu nedenle ilke, azınlığın menfaatlerine zarar verebilecek kararların alınmasında hakkın kötüye kullanılması kuralı da göz önünde bulundurularak uygulanmalıdır²⁰⁹.

Hakların sakınılarak kullanılması ilkesi, azınlığın çoğunluğa tercih edildiği veya azınlığın haksız bir şekilde korunduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü ilkenin öngörülme amacı; ortaklığın hedeflediği sonuca ulaşmasını veya bu sonuca ulaşırken hukuki menfaatlerini, azınlık lehine olacak şekilde göz ardı etmesi değildir. İlke ile amaçlanan yalnızca, aynı sonuca azınlığın en az zararına olacak şekilde ulaşılmamasını sağlamaktır²¹⁰.

²⁰⁶ İlkeye ilişkin TTK'da ayrı bir hüküm öngörülmemesine rağmen, TTK m. 461/2 ve 466/2 gerekçelerinde hakların sakınılarak kullanılması ilkesinden bahsedildiği görülmektedir.

²⁰⁷ Karasu, Rauf; "Limited Şirketlerde Ortakların Sadakat Yükümlülüğü-II", Yaklaşım Dergisi, S. 149, Mayıs 2005, s. 235; Karasu, s. 93 vd.; Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 446-447; Üçışık, Güzin/Çelik, Aydın; Anonim Ortaklıklar Hukuku, I. Cilt, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 57; Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-32a, s. 356; Akdağ Güney, Hakların Sakınılarak, s. 48; Erişir, Evrim; "Sermaye Şirketlerinde Pay Sahibine Bilgi Verilmesine ve Onun İnceleme Hakkının Kullanılmasına İlişkin İlâmın (TTK m. 437/5; 614/3) İcrası", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 197, Ocak 2021, s. 111

²⁰⁸ Nomer, s. 28.

²⁰⁹ Akdağ Güney, Hakların Sakınılarak, s. 52-53.

²¹⁰ Tekinalp, Ünal; "Hakların En Az Zarar Verecek Şekilde Kullanılması İlkesi (II)", İktisat ve Maliye Dergisi, C. XXVI, S. 5, 1979, s. 206-207.

Pay sahipliği haklarının kullanılacağı yer esas itibariyle genel kuruldur. Bu nedenle genel kurul toplantılarında yapılacak işlemlerde ve alınacak kararlarda hakların sakınılarak kullanılması ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin genel kurulda konuşma süreleri, toplantı başkanının veya pay sahiplerinin önerisi doğrultusunda, gündem maddelerinin, görüşülecek konuların yoğunluğu, söz almak isteyen kişilerin sayısı gibi hususlar göz önünde bulundurulurken genel kurul tarafından belirlenmektedir. Genel kurul öncelikle konuşma süresinin sınırlandırılmasına gerek olup olmadığı, sonrasında ise bu sürenin ne kadar olacağı konularını ayrı ayrı oylama yaparak karara bağlayacaktır²¹¹. Konuşma süresi belirlenirken sürenin pay sahiplerinin bilgi alma hakkının ortadan kaldıracak kadar kısa olmamasına ve eşit işlem ilkesine uygun davranılmasına özen gösterilmelidir²¹². Hakların sakınılarak kullanılması ilkesine aykırı bir karar alınması halinde ise genel kurul kararlarının iptali söz konusu olacaktır²¹³.

Hakların sakınılarak kullanılması ilkesi esas itibariyle anonim şirketler hukukunda çoğunluk gücünü sınırlandırma amacı taşımakta ise de bu ilke, münferit pay sahipleri ile azınlık pay sahipleri haklarını kullanırken de uygulanmalıdır. Çünkü TTK'da çoğunluğun münferit pay sahipleri ve azınlığın haklarını zedeleyecek nitelikte karar alması halinde diğer pay sahiplerini koruyucu haklar öngörülmesine karşın, münferit pay sahiplerinin ve azınlığın ortaklık ve diğer pay sahipleri zararına olabilecek işlemlerine karşı yeterli bir hukuki korumaya yer verilmemiştir²¹⁴. Bu nedenle münferit pay sahipleri ve azınlığın da haklarını kullanırken diğer pay sahiplerinin ve ortaklığın en az zararına yol açacak şekilde kullanma yükümlülükleri bulunmaktadır²¹⁵. *Teoman* ilkenin, pay sahiplerinin oylarını dahi diğer pay sahiplerinin de menfaatlerini gözeterek kullanması zorunluluğu getirdiği ve oy hakkının kullanımının bir ölçüde sınırlandırıldığı görüşündedir²¹⁶. *Karasu* ise düşük bir ihtimal olmakla beraber, küçük ölçekli pay sahiplerinin de çoğunluk pay sahiplerinin menfaatlerine zarar verebileceğini, bu nedenle pay sahiplerinin özellikle idari ve kontrol

²¹¹ Yayla, Ümit; Anonim Ortaklık Genel Kurulları-Elektronik Genel Kurullar, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 123.

²¹² Yayla, s. 126; Ünal, s. 299.

²¹³ Nomer, s. 28.

²¹⁴ Karasu, Emredici Hükümler, s. 38 (dipnot 60).

²¹⁵ Karasu, Emredici Hükümler, s. 38.

²¹⁶ Teoman, Oy Hakkından Yoksunluğu, s. 14.

haklarını sadakat borcu kapsamında, başka bir anlatımla şirket ve diğer pay sahiplerinin menfaatlerini göz ardı etmeden kullanmakla yükümlü olduklarını savunmaktadır²¹⁷.

İlkenin, ortaklık tarafından alınan kararlarda ve yapılan işlemlerde göz önünde bulundurulması gerekmektedir birlikte, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasında pay sahibi de anonim şirketler hukuku kapsamında hakların sakınılarak kullanılması ilkesine uygun hareket etmelidir. Bu nedenle pay sahibi, daha önce cevaplandırılan veya incelenmek üzere şirket merkezlerinde hazır bulundurulmuş belgelerdeki bilgileri yeniden soramaz. Özellikle SerPK’da “Kamuyu Aydınlatma İlkesi” benimsenmiş olup pay sahibinin hisse değerini etkileyecek her türlü bilgi kamuya açıklanmaktadır. Kamuya açıklanan bilgilere ilişkin genel kurulda yeniden bilgi talep edilmesi halinde ise hakların sakınılarak kullanılması ilkesi doğrultusunda talep reddedilebilir. Ayrıca bu ilke uyarınca pay sahibi şirketin rutin işleri hakkında da bilgi talep edemez²¹⁸.

Pay sahibinin, kanun gereği genel kurula sunulacak belge ve raporlar aracılığıyla, örneğin yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu ile elde edebileceği bilgileri de bilgi alma hakkı kapsamında talep etmesi mümkün değildir²¹⁹.

Pay sahibinin aktif bilgi alma hakkını (soru sorma) kullanması, şirket defter ve yazışmalarının incelenmesi talebine nazaran, şirket işleyişini daha az engelleyici niteliktedir. Bu nedenle pay sahibinin soru sormak suretiyle elde edebileceği bir bilgiyi, inceleme hakkını kullanarak elde etmek istemesi bu ilkeye uygun olmayacaktır. Ayrıca pay sahibinin gece vakti gibi uygunsuz zamanlarda bilgi alma ve inceleme hakkını kullanma talebinde bulunması da hakların sakınılarak kullanılması ilkesine aykırılık teşkil edecektir²²⁰. Aynı şekilde SerPK uyarınca belirli sürelerle ve özel durumlarda, TTK’nın 1524. maddesinde ise öngörülen internet sitesi kurma zorunluluğu sayesinde pay sahipleri şirketler hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Kamuya açıklanan bu bilgilerin

²¹⁷ Karasu, Rauf; “Limited Şirketlerde Ortakların Sadakat Yükümlülüğü-I”, Yaklaşım Dergisi, S. 148, Nisan 2005, s. 248.

²¹⁸ Karasu, s. 94-95.

²¹⁹ Poelzig, AktG § 131, N. 97.

²²⁰ Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 446-447.

bilgi alma hakkı talebi kapsamında yeniden talep edilmesi mümkün değildir. Zira bu durumda bilgi alma talebinde bulunulması hakların sakınılarak kullanılması ilkesine aykırılık teşkil edecektir²²¹.

Karasu'ya göre, şirketle rekabet halinde olan pay sahipleri, hakların sakınılarak kullanılması ilkesi gereğince bilgi alma hakkını temsilci aracılığıyla kullanmalı, bu temsilci ise diğer pay sahipleri veya meslekleri gereği sır saklama yükümlülüğü altında olan kişilerden seçilmelidir. Temsilciler, kendilerine verilen bilginin bütün ayrıntılarını değil yalnızca pay sahibini ilgilendiren sonuç kısmını pay sahibiyle paylaşabilir. Bu sayede rakip statüsündeki pay sahibinin genel kurul toplantısında öğrendiği bilgileri rekabet amaçlı kullanarak şirkete zarar vermesinin önüne geçilebilir²²².

2.1.3. Anonim Şirketlerde Eşit İşlem İlkesi

Anonim ortaklıklar hukukuna hakim ilkelerden olan eşit işlem ilkesi, 6102 sayılı TTK'da özel bir hükümle düzenlenmiş olup kanunun 357. maddesinde "*Pay sahipleri eşit şartlarda eşit işleme tabi tutulur*" hükmüne yer verilmiştir. Bu ilkeye göre eşit şartlar altında bir pay sahibi, diğer pay sahibi ve sahipleri ile aynı işleme tabi tutulur. Başka bir anlatımla, eşit şartlar altındaki tüm pay sahiplerinin olumsuz anlamda bir işleme tabi tutulması zorunluluğu ifade edilmektedir²²³. Eşit işlem ilkesinin kanunda normatif olarak düzenlenmesi sayesinde, anonim şirketler hukukunda azınlık etkin bir koruma statüsü elde etmiştir²²⁴.

İlke, şirket ile pay sahibi arasındaki ortaklık ilişkisinin devamında ve sona erme sürecinde uygulanmalıdır. Pay sahiplerine tanınan haklarda olduğu gibi pay sahipleri için öngörülen yükümlülüklerde de eşit işlem ilkesine uygun davranılmalıdır. Esas sözleşmedeki bu

²²¹ Karasu, s. 100.

²²² Karasu, s. 96.

²²³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 888, s. 620; Şehirli Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 132.

²²⁴ Akdağ Güney, Necla; "Anonim Şirketlerde Eşitlik İlkesi", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII, 2014, S. 3-4, s. 117; Eminoğlu, Cafer; "Anonim Şirket Pay Sahipleri Açısından Eşit Şartlarda Eşit İşlem İlkesi", Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C.1, S.1, 2015, s. 80. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/199309> (erişim tarihi: 03/10/2020).

hususlara ilişkin hükümlerin yorumlanması ve tamamlanmasında da eşit işlem ilkesi gözetilmelidir²²⁵. Şirket ile pay sahipleri arasındaki borç ilişkilerinde ise sözleşmenin pay sahipliği sıfatı nedeniyle düzenlenmesi halinde ilke uygulama alanı bulmaktadır. Pay sahipliği sıfatına dayanmayan ve bu sıfatın önem taşımadığı borç sözleşmelerinde eşit işlem ilkesi uygulanmayacaktır²²⁶. İlkenin uygulanması yükümlülüğü şirket organlarına aittir. Pay sahiplerinin eşit işlem ilkesine uygun davranma yükümlülüğü ise mevcut değildir²²⁷.

TTK'nın 357. maddesinde düzenlenen eşit işlem ilkesi, nisbi eşitlik niteliğindedir²²⁸. Anonim ortaklık hukukunda oransallık ilkesi uyarınca, aynı şartlar altındaki tüm pay sahipleri eşit işleme tabi tutulur. Buna nisbi eşitlik denir. Şartlar eşit olmasa dahi tüm pay sahiplerinin aynı işleme tabi tutulması halinde ise mutlak eşitlikten söz edilecektir²²⁹. Pay sahibinin rızası bulunsa dahi ortadan kaldırılması mümkün olmayan ve sınırlandırılmayan, yine pay sahibinin vazgeçemeyeceği haklar mutlak eşitlik kapsamındadır. Örneğin, pay sahibinin genel kurula katılma ve en az bir oy hakkına sahip olma hakkı gibi özel denetim isteme ile bilgi alma ve inceleme hakkı da pay oranlarının önem arz etmediği ve mutlak eşitliğin söz konusu olduğu haklardır²³⁰.

Anonim şirket genel kurulunda alınan kararlar, sermayeye dayalı çoğunluk ilkesi uyarınca alınmaktadır. Pay sahiplerinin tamamının oy birliği ile karar alması istisnai hallerde geçerlidir. Bu nedenle kararların genellikle tüm pay sahiplerinin ortak iradesi ile alınması mümkün olmamakta, şirket yönetimi ve diğer önemli konularda çoğunluğu oluşturan pay sahiplerinin iradesi ön plana çıkmaktadır. Anonim şirketler hukukunda kabul edilen eşit işlem ilkesi de hakların sakınılarak kullanılması ilkesinde olduğu gibi azınlık pay sahiplerinin menfaatlerinin çoğunluğa karşı korunmasını amaçlamaktadır²³¹.

²²⁵ Nomer, N. Fusun; "Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem) İlkesi", Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, Beta Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 476-477.

²²⁶ Nomer, Eşit İşlem, s. 477.

²²⁷ Nomer, Eşit İşlem, s. 481-482.

²²⁸ Karasu, Emredici Hükümler, s. 39; Pulaşlı, Şerh, C.I, § 29, N.20, s. 724; Aytaç, Pay Sahipliği, s. 335; Üçışık/Çelik, s. 59; Nomer, Eşit İşlem, s. 485; Eminoğlu, s. 82.

²²⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 889, s. 620; Eminoğlu, s. 82; Nomer, Eşit İşlem, s. 471-472.

²³⁰ Eminoğlu, s. 82.

²³¹ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 131-132.

Ayrıca eşit işlem ilkesinin, dürüstlük kuralının anonim şirketler hukukundaki görünümü olduğu da kabul edilmektedir²³².

Eşit işlem ilkesine aykırılık halleri farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Aynı hukuki konumda bulunan pay sahiplerine farklı miktarda kâr payı ödenmesi, kâr payı ödenmesi tarihlerinde pay sahipleri arasında ayırım yapılması veya rüçhan haklarının yalnızca belli pay sahiplerine kullandırılması halinde ilkeye aykırı hareket edilmiş olur²³³.

Anonim şirket organları olan genel kurul ve yönetim kurulu, eşit işlem ilkesinin muhataplarıdır. Yönetim kurulunun bu ilkenin muhatabı olması, TTK'nın 391. maddesinde batıl yönetim kurulu kararları arasında "eşit işleme aykırı olan" ifadesinin öngörülmesi ile açıkça ifade edilmiştir. Ayrıca ilkenin, TTK'nın 357. maddesinde temel bir ilke olarak düzenlenmesi nedeniyle pay sahipleri açısından her durumda uygulanması, bu suretle genel kurulun da bu ilkenin muhatabı olduğunun kabul edilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Şirket tasfiye halindeyken, tasfiye memurları da eşit işlem ilkesine uymakla yükümlüdür²³⁴.

Eşit işlem ilkesini düzenleyen TTK'nın 357. madde gerekçesinde, hükmün *lex specialis* olup olmadığı tartışmaya açık olduğu ifade edilmiştir. *Tekinalp*, eşit işlem ilkesinin, anonim ortaklıklar hukukundaki kötüye kullanımların tamamını karşılayabilecek güçte olmadığından ilkenin özel hüküm olarak kabul edilemeyeceği görüşündedir²³⁵.

Akdağ Güney, eşit işlem ilkesinin kanunda ayrı bir maddede düzenlenmekle hukuki dayanağının MK'nın 2. maddesinden bağımsız hale getirildiğini, ayrıca TTK'nın 445. maddesinde dürüstlük kuralına aykırı genel kurul kararlarının iptale tabi olduğunun düzenlendiğini, bu nedenle ilkenin özel hüküm niteliğinde olduğunu ve MK'nın 2.

²³² Eminoğlu, s. 80.

²³³ Nomer, s. 25 (dipnot 92); Nomer, Eşit İşlem, s. 484. Ayrıca bkz. Eminoğlu, s. 84.

²³⁴ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 137; Akdağ Güney, Eşitlik İlkesi, s. 124 vd.; Eminoğlu, s. 85.

²³⁵ Tekinalp, İlke, s. 205. Aynı yönde bkz. Nomer, Eşit İşlem, s. 474-475.

maddesinin anonim ortaklıklar hukukunda uygulanamayacağına ilişkin ileri sürülen görüşlerin dayanaksız olduğunu savunmaktadır²³⁶.

Eminoğlu, eşit işlem ilkesini, dürüstlük kuralının anonim ortaklar hukukundaki bir yansıması olarak kabul etmekle birlikte ilkenin *lex specialis* olarak kabul edilmemesi gerektiğini, buna göre eşit işlem ilkesinin dürüstlük kuralının uygulama alanını sınırlandırmayacağını ve uygulanmasına engel teşkil etmeyeceğini savunmaktadır²³⁷.

Karasu da eşit işlem ilkesinin dürüstlük kuralının bir yansıması olduğunu; ancak dürüstlük ilkesi karşısında *lex specialis* olarak kabul edilemeyeceğini, bu nedenle eşit işlem ilkesine aykırılık bulunmasa dahi dürüstlük kuralına aykırılığın mevcut olabileceğini savunmaktadır²³⁸. Görüldüğü gibi doktrindeki hakim görüş, eşit işlem ilkesinin özel hüküm niteliğinde olmadığı yönündedir.

Eşit işlem ilkesine aykırılık halinde yönetim kurulu kararları yönünden TTK'nın 391/1-a maddesi ile bu kararların açıkça butlana tabi olduğu düzenlenmiştir. Genel kurul kararlarında eşit işlem ilkesine aykırı hareket edilmesi halinde uygulanacak yaptırım konusunda kanunda açık bir düzenleme ise bulunmamaktadır.

Aytaç'a göre, genel kurul kararlarının butlanına ilişkin düzenlemede eşit işlem ilkesine aykırılığa yer verilmemesinin nedeni, ilkeye aykırılığın genellikle yönetim kurulu kararlarında rastlanmasıdır²³⁹.

Şehirli Çelik'e göre, her ne kadar TTK'nın 447. maddesinde eşit işlem ilkesine aykırılık butlana tabi kararlardan sayılmamış ise de maddede geçen “özellikle” ifadesi nedeniyle butlan nedenlerinin sınırlı olmadığı kabul edilmesi, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme haklarının ihlali niteliğindeki tüm genel kurul kararları mevcut pay sahipleri ile

²³⁶ Akdağ Güney, Eşitlik İlkesi, s. 120.

²³⁷ Eminoğlu, s. 82.

²³⁸ Karasu, Emredici Hükümler, s. 39. Aynı yönde bkz. Nomer, Eşit İşlem, s. 475-476.

²³⁹ Aytaç, Pay Sahipliği, s. 335.

birlikte müstakbel pay sahipleri ve şirket alacaklılarının menfaatlerini zedeleyebileceğinden, bu kararların butlana tabi oldukları kabul edilmelidir²⁴⁰.

Eminoğlu, genel kurul kararlarının butlana tabi tutulmasının ağır sonuçları ve ortaklıkların hukuki işlem güvenliğine ihtiyacı nazara alınarak eşit işlem ilkesine aykırılığın iptal sonucunu doğurması gerektiği görüşündedir²⁴¹.

Karasu ise eşit işlem ilkesine aykırı genel kurul kararlarının kural olarak iptale tabi olduğunu, TTK'nın 357. maddesinde eşit işlem ilkesinin açık bir şekilde düzenlenmesi nedeniyle, bu ilkeye aykırı kararların iptali talep edilebilir hale geldiğini, bununla birlikte eşit işlem ilkesini süreklilik arz edecek şekilde ortadan kaldıracak nitelikteki esas sözleşme değişikliklerine ilişkin genel kurul kararlarının batıl sayılması gerektiğini, zira böyle bir durumda alınan kararın anonim ortaklıkların yapısına uygun olmayacağını, ayrıca ahlâka ve adaba da aykırı olacağını savunmaktadır²⁴².

2.1.3.1. Eşit İşlem İlkesinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Yönünden Mutlak Görünümü

Eşit işlem ilkesi, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması açısından ayrı bir öneme sahiptir. Kapalı veya halka açık olup olmadığı arasında fark olmaksızın anonim ortaklıklarda, bazı pay sahiplerinin ortaklık ile ilgili bilgilere diğer pay sahiplerine nazaran kolaylıkla ulaşabilmesi, hatta bu bilgilerin ortaklığın gizli bilgilerini içermesi muhtemeldir. Bu durum pay sahipleri arasındaki dengeyi bozabilecek nitelikte olabilir ve eşit işlem ilkesine aykırı bir durum oluşur²⁴³.

²⁴⁰ Şehirli Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 150-151. Aynı yönde bkz. Üçışık/Çelik, s. 58.

²⁴¹ Eminoğlu, s. 86.

²⁴² Karasu, Rauf; "Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının Butlanı", Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C.I, Turhan Kitabevi, Ankara 2010, s. 1253-1254. TTK'nın 357. madde gerekçesinde de "Eşit işlem ilkesine aykırılığın hukukî sonucu, somut olayın şartlarına bağlı olmak şartı ile iptaldir; iptal söz konusu tek sonuç değildir" ibarelerine yer verilmiştir.

²⁴³ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-78, s. 380-381.

Bilgi alma hakkının pay sahipliğinden doğan bireysel hak olması nedeniyle, TTK'nın 437. maddesinde her bir pay sahibi aynı bilgiye sahip olabilme konusunda mutlak bir eşitliğe tabi tutulmuştur. Böylelikle pay sahiplerinin haklı görülebilecek gerekçelerle farklı işlemlere tabi tutulması da engellenmiştir²⁴⁴.

Bilgi alma ve inceleme hakkı, genel kurula katılma ve ona bağlı öneride bulunma, konuşma gibi haklarla birlikte, anonim şirketler hukukunda eşit işlem ilkesinin mutlak anlam taşıdığı pay sahipliği haklarından biridir²⁴⁵. Zira oransallık ilkesinin uygulanmadığı, sınırlandırılmayan, ortadan kaldırılamayan ve vazgeçilemeyen bu tür haklar yönünden eşit işlem ilkesi mutlak olarak uygulanmaktadır²⁴⁶.

Kırca'ya göre, bilgi alma ve inceleme hakkı, tek bir paya sahip olan pay sahibi tarafından da kullanılması mümkün olduğundan, kanun gereği eşit işlem ilkesinin geçerli olmadığı ve mutlak eşitlik ilkesinin uygulandığı haklardandır²⁴⁷. *Şehirali Çelik*'e göre de bilgi alma hakkında olduğu gibi eşit işlem ilkesinin mutlak olarak uygulandığı haklarda, eşit işlem ilkesi ikincil bir niteliğe sahip olmaktadır. Çünkü bu tür özüne dokunulması mümkün olmayan hakların ihlali doğrudan kanuna aykırılık oluşturacağından pay sahibi, eşit işlem ilkesine aykırılığı ileri sürebileceği gibi bundan bağımsız olarak hakkın ihlaline de dayanabilir²⁴⁸.

2.1.3.2. Eşit İşlem İlkesinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Yönünden Özel Görünümü

Eşit işlem ilkesinin özel bir görünümü, bilgi alma ve inceleme hakkının sınırlandırılmasına ilişkin olarak TTK'nın 437/2. maddesinde uygulama alanı bulmuştur. İlgili fıkra da öngörülen “...*Pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemde bulunması*

²⁴⁴ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 145; Akdağ Güney, Eşitlik İlkesi, s. 123.

²⁴⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 890, s. 620; Pulaşlı, Şerh, C.II, § 37, N.136, s. 1339-1340; Kaya, Özel Denetim, s. 62; Ocak, s. 718; Eminoğlu, s. 82.

²⁴⁶ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 139-140.

²⁴⁷ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 83. Aynı yönde bkz. Akdağ Güney, s. 41.

²⁴⁸ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 145.

üzerine, aynı bilgi, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verilir. Bu hâlde yönetim kurulu bu maddenin üçüncü fıkrasına dayanamaz” şeklindeki düzenleme bunun göstergesidir²⁴⁹. Söz konusu düzenleme karşısında eşit işlem ilkesi ikincil bir niteliktedir. Çünkü TTK’nın 437/2. maddesi uyarınca pay sahiplerinin eşit işleme tabi tutulmaları, eşit işlem ilkesinden önce uygulama alanı bulmaktadır. Başka bir anlatımla hüküm özünde eşit işlem ilkesine ihtiyaç duymaksızın eşitliği sağlamayı amaçlamaktadır²⁵⁰.

Maddede öngörülen sınırlamanın önemi, özellikle aile şirketlerinde, azınlık pay sahipleri haricinde diğer tüm pay sahiplerinin yönetimde olması durumunda, azınlık pay sahiplerinin bilgi alma taleplerine karşılık verilmemesi; ancak yönetimde olan pay sahiplerinin ise pay sahipliği sıfatı veya başka bir şekilde bilgi sahibi olabilmeleri ihtimalinde daha iyi anlaşılabilir²⁵¹.

İlgili düzenlemenin TTK’da öngörülmesinin amacı pay sahipleri arasındaki dengeyi korumak ve eşit işlem ilkesine uygun hareket edilmesini sağlamaktır. Bununla birlikte bu hükümle amacın tam olarak gerçekleşmesi de mümkün değildir. Ancak herhangi bir pay sahibine genel kurul dışında bilgi verildiğinin ispat edilmesi halinde, bilgi alma davası (TTK m. 437/5) ile hüküm daha işlevsel hale gelebilir. Ayrıca bazı pay sahiplerine genel kurul dışında verilen bilgiler, şirket sırlarının ortaya çıkmasına ve korunması gereken menfaatlerin ihlaline neden olabilecek nitelikte ise yönetim kurulu üyelerinin özel sorumluluk hükümleri uyarınca, diğer kişilerin ise genel hükümler uyarınca sorumlulukları doğacaktır²⁵².

²⁴⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014e, s. 60; Kendigelen, Abuzer; Türk Ticaret Kanunu (Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler), Güncellenmiş 2. Basıdan 3. (tıpkı) Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 339; Şener, Oruç Hami; Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı, Gözden Geçirilmiş 4. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 520; Özcanlı, Fatma Beril; “Bilgi Alma Davasında Hâkimin Rolü”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 197, Ocak 2021, s. 213.

²⁵⁰ Eminoğlu, s. 82.

²⁵¹ Kendigelen, s. 339; Atalay, Oğuz; “Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, (Basım Yılı: 2015) Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, s. 58. <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/09/O%C4%9EUZ-ATALAY.pdf> (erişim tarihi: 14/11/2020).

²⁵² Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-78, s. 381.

Genel kurul dışında verilen bilginin genel kurulda diğer pay sahiplerine de aynı kapsamda verilmesi gerekmektedir. Aksi durumda da yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu söz konusu olabilecektir²⁵³. Şirket yönetiminin bilginin ikinci kez verilmesi nedeniyle şirketin zararının artacağı iddiasını ileri sürmesi ise mümkün değildir²⁵⁴.

Madde kapsamında genel kurul dışında elde edilen bilgiye, bilgi verme yükümlülükleri aracılığıyla ulaşılması gerekmektedir. Üçüncü kişiler aracılığıyla veya başka yollarla edinilen bilgiler madde kapsamına girmez²⁵⁵. Yine bilginin verildiği kişi pay sahibi sıfatına sahip olmalıdır. Örneğin potansiyel pay sahiplerine şirketin mali durumuna ilişkin verilen bilgiler de TTK'nın 437/2. maddesi uyarınca talebe konu olamaz²⁵⁶. Şirketin taraf olduğu bir dava kapsamında mahkemeye sunulan bilgilerin, TTK'nın 437/2. maddesinin 4. cümlesi kapsamında talep edilmesi de mümkün değildir.

Yönetim kurulu üyesinin bu sıfatı nedeniyle bilgi elde etmesi halinde de TTK'nın 437/2. maddesinin 4. cümlesi kapsamında bilgi talep edilmesi söz konusu olamaz. Belirtmek gerekir ki pay sahibine genel kurul dışında bilgi verildikten sonra bu kişinin pay sahipliği sıfatını kaybetmesi, diğer pay sahiplerinin TTK'nın 437/2. maddesi uyarınca aynı bilginin kendilerine verilmesi talebinde bulunmalarına engel değildir. Önemli olan bilginin verildiği anda kişinin pay sahibi sıfatına sahip olmasıdır²⁵⁷.

Maddede öngörülen düzenleme gündeme bağlılık ilkesinin bir istisnası niteliğinde değildir. Çünkü genel kurulun bilgi alma hakkının kullanılmasına karar verme yetkisi zaten bulunmamaktadır²⁵⁸.

Bilgi alma davası sonucunda verilen mahkeme kararı, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını içermesi halinde de TTK'nın 437/2. maddesinin 4. cümlesinin

²⁵³ Dural, s. 282.

²⁵⁴ Bilgili, Fatih/Demirkapı, Ertan; Şirketler Hukuku, Dora Yayıncılık, Bursa 2013, s. 506.

²⁵⁵ Grigoleit/Herrler, AktG § 131, N. 56.

²⁵⁶ Grigoleit/Herrler, AktG § 131, N. 57.

²⁵⁷ Yanlı, s. 22.

²⁵⁸ Ulusoy, Erol; "Azınlık Hakları-Anonim Şirket Genel Kurul Toplantıları: Doğrular ve Yanlışlar/Ulusoy", Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahipliği Hakları, 2. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara 2016, s. 59.

uygulanması mümkün olup bu durumda da talep halinde aynı bilgi genel kurulda, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verilmelidir. Ancak bilgi alma davasında davacı sıfatı bulunmayan pay sahiplerinin, mahkeme yoluyla talep edilen bilginin genel kurul dışında kendilerine verilmesini talep hakları bulunmamaktadır²⁵⁹. Bu durumda şirketin, mahkemenin bilgi alma davasının kabulüne ilişkin kararı sonrasında, bu nedene dayalı olarak bir genel kurul toplantısı yapılması yönünde kanuni düzenleme yapılmasının yararlı olabileceği de doktrinde ileri sürülmüştür²⁶⁰.

Doktrinde *Dural*'a göre, TTK'nın 437/2. maddesinin 4 ve 5. cümlelerinde öngörülen düzenlemenin, eşit işlem ilkesinin tam bir görünümü olarak kabul edilmesi söz konusu değildir. Pay sahibinin, başka bir pay sahibine genel kurul dışında verilen bilginin kendisine de verilmesini talep etmesi halinde düzenleme uygulama alanı bulacaktır. Çünkü yönetim kurulu veya denetçinin talep olmaksızın, genel kurul dışında bir pay sahibine verdiği bilgiyi diğer pay sahiplerine de verme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Yazara göre bu durumda pay sahipleri arasında mutlak eşitliğin sağlanabilmesi için genel kurul dışında verilen bilgi ilk genel kurul toplantısında, talep şartı aranmaksızın, diğer pay sahiplerine de verilmelidir. Ayrıca kabul etmek gerekir ki pay sahibinin, başka bir pay sahibine genel kurul dışında bilgi verildiği hususunu öğrenmesi ve bunu ispatlaması oldukça zordur²⁶¹. Zira pay sahibinin, başka bir pay sahibine genel kurul dışında bilgi verildiği iddiası yeterli değildir ve bu yöndeki iddiaların, ayrıca bilginin içeriğinin ispat yükü, aynı bilginin kendisine de verilmesini talep eden pay sahibi üzerindedir²⁶².

TTK'nın 437/2. maddesinde yer alan düzenleme, AlmPOK § 131/4 hükmünde de açıkça öngörülmüştür. Buna göre şirket, bir pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanarak elde ettiği bilgiyi tüm pay sahiplerine açıklamaktan ziyade, aynı durumdaki pay sahiplerine talep halinde bilgi alma hakkını kullandırmak suretiyle eşit işlem ilkesinin gereğini yerine

²⁵⁹ Ulusoy/Ulusoy, s. 59-60.

²⁶⁰ Tekinalp, Finansal Bilgi Elde Etme Hakkı, s. 23.

²⁶¹ Dural, s. 281. Aynı yönde bkz. Yanlı, s. 25; Dolu, s. 188 (dipnot 59).

²⁶² Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 55.

getirmelidir. Bu sayede, genel kurul dışında edinilen bir bilginin, yalnızca bilgiyi edinen pay sahibinin tekelinde kalması engellenebilecektir²⁶³.

TTK'nın 437/2. maddesinin 4 ve 5. cümlelerinde öngörülen düzenleme ile mehzasını oluşturan AlmPOK § 131/4 hükmü arasında bazı farklılıklar da mevcuttur. AlmPOK § 131/4'de talepte bulunan pay sahibine bilginin genel kurulda verileceği açıkça düzenlenmesine rağmen, TTK'nın 437/2. maddesinde bu yönde bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak "gündemle ilgili olmasa da" ifadesiyle TTK'da da bilginin genel kurulda verileceğinin benimsendiği kabul edilmelidir²⁶⁴. Aynı bilginin kendisine verilmesini talep eden pay sahibine genel kurul dışında, yazılı olarak veya özel bir görüşme ile bilgi verilemez. Bilginin birkaç yıl önce verilmiş olması veya birkaç yıl öncesine ait hesap dönemine ilişkin olması halinde de bu hüküm kapsamında bilgi talep edilebilir²⁶⁵. Yine AlmPOK § 131/4 uyarınca "*gündemdeki konuların isabetli bir şekilde değerlendirilmesi için gerekli olmasa bile*" ifadesi, TTK'nın 437/2. maddesinde "*gündemle ilgili olmasa da*" şeklinde yer almıştır. Dolayısıyla TTK'da verilen bilginin gündemle ilgili olması şartı dahi bulunmamaktadır. Ayrıca AlmPOK § 131/4'de konsolide bilançonun düzenlenmesi için gerekli bilgilerin ana şirkete verilmesi durumu, pay sahibinin talebi ile bu bilgilerin genel kurulda verilmesi zorunluluğu kapsamı dışında bırakılmıştır²⁶⁶. Alman hukukunda öngörülen bu istisnaya her ne kadar TTK'nın 437/2. maddesinde yer verilmemiş ise de TTK'nın 199/4 ve 202. maddeleri ile konsolide finansal tablo hazırlama yükümlülüğü uyarınca aynı istisnanın Türk hukukunda da geçerli olduğu kabul edilmelidir²⁶⁷.

Yapılan açıklamalar doğrultusunda TTK'nın 437/2. maddesinden de anlaşılacağı üzere pay sahibinin bilgi alma hakkı, genel kurulda veya genel kurul dışında kullanılabilen

²⁶³ Bkz. 1. Bölüm, 1.2.2.2.

²⁶⁴ Yanlı, s. 20-21. Aynı yönde bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014e, s. 60.

²⁶⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014e, s. 60.

²⁶⁶ Yanlı, s. 21.

²⁶⁷ Okutan Nilsson, s. 49.

haklardan olup hakkın hem sınırlandırılmasında hem de bilgi alma talebinin cevaplanmasında eşit işlem ilkesinin gözetilmesi gerekmektedir²⁶⁸.

2.1.4. Emredici Hükümler İlkesi

Kanun hükümleri niteliklerine göre aksi karşılaştırılamayan ve aksi karşılaştırılabilen hükümler olarak ikili bir ayrıma tabi tutulabilir. Hukuki işlem taraflarının aksini karşılaştırması mümkün olmayan ve tarafların uymakla yükümlü oldukları hükümlere “emredici hükümler”, tarafların aksine karar alabildikleri veya tarafların irade açıklamalarının yorumlanmasını sağlayan hükümler ise “yedek hükümler” olarak adlandırılmaktadır²⁶⁹.

Sözleşme serbestisi uyarınca şirketler hukuku alanında da ortaklar, kanunun emredici nitelikte düzenlemediği konularda istedikleri her hükmü şirket esas sözleşmesinde öngörmekte özgürdürler²⁷⁰. Bununla birlikte mülga 6762 sayılı TTK’da benimsenen, kanunda açıkça yasaklanmayan her konuda düzenleme yapılabilmesine ilişkin sözleşme serbestisi prensibi, 6102 sayılı TTK’nın 340. maddesinde öngörülen düzenleme ile emredici hükümler ilkesine dönüşmüştür. Başka bir anlatımla mülga TTK’da istisna niteliğindeki emredici hükümler ilkesi, yürürlükteki TTK’da kural halini almıştır²⁷¹.

Emredici hükümler ilkesine kanunda yer verilmesinin yararları madde gerekçesinde; açıkça geçersiz olan ve pay sahipleriyle alacaklıların haklarını zedeleyen veya sınırlayan düzenlemelerin esas sözleşmelere girmesine engel olması, bazı kurum ve kuruluşların şirketlere istedikleri esas sözleşme hükümlerini dayatmaları yolunu kapatması, bu yararın da ülkemiz açısından küçümsenmeyecek derecede önem taşıması ve hukukun üstünlüğü ilkesinin sağlanmasında etkin bir rol oynaması; esas sözleşme hükümlerinin geçerliliğine

²⁶⁸ Yıldız, Şükrü; Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004, s. 176.

²⁶⁹ Karasu, Emredici Hükümler, s. 45.

²⁷⁰ Karasu, Emredici Hükümler, s. 25 vd.; Şehirli Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 155.

²⁷¹ Karasu, Emredici Hükümler, s. 45 vd.; Eminoğlu, Cafer/Dalgıç Altıntaş, Berrin; “Türk Ticaret Kanunu’nun 340. Maddesi: Sermaye Şirketleri Hukukunda Sözleşme Özgürlüğünün Sonu Mu?”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 2, Aralık 2014, s. 3.

ilişkin davaların sayısını azaltmak gibi bir yararı da beraberinde getirmesi olarak sayılmıştır²⁷².

Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere emredici hükümler ilkesinin kanunda düzenleme nedenlerinden biri de pay sahiplerinin korunması amacıdır. Bu amaç doğrultusunda sözleşme özgürlüğü kısıtlanarak esas sözleşmede zayıf konumda bulunan pay sahipleri korunmak istenmektedir. Zira emredici hükümler ilkesi ile şirket ve pay sahibi arasında düzenlenecek iç ilişkiler dahi doğrudan TTK’da düzenlenmiştir²⁷³. Dolayısıyla hüküm, tartışmalara neden olabilecek nitelikte olmakla beraber, pay sahipliğinden doğan hakların sınırlandırılmasına veya ortadan kaldırılmasına ilişkin hükümlerin esas sözleşmelerde öngörülmesini engelleyen, dolayısıyla pay sahipliği haklarını koruyucu ve güçlendirici bir düzenlemedir²⁷⁴.

Anonim şirket esas sözleşmelerinde düzenlenecek hükümler yalnızca pay sahiplerini değil şirket alacaklılarını, müstakbel pay sahiplerini ve şirket çalışanlarını etkileyecek nitelikte olabilir. TTK’da öngörülen emredici hükümler ilkesi ile bu kişilerin de menfaatleri korunmakta, çoğunluk gücünün menfaatleri zedeleyecek şekilde esas sözleşme düzenlemeleri yapması engellenmektedir²⁷⁵.

Anonim ortaklıklar hukukuna ilişkin 6102 sayılı TTK’da öngörülen hükümler doktrinde ikili bir ayrıma tabi tutularak, mutlak ve nisbi emredici hükümler olarak değerlendirilmiştir. *Moroğlu* mutlak (kesin) emredici hükümleri, “*doğrudan doğruya kamu düzenine ve çıkarına ilişkin bulunan, uyulması ve uygulanması hiçbir suretle pay sahiplerinin arzu ve takdirlerine bağlı olmayan hükümler*” olarak tanımlamaktadır. Yazara göre, anonim ortaklık genel kurul kararlarının unsurları, anonim ortaklığın temel nitelikleri, ortaklık alacaklılarının menfaatlerinin ve sermayenin korunması hususundaki

²⁷² TTK m. 340 gerekçesi.

²⁷³ Karasu, Emredici Hükümler, s. 47.

²⁷⁴ Aytaç, Pay Sahipliği, s. 335.

²⁷⁵ Ercan, Tayfun; “Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 14, S. 154, Haziran 2019, s. 1246. Ayrıntılı bilgi için bkz. Karasu, Emredici Hükümler, s. 46-47.

hükümler mutlak emredici hükümlerden olup bu hükümlere aykırılığın yaptırımını ise butlandır²⁷⁶.

Esas sözleşme hükümlerinin, TTK'nın anonim şirketlere ilişkin hükümlerinden; ancak kanunda buna açıkça izin verilmiş olması halinde sapabileceğine ilişkin TTK'nın 340. maddesinde geçen "sapma" ifadesinin, kanunda öngörülen hükümden farklı ve o hükme aykırı olarak düzenleme yapılamayacağı, buna karşılık kanunda hüküm öngörülme konularında ise esas sözleşmeye ihtiyari hüküm konulabileceği, başka bir anlatımla kanunun suskun kaldığı konuların madde kapsamına girmediği kabul edilmelidir²⁷⁷. Ayrıca belirtmek gerekir ki maddede yer alan "bu kanunun" ve "ancak kanunda buna açıkça izin verilmesi" ifadeleri TTK'ya işaret etmektedir. Başka bir anlatımla anonim şirketler hakkında diğer kanunlarda öngörülen hükümlere atıf yapılmamıştır²⁷⁸.

Esas sözleşmede tamamlayıcı düzenleme yapma yetkisi, TTK'nın 334/1, 360/1, 367/1, 394, 408/1 ve 478/1. maddelerinde açık bir şekilde öngörülmüştür. Ancak açık düzenleme bulunmayan hallerde esas sözleşmeye, TTK'nın anonim şirketler hukuku alanındaki düzenlemelerini tamamlayıcı nitelikte hüküm konulmasının kanuna aykırılık teşkil edip etmeyeceği hususunda TTK'da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. İlgili hükümlerde esas sözleşme hükmünü somutlaştıran ve sınırlarını belirleyen hükümlere yer verilmesine kanun tarafından izin verilmiştir. Bununla birlikte doktrinde, esas sözleşmeye tamamlayıcı hükümlerin konulabileceği kabul edilmektedir²⁷⁹. Zira esas sözleşmeye konulacak tamamlayıcı hükümler, kanunda öngörülen hükümlere aykırılık teşkil etmemekle birlikte ayrıca kanun hükümlerinde sapma niteliğinde değildir. Maddenin 2. cümlesinde öngörülen "*Diğer kanunların, öngörülmesine izin verdiği tamamlayıcı esas sözleşme hükümleri o kanuna özgülenmiş olarak hüküm doğururlar*" düzenlemesi de kanun koyucunun diğer kanunların TTK'daki hükümleri tamamlayıcı nitelikte

²⁷⁶ Moroğlu, s. 160.

²⁷⁷ Karasu, Emredici Hükümler, s. 57-58; Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 158-159.

²⁷⁸ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 157.

²⁷⁹ Karasu, Emredici Hükümler, s. 61; Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 165.

düzenlemelerine cevaz verdiğini göstermektedir²⁸⁰. İlkenin amacı da taraf iradelerini tamamen bertaraf etmek olmayıp sözleşmelerin belli bir düzene bağlanmasıdır²⁸¹.

Emredici hükümler ilkesine aykırılık halinde uygulanacak yaptırım konusunda TTK'da bir düzenleme öngörülmemiştir. *Karasu*'ya göre, TTK'nın 340. maddesine aykırılık halinde hangi hukuki sonucun doğacağı, genel hükümsüzlük kurallarına göre belirlenmelidir. Bu değerlendirmenin ise esas sözleşme veya genel kurul kararının hangi emredici hükmün ihlaline neden olduğuna bakılarak yapılması gerekmektedir. Emredici hükümlere aykırılık halinde butlan, iptal edilebilirlik veya yokluk sonucu ortaya çıkabilir. TTK'nın 447. maddesinde sayılan haller ve buna benzeyen durumlarda butlana yol açabilecek olmasına karşın, bu maddede sayılanların dışında kalan emredici hükümlere aykırılık halinde ise iptal edilebilirlik veya yokluk söz konusu olacaktır²⁸².

Aksi görüşteki *Şehirali Çelik* ise ilkenin sınırlarının net bir şekilde belirlenmesi amacından hareketle, ilkeye aykırılığın yaptırımının butlan olması gerektiğini, zira yaptırımın her olaya ve ihlal edilen hükme göre ayrı ayrı değerlendirilmesinin, hükmün uygulama alanında belirsizliğe neden olacağını savunmaktadır. Yazar ayrıca, karine olarak butlana tabi olan; ancak ihlal edilen hükmün anlam ve amacından farklı bir yaptırım uygulanmasının zorunlu olması halini ifade eden sınırlı esneklik görüşünün, TTK'nın 340. maddesine aykırılığın yaptırımının kural olarak butlan olduğunu kabul etmekle birlikte, istisnai durumlarda emredici hükümler ilkesine aykırılık halinde de uygulanabileceği görüşündedir²⁸³.

Bilgi alma ve inceleme hakkını düzenleyen TTK'nın 437. maddesi de bütünüyle emredici niteliktedir²⁸⁴. Bu husus TTK'nın 437/6. maddesinde açık bir şekilde ifade edilerek bilgi alma ve inceleme hakkının, esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılamayacağı ve sınırlandırılmayacağı düzenlenmiştir. Ancak söz konusu hüküm

²⁸⁰ Karasu, *Emredici Hükümler*, s. 61; Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), *Anonim Şirketler Hukuku*, C. 1, s. 165.

²⁸¹ Eminoğlu/Dalgıç Altıntaş, s. 14-15.

²⁸² Karasu, *Emredici Hükümler*, s. 71. Aynı yönde bkz. Pulaşlı, Şerh, C.I, § 29, N.52 vd., s. 742 vd.

²⁸³ Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), *Anonim Şirketler Hukuku*, C. 1, s. 174.

²⁸⁴ Moroğlu, s. 158.

kanunda öngörülmemiş olsaydı dahi yine de hakkı sınırlandıran esas sözleşme ve genel kurul kararlarının geçersiz sayılması gerekirdi. Zira emredici hükümler ilkesi bütün haklar açısından bir hukuki güvenlik ve güvence sağlamaktadır. Emredici hükümler ilkesi nedeniyle hiçbir hak TTK'da açıkça sınırlanabileceği veya ortadan kaldırılabilmesi öngörülmediği sürece ortadan kaldırılamaz ve sınırlandırılmaz. Dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkı gibi diğer pay sahipliği hakları da emredici hükümler ilkesinin koruyuculuğundan yararlanmaktadır.

Bilgi alma ve inceleme hakkının emredici nitelikte bir düzenleme olmasının, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme yükümlülüğü bulunduğu anlamına gelmediği de ayrıca belirtilmelidir²⁸⁵. Hakkın kullanılıp kullanılmaması tamamen pay sahibinin iradesine bağlıdır.

2.1.5. Gündeme Bağlılık İlkesi

Anonim şirket olağan genel kurul toplantısı, TTK'nın 409/1. maddesi uyarınca her faaliyet dönemi sonundan itibaren üç ay içinde yapılır. Bu toplantılarda; organların seçimine, finansal tablolara, yönetim kurulunun yıllık raporuna, kârın kullanım şekline, dağıtılacak kâr ve kazanç paylarının oranlarının belirlenmesine, yönetim kurulu üyelerinin ibraları ile faaliyet dönemini ilgilendiren ve gerekli görülen diğer konulara ilişkin müzakere yapılır, karar alınır. TTK'nın 413/2. maddesinde ise gündemde bulunmayan konuların genel kurulda müzakere edilemeyeceği ve karara bağlanamayacağı öngörülmekle birlikte, kanuni istisnalar saklı tutulmuştur.

Anonim ortaklık genel kurul toplantı gündeminin önceden belirlenmesi, pay sahibinin kişisel menfaatleri ile ilgili konuların görüşüleceği genel kurul toplantısına katılmasına, bu sayede çoğunluk gücünün ve dolayısıyla güç boşluğunun ortadan kaldırılmasına imkân sağlayacaktır. Bu nedenle genel kurulun olağan veya olağanüstü olması fark etmeksizin,

²⁸⁵ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 358.

gündemin toplantıdan önce belirlenmesi zorunludur²⁸⁶. Ayrıca gündemin önceden belirli olması, pay sahibinin gündem konularında önceden bilgi sahibi olmasını ve toplantıya katılmadan önce bu hususta gerekli hazırlıkları yapabilmesini de amaçlamaktadır²⁸⁷.

Gündeme bağlılık ilkesinin amacının gerçekleşebilmesi için genel kurul gündeminin pay sahibine uygun araçlarla bildirilmesi gerekmektedir. Pay sahibinin gündem konuları hakkında bilgi sahibi olmasını engelleyen yönetim kurulu kararları butlan hükümlerine tabi olacaktır²⁸⁸. Ayrıca gündemde bulunan konuların tamamının toplantıda görüşülmesi de şarttır. Zira gündemde bulunan bir konunun görüşülmemesi, pay sahibinin menfaatlerine zarar verebilir²⁸⁹.

Anonim ortaklık genel kurul toplantısına ilişkin gündem maddelerinin açık bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Örneğin toplantı gündemine “lüzum görülecek sair hususlar” şeklinde belirsiz bir madde eklenmesi mümkün değildir²⁹⁰.

TTK'nın 413/2. maddesinde öngörülen düzenleme hem gündemde bulunmayan bir konuda karar alınamayacağı hem de pay sahiplerinin tamamının katıldığı bir toplantıda çoğunluk kararıyla dahi gündeme madde eklenmesinin mümkün olmadığı anlamına gelmektedir. Gündem dışı bir konunun toplantıda görüşülerek müzakere edilmesi de aynı şekilde söz konusu olamaz²⁹¹.

Gündeme bağlılık ilkesinin mutlak suretle uygulanmasının bazı sakıncalara neden olacağı öngörülerek TTK'nın 413/2. maddesinde kanuni istisnalar saklı tutulmuştur. Zira şirket ve pay sahipleri arasındaki menfaat dengesinin sağlanması amacıyla kanunda yer verilen ve çoğunlukla denetime ilişkin olan haklar, önceden belirlenerek gündeme eklenmesi mümkün nitelikte değildir. Pay sahibinin bu haklara başvurma ihtiyacı, daha çok

²⁸⁶ Memişoğlu, Özgür; “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Anonim Şirket Genel Kurul Toplantı Gündemi, Gündeme Bağlılık İlkesi ve İstisnaları”, Legal Hukuk Dergisi, S. 133, 2014, s. 69.

²⁸⁷ Yayla, s. 88.

²⁸⁸ Bahar Sayın, s. 178.

²⁸⁹ Memişoğlu, s. 71.

²⁹⁰ Yayla, s. 86.

²⁹¹ Memişoğlu, s. 73.

toplantıdaki görüşmeler sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu haklar yönünden de gündeme bağlılık ilkesinin öngörülmesi, söz konusu hakların hiç kullanılmamasına ve işlevsiz hale gelmelerine, dolayısıyla pay sahibine tanınan dolaylı denetim imkânlarının ortadan kalkmasına da neden olabilir²⁹².

Pay sahibine, şirket işleri üzerinde dolaylı bir denetleme imkânı sağlayan bilgi alma ve inceleme hakkının, gündeme bağlılık ilkesinin bir istisnası olup olmadığı hususunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Tekinalp, İsviçre Federal Mahkemesi'nin ilkesel bir kararından hareketle (BGE 132 III 71 vd.), sorulacak soruların doğrudan veya dolaylı olarak gündem maddeleri ile ilgili olmasının şart olduğu, dolayısıyla gündemle ilgisiz ve tamamen kişisel konulara ilişkin sorular sorulamayacağı görüşündedir²⁹³.

Kaya'ya göre, TTK'da pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı, mehz İsvBK m. 697/2'de öngörüldüğü gibi “(diğer) pay sahipliği haklarının kullanılması için gerekli olma” ve Alman Anonim Şirketler Kanunu § 131 hükmündeki “gündemde yer alan konuların gerçeğe uygun bir değerlendirmesinin yapılabilmesi için” gerekli olması şartına tabi tutulmamıştır. Bu nedenle pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanması, gündeme bağlılık ilkesi esasına bağlı değildir. Ayrıca bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin bir maddenin gündemde bulunmasına gerek olmadığı gibi bilgi alma ve inceleme hakkı talebini oluşturan konunun, gündemdeki bir konuya ilişkin olmasına da ihtiyaç bulunmamaktadır²⁹⁴.

Pulaşlı, bilgi alma ve inceleme hakkının genel kurulda gündeme bağlılık ilkesine tabi olmaksızın yazılı veya sözlü şekilde kullanılabileceği görüşündedir²⁹⁵.

²⁹² Memişoğlu, s. 75.

²⁹³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012b, s. 55.

²⁹⁴ Kaya, Özel Denetim, s. 64. Aynı yönde bkz. Yanlı, s. 15; Üçışık/Çelik, s. 269; Ceylan, s. 96-97.

²⁹⁵ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 40, N. 15, s. 1632.

Altay'a göre, TTK'nın 437/2. maddesinde öngörülen “*Pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemde bulunması üzerine, aynı bilgi, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verilir*” istisnai düzenlemesi dışında, bilgi alma ve inceleme hakkı gündemle ilişkili konuları kapsamaktadır²⁹⁶.

Turanlı da pay sahibinin genel kurulda bilgi alma hakkının, gündemdeki faaliyet raporu ve finansal tablolar ile sınırlı olması gerektiği, şirketin genel işleyişine ilişkin bilgi alma taleplerinin genel kurulda ileri sürülemeyeceği, gündemde yer almayan bir konuda, örneğin birleşme veya bölünme gibi yapısal değişiklikler hakkındaki bilgi alma taleplerinin reddedilmesi gerektiği görüşündedir²⁹⁷.

Memişoğlu'na göre, bilgi alma ve inceleme hakkı da gündeme bağlılık ilkesinin istisnalarından biri olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle hakkın kullanımının gündeme bağlılık ilkesi gerekçesiyle zorlaştırılması mümkün değildir. Kanun hükmünün amacı da bu yöndedir²⁹⁸.

Yurtbaşı'na göre, kanunda bilgi alma ve inceleme hakkının gündem konularıyla sınırlı olmadığına dair açık bir düzenleme bulunmamakta ise de TTK'nın 437/2. maddesinde öngörülen pay sahibinin genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebileceğine ilişkin düzenlemede yer verilen, “şirketin işleri” ve “denetim yapılma şekli ve sonuçları” kavramlarının geniş

²⁹⁶ Altay, Sıtkı Anlam; “Anonim Ortaklıklarda Özel Denetimin Koşullarına İlişkin Düşünceler”, Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Saygı Sempozyumu (26 Ekim 2013), Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013/2, s. 68. *Dural*'a göre, TTK'nın 437/2. maddesinin 4 ve 5. cümlelerinde yer verilen düzenleme, AlmPOK § 131/4 hükmünden alınmıştır. Aynı maddenin mehzazını oluşturan İsvBK m. 697'de ise bu yönde bir düzenleme mevcut değildir. İlgili düzenlemede geçen “*gündemle ilgili olmasa da*” ifadesi, TTK'nın 437. maddesi sistematigine uygun değildir. Zira madde uyarınca bilgi alma hakkı gündem maddeleri ile sınırlı değildir. Ancak TTK'nın 437/2. maddesinin 4. cümlesinde yer alan “*gündemle ilgili olmasa da*” ifadesi ile bunun aksi yönünde görüşlere neden olabilecektir (Dural, s. 278-280). Aynı gerekçelerle söz konusu ifadenin gereksiz olduğu yönünde görüş için bkz. Ünal, s. 302 (dipnot 1550). *Ceylan* ise “*gündemle ilgili olmasa da*” ifadesinin gündeme bağlılık ilkesinin istisnasını oluşturmadığını, bu ifadenin şirket sırrının bilgi alma talebinin reddine gerekçe oluşturmasının istisnası olduğunu savunmaktadır (Ceylan, s. 97).

²⁹⁷ Turanlı, Hüsnü; “Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıkta İbra”, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 2, Aralık 2014, s. 119-120.

²⁹⁸ Memişoğlu, s. 76 ve 90.

kapsamlı olmaları nedeniyle, bilgi alma hakkının gündem konularıyla sınırlı olmadığına işaret edilmektedir. Yazar ayrıca, bilgi alma hakkının uzantısı niteliğindeki TTK'nın 438. maddesinde düzenlenen özel denetim isteme hakkının gündeme bağlı olmamasının da bilgi alma hakkının gündem konularıyla sınırlı olmadığını doğruladığını savunmaktadır²⁹⁹.

Can, gündeme bağlılık ilkesinin yalnızca gündemde olmayan konuların genel kurulda görüşülmesi ve karara bağlanmasına, bir anlamda oylamaya işaret ettiğini, bilgi alma hakkının kullanılmasında genel kurulda herhangi bir görüşme veya oylamanın ise söz konusu olmadığını savunmaktadır. Yazara göre belirtilen nedenle genel kurulda bilgi alma amacıyla yönetim kuruluna veya denetçilere soru yöneltilmesi gündeme bağlılık ilkesinin ihlali olarak nitelendirilemez. Yazar ayrıca uygulamada ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların önlenmesi ve hakkın etkinliğinin artırılması amacıyla genel kurul toplantı gündemlerine "*pay sahiplerinin bilgi alma hakkı bağlamında sorularına cevap verilmesi*" başlıklı bir gündem maddesinin eklenmesinin yerinde olacağını savunmaktadır³⁰⁰.

Ocak'a göre, pay sahibinin inceleme talebini genel kurulda bildirmesi halinde, bu talebin gündeme bağlılık ilkesi gerekçesiyle reddedilmemesi gerekmektedir. Zira inceleme hakkı genel kurul gündemine doğal olarak dâhil olan bir hak türüdür³⁰¹.

Kanaatimizce, bilgi alma ve inceleme hakkının gündeme bağlılık ilkesinin istisnası niteliğinde olduğunun kabulü, hakkın kanunda düzenlenme amacıyla da uyumlu olacaktır. TTK'nın 437. maddesi gerekçesinde de yönetim kurulunun şirket işleri hakkında bilgi vereceği ve bilgi almanın gündem ile sınırlı olmadığı belirtilmiştir³⁰². Hakkın yalnızca gündem maddeleriyle sınırlı olarak kullanılabilmesi, geniş bir kapsama sahip şirket işleri hakkında pay sahibinin yeterli derecede bilgi sahibi olmasını engelleyecek, bu durum da hakkın işlevselliğini önemli derecede azaltacaktır. Zira bilgi

²⁹⁹ Yurtbaşı, s. 125 (dipnot 120).

³⁰⁰ *Can*, s. 74.

³⁰¹ *Ocak*, s. 735.

³⁰² TTK m. 437/2 gerekçesi.

alma ve inceleme hakkı, genel kurulda görüşülecek konulara ve verilecek kararlara temel teşkil etmektedir³⁰³. Bu nedenle bilgi alma ve inceleme hakkının gündem maddeleriyle bağlı olmaksızın kullanılabilmesi kabul edilmelidir.

2.2. BİLGİ ALMA HAKKININ AMACI

Pay sahibinin haklarını bilinçli bir şekilde kullanabilmesini sağlamak, bilgi alma hakkının en önemli amacıdır. Gerçekten, genel olarak herhangi bir konuda yeterli bilgiye sahip olunmaksızın doğru ve duruma uygun kararlar alınabilmesi mümkün değildir. Anonim şirketlerde de pay sahibinin şahsi menfaatlerine uygun şekilde karar alabilmesi, özellikle oy hakkını bilinçli bir şekilde kullanabilmesi için bilgi alma hakkına ihtiyacı olacaktır.

Yönetim kurulunun, sermaye piyasalarında faaliyet gösteren anonim ortaklığın yönetim organı olması nedeniyle, günümüzde anonim şirket yöneticiliği uzmanlık ve tecrübe gerektiren önemli bir meslek haline gelmiş, giderek ortaklık yöneticilerinin sahip oldukları geniş yetkilerin etkin bir denetim ve sorumluluk sistemi ile dengelenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır³⁰⁴. Zira anonim ortaklıkların yöneticileri, kendilerine ait olmamasına rağmen şirket malvarlığının kontrolünü ellerinde tutmaktadır. Söz konusu malvarlığının asıl maliki³⁰⁵ konumunda olan pay sahiplerinin, şirket yönetimi ve şirketin ekonomik durumu hakkında bilgi alma talebinde bulunmaları doğal ve haklı bir sonuçtur. Pay sahiplerinin ilgili konularda bilgi ihtiyaçları ise bilgi alma ve inceleme hakkı ile giderilebilir³⁰⁶. Pay sahibinin genel kurulda, anonim ortaklık işlerini yürüten ve ortaklığı

³⁰³ BGE 54 II 25 (Aytaç, s. 71).

³⁰⁴ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 521b, s. 329-330.

³⁰⁵ Doktrinde *Sulu* tarafından, yönetim kurulunun pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebini reddetme yetkisi olmasının, şirketin yalnızca pay sahiplerinin “malı” olmadığına bir göstergesi olduğu savunulmaktadır (Sulu, Muhammed; Anonim Ortaklıklarda Şirket Menfaati Kavramı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 83 (dipnot 25)).

³⁰⁶ Günay, Gözde Engin; Anonim Ortaklıklar Hukuku'nda Özel Denetim, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 3-4.

temsil organı olan yönetim kurulunun sorumluluğu hakkında bir kanaate varabilmesi de onun bilgili ve bilinçli olabilmesi sayesinde mümkündür³⁰⁷.

Anonim şirket pay sahiplerinin şirket yönetimi ve şirketin finansal durumu hakkında bilgi sahibi olmaları, genel kurulda oy hakkının kullanılmasında ve şirket yöneticileri tarafından yapılan işlemlerin yerinde olup olmadığı hususunda doğru karar verebilmeleri bakımından ayrıca önem arz etmektedir. Şirkette azınlık durumunda olan pay sahiplerinin şirket faaliyetleri ve şirketin ekonomik durumu hakkında bilgi sahibi olmaları sayesinde, pay sahipliğinden doğan hakların yöneticilerin yönlendirmesiyle veya çoğunluk pay sahiplerinin gücü altında kullanılmasından doğabilecek sakıncalar önlenebilecektir³⁰⁸.

Bilgi alma ve inceleme hakkı geniş katımlı ve birden fazla pay sahiplerinden oluşan anonim ortaklıklarda önem arz ettiği gibi tek pay sahipli³⁰⁹ ortaklıklarda da aynı öneme sahiptir. Zira tek pay sahipli anonim ortaklık yönetim kurulunun, yabancı ve profesyonel bir yönetim kurulundan oluşması halinde, tek pay sahibi de bilgi alma ihtiyacı duyabilir. Ayrıca ortaklığın tek pay sahibinin dernek, vakıf, ticari ortaklık veya farklı bir tüzel kişilik olması halinde de bu kuruluşların kendi üyelerine karşı bilgi ve hesap verme yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri; ancak bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasıyla mümkün olabilecektir. Bu nedenle TTK'nın 437. maddesinde düzenlenen bilgi alma ve inceleme hakkı, tek pay sahipli anonim ortaklıklarda da geniş bir uygulama alanına sahiptir³¹⁰.

Anonim ortaklıkta yönetim ve temsil görevlerini yerine getiren yönetim kurulu ile pay sahipleri arasında bilgiye ulaşılma yönünden bir asimetri söz konusu olmaktadır. Ancak ortaklığın faaliyetleri sonucunda kâr payı beklentisi olan pay sahiplerinin, şirket bünyesindeki yatırımları hakkında bilinçli şekilde karar alabilmeleri, şirketin ekonomik

³⁰⁷ Teoman, Ömer; "Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Üstüne", İktisat ve Maliye Dergisi, C. XVIII, S.1, 1971, s. 20.

³⁰⁸ Atalay, s. 53.

³⁰⁹ Anonim şirketin tek pay sahipli olması, şirket sermayesinin de tek bir paydan oluştuğu anlamına gelmemektedir. Sermayenin paylara bölünmesi hususu, anonim şirket tanımına ilişkin TTK'nın 329/1. maddesinde açıkça düzenlendiğinden, tek pay sahipli anonim şirketlerde de sermayenin birden fazla paya bölünmesi gereklidir (Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 97).

³¹⁰ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-70, s. 377.

durumu hakkında doğru ve tatmin edici derecede bilgi edinmeleri sayesinde gerçekleşebilir. Bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin TTK'nın 437. maddesiyle öngörülen düzenlemenin amacı da pay sahipleri ile yönetim kurulu arasındaki sözü edilen bilgi asimetrisi farkının giderilmesidir³¹¹. Başka bir anlatımla bilgi alma hakkı sayesinde pay sahipleri, yöneticilerin işlemlerini kontrol edebilmek için gerekli bilgilere ulaşabilecektir³¹².

Pay sahibinin olağan bir şekilde bilgi sahibi olabilmesi, bilgi toplumu hizmetlerinden yararlanması, genel kurul toplantısı öncesinde şirket tarafından hazır bulundurulan belge ve raporlarda inceleme hakkını kullanması (TTK m. 437/1) ve genel kurul toplantısında bilgi alma hakkını kullanması (TTK m. 437/2) yollarından biri ile mümkündür³¹³.

Bilgi alma hakkının öngörülmesi amacı iki yönlü olarak değerlendirilebilir. Buna göre bilgi alma hakkının kullanılması ile pay sahibinin şirketin ekonomik durumu ve faaliyetleri hakkında aydınlatılarak yatırımını doğru yönlendirebilmesi, ayrıca pay sahipliği haklarını bilinçli bir şekilde kullanarak şirket yönetimini elinde bulunduran, genellikle çoğunluğun çıkarına hareket etmesi muhtemel kişilerin kontrolüne imkân vererek, önleyici bir koruma sağlanmaktadır³¹⁴.

Pay sahibi, bilgi alma hakkını kullanmak suretiyle, şirketin mali ve ekonomik durumu, şirket faaliyetleri, yöneticiler, şirket organlarının işleyişi hakkında doğru değerlendirmeler yapma ve bu sayede hem kendi menfaatleri hem de şirket menfaatlerine uygun hareket etme imkânı bulacaktır³¹⁵. Ayrıca bilgi alma ve inceleme hakkı, münferit pay sahiplerinin ve azınlığın³¹⁶ çoğunluğa karşı korunması, şirket organlarının hak ve

³¹¹ Poelzig, AktG § 131, N. 24; Akdağ Güney, s. 38. Anonim ortaklıkta asimetric bilgi kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Akbay, s. 17 vd.

³¹² Marolda Martinez, s. 128.

³¹³ Altay, s. 57.

³¹⁴ Kaya, s. 22 vd.

³¹⁵ Karasu, s. 79.

³¹⁶ Azınlık kavramı, yalnızca TTK'da belli haklar tanınan ve sermayenin onda birini oluşturan pay sahiplerini ifade etmemektedir. Azınlık kavramı ile şirket işleyişinde ve kararlarında herhangi bir etkiye sahip olmayan ve kendilerini ilgilendiren konularda da çoğunluk iradesine tabi olmak zorunda kalan pay sahipleri ifade edilmektedir (Nomer, s. 20 (dipnot 66)).

yetkilerini daha dikkatli kullanmak zorunda kalmaları, bu sayede pay sahiplerinin henüz hakları zedelenmeden önlem alınması amaçlarına da hizmet etmektedir³¹⁷.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılabilmesi yolsuzluk, ekonomik durumun bozulması veya buna benzer olumsuz durumların varlığı şartına bağlı değildir. Pay sahibinin yalnızca aydınlanma hakkı kapsamında bu hakkını kullanması mümkündür³¹⁸. Zira aydınlatıcı hakların faydalarından biri de şirket içi hakimiyete sahip olanların yolsuz davranışlarda bulunma ihtimallerinin önlenmesini sağlayabilmesidir³¹⁹.

Anonim ortaklıklarda ibra yönünden de bilgi alma ve inceleme hakkı temel teşkil etmektedir. Zira şirketin hesap dönemi içindeki faaliyetleri ve ekonomik durumu hakkında bilgi sahibi olmayan bir pay sahibinin, şirket yöneticilerinin ibrasında bilinçli ve menfaatleri doğrultusunda oy kullanması mümkün değildir. Bu nedenle yalnızca genel kurulun bilgisi dahilinde olan konularda ibra kararının geçerli olduğu kabul edilir. Dolayısıyla bilgi alma hakkı ibranın geçerlilik şartı niteliğindedir³²⁰.

Bilgi alma ve inceleme hakkı, anonim şirkette denetçiler vasıtasıyla yapılan kurumsal denetlemeyi tamamlamak amacıyla pay sahibine tanınmış iki bağımsız haktır. Haklar arasında bağlantı bulunması, bağımsız olma niteliklerini değiştirmez. Bilgi alma ve inceleme hakkı pay sahibinin, anonim ortaklığın finansal ve ekonomik durumu, nasıl yönetildiği hakkında bilgi alabilmesi ve gerekli kanuni şartlar bulunması halinde şirket muhasebesinde inceleme yapabilmesi amacıyla öngörülmüştür. Yine pay sahibinin seçimlerde, ibrada ve finansal duruma ilişkin kararlarda oyunu daha bilinçli kullanması için fayda sağlamaktadır³²¹. Bilgi alma hakkı ile pay sahibinin diğer haklarının kullanılması teşvik edilmekte ve bu sayede pay sahipliğinden doğan tüm hakların (özel denetim, iptal gibi) korunması amaçlanmaktadır³²². Çünkü bilgi alma hakkında sahip

³¹⁷ Akdağ Güney, s. 39.

³¹⁸ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-74, s. 379.

³¹⁹ Öztekin, s. 302.

³²⁰ Aytaç, s. 71. Bir konunun ibranın kapsamına girebilmesi için genel kurul tarafından fiilen bilinmesi gerekli değildir. Genel kurulun bilgisine ulaşan, kurulun bilebileceği veya bilmesi gereken konular da ibraya dahildir (Aytaç, s. 102).

³²¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1007, s. 50.

³²² Grigoleit/Herrler, AktG § 131, N. 1.

olmayan pay sahibinin iptal davası veya sorumluluk davası hakkını işlevsel bir şekilde kullanabilmesi mümkün değildir³²³. Ayrıca, özellikle inceleme hakkının kullanılması sayesinde, pay sahiplerinin özel denetim talebinde bulunma ihtiyacı kalmaz. Zira pay sahipleri şirketin ticari defterleri ve yazışmalarının incelenmesi suretiyle özel denetimden bekledikleri amaca ulaşabilirler³²⁴.

Bilgi alma hakkı mevcut durumu öğrenme ve bilgi alma amacına özgülenmiş olup denetçilerin yaptığı denetim gibi ayrıntılara girilmesine izin vermez³²⁵. Ayrıca bu hak, şirket üzerinde doğrudan denetim hakkına sahip olmayan pay sahibine, denetimi tamamlayıcı nitelikte tanınmış bir hak da değildir³²⁶.

Anonim ortaklıklarda pay sahibine etkin bir bilgi alma hakkının sağlanmaması, ortaklığın ekonomik menfaatlerini de doğrudan etkileyebilecektir. Zira ortaklığın iş ve faaliyetleri hakkında yeterli bilgi sahibi olamayan ve çoğunluğa karşı pasif durumda bulunan pay sahibinin payını devretmek suretiyle ortaklıktan ayrılması kaçınılmazdır. Bu nedenle pay sahibinin denetleme ve bilgi alma haklarını kolaylıkla kullanmasına imkân sağlanmalı, bu sayede payın devri yoluyla ortaklıktan ayrılmanın cazip bir seçenek olmamasına özen gösterilmelidir³²⁷.

2.3. BİLGİ ALMA HAKKININ BENZER KAVRAM ve KURUMLAR ile İLİŞKİSİ

2.3.1. Kamuyu Aydınlatma/Şeffaflık Kavramı

Mülga 6762 sayılı TTK’da kamuyu aydınlatma ve şeffaflık ifadelerine yer verilmemesine karşın, 6102 sayılı TTK’nın bazı maddelerinde (TTK m. 379/5, 460/2, 515) bu kavramlar kullanılmıştır. İlgili maddelerin hem halka açık anonim şirketlere hem de halka açık olmayan anonim şirketlere yönelik öngörülmesi, kanun koyucunun tüm anonim

³²³ Kaya, s. 8 (dipnot 21).

³²⁴ Yurtbaşı, s. 134-135.

³²⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012, s. 54.

³²⁶ Dolu, s. 5.

³²⁷ Akbay, s. 25.

şirketlerde kamuyu aydınlatma ilkesinin uygulanması amacını taşıdığını göstermektedir³²⁸.

Halka açık anonim şirketlerin sayısının fazlalığı ve bu doğrultuda sermaye piyasalarının gelişimi nedeniyle, kamuyu aydınlatma ilkesi anglo-sakson hukuku temelinde doğmuştur³²⁹. İlkenin amacı, toplum içindeki küçük tasarruf sahiplerini ortaklık bünyesinde toplamak suretiyle, kapalı tip anonim ortaklık yerine halka açık anonim ortaklıkların kurulmasını, dolayısıyla da sermaye piyasasının gelişmesini sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için de potansiyel pay sahiplerinin anonim ortaklığın fiili durumu ve sahip olduğu malvarlığı hakkında aydınlatılması gerekmektedir³³⁰.

Kamuyu aydınlatma hükümlerinde esas amaç, yatırımcıların bilgilendirilmesi ve sermaye piyasasının dürüst ve açık bir şekilde işlemlerini sağlamaktır. Bu amacın yerine getirilebilmesi için SPK tarafından SerPK'na dayanılarak birçok tebliğ yayınlanmıştır. Sürekli kamuyu aydınlatma düşüncesi ile yalnızca belli süreler sonunda kamunun aydınlatılması yerine, önemli durum ve olayların da SPK ve ilgili borsaya bildirilmesi gerekmektedir. SPK tarafından yayınlanan II-15.1 sayılı Özel Durumlar Tebliği³³¹ uyarınca sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyecek her türlü bilginin kamuya açıklanması zorunludur. Örneğin, şirketin sermaye yapısına, yönetimin kontrol ve faaliyetlerine, mali yapısına ilişkin değişikliklerin doğması halinde bunlar kamuya açıklanmalıdır³³².

Kamuyu aydınlatma yalnızca hukukun değil ekonomik hayatın da şekillendirdiği merkez kavram niteliğinde olduğundan, geniş anlamda pay sahiplerinin bilgi alma hakkı da bu kavram içinde kalmaktadır. Anonim şirketlerde kamuyu aydınlatma ilkesi ile pay

³²⁸ Şehirli Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 203.

³²⁹ Şehirli Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 199; Ocak, s. 711. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Keskin, Mustafa; Halka Açık Anonim Ortaklıkların Kamuyu Aydınlatma Yükümlülüğü, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 3 vd.

³³⁰ Tekinalp, Ünal; "Anonim Ortaklıklar Hukukunda Kamuyu Aydınlatma İlkesi ve Günümüzün Bazı Tartışmaları", İktisat ve Maliye Dergisi, 1964, C. 11, S. 1, s. 21.

³³¹ RG. T. 23/1/2014, S. 28891.

³³² Karasu, s. 98-99. Ayrıntılı bilgi için bkz. Keskin, s. 71 vd.

sahibinin şirketin ekonomik durumu ve işletme faaliyetleri açısından bilgi sahibi olması sağlanarak haklarını bilerek kullanmasının önu açılacaktır³³³.

Kamuyu aydınlatma ilkesinin amacı yalnızca pay sahiplerinin aydınlatılması değildir. Şirket alacaklılarının, gelecekteki pay sahiplerinin, sermaye piyasasında işlem yapmak isteyen tasarruf sahiplerinin, şirket çalışanlarının ve hatta devletin de aydınlatılması ilkenin amacıdır³³⁴. İlkenin tarihsel gelişimine bağlı olarak, Amerikan hukukunda şirket dışındaki kişilerin korunması ön planda tutulurken, kıta Avrupası hukukunda ise şirket içi menfaatler dengesinin sağlanması, özellikle pay sahibinin bilgi alma hakkının korunması ve güçlendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Kamuyu aydınlatma ilkesi her ne kadar halka açık anonim şirketlerle özdeşleşmiş ise de ilkenin amacı ve koruma sağladığı kişiler dikkate alındığında, kapalı anonim şirketlerin de kapsam dahilinde olduğu görülecektir. İlke, halka açık olup olmadığı fark etmeksizin, tüm çıkar sahiplerinin şirketle ilgili temel konularda doğru, güvenilir ve gerçek bilgileri elde etmesini amaçlamaktadır³³⁵.

Anonim ortaklıklar hukukunda kamuyu aydınlatma ve şeffaflık çoğu zaman eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ancak şeffaflık daha anlaşılır bir kavramdır. Şeffaflık kavramı kamuyu aydınlatma ilkesinin aksine halka açık anonim şirketlerini değil bilgi toplumunu esas alan bir anlayıştan ileri gelmektedir³³⁶. Bu nedenle 6102 sayılı TTK'nın 1524. maddesinde 6335 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde tüm sermaye şirketlerine internet sitesi kurma zorunluluğu getirilmişti. Ancak maddede yapılan değişiklikle kanunda yalnızca denetime tabi olan şirketler açısından bu zorunluluğa yer verilmiştir.

Kamuyu aydınlatma ilkesi ile bilgi alma hakkı arasında yakın bağlantı bulunmakla beraber, bu kavramlar arasında bazı farklılıklar da mevcuttur. Öncelikle bilgi alma hakkı pay sahibine bu sıfatından dolayı tanınan bireysel bir haktır. Kamuyu aydınlatma ilkesinin

³³³ Tekinalp, Ünal; "Yeni Alman Paylar Kanunu Tasarısı'nın Beliren Yönleri", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 2, S. 4, Temmuz 1964, s. 684.

³³⁴ Kaya, s. 20; Tekinalp, Kamuyu Aydınlatma, s. 22.

³³⁵ Şehirli Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 200.

³³⁶ Karasu, s. 99; Karasu, Emredici Hükümler, s. 115; Şehirli Çelik (Kırca/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, s. 201.

muhatapı ise mevcut pay sahipleri ile birlikte yatırım yapmayı düşünen gelecekteki pay sahipleri, alacaklılar, işçiler ve ayrıca devlettir. Her iki kavram amaçladıkları menfaat yönünden de farklılık göstermektedir. Bilgi alma hakkı pay sahibinin bu sıfatından kaynaklanan haklarını bilinçli bir şekilde kullanılması amacını taşıırken, kamuyu aydınlatma ilkesinde ise sermaye piyasasının pay sahipleri ile birlikte tüm sùjelerini aydınlatma, bu sayede de sermaye piyasasının sağlıklı bir şekilde çalışması amacı güdölür. Ayrıca bilgi alma hakkı pay sahibinin sorularına dayanan aktif bir niteliktedir. Kamuyu aydınlatma ilkesinde ise bilgiler belirli dönemlerde ve özel durumlarda kamuya sunulmakta, ilgililer soru sormak suretiyle bilgi alma hakkına sahip olmamaktadır³³⁷.

Kamuyu aydınlatma ilkesi, pay sahibinin bilgi alma hakkından doğmasına rağmen, bilgi alma hakkını aşan bir işlevle, kamu menfaatine ilişkin, kamu hukuku kavramına dönüşmüştür. Anonim şirketler hukukunda kullanılan bilgi alma hakkı ise özel hukuk alanında sınırları olan bir hukuki kavramdır³³⁸. Dolayısıyla bilgi alma hakkı, kamuyu aydınlatma ilkesine nazaran daha dar bir çevreyi kapsamaktadır³³⁹.

Kamuyu aydınlatma geniş bir kitleye, şirketin yapısına göre statik ve geçmişe yönelik bilgiler verilmesi olarak uygulama alanı bulmaktayken, bilgi alma hakkı; pay sahibinin şirket faaliyetleri ve ekonomik durumu hakkında şirket yönetimi tarafından, bir hak olarak bilgi verilmesi yükümlülüğünün bulunduğu şeklinde anlaşılır. Zira pay sahibinin kendisine sunulan bilgi ve belgelerle yetinmeyerek, aktif olarak soru sormak suretiyle bilgi edinmesi mümkündür³⁴⁰. Dolayısıyla kamuyu aydınlatma ilkesiyle şirket işleri hakkında genel nitelikte bilgilere ulaşılabilirken, bilgi alma hakkı ile daha ayrıntılı ve özel bilgilere ulaşılabilme imkânı bulunmaktadır³⁴¹.

³³⁷ Karasu, s. 100. Ayrıca bkz. Üçışık/Çelik, s. 72-73.

³³⁸ Can, s. 17.

³³⁹ Tekinalp, Finansal Bilgi Elde Etme Hakkı, s.13.

³⁴⁰ Tekinalp, Finansal Bilgi Elde Etme Hakkı, s. 15-16; Kaya, s. 31.

³⁴¹ Keskin, s. 47.

2.3.2. Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma Hakkı

Yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakkı, mülga TTK'da yetersiz bir şekilde düzenlenmiş olup 6102 sayılı TTK'da, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkında olduğu gibi bu hususta da etkin ve işlevsel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Zira yönetim kurulu üyelerinin görevlerini gereği gibi yerine getirebilmeleri ve sorumluluktan kurtulabilmeleri için bilgi alma ve inceleme hakkı büyük önem arz etmektedir. Emredici nitelikte düzenlenen yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin TTK'nın 392. maddesiyle³⁴² birlikte yönetim kurulu üyelerine sınırlandırılmaz ve ortadan kaldırılamaz bir hak sağlanmıştır³⁴³.

Anonim ortaklık yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin TTK'nın 392. maddesi, İsvBK'nın 715a maddesinden alınmıştır. Yönetim kurulu üyelerinin kusura dayalı, sınırsız ve müteselsil sorumlulukları, seleflerinin tüm iş ve işlemlerini inceleme ve gerekli davaları açma yükümlülükleri dolayısıyla her yönetim kurulu üyesine şirketin bütün iş ve işlemleriyle ilgili bilgi alma hakkı tanınmıştır. Zira şirketle ilgili tüm bilgilere ulaşabilen ve bu suretle doğru zamanda doğru kararlar alabilecek yönetim kurulu şirketi daha iyi yönetebilecektir³⁴⁴.

Yönetim kurulu üyeleri, yönetim kurulu toplantısında veya toplantı dışında bilgi alma ve inceleme haklarını kullanabilirler. Yönetim kurulu üyelerinden her birinin, şirket iş ve işlemleri hakkında soru sorması ve şirket defter, belge ve yazışmalarını incelemesi, bu konularda ilgili yönetici veya çalışandan bilgi talep edebilmesi mümkündür. Yönetim kurulu toplantılarında başkan da dahil olmak üzere her üyenin, yöneticinin ve sorumlu kişilerin bilgi verme yükümlülükleri bulunmaktadır. Yönetim kurulu üyesinin bilgi alma

³⁴² Bu hüküm çok üyeli yönetim kurulları açısından uygulanabilir nitelikte olup tek üyeli yönetim kurullarında uygulama alanı bulunmamaktadır (Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 6231, s. 445).

³⁴³ Kalender, Emre; Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma Hakkı (TTK m. 392), Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s. 68-69; Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 558a, s. 367; Pulaşlı, Hasan; "Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var mıdır?", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 22, S. 3, Haziran 2004, s. 59.

³⁴⁴ Karasu, s. 102; Kalender, s. 96; Uysal, Levent; "6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Kapsamında Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu ve Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu", TBB Dergisi, S. 80, 2009, s. 353.

talebinin reddi mümkün değildir. Talebi reddedilen yönetim kurulu üyesi mahkeme nezdinde açacağı dava yoluyla bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilir³⁴⁵.

Yönetim kurulu üyelerinin, yönetim kurulu toplantıları dışında bilgi alma ve inceleme hakkını kullanması TTK'nın 392/3. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre yönetim kurulu üyeleri, yönetim kurulu başkanının izniyle, şirket yönetimiyle görevlendirilen kişilerden, işlerin gidişi ve belirli münferit işler hakkında bilgi alabilir. Ayrıca “görevinin yerine getirilebilmesi için gerekliyse”, yönetim kurulu başkanından, şirket defterlerinin ve dosyalarının incelemesine sunulmasını isteyebilir³⁴⁶. Çamoğlu, bu hükmün geniş yorumlanarak, “*olası sorumluluklardan kurtulabilmek ve özen ve bağlılık yükümünü (TTK m. 369) tam anlamıyla yerine getirebilmek açısından yararlı olduğu takdirde*” şeklinde anlaşılması gerektiği görüşündedir. Ayrıca doktrinde, yönetim kurulunun farklılaştırılmış müteselsil³⁴⁷ sorumluluğunun bulunduğu, yönetim kurulu üyelerinin seleflerinin iş ve işlemlerini de inceleme yükümlüğü altında oldukları, bu nedenle şirket defter ve belgelerinin incelenilme yetkisinin kanunda düzenlendiği şekilde kısıtlanmasının, kanun sistematigi içinde çelişki oluşturduğu görüşü de ileri sürülmüştür³⁴⁸.

Yönetim kurulu başkanı tarafından bir üyenin bilgi alma, soru sorma ve inceleme yapma isteminin reddedilmesi halinde, konu iki gün içinde yönetim kuruluna getirilir. Kurulun toplanmaması veya bu istemi reddetmesi hâlinde ise üye, mahkeme aracılığıyla bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilecektir (TTK m. 392/4).

TTK'nın 392. maddesi, şirket defter, belge ve yazışmalarının incelemesinin mutlaka yönetim kurulu üyesi tarafından bizzat yapılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Uzmanlık gerektiren şirket dokümanlarının incelenmesinin, bir uzmanın katılımıyla yapılabilmesinin de başkandan talep edilebilmesi gerekir. Yönetim kurulu başkanı bu

³⁴⁵ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 558b, s. 367.

³⁴⁶ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 558c, s. 368.

³⁴⁷ Mülga 6762 sayılı TTK döneminde yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluklarında mutlak teselsül ilkesi genel kabul görmüş, 6102 sayılı TTK'da ise bu görüşten ayrılarak farklılaştırılmış teselsül ilkesi benimsenmiştir (Bkz. TTK m. 557 gerekçesi).

³⁴⁸ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 558c, s. 368; Pulaşlı, Bilgi Alma Hakkı, s. 56.

talebi şirket sırlarının korunması yönünden değerlendirerek uygun olduğu takdirde yönetim kurulu üyesinin talebine konu defter ve belgelerin ilgili kısımlarının onaylı fotokopisini vermek suretiyle talebi yerine getirebilir³⁴⁹.

Yönetim kurulu başkanının, kurulun izni olmaksızın, yönetim kurulu toplantıları dışında bilgi alması, şirket defter ve dosyalarını incelemesi mümkün değildir. Yönetim kurulu başkanının bu isteminin reddedilmesi hâlinde ise başkan, mahkemeye başvurabilecektir (TTK m. 392/5). *Kendigelen*'e göre, TTK'nın 392/3. maddesinde yönetim kurulu üyelerinin kurul toplantıları dışında başkanın vereceği izinle şirket defter ve belgelerini inceleme imkânı bulunmaktayken izni verecek olan başkanın yönetim kurulu kararı olmaksızın şirket defter ve belgelerini inceleyememesi mantıksal bir çelişkidir³⁵⁰.

TTK'da anonim şirket pay sahibine tanınan bilgi alma hakkında olduğu gibi yönetim kurulu üyelerine de bireysel olarak bu hak tanınmıştır. Yönetim kurulu üyesinin hakkı kullanabilmesi bu konudaki talebine bağlıdır. TTK'nın 392/6. maddesi uyarınca yönetim kurulu üyesinin bu maddeden doğan hakları kısıtlanamaz, kaldırılamaz. Ancak esas sözleşme ve yönetim kurulu, üyelerin bilgi alma ve inceleme haklarını genişletebilir. Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının aksine yönetim kurulu üyelerinin bu hakkı kullanmalarında şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati sınırlandırmaları öngörülmemiştir. Zira yönetim kurulu üyelerine TTK'nın 369. maddesi uyarınca getirilen özen ve bağlılık yükümlülüğünden dolayı, yönetim kurulu üyeleri şirketin menfaatlerini dürüstlük kurallarına uyarak gözetmek yükümlülüğü altındadırlar. Ancak yönetim kurulu üyesinin bilgi ve inceleme hakkı da sınırsız değildir. Pay sahibinin olduğu gibi yönetim kurulu üyelerinin de şirkete ve diğer üyelere karşı sadakat yükümlülüğü ve fiili veya hukuki imkânsızlık halleri bu sınırları oluşturmaktadır³⁵¹.

Yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma hakkının sınırını ayrıca MK'nın 2. maddesinde düzenlenen ve özel hukukta temel ilke olarak kabul edilen dürüstlük kuralı

³⁴⁹ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 558c, s. 368.

³⁵⁰ Kendigelen, s. 280.

³⁵¹ Karasu, s. 102; Kalender s. 86 vd.; Bulut, s. 22-23.

belirlemektedir. Buna göre yönetim kurulu üyesinin talep ettiği bilgi, görevlerine ilişkin olmayıp kişisel çıkarlarını ön planda tutacak nitelikte ise hakkın kötüye kullanılması söz konusu olmaktadır³⁵².

Yönetim kurulu üyeleri tarafından incelenen şirket belgelerinin örneğinin alınabileceğine ilişkin TTK'da bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte üyeler şirket belgeleri üzerinde çalışma yapmak için örnek alma ihtiyacı duyabileceği gibi ileride ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklarda ilgili mercilere sunulmak üzere de söz konusu belgelerden örnek almak isteyebilir. Bu sorunun çözümü ise esas sözleşmede veya yönetim kurulu kararıyla şirket belgelerinden örnek alınması hakkının yönetim kurulu üyelerine tanınmasıdır³⁵³.

Yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma haklarının sınırlandırılması, ortadan kaldırılması veya belli koşullara bağlanarak zorlaştırılması yönündeki yönetim kurulu kararları batıldır. Çünkü yönetim kurulu üyelerine tanınan bilgi alma hakkı, şirket ve pay sahiplerinin iradesinin yansıtılmasına aracılık etmekte olup aynı zamanda emredici niteliktedir³⁵⁴.

Yönetim kurulu üyesi aynı zamanda pay sahibi ise pay sahiplerine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkı TTK'nın 392. maddesinde düzenlenen yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma hakkıyla birleşir. Yönetim kurulu üyesi şirket yönetiminde olduğu için bilgi alma ihtiyacını daha kapsamlı olan 392. madde uyarınca kullanır. Zira TTK'nın 437. maddesinde düzenlenen bilgi alma ve inceleme hakkı daha dar kapsamlı olup hakkın kullanılmasının genel kurul kararıyla engellenmesi ihtimal dahilindedir. Yönetim kurulu üyeliği sona eren bir pay sahibi ise yalnızca 437. madde uyarınca bilgi alma ve inceleme hakkından yararlanabilir³⁵⁵. Ancak doktrinde, üyelik sıfatı sona erdikten sonra açılan bir sorumluluk davasında ya da geçmiş dönemdeki mali haklarına ilişkin taleplerinde şirketle ortaya çıkan bir uyuşmazlık halinde, eski yönetim kurulu üyesinin görev yaptığı

³⁵² Pulaşlı, Bilgi Alma Hakkı, s. 60.

³⁵³ Kalender, s. 95.

³⁵⁴ Bahar Sayın, s. 237.

³⁵⁵ Kaya, Özel Denetim, s. 63-64.

dönemdeki faaliyet raporları, bilanço ve kâr-zarar hesaplarını inceleme talebinde bulunabileceği savunulmaktadır³⁵⁶.

Yönetim kurulu üyesi olan pay sahibi, yönetim kurulu toplantıları dışında bilgi alma ve inceleme hakkı talebinde bulunabilecek (TTK m. 392/3), bu talebin reddedilmesi halinde mahkemeye başvurabilecektir (TTK m. 392/4). Bu madde kapsamında açılan davanın derdest olduğu dönemde genel kurul toplantısı yapılması halinde ise yönetim kurulu üyesi pay sahibinin TTK'nın 437. maddesi kapsamında, pay sahibi sıfatıyla, aynı konuda bilgi alma talebinde bulunması mümkündür. Ancak bu durumda TTK'nın 437/3. maddesi uyarınca talep edilen bilgi, şirket sırları ve korunması gereken diğer şirket menfaatleri kapsamında değerlendirmeye tabi olacaktır. Ayrıca yönetim kurulu üyesi pay sahibinin TTK'nın 392. maddesi kapsamında bilgi alma ve inceleme talebinin reddedilmesinden sonra, aynı bilginin TTK'nın 437. maddesi uyarınca genel kurulda talep edilmesi halinde, bilginin daha önce yönetim kurulu üyesi sıfatıyla talep edildiği ve reddedildiği, bu nedenle TTK'nın 437. maddesi uyarınca yeniden talep edilemeyeceği gerekçesiyle; talep reddedilemez³⁵⁷.

Bağlı şirket yönetim kurulu üyelerinin, hakim şirket işleri hakkında bilgi alma hakkına ilişkin olarak TTK'da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konu doktrinde tartışmalı olmakla birlikte bağlı şirket yönetim kurulu üyelerine de hakim şirket ve topluluk işlemlerine ilişkin bilgi alma hakkı tanınmasının gerekli olduğu kabul edilmelidir³⁵⁸.

³⁵⁶ Kalender, s. 125; Pulaşlı, Bilgi Alma Hakkı, s. 59-60. Aksi yönde bkz. Kaya, s. 253.

³⁵⁷ Dolu, s. 92-93.

³⁵⁸ Kalender, s. 139-140. Türk hukukunda ve karşılaştırmalı hukuktaki görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Şahin, Ayşe; "Bağlı Şirket Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 197, Ocak 2021, s. 168 vd.

2.3.3. Denetçinin Bilgi Alma Hakkı

Denetçilerin bilgi alma ve inceleme hakkı TTK'nın 401. maddesinde düzenlenmiştir³⁵⁹. Pay sahibinde olduğu gibi denetçilerin de aktif ve pasif olmak üzere iki tür bilgi alma ve inceleme hakkı vardır. Maddenin 1. fıkrasında pasif bilgi alma ve inceleme hakkı, 2. fıkrasında ise aktif bilgi alma ve inceleme hakkı düzenlenmiştir. Pasif bilgi alma hakkının kullanılması için denetçinin talebine gerek yoktur. Ancak aktif bilgi talebinin kullanılması için denetçinin talebi gerekir³⁶⁰.

Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkından farklı olarak denetçilerin bu yöndeki taleplerinin şirket tarafından korunması gereken şirket menfaatleri ve şirket sırrı nedeniyle reddedilmesi olanağı yoktur. Çünkü pay sahiplerinin aksine denetçilerin ve bunların yardımcıları ile denetleme yapmasına yardımcı olan temsilcileri için TTK'nın 404/1. maddesinde sır saklama yükümlülüğü getirilmiş olup faaliyetleri sırasında öğrendikleri, denetleme ile ilgili olan iş ve işletme sırlarını izinsiz olarak kullanamayacakları; aksi takdirde sorumluluklarının doğacağı düzenlenmiştir. Ancak denetçilerin sır saklama yükümlülüğü münferit pay sahipleri ve üçüncü kişilere karşı öngörülmüştür. Dolayısıyla denetçilerin TTK'nın 404. maddesine dayanarak genel kurulda pay sahibinin bilgi alma talebini geri çevirmesi mümkün değildir³⁶¹. Denetçilerin bilgi alma ve inceleme hakkı, sır saklama yükümlülüklerinin kapsamını da en geniş anlamda belirlemektedir³⁶².

Denetçilere bilgi alma ve inceleme hakkı görevlerini eksiksiz bir şekilde yapabilmeleri amacıyla tanınmıştır. Ayrıca denetçilerin bu hakkı pay sahiplerinin de bilgilenmelerini sağlayacaktır³⁶³. Denetçiye tanınan bilgi alma hakkı, kanunda amaca uygun olarak kapsamlı şekilde düzenlenmiştir. Hakkın sınırlarını ise denetimin konusu belirleyecektir.

³⁵⁹ Her ne kadar TTK'nın 401. maddesinin kenar başlığı "İbraz yükümü ve bilgi alma hakkı" olarak düzenlenmiş ise de ilgili hükmün niteliği haktan daha çok yetki ve yükümlülüktür. Bu nedenle pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı ile denetçinin bilgi alma hakkı arasında benzerlikler bulunmakla beraber, her iki kavram içerik olarak birbirinden farklılık göstermektedir (Dolu, s. 229-230).

³⁶⁰ Karasu, s. 103.

³⁶¹ Aytaç, s. 78; Aytaç, Sır Saklama Yükümlülüğü, s. 199; Kaya, s. 176.

³⁶² Aytaç, Sır Saklama Yükümlülüğü, s. 197.

³⁶³ Karasu, s. 103.

Hak, yönetim kurulu muhatap alınarak kullanılır. Ayrıca Murahhas Üye de bu yükümlülük kapsamındadır. Özenli bir denetim için gerekli ise denetçi inceleme hakkını yavru ve ana şirketler hakkında da kullanabilir. Ancak bir yavru ortaklık denetçisi diğer bir yavru ortaklığı bu hükme bağlı olarak inceleyemez³⁶⁴.

Denetçilere TTK'nın 401. maddesi ile tanınan bilgi alma hakkına aykırılık halinde, mahkeme aracılığıyla bu hakkın kullanılması mümkün değildir. Başka bir anlatımla, pay sahibine TTK'nın 437/5. maddesi ile tanınmış olan dava hakkı, denetçilere tanınmamıştır. Denetçinin bilgi alma ve inceleme talebinin yerine getirilmemesi halinde, denetçi bu durumu raporunda olumsuz görüş olarak belirtebilir (TTK m. 403)³⁶⁵.

2.3.4. Özel Denetçinin Bilgi Alma Hakkı

Anonim ortaklıklarda her pay sahibi, pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için gerekli olduğu takdirde ve bilgi alma veya inceleme hakkı daha önce kullanılmışsa, belirli olayların özel bir denetimle açıklığa kavuşturulmasını, gündemde yer almasa bile genel kuruldan talep etme hakkına sahiptir (TTK m. 438/1). Genel kurulun özel denetim istemini reddetmesi hâlinde, sermayenin en az onda birini, halka açık anonim şirketlerde yirmide birini oluşturan pay sahipleri veya paylarının itibarî değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahipleri üç ay içinde şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atamasını isteyebilir (TTK m. 439/1). Mahkeme tarafından talebin yerinde görülmesi halinde, talep çerçevesinde inceleme konusu belirlenerek bir veya birden fazla bağımsız uzman görevlendirilir (TTK m. 440/2).

Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının düzenlenme amacı ile özel denetim talebinde bulunulmasına ilişkin düzenlemenin amacı birbirinden farklıdır. Bilgi alma ve inceleme hakkı, pay sahibinin aydınlatılması amacına özgü olarak öngörülürken özel

³⁶⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 648, s. 468.

³⁶⁵ Dolu, s. 230-231.

denetim talebi doğrudan şirketin denetlenmesi amacı taşımaktadır. TTK'da her iki hakka ilişkin açık düzenlemelerle, aralarındaki farklılık da belirginleşmiştir³⁶⁶.

Mahkeme tarafından görevlendirilen özel denetçinin bilgi alma hakkı TTK'nın 441/2-3. maddesinde düzenlenmiştir. Özel denetçinin ilgili maddeden doğan hakkı, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkıyla da bağlantılıdır. Zira TTK'nın 438/1. maddesi uyarınca pay sahibinin özel denetim isteyebilmesi için bilgi alma veya inceleme hakkının daha önce kullanılmış olması gerekir³⁶⁷. Bu nedenle özel denetçinin bilgi alma hakkını kullanabilmesi de pay sahibinin daha önce genel kurulda bilgi alma hakkını kullanmış³⁶⁸ olmasına bağlıdır³⁶⁹.

Özel denetçinin TTK'nın 441/2. maddesinde düzenlenen inceleme hakkı oldukça geniş bir şekilde belirlenmiş olup TTK'nın 64/3. maddesinde sayılan fiziki ortamda tutulan yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defteri ile aynı maddenin 4. fıkrasında sayılan pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri gibi işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler de inceleme hakkı kapsamındadır. Ayrıca elektronik ticari defterlerin de özel denetçinin talebi halinde incelemesine sunulması gerekmektedir³⁷⁰.

Şirket yazışmaları ve yazılarının incelenebilmesi yetkisi de yine geniş yorumlanmalıdır. Özel denetim hakkı ile pay sahibinin bilgi alma hakkı konuları birbiriyle aynıdır. Bu nedenle özel denetçinin inceleme yetkisine ilişkin şirket yazıları kavramı, finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme

³⁶⁶ Dolu, s. 232-233.

³⁶⁷ TTK'nın 438. maddesi gerekçesinde, özel denetçi talebinin kötüye kullanılması ve şirkete zarar vermesi tehlikesinin azaltılması amacıyla, pay sahibinin bu öneriyi yapabilmesinin bir ön şarta ve bazı maddî şartların varlığına bağlandığı, sözü edilen ön şartın ise, özel denetim istenen konuda, bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış olması olduğu, ön şartın özel denetimi bilgi alma hakkına bağlamakla, iki kurumun birlikte yorumunu gerekli duruma getirdiği, ayrıca ön şartın, bilgi vermenin baştan savarcasına yapılmasını da önlemek amacıyla yönelik olduğu belirtilmiştir (TTK m. 438 gerekçesi).

³⁶⁸ Özel denetim isteme hakkının ön koşulu olarak düzenlenen bilgi alma hakkının kullanılmış olması ifadesi, aktif bilgi alma hakkının kullanılmış olması gerektiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla TTK'nın 437/1. maddesinde düzenlenen pasif bilgi alma hakkının kullanılması halinde, özel denetim talebinde bulunulamaz (Yurtbaşı, s. 123-124).

³⁶⁹ Bulut, s. 26.

³⁷⁰ Yurtbaşı, s. 373.

raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi, gelir tablosu ve bilanço ile birlikte sözleşmeler ve şirket tarafından hazırlanmış olan her türlü belgeyi içine almaktadır³⁷¹.

TTK'nın 441/3. maddesinde belirtilen bilgi verme ile yükümlü kişiler sınırlı sayı ilkesi ile gösterilmemiştir. Hükümdeki "kayım" sözcüğü yeddi emini ve benzer koruyucuları da kapsayacak tarzda geniş yorumlanmalıdır³⁷².

Özel denetçinin görevini ifa ederken bilgi alma ve inceleme hakkını kullanması hususunda güçlüklerle karşılaşması, hatta şirkete sokulmaması, defterlere ve diğer belgelere ulaşmasının engellenmesi, bilgi verilmesinin reddedilmesi ve bu tavrın "görev çerçevesi" ihtilafına dayandırılması ihtimaline karşı, özel denetçiye mahkemeye başvurabilme hakkı tanınmıştır (TTK m. 441/3)³⁷³. Gerekçede belirtilen durumların meydana gelmesinin, özel denetçi açısından ayrıca haklı nedenle görevden ayrılabilme nedeni oluşturduğu da kabul edilmelidir. Bu açıdan özel denetçilere, TTK'nın 399/8. maddesinde öngörülen düzenlemeye benzer bir hak tanınması ve özel denetçilere de haklı sebeplerin varlığı halinde görevden ayrılabilmeleri imkânı verilmesi yerinde olacaktır³⁷⁴.

Özel denetçinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmak için TTK'nın 441/3. maddesi uyarınca mahkemeye başvurabileceğine ilişkin düzenlemenin, şirket açısından da geçerli olduğu, başka bir anlatımla özel denetçinin denetim alanı dışındaki konularda bilgi alma ve inceleme talebinde bulunması halinde şirketin de mahkemeye başvuru hakkı bulunduğu kabul edilmelidir³⁷⁵. Zira özel denetçiye sağlanan bilgi alma ve inceleme hakkı ile pay sahiplerinin bilgilenmesi amaçlanmıştır. Özel denetçinin bilgi alma ve inceleme hakkı özel denetim kapsamındaki konularla sınırlıdır³⁷⁶.

³⁷¹ Yurtbaşı, s. 374.

³⁷² TTK m. 441/3 gerekçesi.

³⁷³ TTK m. 441 gerekçesi.

³⁷⁴ Yurtbaşı, s. 426; Aydın, Sema; "Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteme Hakkı", Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1, Haziran 2014, s. 77.

³⁷⁵ Aydın, s. 77.

³⁷⁶ Karasu, s. 104; Can, s. 100; Yurtbaşı, s. 375; Aydın, s. 76.

Özel denetçinin bilgi alma ve şirket belgeleri üzerinde inceleme hakkına sahip olması ile amaçlanan yararın elde edilmesi ve denetim sonunda düzenlenecek rapora güven duyulması sağlanmış olacaktır³⁷⁷. Özel denetçiye verilecek bilgilerin doğru olması, özel denetçinin görevini amaca uygun olarak yapabilmesi açısından büyük önem arz etmektedir³⁷⁸.

Anonim ortaklık yönetim kurulunun şirket sırrı gerekçesiyle özel denetçinin talep ettiği belgeleri vermekten kaçınması mümkün değildir. Zira pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı yönünden öngörülen şirket sırrı sınırlandırması, özel denetçi yönünden kanunda öngörülmemiştir³⁷⁹. Aynı husus özel denetçinin bilgi alma hakkı için de geçerlidir³⁸⁰.

³⁷⁷ Günay, s. 276.

³⁷⁸ Günay, s. 275.

³⁷⁹ Yurtbaşı, s. 375.

³⁸⁰ Yurtbaşı, s. 379.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ KULLANILMASI ve SINIRLARI

3.1. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ TARAFLARI

3.1.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Sahipleri

3.1.1.1. Pay Sahibi

3.1.1.1.1. Pay ve Pay Sahipliği Kavramı

Bilgi alma ve inceleme hakkı pay sahipliğinden doğan haklardan olduğundan, “pay” ve “pay sahipliği” kavramlarının açıklanmasında fayda bulunmaktadır. Pay, esas veya çıkarılmış sermayenin, belirli sayıda birim değere bölünmüş olan her bir parçası olarak tanımlanabilir³⁸¹. Anonim ortaklıkta pay sahipliğinden doğan haklar ve borç, pay sahibinin şahsına değil paya bağlı tutulmuştur. Pay kim tarafından edinilirse, pay sahipliği sıfatına da o kişi sahip olur. Başka bir ifade ile pay, kendisinden doğan hakların ve borçların kaynağını ifade etmektedir³⁸².

Pay terimi, anonim ortaklık hukukunun merkez kavramı niteliğindedir. Pay, TTK'nın 476-479. maddeleri arasında düzenlenmiş olup kanunun bir ayırımını oluşturduğundan kanuni; yine kanunda anonim ortaklığın merkez kavramının bu şekilde, pay terimi ile ifade edilmesi nedeniyle de teknik bir terimdir. “Hisse” kelimesi ise kanuni bir terim olarak kullanılmamıştır³⁸³. Pay, pay sahibine yönetim ve malvarlığına ilişkin haklar kazandırmakla beraber, pay sahibinin doğrudan şirket yönetimine katılmasına veya şirket üzerinde denetim hakkı elde etmesine yol açmaz. Pay sahibi haklarını; ancak genel

³⁸¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 758, s. 545.

³⁸² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 760-761, s. 546.

³⁸³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 757, s. 545.

kurulda kullanabilecek ve şirket işleri üzerinde genel kurulda etkin bir konuma sahip olabilecektir³⁸⁴.

Pay sahipliği kavramı da TTK'da tanımlanmamıştır. Bununla birlikte doktrinde *Nomer*, şirketler hukukundaki “ortak” kavramının anonim şirketlerde pay sahibi kavramını da kapsadığını belirterek bu kavramı, “*şirket ile ortak arasında kurulan, kanun ve ana sözleşmeye dayanan, belirli hak ve yükümlülükleri içeren hukuki bir ilişki, ortağın şirketteki hukuki durumu*” olarak tanımlamaktadır³⁸⁵. Anonim şirketlerde pay sahibi ile şirket arasında esas sözleşmeye dayalı olarak kurulan hukuki ilişki, şirketler hukukuna özgü bir hukuki ilişkidir. Bu hukuki ilişkinin kapsamını esas sözleşme ile kanun belirlemektedir. Ayrıca pay sahibinin şirkete karşı hak ve borçlarının kaynağını da sözü edilen hukuki ilişki oluşturmaktadır³⁸⁶.

Pay sahipliği sıfatı, payın veya pay senedinin malikine ya da MKK'daki hesabın sahibine aittir. Pay sahibi gerçek veya tüzel kişiler olabilir³⁸⁷. “Sahip” sıfatı paydan doğmakta ve bu husus anonim ortaklığın anonimliğinin ve sermaye ortaklığı olarak tanımlanmasının da temelini oluşturmaktadır³⁸⁸.

3.1.1.1.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Pay Sahipliği Sıfatına Bağlı Olması

Bilgi alma hakkı, yalnızca pay sahipliği sıfatından doğmaktadır. TTK'nın 437. maddesinin 1, 2, 4 ve 5. fıkralarında da “pay sahibi” ibaresi kullanılarak, hakkın pay sahipliği sıfatına bağlı niteliği ön plana çıkarılmıştır³⁸⁹. Özellikle TTK'nın 437/2. maddesinin ilk cümlesinde yer verilen “*pay sahibi genel kurulda...bilgi isteyebilir*” şeklindeki düzenleme, hakkın pay sahibi tarafından kullanılabilmesinin göstergesidir³⁹⁰.

³⁸⁴ Günay, s. 7.

³⁸⁵ Nomer, s. 49.

³⁸⁶ Nomer, s. 49.

³⁸⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 810, s. 577.

³⁸⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 826, s. 579.

³⁸⁹ Kaya, s. 129; Dolu, s. 78-79.

³⁹⁰ Yurtbaşı, s. 122.

Bilgi alma hakkında olduğu gibi inceleme hakkı da yalnızca pay sahibine tanınmıştır. TTK'nın 437/5. maddesinde bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu fıkra anlamında bilgi alamayan “pay sahibi”ne dava yoluna gidebilme hakkı tanınması, TTK'nın 437/4. maddesinde doğrudan belirtilmemesine rağmen, inceleme hakkının da pay sahibi tarafından kullanılabilceğinin göstergesidir³⁹¹.

Bilgi alma hakkı pay sahipliği sıfatına bağlı bireysel bir hak olduğundan, bu hakkın kullanılmasında herhangi bir azınlık veya çoğunluk iznine gerek olmadığı gibi pay adedi ile oy hakkı kısıtlamaları da bilgi alma hakkının kullanılmasında etkili değildir³⁹². Ayrıca hak, oy hakkından bağımsız bir nitelik taşıdığından, oy hakkından yoksun olan pay sahiplerinin de genel kurula katılmaları halinde bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmaları mümkündür³⁹³.

Anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesi veya rehin olarak kabul etmesi TTK'nın 379. maddesi uyarınca yasaklanmıştır. Ancak kanunda bu yasağın uygulanmayacağı istisnai haller de düzenlenmiştir. TTK'nın 389. maddesinde ise şirketin iktisap ettiği kendi payları ile yavru şirket tarafından iktisap edilen ana şirket paylarının, ana şirketin genel kurulunun toplantı nisabının hesaplanmasında dikkate alınmayacağı, bedelsiz payların iktisabı hariç, şirketin devraldığı kendi paylarının hiçbir pay sahipliği hakkı vermeyeceği, yavru şirketin iktisap ettiği ana şirket paylarına ait oy hakları ile buna bağlı hakların donacağı düzenlemesine yer verilmiştir. Bu durumda bilgi alma ve inceleme hakkının madde kapsamında olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. *Kaya*'ya göre söz konusu hüküm uyarınca paydan kaynaklanan hakların donması, bilgi alma ve

³⁹¹ Dolu, s. 79 (dipnot 258).

³⁹² Karasu, s. 79; Kaya, s. 129.

³⁹³ Üçışık/Çelik, s. 328; Akdağ Güney, s. 45; Akbay, s. 72; Dolu, s. 88; Ceylan, s. 67; Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 4; Grigoleit/Herrler, AktG § 131, N. 1; Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 4; Kubis, AktG § 131, N. 10. SPK'nın 21/01/2009 tarih ve 27117 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Oydan Yoksun Paylara İlişkin Esaslar Tebliği'nin (I-36) 19. maddesinde oydan yoksun pay sahiplerinin, oy hakkına sahip diğer ortaklar gibi mülga 6762 sayılı TTK'nın 362 ve 363. maddeleri hükümleri çerçevesinde bilgi alma haklarının bulunduğu düzenlenmişti. Ancak ilgili Tebliğ, yine SPK tarafından yayımlanan 22/06/2013 tarihli Pay Tebliği (VII-128.1.) ile yürürlükten kaldırılmıştır. *Pulaşlı*, Oydan Yoksun Paylara İlişkin Esaslar Tebliği yürürlükten kaldırıldığından ve bu suretle yasal dayanağı bulunmadığından, oydan yoksun pay sahiplerinin TTK'nın 437. maddesi kapsamında bilgi alma ve inceleme haklarının bulunmadığını savunmaktadır (*Pulaşlı*, Şerh, C.II, § 40, N. 43, s. 1643).

inceleme hakkını da kapsamaktadır. Zaten aksi yönde bir kabulde, payı iktisap eden şirket yönetim kurulu bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabileceğinden, yönetim kurulunun aynı zamanda da bilgi verme yükümlüsü olması nedeniyle, bu hususun pratik anlamda bir önemi bulunmamaktadır³⁹⁴.

TTK'nın 198/2. maddesi uyarınca da birinci fıkrada öngörülen bildirim ile tescil ve ilan yükümlülüğü yerine getirilmediği sürece, ilgili paylara ait oy hakkı dâhil, diğer haklar donar. Maddede herhangi bir ayırım yapılmadığından bu durumda bilgi alma ve inceleme hakkı da kullanılamaz. Aynı şekilde TTK'nın 201/1. maddesi uyarınca, bir sermaye şirketinin paylarını iktisap edip karşılıklı iştirak konumuna bilerek giren diğer bir sermaye şirketi, iştirak konusu olan paylardan doğan toplam oylarıyla diğer pay sahipliği haklarının sadece dörtte birini kullanabilir; bedelsiz payları edinme hakkı hariç, diğer tüm pay sahipliği hakları donar. Hükümde açık bir şekilde ifade edildiği üzere, tüm pay sahipliği haklarında olduğu gibi bilgi alma ve inceleme hakkı da donacak ve kullanılamayacaktır³⁹⁵. Aynı maddenin ikinci fıkrası uyarınca ise bağlı şirketin hâkim şirketin paylarını iktisap etmesi veya her iki şirketin birbirlerine hâkim olması hâlinde birinci fıkradaki sınırlama uygulanmayacaktır.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması, pay sahibinin taahhüt ettiği sermayenin tamamen ödenmiş olması şartına da bağlanmamıştır. Şirket tarafından esas sözleşmede öngörülecek bir hükümle veya alınacak bir genel kurul kararıyla bu yönde bir düzenleme yapılması ve hakkın kullanımının taahhüt edilen sermayenin tamamının ödenmesi şartına tabi tutulması mümkün değildir³⁹⁶. Bilgi alma hakkının kullanılabilmesi için tek şart genel kurula katılmaktır³⁹⁷.

³⁹⁴ Kaya, s. 134. Aynı yönde bkz. Dolu, s. 90. *Narbay* ise oy hakkının donduğu hallerde pay sahipliği sıfatının ispat edilmesi halinde, oy hakkı dışında kalan diğer pay sahipliği haklarının ve dolayısıyla bilgi alma hakkının da kullanılabilmesi görüşündedir (Narbay, Şafak; Anonim Ortaklıkta Pay Defteri, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003, s. 222).

³⁹⁵ Aynı yönde bkz. Ceylan, s. 72.

³⁹⁶ Kaya, s. 130; Akdağ Güney, s. 45.

³⁹⁷ Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 4.

Şirket payının senede bağlanmamış ve çıplak pay olmasının, ayrıca nama veya hamiline yazılı olmasının da bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Hakkın kullanımında önemli olan tek unsur pay sahipliği sıfatına sahip olmaktır³⁹⁸.

Pay sahipliği sıfatına bağlı olan bilgi alma hakkı, payın devredilmesi veya pay sahipliğinin başka bir nedenle kaybedilmesi halinde sona erer. Bununla birlikte, şirket tasfiye halindeyken, şirket tüzel kişiliği ve belirli istisnalar dışında pay sahiplerinin hak ve yetkileri de devam edeceğinden, pay sahiplerinin tasfiye dönemi boyunca bilgi alma hakkı da devam edecektir³⁹⁹.

Pay üzerinde haciz bulunması halinde, haczin yalnızca malvarlıksal hakları etkileyeceği, bunun dışında kalan hakların ise herhangi bir kısıtlamaya maruz kalmayacağı kabul edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla pay üzerinde haciz bulursa dahi pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı devam etmektedir⁴⁰⁰. Başka bir anlatımla, bireysel hak niteliğinde olan bilgi alma ve inceleme hakkının devredilmesi mümkün olmadığı gibi alacaklılar tarafından haczedilmesi de mümkün değildir⁴⁰¹.

3.1.1.1.3. Pay Sahipliği Sıfatının İspatı

Pay sahibinin genel kurulda veya genel kurul dışında bilgi alma ve inceleme hakkını kullanılabilmesi pay sahipliği sıfatına tabi olduğundan, hakkın kullanılmasında pay sahipliği sıfatının ispatı da ayrıca önem arz etmektedir.

Pay sahipliğinin ispatında değerlendirme, payın senede bağlanmış olup olmamasına göre yapılmalıdır. TTK'nın 499/4. maddesinde "*Şirketle ilişkilerde, sadece pay defterinde kayıtlı bulunan kimse pay sahibi ve intifa hakkı sahibi olarak kabul edilir*" hükmü

³⁹⁸ Kaya, s. 130.

³⁹⁹ Karasu, s. 80; Akbay, s. 71.

⁴⁰⁰ Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 5; Akbay, s. 72.

⁴⁰¹ Çamoğlu, s. 150.

düzenlenmiştir⁴⁰². Hükme göre pay senedine bağlanmamış veya ilmühaber çıkarılmamış çıplak pay sahibi, şirket pay defterinde ismi yazılı olan kişilerdir⁴⁰³. Dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkı bu kişiler veya yazılı olarak yetkilendireceği kişi tarafından kullanılır⁴⁰⁴. Ancak pay senede (TTK m. 484) veya ilmühabere (TTK m. 486/2) bağlanmış ise pay senedinin nama veya hamiline yazılı olmasına göre pay sahipliğinin ispatı farklılık gösterecektir.

TTK'nın 658/1. maddesi uyarınca hamile yazılı senet, senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan pay senetleri olarak tanımlanabilir. Hamile yazılı senetler yalnızca zilyetliğin devri yoluyla tedavül edebileceğinden, gerçek anlamda anonimlik kavramını karşılamaktadır⁴⁰⁵. Bu nedenlerle hamiline yazılı pay senetlerinin zilyedi kim ise⁴⁰⁶ bilgi alma ve inceleme hakkını da o kişi kullanabilir⁴⁰⁷. Ancak doktrinde *Pulaşlı*, hamiline yazılı senetlerin devri halinde yazılı bir pay devir sözleşmesiyle pay sahipliği sıfatının ispatlanması gerektiği; çünkü hamiline yazılı senede malik olma amacı dışında, örneğin rehin amacıyla da zilyet olunabileceği, bu durumda da "sahiplik" sıfatının söz konusu olmayacağı görüşündedir⁴⁰⁸.

⁴⁰² Konuya ilişkin 19/12/2012 tarih ve 28502 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ'in 9/3. maddesinde "*Payın usulüne uygun olarak devredildiği veya üzerinde intifa hakkı kurulduğu ispat edilmediği sürece, devralan ve intifa hakkı sahibi pay defterine yazılamaz*" hükmü, 9/4. maddesinde ise "*Anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde, hamiline yazılı pay senedi sahibi olduğunu ispat edenler ile sadece pay defterinde kayıtlı bulunan kişiler pay sahibi ve intifa hakkı sahibi olarak kabul edilir*" hükmü öngörülmüştür.

⁴⁰³ SerPK'nın 13. maddesinde düzenlenen sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesi hükmü ile paylar MKK tarafından kayda alınarak, anonim şirket kayıtlarında çıplak pay veya hisse senedi olarak kalmayıp alenileştirilirler. Bu suretle pay devri, pay üzerinde rehin, intifa, hapis hakkı kurulması, pay üzerine haciz ve tedbir konulması, kâr payının tahsil edilmesi, rüçhan hakkının kullanılması, bedelsiz payların iktisabı ve genel kurula katılma MKK aracılığıyla veya bu kurumdan temin edilecek belgelerle mümkün olabilecektir (Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 763, s. 546; Yayla, s. 73).

⁴⁰⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 965, s. 24; Kaya, s. 131; Ünal, s. 187 (dipnot 1082).

⁴⁰⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1111, s. 115.

⁴⁰⁶ TTK'nın 415/3. maddesi uyarınca hamiline yazılı pay senedi sahipleri, genel kurulun toplantı gününden en geç bir gün önce bu senetlere zilyet olduklarını ispatlayarak giriş kartı alırlar ve bu kartları ibraz ederek genel kurul toplantısına katılabilirler. Bu şartı yerine getirmeyen pay sahiplerinin genel kurula katılarak bilgi alma hakkını kullanmaları mümkün değildir. *Kaya*'ya göre söz konusu hüküm uyarınca genel kurula katılım için yerine getirilmesi gereken şart, bilgi alma hakkının kullanılabilmesi için zorunlu bir ön aşama niteliğindedir (Kaya, s. 131-132 (dipnot 20)).

⁴⁰⁷ Kaya, s. 131; Akdağ Güney, s. 45.

⁴⁰⁸ Pulaşlı, Şerh, C.I, § 34, N. 187, s. 924.

Nama yazılı pay senedi veya ilmühaber⁴⁰⁹ çıkarılması halinde ise pay sahipliği sıfatı düzgün ciro zinciri ve senet üzerinde zilyetlikle birlikte şirket pay defterine kayıtlı olmak suretiyle ispatlanabilir. Bu durumda genel kurula katılarak bilgi alma ve inceleme hakkını, pay defterinde kayıtlı pay sahibi kullanabilir⁴¹⁰. Bununla birlikte pay sahipliğinin ispatı açısından pay defterine kayıtlı olmak yalnızca bu yönde bir karine teşkil eder. Pay defterine kaydın zorunlu olduğu; ancak farklı nedenlerle pay defterine yazım yapılmadığı veya pay defterine yazım talebinin şirkete ulaşmadığı hallerde pay sahibi diğer araçlarla pay sahipliği sıfatını ispat edebilir⁴¹¹. Zira pay defterine kayıt kurucu değil bildirici niteliktedir. Pay devrinin ortaklığa karşı pay defterine kayıt halinde geçerli olması, pay sahipliğinin de yalnızca bu şekilde ispat edilebileceği anlamına gelmemektedir. Pay sahipliğinin ispatı için yalnızca pay defterindeki kayıtların dayanak olarak kabul edilmesiyle, defterin bulunmaması, kayıtların gerçeğe aykırı veya hatalı tutulması ya da düzenli kayıt yapılmaması hallerinde, pay defterine mutlak bir nitelik kazandırılmış olacaktır⁴¹². Yargıtay'ın görüşü de bu yöndedir⁴¹³. Dolayısıyla pay sahibi yönetim kuruluna başvurmak suretiyle pay sahipliğini ispat ederek bilgi alma talebinde bulunabilecek, yine genel kurula katılarak bilgi alma hakkını kullanabilecektir⁴¹⁴. Pay devredilmiş; ancak henüz pay defterine kayıt işlemi yapılmamışsa, genel kurula katılma ve bilgi alma hakkı eski malik tarafından kullanılabilir⁴¹⁵. Ancak payın mülkiyeti

⁴⁰⁹ TTK'nın 486/2. maddesi uyarınca hamiline yazılı ilmühaber çıkarılamaz. Madde lafzındaki açık düzenleme ile mülga 6762 sayılı TTK'daki bu hususa ilişkin tartışmalara da son verilmiştir (Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1208, s. 165).

⁴¹⁰ Kaya, s. 132. Alman hukukunda ise pay defterine kayıt, aksi ispat edilemeyen bir karine olarak kabul edildiğinden, gerçek pay sahibinin farklı olması ve şirket organları tarafından bu durumun bilinmesi halinde dahi bilgi alma hakkı yalnızca pay defterine kayıtlı kişi tarafından kullanılabilir (Akdağ Güney, s. 45-46 (dipnot 19)).

⁴¹¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1134, s. 128; Tekinalp, Ünal; Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları (Pay Defteri Hukuku ile), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012, N. 11-18, s. 97; Akdağ Güney, s. 45.

⁴¹² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1144, s. 131; Pulaşlı, Şerh, C.III, § 48, N. 29 vd., s. 2024-2025.

⁴¹³ "...pay defterindeki kayıt pay sahipliği sıfatı kazanılmasında ve bunun konusunu oluşturan pay sayısı sahipliğinde kurucu bir güç ve etki taşımayıp, sadece paydan doğan hakların şirkete karşı kullanılıp dermeyeran edilmesinde işlev gören bir ispat aracıdır. Başka bir anlatımla, pay defterindeki kayıtlar lehine olan kişi bakımından karine niteliği taşımakta olup, her karine gibi aksinin ispat edilmesi olanaklıdır...", (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 14/09/2009 tarih ve 2007/14259 E. 2009/10362 K. sayılı ilamı, UYAP)

⁴¹⁴ Kaya, s. 132. Aynı yönde bkz. Narbay, Pay Defteri, s. 223.

⁴¹⁵ Kaya, s. 132 (dipnot 22).

bir hukuki uyumsuzluğa yol açarak dava konusu edilmiş ise yönetim kurulunun bilgi alma talebini, dava sonucuna göre değerlendirmesi gerekmektedir⁴¹⁶.

Nama yazılı pay senetlerinin devrinin sınırlandırılması ve bu senetlerin bağlı nama yazılı hale getirilmesi halinde pay sahipliği sıfatının kazanılması ve ispatı, dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması, TTK'daki farklı düzenlemelere göre değerlendirilmelidir.

Borsaya kote edilmemiş bağlı nama yazılı senetlerin devri, TTK'nın 492/1. maddesi uyarınca şirketin onayına tabi tutulabilir. Bu durumda nama yazılı pay senetlerinin devrinde, ciro edilmiş nama yazılı pay senedinin zilyetliğinin devralana geçirilmesinin yeterli olduğuna ilişkin TTK'nın 490/2. maddesine ve alacağın temlik ile devri mümkün olan çıplak paylara ilişkin istisnai bir hüküm öngörülerek TTK'nın 494/1. maddesi uyarınca şirket tarafından onaylanmadığı takdirde payların mülkiyetinin ve paylara bağlı tüm hakların devredende kalacağı düzenlenmiştir. Başka bir anlatımla, bağlı nama yazılı senetlerde, ciro ve pay senedinin zilyetliğine sahip olmak ya da çıplak paylarda yazılı temlik sözleşmesinin bulunması pay sahipliğini ispat bakımından yeterli değildir. Bu nedenle şirket organı tarafından devre onay verilmemesi halinde, pay sahipliğine bağlı haklar ve dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkı yalnızca devreden pay maliki tarafından kullanılabilir⁴¹⁷. TTK'nın 494/3. maddesi uyarınca şirket, onaylamaya ilişkin istemi aldığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde reddetmemişse veya ret haksızsa, onay verilmiş sayılacaktır. Maddede belirtilen üç aylık süre içinde şirketin onay talebini reddetmemesi halinde katılma hakları payı devralan kişi tarafından kullanılabilir⁴¹⁸.

Borsaya kote edilmemiş nama yazılı paylar TTK'nın 494/2. maddesi uyarınca miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cibrî icra gereği iktisap edilmeleri hâlinde, bunların mülkiyeti ve bunlardan kaynaklanan kâr payı, tasfiye payı,

⁴¹⁶ Narbay, Pay Defteri, s. 223.

⁴¹⁷ Karasu, Rauf, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Nama Yazılı Payların Devrinin Sınırlandırılması", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, 2008, S. 1-2, s. 139; Narbay, Pay Defteri, s. 326-327; Akdağ Güney, s. 46-47; Dolu, s. 85-86.

⁴¹⁸ Yurtbaşı, s. 97-98 (dipnot 49).

kuruluş dönemi faizi ve rüçhan hakkı gibi malvarlığına ilişkin haklar derhâl; genel kurula katılma haklarıyla oy hakları ise ancak şirketin, yani yönetim kurulunun onayı ile birlikte devralana geçecektir. Dolayısıyla bilgi alma hakkı da esas itibariyle genel kurulda kullanılabilir bir hak olduğu için, yönetim kurulunun onayı olmadan hakkın kullanılması mümkün değildir⁴¹⁹. Bu durumda genel kurula katılma ve oy hakları askıda olup payı devreden veya kanunen devralan kişinin bu hakları kullanma olanağı bulunmamaktadır⁴²⁰. *Dolu* ise TTK'nın 494/2. maddesi uyarınca devirle birlikte malvarlıksal hakları da kazanan devralanın, aydınlatıcı nitelikteki bilgi alma ve inceleme hakkını da kullanabileceği, zira bilgi alma ve inceleme hakkının düzenlenme amacının katılma hakları ile aynı olmadığı, bunun yanında hakkın bağımsız bir pay sahipliği hakkı olduğu görüşündedir⁴²¹.

Kanaatimizce payın iktisabının TTK'nın 494/2. maddesinde belirtilen durumlardan kaynaklanması halinde genel kurula katılma haklarıyla oy haklarının; ancak şirketin onayı ile birlikte devralana geçeceğine ilişkin düzenleme, bilgi alma ve inceleme hakkını da kapsamaktadır. Buna göre şirket onayı olmadan bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması mümkün değildir. Hakkın asıl düzenlenme amacı diğer pay sahipliği haklarının işlevselliğini ve etkinliğini artırmaktır. Bu haklardan en önemlisi ise şüphesiz oy hakkıdır. Ayrıca pay sahipliği haklarının kullanılabilirliği yer kural olarak genel kuruldur. Kanun koyucu tarafından genel kurula katılma ve oy hakkının şirketin onayına bağlanması karşısında bilgi alma ve inceleme hakkının bunun dışında olduğunu kabul etmek kanun sistematığına da uygun düşmeyecektir. Hakkın bağımsız niteliği ise diğer pay sahipliği haklarına ihtiyaç olmaksızın kullanılabilmesi ve diğer pay sahipliği haklarının akıbetinden etkilenmemesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle TTK'nın 494/2. maddesinde öngörülen düzenleme bilgi alma ve inceleme hakkının bağımsızlığına aykırılık oluşturmamaktadır. Sözü edilen düzenleme esas itibariyle, pay sahibi olması veya paylarda çoğunluk elde etmesi istenmeyen kişilere pay devrinin engellenerek şirketin kendisini koruma altına almasını amaçlamaktadır⁴²².

⁴¹⁹ Tekinalp, Yeni Bağlam, N. 6-31, s. 54; Akdağ Güney, s. 47; Ünal, s. 189; Ceylan, s. 69.

⁴²⁰ Tekinalp, Yeni Bağlam, N. 6-30, s. 54.

⁴²¹ Dolu, s. 86.

⁴²² Karasu, Nama Yazılı, s. 129.

Borsaya kote edilmiş nama yazılı paylar borsada iktisap edildikleri takdirde, paylardan kaynaklanan haklar payların devri ile birlikte devralana geçer. Borsaya kote edilmiş nama yazılı payların, borsa dışında iktisap edilmeleri hâlinde ise söz konusu haklar, pay sahipliği sıfatının şirket tarafından tanınması için devralanın şirkete başvuruda bulunmasıyla devralana geçer (TTK m. 497/1). Görüldüğü gibi borsaya kote edilmiş nama yazılı pay senetlerinin borsada ve borsa dışında iktisap edilmeleri, hakların geçişi yönünden farklı hükümlere bağlanmıştır⁴²³. Bu hüküm uyarınca pay sahipliğinden kaynaklanan tüm malvarlığı, yönetim, inceleme ve denetleme hakları payı devralana geçecektir. Ancak maddenin 2. fıkrasında payı devralanın, şirket tarafından tanınmaya kadar, paylardan doğan, genel kurula katılma ve oy hakkını ve oy hakkına bağlı diğer hakları kullanamayacağı düzenlenmiştir. Dikkat edilmesi gereken husus ikinci fıkradaki sınırlamanın payın borsa dışında iktisap edilmesi halinde geçerli olmasıdır. Payın borsadan iktisap edilmesi halinde herhangi bir sınırlama söz konusu olmayacağından pay sahipliği hakları, dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkı, payın iktisap edildiği andan itibaren kullanılabilir.

TTK'nın 497/2. maddesinde öngörülen sınırlama yalnızca maddede sayılan haklar için geçerli olup diğer pay sahipliği hakları ise kullanılabilir⁴²⁴. Bu durumda kural olarak genel kurulda kullanılacak bilgi alma ve inceleme hakkının devralan kişi tarafından, şirket tarafından tanınmaya kadar kullanılması mümkün değildir⁴²⁵.

3.1.1.1.4. İntifa Senedi Sahiplerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı

Anonim şirketler hukukunda ve TTK'da düzenlenen bir başka senet türü ise intifa senetleridir. İntifa senetleri TTK'nın 502 ve 503. maddelerinde düzenlenmiş olup senet sahibine yalnızca malvarlıksal haklar sunan, pay senetlerinden farklı olarak anonim şirkette herhangi bir payı temsil etmeyen, bu nedenle pay sahipliğinden doğan hakları

⁴²³ TTK m. 497/1 gerekçesi.

⁴²⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1176, s. 155; Tekinalp, Yeni Bağlam, N. 7-35, s. 74.

⁴²⁵ Aksi yönde bkz. Dolu, s. 86-87.

sağlamayan, kıymetli evrak ve bazı durumlarda da menkul kıymet niteliğine sahip senetler olarak tanımlanabilir⁴²⁶.

Anonim şirketler hukukunda düzenlenen intifa senetleri ile TMK’da düzenlenen intifa hakkı, “intifa” ifadesini içermeleri dışında, birbirinden farklı hukuki kurumlardır. Zira intifa senedi sahibine, TMK’da düzenlendiği anlamda bir intifa hakkı vermemektedir. TMK anlamında intifa hakkı sahibine yararlanma yetkisi veren, devredilemeyen, miras yoluyla intikal etmeyen ve malikin salt mülkiyet hakkına sahip olacağı bir ayni hak türüdür. İntifa senetleri ise sahibine yalnızca malvarlığı hakları sağlayan, herhangi bir yönetim hakkı vermeyen, bir çeşit “katılma” niteliğindedir. TTK’nın 503. maddesi uyarınca intifa senedi sahiplerine pay sahipliği hakları verilemez. Bununla birlikte şirket esas sözleşmesinde düzenlenecek bir hüküm ile intifa senedi sahiplerine genel kurula katılma ve soru sorma hakkı verilebilir⁴²⁷. Ancak TTK’nın 503. maddesindeki açık düzenleme uyarınca intifa senedi sahipleri bilgi alma ve inceleme hakkına sahip değildirler⁴²⁸.

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan 22/06/2013 tarihli Pay Tebliği’nin (VII-128.1.)⁴²⁹ 39/1. maddesinde ise katılma intifa senedi sahiplerinin, ortaklıkta oy hakkına sahip diğer ortaklar gibi TTK’nın 437. maddeleri hükümleri çerçevesinde bilgi alma ve inceleme hakkına sahip oldukları düzenlemesine yer verilmiştir. Çünkü şirketin nakit ihtiyacını karşılayan KİS sahiplerinin mali haklardan yararlanabilmeleri ve katılma intifa senedi sahipleri özel kurulunda alınacak kararlarda oylarını bilinçli bir şekilde biçimde kullanabilmeleri için şirket durumu hakkında bilgi almaya ihtiyaçları vardır⁴³⁰. Düzenleme ile KİS sahiplerine pasif bilgi alma hakkından ziyade daha kapsamlı bir bilgi alma ve inceleme hakkı tanınmıştır. Bununla birlikte, esas sözleşmede KİS sahiplerinin

⁴²⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1214, s. 166.

⁴²⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1215, s. 166-167; Teoman, Ömer; “Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarına “Dinleyicilerin” Katılması”, Tüm Makalelerim (1971-2001), C. I-II, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 259; Berzek, Ayşe Nur; “Anonim Ortaklıkta Pay Üzerinde İntifa Hakkı Sahibinin Oy Hakkı ve Oy Hakkına Bağlı Diğer Haklar”, AÜEHFD, C. VI, S. 1-4, 2002, s. 224.

⁴²⁸ Kaya, s. 141; Teoman, Dinleyicilerin Katılması, s. 258; Akdağ Güney, s. 47.

⁴²⁹ RG. T. 22/06/2013, S. 28685.

⁴³⁰ Özer, Işık; “Katılma İntifa Senedi Sahipleri Özel Kurulu”, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, 2015, s. 378.

genel kurula katılmalarına izin verilmemesi hususunda bir hüküm bulunması halinde ise bilgi alma ve inceleme hakkının genel kurulda kullanılması mümkün olmayacak ve genel kurul öncesinde veya sonrasında şirket organlarına yazılı olarak yönetilecek sorularla hak kullanılabilir⁴³¹. Kaldı ki KİS sahiplerinin genel kurul toplantılarına katılma hakları da bulunmamakta olup bu nedenle TTK'nın 437/2. maddesi kapsamında genel kurul toplantısında soru sormak suretiyle bilgi alma hakkının kullanılması kanunen de mümkün değildir. KİS sahiplerinin genel kurul dışında bilgi alma hakkını kullanabilecekleri kabul edilebilir ise de Tebliğ'de hakkın genel kurul dışında kullanılmasına ve bunun kapsamı ile usulüne ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmadığından, Tebliğ ile KİS sahiplerine işlevsel bir bilgi alma hakkı tanındığından bahsedilemez⁴³². Ayrıca, TTK'nın 437/1. maddesinde öngörülen belge ve raporların genel kurul toplantısından en az on beş gün önce incelemeye hazır bulundurulması yalnızca pay sahiplerine tanınan bir hak olduğundan, katılma intifa senedi sahiplerinin ilgili hükümde düzenlenen pasif bilgi alma hakkından da yararlanmaları mümkün değildir. Çünkü kanun ile tanınmayan bir hakkın tebliğ ile tanındığından bahsedilmesi hukuken söz konusu değildir⁴³³.

3.1.1.2. Temsilci

Pay sahibi, bu sıfatından doğan haklarını kullanmak için genel kurula kendisi katılabileceği gibi pay sahibi olan veya olmayan bir kişiyi de temsilcisi olarak genel kurula yollayabilir. Temsilcinin pay sahibi olmasını öngören esas sözleşme hükmü geçersizdir (TTK m. 425). Pay sahibinin genel kurula temsilci aracılığıyla katılabileceğine ilişkin düzenleme TTK'da kişisel haklar arasında sayılmıştır. "Kişisel hak" ise pay sahipliği hakkı ile eş anlamlıdır⁴³⁴.

⁴³¹ Akdağ Güney, s. 47.

⁴³² Özer, s. 379.

⁴³³ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 40, N. 42 (dipnot 2259), s. 1643. Özer ise KİS sahiplerinin de TTK'nın 437/1. maddesinde sayılan belge ve raporları inceleme hakkı bulunduğu görüşündedir (Özer, s. 379).

⁴³⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 976, s. 29. Temsil yetkisine ilişkin TTK'da açık düzenleme bulunmasa dahi, 6098 sayılı TBK'nın 40 vd. maddeleri uyarınca da pay sahibinin genel kurulda temsilci aracılığıyla temsil edilmesinin mümkün olduğu kabul edilmektedir. Zira kişiye sıkı sıkıya bağlı hukuki işlemler dışında temsilci atanması mümkün olup genel kurula katılma ve buna bağlı hakları kullanma da genel hukuki işlemler kapsamındadır. Ancak pay sahibinin temsiline ilişkin özel amaç

Pay sahibinin genel kurula kendisinin katılmasına ilişkin hüküm ve ilkeler, temsilci yönünden de aynen geçerli olacaktır⁴³⁵. Örneğin pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını bizzat kullanmasında geçerli olan eşit işlem ilkesi, hakkın temsilci aracılığıyla kullanılmasında da aynen geçerlidir⁴³⁶.

Pay sahipliğinden doğan haklardan hangilerinin temsilci tarafından ve temsil yetkisi kapsamında kullanılabileceği hususunda, mehz İsviçre ve Alman hukukunda olduğu gibi Türk hukukunda da açık bir düzenleme mevcut değildir. Bununla birlikte TTK'nın "pay sahibinin kişisel hakları" üst başlığıyla düzenlediği maddelerde, temsilcinin kullanabileceği pay sahipliği hakları hususunda farklı ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Örneğin "şirkete karşı yetkili olma" başlıklı TTK'nın 426. maddesi ile rehin, hapis hakkı, saklama sözleşmesi veya kullanım ödücü sözleşmesi ve benzeri sözleşmelere dayanarak hamiline yazılı pay senetlerini elinde bulunduran kimsenin yazılı olarak yetkilendirilmesi gereğinin öngörüldüğü TTK'nın 427/2. maddesinde "pay sahipliği hakları" ifadesi, temsilcinin pay sahibinin talimatına uygun hareket etmesi gerekliliğini düzenleyen TTK'nın 427/1. maddesi ve tevdi eden temsilcisine ilişkin düzenleme içeren TTK'nın 429/1. maddesinde ise "katılma hakları" ifadesi tercih edilmiştir. *Karamanlioğlu*'na göre, kanun koyucunun ilgili maddelerde farklı ifadeleri tercih etmiş olması, temsil yetkisinin kapsamının, temsil türü ve pay türüne göre farklı olarak belirlenmesi anlamına gelmemektedir. Zira söz konusu hükümlerin "genel kurula katılma" başlığı altında düzenlenmiş olması, "pay sahipliği hakları" ifadesinin mali haklarla birlikte tüm pay sahipliği haklarını da kapsadığı anlamına gelmektedir. Bu nedenlerle, TTK'daki ifade farklılıkları bilinçli bir tercih olmayıp İsvBK'nın tercümesinden doğmuş olması muhtemeldir⁴³⁷.

nedeniyle bu husus TTK'da ayrıca düzenlenmiştir (Kaya, Mustafa İsmail; "Pay Sahiplerinin Anonim Şirket Genel Kurulunda Temsil Edilmesi", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 30, S. 4, Aralık 2014, s. 50).

⁴³⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), *Ortaklıklar Hukuku II*, N. 945, s. 10.

⁴³⁶ Dolu, s. 99.

⁴³⁷ Karamanlioğlu, Argun; *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Genel Kurul Toplantısında Temsili*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s. 291-292.

3.1.1.2.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Temsilci Aracılığıyla Kullanılması

Pay sahipliği haklarının, genel kurulda temsilci aracılığıyla kullanılabilmesini düzenleyen TTK'nın 425. maddesi uyarınca, soru sorma suretiyle aktif bilgi alma hakkı da genel kurulda temsilci aracılığıyla kullanılabilir. Maddede temsilcinin pay sahibi olmasını öngören esas sözleşme hükmünün geçersiz olduğu düzenlenerek pay sahibi olmayan kişilerin de temsilci olarak yetkilendirilebileceği düzenlenmiştir⁴³⁸. TTK'nın 425. maddesinin son cümlesindeki düzenleme, şirket tarafından "ticari sır" ve "şirket menfaati" kavramları ileri sürülerek, pay sahibinin genel kurulda temsilinin zorlaştırılmasını engelleme amacı taşımaktadır⁴³⁹. Ayrıca düzenleme, temsilcinin niteliğine ilişkin esas sözleşme hükümleriyle bilgi alma ve inceleme hakkının sınırlandırılmasını, zorlaştırılmasını veya ortadan kaldırılmasını önleme işlevine sahiptir.

Bilgi alma ve inceleme hakkı diğer ortaklık haklarından bağımsız ve vazgeçilmez haklardan olduğundan, bu hakkın temsilci vasıtasıyla kullanılması da engellenemez veya ortadan kaldırılamaz⁴⁴⁰. Ayrıca pay sahibinin birtakım nedenlerle (hastalık gibi) genel kurul toplantısına katılamaması halinde bilgi alma hakkının temsilci aracılığıyla kullanılmasına ihtiyaç duyulabilir. Bu gibi hallerde bilgi alma hakkının temsilci aracılığıyla kullanılamayacağı kabul edilmesi, bilgi alma hakkının tamamen ortadan kaldırılması sonucu doğuracağından, hakkın emredici karakterine aykırılık teşkil edecektir⁴⁴¹.

Anonim ortaklığın temsilcinin kişiliği nezdinde itiraz hakkı bulunup bulunmadığı hususu ise doktrinde tartışmalıdır. *Tekinalp*'e göre, temsilcinin kişiliği nedeniyle şirket menfaatlerinin zarar görme ihtimali ve haklı sebepler bulunmakta ise şirket pay sahibinden temsilcinin değiştirilmesini isteyebilir. Yazara göre ayrıca temsilcilerin

⁴³⁸ Hüküm pay sahipliği haklarının temelini oluşturan temsil edilebilirlik ilkesini, esas sözleşme, genel kurul kararları, diğer düzenlemeler ve özellikle idari tasarruflarca kaldırılamayacak bir kanunî kural haline getirmekte; aksine düzenlemeleri geçersiz kılmaktadır (TTK m. 425 gerekçesi).

⁴³⁹ Karasu, *Emredici Hükümler*, s. 169 (dipnot 176).

⁴⁴⁰ Kaya, s. 145; Narbay, *Pay Defteri*, s. 220 (dipnot 384); Akdağ Güney, s. 48; Kaya, M. İsmail, s. 62; Karamanlıoğlu, s. 397.

⁴⁴¹ Karasu, s. 80-81.

anonim ortaklık tarafından kabul edilmeme sebeplerinin esas sözleşmede öngörülmesi, temsil hakkını bertaraf edecek nitelikte olmamak şartıyla, mümkün olabilmelidir⁴⁴².

Kaya ise bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin düzenlemenin emredici niteliği gereğince, anonim ortaklığın temsilcinin kişiliğine ilişkin düzenlemeler yapabilme imkânının dar yorumlanması gerektiği, bilgi alma ve inceleme hakkını gereksiz sınırlayan ve hakkın amacına uygun şekilde kullanılmasını engelleyen kararların ve esas sözleşme hükümlerinin geçersiz sayılması gerektiği görüşündedir. Örneğin, finansal belgelerin incelenmesi uzmanlık gerektiren bir durum olduğundan, uzman kişiler aracılığıyla inceleme yapılmasına engel olacak bir sözleşme hükmü geçersiz sayılmalıdır⁴⁴³.

Karasu, TTK'nın 340. maddesi uyarınca esas sözleşmenin, kanunun anonim şirketlere ilişkin hükümlerinden; ancak kanunda buna açıkça izin verilmişse sapabileceğini, bu nedenle örneğin, temsilcinin yalnızca mesleği gereği sır saklamakla yükümlü olan kişilerden seçilebileceğine ilişkin esas sözleşme hükümlerinin geçerli olmayacağını; ancak bir aile şirketinde temsilcinin yalnızca pay sahipleri veya belli bir dereceye kadar olan aile mensupları ya da mesleği gereği sır saklamakla yükümlü olan kişilerden olabileceğine ilişkin esas sözleşme hükmünün geçerli olacağını savunmaktadır. Yazara göre TTK'nın 340. maddesi lafzından aksi yönde kanaate ulaşılabılır ise de hükmün, özellikle menfaatler dengesinin korunması amacı nazara alınarak sapmaya izin verdiği kabul edilebilir. Zira bu sayede, pay sahibine yeterli derecede temsilci seçebilme hakkı tanınmaktayken, aile şirketine ilişkin bilgilerin üçüncü kişiler tarafından öğrenilme tehlikesi de azaltılmış, bu suretle de şirket ve pay sahibi arasındaki menfaat dengesi sağlanmış olacaktır⁴⁴⁴.

Karamanlioğlu ise temsilcinin kişiliğine ilişkin müdahale hakkının pay sahipleri ile anonim ortaklık arasındaki menfaat dengesi açısından değerlendirilmesi gerektiğini

⁴⁴² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 977a, s. 31.

⁴⁴³ Kaya, s. 145-146. Benzer yönde bkz. Özdemir, Türkay/Yiğit, İlhan; "Anonim Şirket Genel Kurullarında Pay Sahibinin Temsili ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı", Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2007, s. 436-437.

⁴⁴⁴ Karasu, Emredici Hükümler, s. 56.

savunmaktadır. Yazara göre bu değerlendirme yapılırken temsilcinin, pay sahibinin talimatlarına uyma yükümlülüğü altında olduğu, ayrıca temsilcinin kişiliğine ilişkin sınırlandırmaların, pay sahibinin uzman kişiler aracılığıyla temsil edilebilmesi olanağını da kullanmasını zorlaştırabileceği göz önüne alınmalıdır⁴⁴⁵. Yazar ayrıca, pay sahibini genel kurulda temsil eden temsilcinin kişiliğine ilişkin sınırlandırmalarda, pay sahiplerinin menfaatinin, ortaklık menfaatinin daha üstün olduğunu savunarak esas sözleşmede bu yönde getirilecek bir sınırlandırmanın pay sahiplerinin vazgeçilmez nitelikteki temsil haklarına müdahale niteliği taşıyacağından butlan hükümlerine tabi olduğu düşüncesindedir (TTK m. 447/1)⁴⁴⁶.

Kanaatimizce de ortaklık menfaatlerinin zararına neden olabilecek hallerde, temsilcinin kişiliğine itiraz hakkının bulunduğu kabul edilmelidir. Örneğin, şirketle husumetli olan ve hukuki ihtilafları bulunan bir kişinin temsilci sıfatıyla bilgi alma ve inceleme hakkını kullanması, şirket tarafından kabul edilemez nitelikte olabilir. Ancak bu değerlendirmenin her bir temsilci yönünden münferit olarak yapılması gerekmekte olup esas sözleşmede somut olmayan genel bir ret sebebi öngörülmesi, bilgi alma ve inceleme hakkının sınırlandırılmasına veya ortadan kaldırılmasına yol açacağından geçersiz olacaktır.

Pay sahibi tarafından oy hakkına ilişkin verilen temsil yetkisi, kural olarak bilgi alma hakkını kullanma yetkisini de kapsamaktadır⁴⁴⁷. Çünkü oy hakkına sahip olan temsilcinin bu hakkını bilinçli bir şekilde kullanabilmesi, oy hakkı ile doğrudan bağlantılı olan bilgi alma ve inceleme hakkını da kullanabilmesine bağlıdır⁴⁴⁸. Başka bir anlatımla, bilgi alma hakkının kullanılmasına ilişkin olarak özel yetki verilmeyen temsilcinin bilgi alma hakkının, yalnızca oylamaya tabi olan gündem maddeleri ile sınırlı olduğunun kabul edilmemesi gerekmektedir. Zira gündemde yer alan; ancak oylamaya tabi olmayan, örneğin yönetim kurulunun ibra edilmesi hususunda bilgi edinilmesini sağlayabilecek

⁴⁴⁵ Karamanlıoğlu, s. 376-377.

⁴⁴⁶ Karamanlıoğlu, s. 378.

⁴⁴⁷ Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 5; Kaya, s. 147; Akdağ Güney, s. 48.

⁴⁴⁸ Kaya, M. İsmail, s. 62.

yıllık faaliyet raporunun sunulması gibi gündem maddeleri için bilgi alma hakkının kullanılması yararlı olacaktır⁴⁴⁹.

Pay sahipliğinden doğan diğer katılma haklarında olduğu gibi bilgi alma ve inceleme hakkının da temsilci aracılığıyla kullanılması halinde, bu hakkın pay sahibi tarafından da ayrıca kullanılabilmesi mümkün değildir⁴⁵⁰. Çünkü hakkın temsilci aracılığıyla kullanılması ile düzenlemenin öngörülme amacı gerçekleşmiştir. Pay sahibinin talimatına uymakla yükümlü olan temsilcinin (TTK m. 427/1) bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmasından sonra, pay sahibinin de aynı konuya ilişkin bilgi alma ve inceleme talebinde bulunması, genel kurulun düzen ve işleyişini olumsuz yönde etkileyebileceğinden, talep hakkın kötüye kullanılması niteliğinde kabul edilebilecektir.

Kanunda genel kurula katılma hakkı pay sahiplerine ve temsilcilerine verildiğinden, pay sahibinin veya temsilcisinin yardımcısı sıfatıyla (avukat, mali müşavir vb.) üçüncü kişilerin, pay sahibi veya temsilci yanında genel kurula katılmaları mevcut kanuni düzenlemeler uyarınca mümkün değildir. Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik'te⁴⁵¹ ve eki olan İç Yönerge Örneği'nde de bu hususta bir düzenleme öngörülmemiştir. Ancak böyle bir talepte bulunulması halinde, İç Yönerge Örneği'nin "İç Yönergede öngörülmemiş durumlar" kenar başlıklı 17. maddesi uyarınca bu hususta genel kurulca verilecek karar doğrultusunda hareket edilebilir. Başka bir anlatımla talebin genel kurula sunulması ve anonim şirket iç yönergesinde 17. maddenin mevcut olması halinde, iç yönerge hükmüne göre karar verilecektir⁴⁵².

Kanunda genel kurul toplantılarına katılma hakkı verilen kişiler haricinde dinleyicilerin genel kurula katılmalarının mümkün olup olmadığına ilişkin bir düzenleme de bulunmamaktadır. *Teoman*'a göre, sözleşme serbestisinin bir gereği olarak şirket esas sözleşmesinde bu yönde bir düzenlemeye yer verilebilir. Esas sözleşmede yalnızca

⁴⁴⁹ Karamanlıoğlu, s. 312. Aynı yönde bkz. Ceylan, s. 78.

⁴⁵⁰ Kaya, s. 146.

⁴⁵¹ RG. T. 28/11/2012, S. 28481.

⁴⁵² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 949, s. 10.

dinleyicilerin genel kurul toplantısına katılmalarına ilişkin genel bir hükmün öngörülmesi veya toplantıya katılacak dinleyicinin sıfat ve niteliğinin ayrıntılı olarak belirlenmesi yoluna gidilebilir⁴⁵³. Bununla birlikte genel kurula katılmalarına izin verilen dinleyicilerin genel kurulda herhangi bir hak ve yetkisi bulunmamaktadır. Dinleyicilerin tartışmalara iştirak ederek soru sormaları, hatta söz almaları dahi mümkün değildir⁴⁵⁴. Bu nedenle pay sahibi sıfatı bulunmayan bir kişinin, genel kurula katılmasına izin verilmiş olsa dahi bilgi alma hakkı bulunmamaktadır⁴⁵⁵.

3.1.1.2.2. Temsil Şekilleri

3.1.1.2.2.1. Kanuni Temsilci

Kanuni temsil, temsil olunanın iradesinden değil kanundan doğan temsil şeklidir. Burada temsilin kaynağı bir kanun hükmüdür. Bazı durumlarda kanuni temsil, kanun hükmü gereği kendiliğinden ortaya çıkar. Başka bir anlatımla temsilci ile temsil olunan arasındaki ilişki kanun tarafından kurulmaktadır. TMK'nın 342. maddesi uyarınca kurulan velayet ilişkisi kanun hükmü gereği kendiliğinden doğan temsil ilişkisine örnek olarak gösterilebilir. Kanuni temsil bazı hallerde yine kanun hükmünden doğmakla birlikte resmi bir makamın, özellikle mahkeme, kararıyla meydana gelebilir. Örneğin mahkeme tarafından vasi, kayyım veya tereke temsilcisi atanmasına karar verilmesi kanuni temsildir. Yine kanunda öngörülen bir yetkiye dayanarak özel bir kişi tarafından temsilci atanması da kanuni temsil niteliğindedir. Zira mirasbırakan tarafından vasiyeti yerine getirme görevlisi atanması halinde de kanuni temsil söz konusudur⁴⁵⁶.

⁴⁵³ Teoman, *Dinleyicilerin Katılması*, s. 247. Kanaatimizce, mülga 6762 sayılı TTK'nın yürürlükte olduğu dönemde geçerli olan sözleşme serbestisi, 6102 sayılı TTK'nın 340. maddesinde öngörülen düzenleme ile emredici hükümler ilkesine dönüştüğünden ve TTK'nın 425. maddesinde açıkça genel kurula katılma yetkisi pay sahibi ve temsilcisine tanındığından, dinleyicilerin genel kurula katılmalarına ilişkin genel ve soyut nitelikte bir esas sözleşme hükmü, TTK'nın 340. maddesi uyarınca geçersiz olacaktır. Bununla birlikte esas sözleşmede dinleyicilerin genel kurula katılabilmeleri yönünde bir hükme, şirket sınırlarının üçüncü kişiler tarafından öğrenilmesinin ve pay sahipleri ile şirketin zarar görme tehlikesinin söz konusu olmayacağı durumlarda, sınırları somut olarak belirlenmek şartıyla yer verilebilir.

⁴⁵⁴ Teoman, *Dinleyicilerin Katılması*, s. 257.

⁴⁵⁵ Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 4; Kubis, AktG § 131, N. 14; Grigoleit/Herrler, AktG § 131, N. 5.

⁴⁵⁶ Eren, Fikret; *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*, 21. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s. 447-448; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), *Ortaklıklar Hukuku II*, N. 987, s. 33; Özdemir/Yiğit, s. 458.

Anonim ortaklıkta ise pay sahibinin genel kurula katılma ve pay sahipliğinden doğan hakları kullanma yetkisinin, pay sahibinin iradesi dışında başka bir kişi tarafından kullanılması zorunluluğunun bulunduğu hallerde kanuni temsil ilişkisi söz konusu olmaktadır. Burada da kanuni temsilci sıfatı doğrudan bir kanun hükmünden veya mahkeme kararından meydana gelebilir⁴⁵⁷.

Pay sahibinin fiil ehliyetine sahip olmaması halinde pay sahipliği hakları, kanuni temsilciler olan veli, vasi veya kayyım aracılığıyla kullanılabilir. Yine şirket tasfiye halinde iken tasfiye memurları, şirketin iflası halinde ise iflas idaresi bilgi alma hakkını kanuni temsilci sıfatıyla kullanacaktır. Bu durumlarda pay sahibini genel kurulda temsil etme hakkı da kanuni temsilcide olacağından, bilgi alma hakkını pay sahibi şahsen kullanamaz⁴⁵⁸. Başka bir anlatımla pay sahibinin kanuni temsilciyle birlikte bilgi alma hakkını kullanma imkânı bulunmamaktadır⁴⁵⁹.

Kanuni temsilin söz konusu olduğu hallerde temsilcinin ayrıca bir temsil belgesi ibraz etmesine gerek yoktur. Temsilci, kanuni temsil yetkisinin bulunduğunu ispat ederek genel kurula katılma ve genel kurulda kullanılacak pay sahipliği haklarını kullanma yetkisine sahiptir. Hamiline yazılı pay senetleri açısından ise istisnai bir durum mevcut olup yine bu durumda da pay senetlerinin şirkete tevdi edilmesi gerekmektedir (TTK m. 415/3)⁴⁶⁰.

Kanuni temsilin bir başka görünümü ise anonim ortaklıkta tüzel kişilerin pay sahibi olmalarında söz konusu olmaktadır. *Tekinalp*'e göre, tüzel kişilerin anonim ortaklıkta pay sahibi olmaları halinde, paylara ait haklar tüzel kişinin organı olan yönetim kurulu tarafından kullanılır. Yönetim kurulu tarafından alınacak kararlar atanacak olan temsilci, TTK'nın 425 vd. maddelerinde düzenlendiği şekilde bir temsilci sıfatına haiz olmayıp kanuni temsilcidir. Tasfiye memurları ve iflas idaresi de aynı şekilde kanuni temsilci

⁴⁵⁷ Kaya, s. 148-149.

⁴⁵⁸ Karasu, s. 80; Karasu, Emredici Hükümler, s. 168 (dipnot 175).

⁴⁵⁹ Kaya, s. 149-150.

⁴⁶⁰ Kaya, s. 149.

sıfatındadır. Kanuni temsilin varlığı halinde temsil engellenemez veya sınırlandırılmaz. Buna ilişkin hiçbir düzenlemenin geçerliliği bulunmamaktadır⁴⁶¹.

3.1.1.2.2.2. İradi Temsilci

Kural olarak bir hukuki işlem, hüküm ve sonuçlarını hangi kişinin hukuki alanında doğuracak ise o kişi tarafından yapılmalıdır. Ancak bazı gereksinimler nedeniyle hukuki işlem iradi olarak yetkilendirilecek bir temsilci aracılığıyla da yaptırılabilir. Bu istisnai durum, irade özerkliğinden doğmaktadır⁴⁶².

Anonim ortaklıkta pay sahibi, tek taraflı bir irade beyanıyla veya sözleşmeyle üçüncü bir kişiye genel kurula katılma, bu suretle pay sahipliğinden doğan haklarını genel kurulda kullanma yetkisi verebilir. Bu durumda iradi temsil söz konusu olur. Temsilcinin genel kurula katılması ve pay sahibine ait hakları, dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilmesi, senede bağlanmamış ve nama yazılı pay senetleri veya bunların yerine geçmek üzere çıkarılan ilmühaberlerin maliklerinin şirket pay defterine kayıtlı olmaları ve bu pay sahipleri tarafından usulüne uygun olarak düzenlenmiş noter onaylı vekâletnamenin bulunması⁴⁶³ halinde mümkündür⁴⁶⁴.

⁴⁶¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 987, s. 33-34. Aynı yönde bkz. Pulaşlı, Şerh, C.I, § 34, N. 323, s. 984.

⁴⁶² Eren, s. 448.

⁴⁶³ Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik'in 18/7. maddesinde öngörülen bu düzenleme doktrinde eleştirilmektedir. *Tekinalp*'e göre, TTK'nın 426/1. maddesi uyarınca genel kurula katılma yetkisi verilen temsilcinin pay sahibi tarafından yazılı olarak yetkilendirilmesinin yeterli olduğu düzenlendiğinden, bu yetkiye ilişkin noter tarafından düzenleme ve imza tasdiki gibi temsili zorlaştıran tüm şartların geçersiz olduğu madde lafzı ile sabittir. Bu nedenle Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik ile SPK'nın yönetmelik ve tebliğlerinin, TTK'nın 426/1. maddesine aykırı düzenlemeleri hüküm ifade etmemektedir (Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 960d, s. 19. Aynı yönde bkz. Karasu, Emredici Hükümler, s. 170; Pulaşlı, Şerh, C.I, § 34, N. 268, s. 961). Yönetmelik ve tebliğlerde öngörülen kısıtlamalar geçersiz olup bu geçersizlik açılacak bir tespit davası ile hüküm altına alınabilir (Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 976a, s. 30). Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik'in 18/7. maddesinde 09/10/2020 tarihinde yapılan değişiklik ile "veya noter onaylı olmayan vekaletnamelerde noter huzurunda düzenlenmiş imza beyanının eklenmesi" kısmı hükümden çıkarılmıştır.

⁴⁶⁴ Kaya, s. 146.

Temsilci adına düzenlenecek bir vekâletname olmaksızın, pay senedinin zilyetliğinin temsilciye geçirilmesi yoluyla da iradi temsil sağlanabilir. Hamiline yazılı pay senetlerinin temsilinde, bu senetlerin zilyetliğinin temsilciye devredilmesi ile temsil yetkisi verilebilir. Bununla birlikte, hamiline yazılı senetlerin temsili için ayrıca bir temsil belgesi düzenlenmiş ise pay senetlerinin veya pay malikliğine ilişkin belgelerin şirkete tevdi dışında, bu tevdi dolayısıyla adına giriş kartı düzenlenen kişinin imzasını haiz temsil belgesinin de şirkete tevdi edilmesi gerekmektedir⁴⁶⁵.

Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik'in 18/8. maddesinde her pay sahibinin genel kurulda sadece bir kişi tarafından temsil edilmesinin esas olduğu; ancak birden fazla kişiye temsil yetkisinin verilmesi veya tüzel kişi pay sahiplerini temsil ve ilzama yetkili birden fazla kişinin genel kurula katılması durumlarında ise bunlardan ancak birisi tarafından oy kullanılabileceği, oy kullanmaya kimin yetkili olduğunun yetki belgesinde gösterilmesinin şart olduğu düzenlenmiştir. Genel kurula katılma veya oy kullanmaya ilişkin düzenlenen yetki belgesi veya vekâletnamenin, bilgi alma hakkının kullanılması yetkisini de kapsadığı kabul edilmelidir⁴⁶⁶.

Pay sahibinin genel kurulda birden fazla temsilci tarafından temsil edilmesi halinde bilgi alma ve inceleme hakkının ne şekilde kullanılacağı yönünde kanunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Doktrinde *Kaya*, tüzel kişi pay sahiplerini temsil ve ilzama yetkili birden fazla kişinin genel kurula katılması durumlarında bunlardan; ancak birisinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmakla yetkilendirilebileceği görüşündedir⁴⁶⁷. *Karasu* ise TTK'nın 425. maddesinde pay sahibinin kendisini temsilen bir kişiyi genel kurula gönderebileceğinin düzenlendiğini, bu nedenle pay sahibinin birden fazla temsilcisi olması halinde de bu temsilcilerden yalnızca bir kişinin genel kurula katılma hakkı olduğunu savunmaktadır⁴⁶⁸.

⁴⁶⁵ *Kaya*, s. 147.

⁴⁶⁶ *Ünal*, s. 192-193 (dipnot 1102).

⁴⁶⁷ *Kaya*, s. 148 (dipnot 87). Aynı yönde bkz. *Ünal*, s. 191.

⁴⁶⁸ *Karasu*, *Emredici Hükümler*, s. 169.

Pay sahibinin birden fazla paya sahip olması halinde, bu payların bir kısmına ilişkin genel kurula katılması ve oy hakkını bizzat kullanması, bir kısmını ise temsilci aracılığıyla kullanması ya da paylarını farklı kişiler aracılığıyla temsil ettirmesi mümkündür. Zira iradenin bölünemeyeceğine dair bir kural mevcut değildir. Her bir pay, sahibinin kişiliğinden soyutlanmış olup pay sahibine diğer paylardan bağımsız oy hakkı vermektedir⁴⁶⁹.

Kanaatimizce, her bir payın genel kurulda farklı kişiler aracılığıyla temsil edilmesi halinde, paya bağlı bireysel hak niteliğinde olan bilgi alma ve inceleme hakkının da temsilciler tarafından ayrı ayrı kullanılması, TTK'nın 437. maddesi uyarınca mümkündür. Ancak burada temsilci aracılığıyla genel kurula katılma hakkını kullanan pay sahibinin, bilgi alma ve inceleme hakkını hakların sakınılarak kullanılması ilkesi uyarınca ve hakkın kötüye kullanılması teşkil etmeyecek şekilde kullanması gerektiği de göz ardı edilmemelidir. Başka bir anlatımla pay sahibinin temsilcilerinin bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin taleplerinin, genel kurulun işleyişini bozacak ve toplantının yapılmasını engelleyecek nitelikte olmaması gerekmektedir.

Bilgi alma hakkından ziyade inceleme hakkının temsilci aracılığıyla kullanılması daha sık karşılaşılabilecek bir durumdur. Çünkü şirketin finansal ve mali durumuna ilişkin belgeler ile şirket defterlerinin incelenmesi çoğu zaman uzmanlık gerektiren bir işlemdir. Bu nedenle pay sahibi tarafından iradi olarak bu belgelerin incelenmesi suretiyle bilgi alma hakkı, uzman kişilerden oluşan (mali müşavir, avukat vb.) temsilciler aracılığıyla kullanılabilir⁴⁷⁰. İnceleme hakkını pay sahibi adına kullanacak olan uzman kişinin incelemeye tek başına gitmesi sorun olmamalıdır. Zira incelemenin uzman aracılığıyla da yapılabileceği TTK'nın 437/4. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Bu olanak TTK'nın 437/1. maddesi için de geçerlidir. Uzmanın pay sahibi tarafından bir vekâletname ile yetkilendirilmesi uygun olur⁴⁷¹.

⁴⁶⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 982, s. 32.

⁴⁷⁰ Karasu, s. 80.

⁴⁷¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010, s. 52.

Bilgi alma ve inceleme hakkının herhangi bir kişiye kullandırılması, başka bir anlatımla bu hususta bir kısıtlama olmaması halinde, şirket sırlarının açığa çıkması gibi sakıncalar doğabilir. Bu nedenle doktrinde *Karasu* tarafından, esas sözleşmeye bu hususta bir hüküm konularak, bilgi alma hakkının yalnızca diğer pay sahiplerinin veya meslekleri gereği sır saklama yükümlülüğü altında olan kişilerin temsilci olarak atanması suretiyle kullanılabilmesinin öngörülmesi halinde, söz konusu sakıncaların ortadan kaldırılabilmesi savunulmuştur⁴⁷². Aksi görüşteki yazarlar ise temsilcilerin niteliğine ilişkin bu şekilde öngörülecek bir sınırlamanın, bilgi alma hakkının vazgeçilmez hak niteliğiyle bağdaşmayacağını ve hakkın kullanılmasının sınırlandırılması anlamına gelerek geçersiz olacağını, TTK'nın 437/3. maddesinde öngörülen sınırlama uyarınca pay sahiplerinin dahi şirket sırlarını öğrenmelerinin mümkün olmadığını, kaldı ki bilgi alma hakkını kullanabilecek temsilcilerin sınırlandırılmasının şirket sırlarının açığa çıkması tehlikesini bertaraf etmeyeceğini, ayrıca esas sözleşmede bu yönde bir hüküm bulunmasının TTK'nın 340. maddesi ve TTK'nın 425/1. maddesindeki açık düzenleme uyarınca da mümkün olmadığını savunmuşlardır⁴⁷³.

3.1.1.2.2.3. Ortak Temsilci

Payların bölünmezliği ilkesi, TTK'nın 477. maddesinde düzenlenmiş olup bu ilke ile bir payın sahibine sağladığı hakların anonim ortaklığa karşı birden fazla kişi tarafından ayrı ayrı kullanılmaması, pay sahipliğinden doğan hakların bir kısmının bir kişiye, bir kısmının ise başka bir kişiye devredilememesi hususlarına işaret edilmiştir. Bununla birlikte ilke, bir pay üzerinde ortak pay sahibi olunmasını engellemektedir. Bir payın birden fazla sahibi bulunduğu takdirde, bunlar ortaklığa karşı haklarını ancak ortak bir temsilci aracılığıyla kullanabilecektir (TTK m. 477/1-2. cümle).

⁴⁷² Karasu, s. 81 ve 96; Karasu, Emredici Hükümler, s. 56. Limited ortaklıklar açısından aynı yönde bkz. Mineliler, Zeynep; "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Limited Şirket Ortağının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı", Terazi Hukuk Dergisi, C. 7, S. 69, Mayıs 2012, s. 16.

⁴⁷³ Akdağ Güney, s. 48-49; Dolu, s. 100; Karamanlıoğlu, s. 312-313; Akbay, s. 75; Çelebi, Ali Ergin; "Şirketler Topluluğunda Hâkim Şirket Pay Sahiplerinin Bağlı Şirketler Hakkında Bilgi Alma Hakkı", Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 17, S. 2, Temmuz 2018, s. 541; Ünal, s. 194-195; Ceylan, s. 78.

Yine benzer yönde başka bir düzenleme olan TTK'nın 432/1. maddesi uyarınca bir pay, birden çok kişinin ortak mülkiyetindeyse, bunlar içlerinden birini veya üçüncü bir kişiyi, genel kurulda paydan doğan haklarını kullanması için temsilci olarak atayabileceklerdir. Örneğin, pay senedinin terekenin ortak mülkiyetinde olması ve pay sahipliğinden doğan hakların mirasçılardan birinin talebi ile atanan tereke temsilcisi aracılığıyla kullanılması halinde, TTK'nın 432/1. maddesi uyarınca bir temsil söz konusu olacaktır⁴⁷⁴. Her iki hükümde de pay mülkiyetinin türüne ilişkin bir ayırım yapılmadığından hem elbirliği mülkiyetinde hem de paylı mülkiyette, paydaşların alacakları kararlar⁴⁷⁵ veya mahkeme kararı ile atanacak bir temsilci aracılığıyla bilgi alma ve inceleme hakkı kullanılabilir. Atanacak ortak temsilcinin aynı zamanda pay sahiplerinden biri olması halinde ise pay sahipliği hakları, pay sahibi sıfatıyla değil temsilci sıfatıyla kullanılmış olur⁴⁷⁶. Pay üzerinde malik sıfatı bulunan birden fazla kişinin ortak bir temsilci belirleyememesi halinde ise bu kişiler tarafından bilgi alma hakkı kullanılamayacaktır⁴⁷⁷.

Ortak temsilcinin, temsil ettiği her bir pay sahibinin menfaatlerini eşit olarak gözetme yükümlülüğü bulunmakla beraber, bu yükümlülüğe aykırılıktan doğan sorumluluğu iç ilişkide geçerlidir ve genel kurul yönünden bu sorumluluğun herhangi bir etkisi bulunmamaktadır⁴⁷⁸.

Pay sahiplerinin, ortak bir temsilci aracılığıyla haklarını kullanabileceğine ilişkin bir düzenlemeye esas sözleşmede yer verilemez. Zira TTK'nın 432. maddesinde ortak temsilciye ilişkin öngörülen zorunluluğa ilişkin hükmün tahdidi olması nedeniyle, esas sözleşmede bu hükmü tamamlayıcı nitelikte bir düzenlemenin öngörülmesi mümkün değildir⁴⁷⁹.

⁴⁷⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 987, s. 33; Moroğlu, s. 264; Kaya, s. 150 (dipnot 95).

⁴⁷⁵ Pay üzerinde birden fazla kişinin paylı mülkiyet hükümleri uyarınca malik olmaları halinde, TMK'nın 691. maddesi uyarınca temsilcinin oyçokluğu ile belirlenmesi, elbirliği halinde malik olmaları halinde ise TMK'nın 702/2. maddesi uyarınca oybirliği ile belirlenmesi gerekmektedir (Özdemir/Yiğit, s. 459). Aksi yönde görüş için bkz. Kaya, s. 150.

⁴⁷⁶ Kaya, s. 150. Aynı yönde bkz. Ceylan, s. 79.

⁴⁷⁷ Kubis, AktG § 131, N. 17.

⁴⁷⁸ Özdemir/Yiğit, s. 459.

⁴⁷⁹ Karasu, Emredici Hükümler, s. 170.

3.1.1.3. Pay Sahibi Sıfatı Olmayan Kişilerin Bilgi Alma Hakkı

Pay sahibi tarafından pay üzerinde üçüncü kişiler lehine intifa, rehin, hapis veya ödünç hakları tanınması halinde, bilgi alma ve inceleme hakkının kim tarafından kullanılacağı hususunda TTK’da açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir⁴⁸⁰. Bununla birlikte genel kurula katılma hakkının düzenlendiği ve TTK’nın 425. maddesinde öngörülen “*Pay sahibi, paylarından doğan haklarını kullanmak için, genel kurula kendisi katılabileceği gibi, pay sahibi olan veya olmayan bir kişiyi de temsilcisi olarak genel kurula yollayabilir. Temsilcinin pay sahibi olmasını öngören esas sözleşme hükmü geçersizdir*” hükmü bu konuda yol gösterici bir hüküm olarak kabul edilebilir⁴⁸¹.

3.1.1.3.1. Pay Üzerinde İntifa Hakkı Olanların Bilgi Alma Hakkı

İntifa hakkı, TMK’da eşya hukuku konusu olarak düzenlenmiş olup başkasına ait olan eşya, hak veya malvarlığı üzerinde, sahibine tam yararlanma yetkisi veren bir irtifak hakkı olarak tanımlanabilir⁴⁸².

İntifa hakkı sahibine yalnızca yararlanma yetkisi verir. Üzerinde intifa hakkı kurulan eşya, malvarlığı veya hakkın mülkiyeti malikte kalmaya devam eder. Hukuki ve fiili tasarruf yetkisi içermemesi, intifa hakkını mülkiyetten ayırmaktadır⁴⁸³.

İntifa hakkı, esasen bir eşya hukuku konusu olmakla birlikte, TMK’nın 794/1. maddesi uyarınca intifa hakkının taşınırlar ve taşınmazlar dışında, haklar veya bir malvarlığı üzerinde de kurulabilmesi mümkündür. Anonim ortaklık payı da bir malvarlığı hakkı

⁴⁸⁰ Tek pay sahipli anonim ortaklıklarda, pay üzerinde intifa hakkı veya rehin hakkı kurulması halinde oy hakkı rehin alacaklısına verilmiş olsa dahi, pay sahibinin menfaatlerini korumak amacıyla genel kurula katılması mümkündür. Zira TTK’nın 425. maddesinde de genel kurula katılma hakkı pay sahibinin kişisel hakları arasında düzenlenmiştir (Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 715, s. 523).

⁴⁸¹ Kaya, s. 151.

⁴⁸² Oğuzman, M. Kemal/Seliçi, Özer/Oktay-Özdemir, Saibe; Eşya Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Eklmeler Yapılmış 10. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2004, s. 627.

⁴⁸³ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 629.

olduğundan, intifa hakkına konu olabilecektir. 6102 sayılı TTK'nın 432/2, 492/2 ve 499. maddelerinde de intifa hakkına ilişkin olarak düzenlemelere yer verilmiştir.

TMK'nın 803/2. maddesinde öngörülen “*İntifa hakkı sahibi, bu yetkilerini kullanırken iyi bir yönetici gibi özen göstermek zorundadır*” hükmü uyarınca, intifa hakkı sahibi objektif özen yükümlülüğü düzeyinde bir yükümlülük altındadır⁴⁸⁴. TTK'nın 432/2. maddesinin son cümlesinde pay üzerinde intifa hakkı sahibine getirilen yükümlülük de TMK'nın 803/2. maddesinde öngörülen yükümlülüğün şirketler hukukundaki bir görünümü niteliğindedir⁴⁸⁵.

Pay senedi üzerinde intifa hakkı kurulabilmesi için hamiline yazılı senetlerde senedin lehine intifa hakkı kurulacak kişiye teslimi, nama yazılı senetler için ise teslim ile birlikte yazılı devir beyanı ve şirkete karşı intifa hakkının kullanılabilmesi için hakkın şirket pay defterine kaydedilmesi gerekmektedir⁴⁸⁶.

Pay üzerinde intifa hakkı bulunması hâlinde, TTK'nın 432/2. maddesi uyarınca taraflar aksini kararlaştırmadıkça genel kurula katılma hakkı, oy hakkına sahip olan, intifa hakkı sahibine aittir. Ancak intifa hakkı sahibi ile birlikte, oy hakkı bulunmamak şartıyla, pay sahibinin de genel kurula katılmasında bir engel bulunmamaktadır⁴⁸⁷. Zira “Pay sahibinin kişisel hakları” üst başlığıyla ve “genel kurula katılma” kenar başlığıyla düzenlenen TTK'nın 425. maddesi uyarınca pay sahibi, paylarından doğan haklarını kullanmak için genel kurula kendisi katılabileceği gibi pay sahibi olan veya olmayan bir kişi aracılığıyla da genel kurula katılabilir, öneride bulunabilir veya oy kullanabilir. Maddede ifade edilen genel kurula katılma hakkı soru sorma, inceleme yapma ve bilgi alma hakkının mahkeme aracılığıyla kullanılabilmesini sağlayan temel bir hak niteliğindedir. Pay sahibinin şirket işlerine ilişkin haklarını genel kurulda kullanacağına yönündeki TTK'nın 407/1. maddesi

⁴⁸⁴ Akın, Murat Yusuf/Yılmaz, Abdüssamet; “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Getirilen Yenilikler Kapsamında Anonim Ortaklık Payının İntifa Hakkına Konu Olması”, Legal Hukuk Dergisi, C. 17, S. 201, 2019, s. 3805.

⁴⁸⁵ Akın/Yılmaz, s. 3816.

⁴⁸⁶ Kaya, s. 152.

⁴⁸⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 679a, s. 486; Berzek, s. 225. Aksi yönde bkz. Karamanlioğlu, s. 186.

ile de sabit olduğu üzere, genel kurula katılma hakkı vazgeçilemeyecek ve ortadan kaldırılamayacak haklardandır (TTK m. 447/1-a ve 452). TTK'nın 407. maddesinde belirtilen “şirket işlerine ilişkin haklar”, TTK'nın 408. maddesinde genel kurulun da devredilemez görevleri olarak düzenlenmiştir. Bu nedenlerle pay üzerinde intifa hakkının bulunması halinde, oy kullanma hakkını kullanabilecek intifa hakkı sahibine tanınan genel kurula katılma hakkının, payın malikine de tanınması gerekmektedir⁴⁸⁸.

TTK'da oy hakkının, aksi kararlaştırılmadıkça, intifa hakkı sahibi tarafından kullanılabilmesi açık bir şekilde düzenlenmesine karşın, pay sahipliğinden doğan bilgi alma ve inceleme hakkının kim tarafından kullanılabilmesine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.

Doktrinde bazı yazarlar, aydınlatıcı haklardan olan bilgi alma ve inceleme hakkının, esas sözleşmede bu yönde bir hüküm bulunmaması halinde veya taraflar arasında buna ilişkin bir anlaşma bulunmadığı takdirde, kanun tarafından oy hakkı açıkça kendisine verilen intifa hakkı sahibi tarafından kullanılması gerektiği, zira oy hakkının menfaatlere uygun olarak kullanılabilmesinin, şirket iş ve işlemleriyle ilgili bilgi sahibi olunmasına bağlı olduğu, bilgi alma ve inceleme hakkı bulunmaksızın oy hakkına sahip olunmasının ise tek başına bir anlamının bulunmadığı görüşünü ileri sürmektedirler⁴⁸⁹.

Bilgi alma ve inceleme hakkının intifa hakkı sahibine tanınması, pay sahibinin de lehine bir durumdur. Çünkü bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olmayan intifa hakkı sahibi

⁴⁸⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 954, s. 12.

⁴⁸⁹ Teoman, Ömer; “Anonim Ortaklıkta Paylar Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Durumunda Oy Hakkı Dışındaki Yönetim Haklarının Kimin Tarafından Kullanılacağı Sorunu”, Tüm Makalelerim C.1-2, İstanbul 2012, s. 371 vd.; Kendigelen, Abuzer; Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, Beta Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 322; Kaya, s. 153; Aytaç, s. 73; Narbay, Pay Defteri, s. 221 (dipnot 385); Narbay, Şafak; “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Ortaklıkta Özel Denetim Yapılması Şartları ve Özel Denetçinin Atanması Usulü”, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2007, s. 296 (dipnot 37); Akbay, s. 98; Ünal, s. 199. Doktrinde *Dolu*, bilgi alma ve inceleme hakkının esas itibarıyla intifa hakkı sahibi tarafından kullanılması gerektiği görüşünde olmakla birlikte, bu sonucun hakkın bağımsız niteliğinden kaynaklandığını, bilgi alma ve inceleme hakkının oy hakkının uzantısı olarak değerlendirilmesi suretiyle aynı sonuca ulaşılmasının ise doğru olmadığını savunmaktadır (Dolu, s. 104). Alman hukukunda ise bilgi alma hakkının paydan ayrı devredilemeyeceği görüşü ile pay üzerinde intifa hakkı bulunması halinde dahi, hakkın pay sahibi tarafından kullanılabilmesi savunulmaktadır (Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 5).

oy hakkını kendi menfaatlerine göre kullanacaktır. Bu husus ise TTK'nın 432/2. maddesinin son cümlesinde öngörülen intifa hakkı sahibinin, pay sahibinin menfaatlerini hakkaniyete uygun bir şekilde göz önünde tutarak hareket etmemiş olması dolayısıyla pay sahibine karşı sorumlu olacağına dair hükümle çelişki oluşturacaktır⁴⁹⁰.

Bilgi alma ve inceleme hakkının, intifa hakkı sahibi tarafından kullanılması gerektiği görüşünde olan *Teoman*'a göre, pay sahibi tarafından bilgi alma hakkı kullanılarak elde edilen bilgilerin intifa hakkı sahibine iletilmesi görüşü ileri sürülebilir ise de intifa hakkı sahibi pay sahibinin temsilcisi konumunda olmadığından, oy hakkını pay sahibinin talimatına göre kullanmak zorunda olmadığını, ayrıca pay sahibinin elde ettiği bilgileri intifa hakkı sahibine dürüst bir şekilde aktaracağını belirsiz olduğunu, zira intifa hakkı sahibi ile pay sahibinin aralarında genellikle menfaat çatışması bulunduğunu ileri sürerek, bilginin pay sahibi tarafından intifa hakkı sahibine aktarılmasının sorunu çözüme kavuşturmayacağını savunmaktadır⁴⁹¹.

Akdağ Güney ise oy hakkının intifa hakkı sahibi tarafından kullanılacağı hallerde hem pay sahibinin hem de intifa hakkı sahibinin bilgi alma hakkına sahip olduğu görüşünün amaca uygun olmakla beraber, bu yöndeki kabulün TTK'nın 432/1. madde lafzında şirkete karşı payın tek bir temsilci aracılığıyla temsil edilmesi amacına aykırı olacağını savunmuştur. Yazara göre, pay üzerinde intifa hakkı bulunmasına rağmen, TTK'nın 432/2. maddesi uyarınca oy hakkının pay sahibine ait olduğu durumlarda ise bilgi alma ve inceleme hakkının yalnızca pay sahibi tarafından kullanılabilmesi kabul edilmelidir⁴⁹².

Bununla birlikte, pay üzerinde intifa hakkı sahibi olan kişinin oy hakkına sahip olması mutlak bir düzenleme değildir. Taraflar bunun aksini de kararlaştırabilirler. Yani pay üzerinde intifa hakkı kurulmasına rağmen oy hakkı pay maliki tarafından da kullanılabilir. Ayrıca pay üzerinde intifa hakkı kurulması halinde de pay maliki genel kurul kararlarının

⁴⁹⁰ Kaya, s. 153; Teoman, İntifa Hakkı, s. 372-373; Kendigelen, İntifa Hakkı, s. 323.

⁴⁹¹ Teoman, İntifa Hakkı, s. 373. Aynı yönde bkz. Kendigelen, İntifa Hakkı, s. 323 (dipnot 529).

⁴⁹² Akdağ Güney, s. 49.

iptali davası açabilir veya bedelsiz payları iktisap edebilir. Bu nedenle pay malikinin de bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olmasında menfaati olduğu açıktır. Dolayısıyla pay malikinin de aydınlanma ihtiyacının bulunduğu ve bu gereklilik nedeniyle intifa hakkı sahibi ile birlikte bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olduğu kabul edilmelidir⁴⁹³. Ayrıca pay sahibinin veya intifa hakkı sahibinin bilgi alma hakkına sahip olmadan menfaatlerini koruma ihtimalleri bulunmamaktadır⁴⁹⁴.

İntifa hakkı sahibine kanunda oy hakkı tanınması, pay sahibinin tüm haklarından mahrum bırakılması amacıyla değil intifa hakkına anlam kazandırmak amacıyla öngörülmüştür. İntifa hakkı sahibi oy hakkını ve yalnızca buna bağlı pay sahipliği haklarını⁴⁹⁵, kanunda öngörülen yetkiye dayanarak kullanabilir. Pay üzerinde intifa hakkı kurulmasına rağmen pay sahibi, sıfatından doğan bazı hakları kullanmaya devam etmektedir. Zira pay sahibinin menfaatlerinin korunmasında önemli bir düzenleme olan iptal davası açılmasında, pay sahibinin bilinçli bir şekilde hareket etmesine katkı sağlayacak bilgi alma ve inceleme hakkı, intifa hakkı sahibi ve pay maliki tarafından ayrı ayrı kullanılabilir⁴⁹⁶.

Payın tamamı üzerinde intifa hakkının bulunmaması ve oransal olarak kısmi intifa hakkı bulunması halinde pay sahipliği haklarının ne şekilde kullanılacağı hususunun da irdelenmesi gerekmektedir. Doktrinde konu, daha çok oy hakkı yönünden değerlendirilmiştir. Ancak bilgi alma ve inceleme hakkının, oy hakkı ile doğrudan ilişkili bir pay sahipliği hakkı olması nedeniyle, oy hakkına ilişkin görüşler bilgi alma ve inceleme hakkı yönünden de yol gösterici olacaktır.

⁴⁹³ Teoman, İntifa Hakkı, s. 373; Kaya, s. 154-155; Kendigelen, İntifa Hakkı, s. 323-324; Narbay, Pay Defteri, s. 221 (dipnot 385); Dolu, s. 105 vd.; Akbay, s. 99.

⁴⁹⁴ Kendigelen, İntifa Hakkı, s. 324.

⁴⁹⁵ Örneğin, intifa hakkı sahibinin elde edeceği kâr payının düşmesine neden olabilecek şekilde sermaye artırımı yapılması veya intifa senedi çıkarılması durumunda, hak sahibinin herhangi bir müdahale veya itiraz hakkı bulunmamaktadır (Fritz von Steiger (Çeviren: İrfan Yazman); "Anonim Şirket Hisse Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması veya Bunların Rehnedilmiş Olması Halinde Yeni Hisse Senetleri Alma Hakkına İlişkin Sorunlar", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C.7, S.3, Haziran 1974, s. 689).

⁴⁹⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 974, s. 28; Kaya, s. 155-156; Akbay, s. 100.

Tekinalp'e göre, intifa hakkı sahibine kanunda oy hakkının tanınmasının sebebi, hakkın niteliği gereğince payın yönetiminin intifa hakkı sahibine ait olmasından kaynaklanmakta olup pay üzerindeki intifa hakkı oranının azaldığı ölçüde yönetme hakkının kapsam ve etkinliğinin de azalması gerekmekte, bu nedenle payın tamamı üzerinde intifa hakkının mevcut olmaması veya pay üzerinde birden fazla kişinin intifa hakkı bulunması halinde zorunlu olarak temsilci tayin edilmelidir⁴⁹⁷.

Moroğlu, pay üzerinde kısmen intifa hakkı bulunmasının, kanundaki düzenlemeyi değiştirmeyeceğini ve oy hakkının yine intifa hakkı sahibine ait olacağını savunmaktadır⁴⁹⁸.

Karamanlıoğlu ise pay üzerinde kısmi intifa hakkı bulunması halinde, intifa hakkının oranının esas alınması gerektiği, bu oran %50'nin üzerinde ise oy hakkının intifa hakkı sahibi tarafından, bu oranın altında olması halinde ise pay sahibi tarafından kullanılması gerektiği görüşündedir⁴⁹⁹.

Kanaatimizce, bilgi alma ve inceleme hakkının, pay sahibinin haklarını bilinçli bir şekilde kullanması amacıyla öngörülmesi ve pay sahibinin menfaatlerini koruyabileceği en önemli hakkın ise oy hakkı olması nedenleriyle, payın tamamı veya bir kısmı üzerinde intifa hakkı kurulması halinde, hem pay sahibinin hem de intifa hakkı sahibinin menfaatlerinin varlığı devam edeceğinden, bilgi alma ve inceleme hakkının pay sahibi ve intifa hakkı sahibi tarafından ayrı ayrı kullanabileceklerinin kabulü yerinde olacaktır.

Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik'in 18/5. maddesinde öngörülen "*bir payın üzerinde intifa hakkı bulunması halinde aksi kararlaştırılmamışsa genel kurula katılma ve oy hakkı intifa hakkı sahibi tarafından kullanılır*" hükmü, pay sahibinin genel kurula katılması ve dolayısıyla genel kurulda kullanabileceği hakları engelleyici nitelikte kabul edilmemelidir. Zira ilgili yönetmelik

⁴⁹⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 973, s. 28. Aynı yönde bkz. Akın/Yılmaz, s. 3817.

⁴⁹⁸ Moroğlu, s. 117.

⁴⁹⁹ Karamanlıoğlu, s. 187.

hükmü kanuna aykırı bir düzenleme getiremeyecek, aksi yönde bir kabul ise kanuna aykırı olacaktır. Bu nedenle yönetmelik hükmüne karşın pay sahibinin genel kurula katılma ve genel kurulda kullanabileceği bilgi alma hakkının elinden alınması mümkün değildir⁵⁰⁰.

İntifa hakkına sahip bir payın devri halinde, intifa hakkı pay ile birlikte devralan kişi tarafından iktisap edilmiş olacaktır. Bu suretle payı devralan kişi oy hakkı ve buna bağlı hakları kullanabilecektir⁵⁰¹. Payın devri söz konusu olmaksızın yalnızca bilgi alma hakkının devredilmesi imkânı bulunmamaktadır⁵⁰².

Pay sahibinin, paylarından doğan haklarını genel kurulda temsilci aracılığıyla kullanmasına ilişkin TTK'nın 425. maddesinde açık bir düzenleme yer almasına rağmen, intifa hakkı sahibinin bilgi alma hakkını temsilci aracılığıyla kullanıp kullanamayacağına dair bir düzenleme kanunda mevcut değildir. Doktrinde *Ünal*, intifa hakkı sahibinin pay üzerinde tam bir yararlanma yetkisine sahip olduğu, bu nedenle bilgi alma hakkının intifa hakkı sahibi tarafından bir temsilci aracılığıyla kullanılabilmesi, TTK'nın 425. maddesinde öngörülen temsil hakkının yalnızca pay sahibine tanınmasının buna engel oluşturmayacağı görüşündedir⁵⁰³.

Kanaatimizce de intifa hakkı sahibinin genel kurulda temsilci aracılığıyla temsil edilmesini, dolayısıyla da temsilci aracılığıyla bilgi alma hakkını kullanmasını engelleyen bir hüküm, TTK'da mevcut değildir. Daha önce belirttiğimiz üzere bilgi alma hakkının kullanılmasında pay sahibi ile birlikte intifa hakkı sahibinin de menfaati bulunmaktadır. Bu nedenle diğer pay sahipliği haklarını da işlevsel hale getiren bilgi alma hakkının kullanımının, intifa hakkı sahibi yönünden de kolaylaştırılması gerekmektedir. Zira intifa hakkı sahibi de menfaatlerini ilgilendiren gündem maddelerinin görüşüleceği bir genel kurul toplantısına herhangi bir nedenle katılamayabilir veya uzman bir kişi aracılığıyla bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmaya ihtiyaç duyabilir. Aksi yönde bir kabul intifa hakkı sahibinin zararına olabileceği gibi pay sahibinin de zararına olabilir. TTK'nın

⁵⁰⁰ Akbay, s. 101-102.

⁵⁰¹ Berzek, s. 227.

⁵⁰² Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 2; Poelzig, AktG § 131, N. 3.

⁵⁰³ Ünal, s. 199-200.

432/2. maddesi uyarınca pay sahibinin menfaatlerini hakkaniyete uygun bir şekilde gözetmekle yükümlü olan intifa hakkı sahibinin hem kendisinin hem de pay sahibinin menfaatlerini koruması ise bilgi alma hakkını en olumlu şekilde kullanabileceği hakların kendisine tanınması ile mümkündür.

3.1.1.3.2. Pay Üzerinde Rehin Hakkı Olanların Bilgi Alma Hakkı

Rehin hakkı rehin alacaklısına, rehne konu edilen hak ve alacağı icra yoluyla paraya çevirmek suretiyle alacağını tahsil etme yetkisi vermektedir. Bir hak veya alacağın rehne konu edilebilmesi için, temlik edilebilir ve para ile değerlendirilebilir olması gerekmektedir. Zira sadece temlik edilebilen ve para ile değerlendirilebilen hak ve alacaklar rehin alacaklısının alacağına kavuşmasına olanak sağlayacak bir teminat niteliğindedir⁵⁰⁴.

Rehin hakkı da intifa hakkında olduğu gibi eşya hukuku alanının konusu olmakla birlikte, TMK'nın 954/1. maddesi uyarınca başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar rehinin konusu olabilecektir. Anonim ortaklık payı da devredilebilen ve para ile değerlendirilebilen malvarlığı haklarından olduğundan, pay üzerinde rehin hakkı kurulması mümkündür⁵⁰⁵.

Anonim ortaklıkta pay, pay sahipliği haklarını temsil ettiğinden, pay üzerinde kurulacak bir rehin hakkı da temelde pay sahipliği hakları üzerinde kurulmuş olacaktır. TMK'da kanun koyucu taşınmaz rehni kapsamı dışında kalan tüm rehinleri taşınır rehni başlığı altında toplamış olup pay üzerinde kurulan rehin de taşınır rehnine ilişkin kurallara bağlıdır. Bu suretle taşınır rehnine hakim olan “alacağa bağlılık”, “belirlilik”, “kamuya açıklık”, “iyiniyetin korunması”, “teminatın bölünmezliği”, “öncelik” ve “lex commissoria yasağı” gibi ilkeler, pay rehninde de aynen geçerlidir⁵⁰⁶.

⁵⁰⁴ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 798-799.

⁵⁰⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 799.

⁵⁰⁶ Ergüne, Mehmet Serkan; “Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin hakkı Kurulması”, İÜHFM, C. LXXIV, S. 2, 2016, s. 741.

Kâr payı alma gibi pay sahipliğinden doğan malvarlığı haklarının, münferit olarak rehne konu edilmesi de mümkün olabilir. Ancak bu durumda pay rehni değil bir alacağın TMK'nın 955. maddesi uyarınca rehni söz konusu olmaktadır⁵⁰⁷.

Anonim şirket tarafından payın senede bağlanmamış (çıplak) olması halinde pay üzerinde rehin hakkı, TMK'nın 955/1. maddesi uyarınca, taraflar arasında düzenlenecek yazılı bir rehin sözleşmesi ile kurulmuş olur. Bu hususta anonim şirkete yapılacak bildirim herhangi bir kurucu etkisi bulunmamaktadır⁵⁰⁸. Anonim ortaklık tarafından çıplak pay üzerinde rehin hakkının kurulmasından sonra, ilmühaber veya pay senedi çıkarılması halinde ise önceden kurulan rehnin geçerliliği aynen devam eder. Bu durumda rehin alacaklısı, sonradan çıkarılan senetlerin zilyetliğinin kendisine devrini isteyebilir. Ancak, senetler fiilen yalnız rehnedenin hakimiyetinde bulunduğu sürece rehnin hükümleri askıda kalacaktır (TMK m. 943/2)⁵⁰⁹.

Anonim şirket paylarının SerPK'nın 13. maddesi uyarınca kaydileştirilmesi, payın senede bağlanmamış olduğu anlamına gelmektedir. Payın MKK nezdinde kaydileştirilmesi halinde, TMK'nın 955/1. maddesi uyarınca yazılı rehin sözleşmesi yapılması sonucunda, kaydileştirilmiş pay üzerinde rehin hakkı kurulmuş olur. Rehin hakkının geçerli olması, hakkın şirket pay defterine kaydedilmesine veya rehin hakkı kurulduğunun şirkete ihbar edilmesine bağlı değildir⁵¹⁰.

Bir hakkın rehne konu edilmesi halinde rehin alacaklısına o hakkın mülkiyeti değil yalnızca zilyetliği devredilir. Zira TMK'nın 954/2. maddesinde aksine bir hüküm bulunmadıkça, devredilebilen alacaklar ve diğer hakların rehni hakkında da teslim bağı rehin hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir. Pay sahipliği hakları, mülkiyet hakkından doğduğundan, bu hakların zilyet tarafından kullanılması mümkün değildir. Dolayısıyla anonim ortaklık payı üzerinde rehin hakkı olan rehin alacaklısı alacağını tahsil edemediği takdirde, yalnızca rehinli pay senedini paraya çevirerek alacağını tahsil etme hak ve yetkisine sahiptir. Bunun dışında pay sahipliği haklarından olan bilgi alma

⁵⁰⁷ Ergüne, s. 742 (dipnot 11).

⁵⁰⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1190d, s. 161; Ergüne, s. 744-745.

⁵⁰⁹ Ergüne, s. 745 (dipnot 25).

⁵¹⁰ Ergüne, s. 746.

ve inceleme hakkını pay sahibi adına kullanması da söz konusu değildir. TMK'nın 960. maddesinde de ortaklık genel kurulunda rehinli pay senetlerini temsil etme yetkisinin, rehin alacaklısına değil pay sahibine ait olduğu açıkça düzenlenmiştir. Bu nedenlerle rehin alacaklısı ayrıca yetkili kılınmadığı takdirde genel kurula katılma ve pay sahipliği sıfatından doğan hakları tek başına veya pay sahibi ile birlikte kullanamaz. Ayrıca rehin alacaklısı, pay sahibinin genel kurula katılması hususunda pay sahipliği sıfatının ispatı için gerekli kolaylıkları sağlamakta da yükümlüdür⁵¹¹. Pay maliki ise oyunu kullanırken rehin hakkı sahibinin hak ve menfaatlerini gözetmelidir. Aksi takdirde rehin alacaklısına karşı tazminat sorumluluğu doğabilir⁵¹².

Hamiline yazılı pay senedini rehin, hapis hakkı, saklama sözleşmesi veya kullanım ödücü sözleşmesi ve benzeri sözleşmeler sebebiyle elinde bulunduran kimse, pay sahipliği haklarını, ancak pay sahibi tarafından özel bir yazılı belge ile yetkilendirilmişse kullanabilir (TTK m. 427/2). Yetkinin özel bir yazılı belge yerine noter onaylı bir belge ile verilmesi yönünde bir şartın esas sözleşme ile getirilmesi, pay sahipliği haklarının temsilci ile kullanılmasını zorlaştıracak nitelikte olacağından, bu şekildeki bir düzenleme kanun hükümlerine ve kanunun amacına aykırılık oluşturacaktır⁵¹³. Aynı hüküm nama yazılı pay senetleri ve çıplak paylar için de geçerli olup hamiline yazılı senetlerin niteliği gereği özel hükümlerle düzenlenmesi yoluna gidilmiştir⁵¹⁴. Söz konusu düzenleme uyarınca oy hakkının devri mümkün ise de iptal davası, sorumluluk davası, bilgi alma davası açma veya rüçhan hakkının kullanılması gibi diğer hakların rehin hakkı sahibine devri mümkün değildir⁵¹⁵.

Pay senedini rehin hakkı ile elinde bulunduran kişiye, sözleşme ile genel kurula katılma hakkı verilmiş ise rehin hakkı sahibinin de genel kurula katılma hakkı bulunmaktadır⁵¹⁶. Ancak pay üzerinde kurulan rehin hakkı ile payın mülkiyetinin devri söz konusu

⁵¹¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1123, s. 120; Kaya, s. 158-159.

⁵¹² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1123, s. 120.

⁵¹³ Karasu, Emredici Hükümler, s. 170.

⁵¹⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 975a, s. 29.

⁵¹⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1123, s. 120.

⁵¹⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 679a, s. 486-487.

olmadığından, pay sahipliğinden doğan haklar ve dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkı yalnızca pay sahibi tarafından kullanılabilir⁵¹⁷.

3.1.1.3.3. Pay Üzerinde Hapis Hakkı Olanların Bilgi Alma Hakkı

Hapis hakkı, kanunda öngörülen şartlar mevcut olduğu takdirde, alacaklıya zilyetliğinde bulunan ve geri vermekle yükümlü olduğu borçluya ait taşınırları ve kıymetli evrakı, geri vermeme; söz konusu taşınır ve kıymetli evrakı alıkoyarak paraya çevirme yetkisi veren bir aynı hak olarak tanımlanabilir⁵¹⁸.

Hapis hakkının konusunu, TMK'nın 950. maddesi uyarınca taşınırlar ve kıymetli evrak oluşturmaktadır. Bir taşınır veya kıymetli evrak üzerinde hapis hakkının kullanılabilmesi için onun paraya çevrilebilir nitelikte olması gerekmektedir⁵¹⁹. Kıymetli evrak, niteliği itibariyle ekonomik bir değere ve paraya çevrilebilme özelliğine sahip olduğundan, kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi halinde, kıymetli evraklar üzerinde her zaman hapis hakkı kullanılabilir⁵²⁰. Anonim şirket tarafından ihraç edilebilecek nama ve hamiline yazılı pay senetleri ve ilmühaberler de kıymetli evrak vasfında olduğundan, bunlar üzerinde hapis hakkının kullanılması mümkündür. Ancak henüz kıymetli evrak niteliğinde bir senede bağlanmamış (çıplak) paylar, hapis hakkına konu olamazlar. Çünkü hapis hakkı, maddi varlığı bulunan kıymetli evrak üzerinde zilyetliğe sahip olunması ön şartına bağlıdır⁵²¹.

⁵¹⁷ Akdağ Güney, s. 49.

⁵¹⁸ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 791.

⁵¹⁹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 791.

⁵²⁰ Kendigelen, Abuzer; "Anonim Ortaklık Payı (Pay Senedi) Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paylardan Oy Hakkının Kime Ait Olduğu Sorunu", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 19, S. 1, Haziran 1997, s. 115.

⁵²¹ Kendigelen, Hapis Hakkı, s. 118; Çeker, Mustafa; "Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Hapis Hakkı Bulunması Halinde Oy Hakkı Kime Aittir? (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin Bir Kararı Münasebetiyle)", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 18, S. 4, Aralık 1996, s. 160. Aynı haklar yönünden geçerli olan sınırlı sayı ilkesi uyarınca, kanunda öngörülmemiş bir aynı hakkın taraf iradeleri ile kurulması veya tanınması mümkün değildir. Bu nedenle de çıplak payların hapis hakkına konu olabilmesi mümkün değildir (Kendigelen, Hapis Hakkı, s. 123).

Payın devrine ilişkin kısıtlamaların hapis hakkına konu olmasına bir etkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla payın devrinin herhangi bir bağlam hükmüne tabi olması veya serbestçe devredilmesi, hapis hakkı yönünden önemli değildir⁵²².

Hapis hakkının kullanılabilmesi, “niteliği itibarıyla bu eşyanın alacak ile bağlantısı bulunması”na bağlıdır. Eşyanın alacak ile bağlantısı bulunup bulunmadığı dürüstlük kuralına göre değerlendirilir. Alacaklının zilyetliğinde bulunan taşınırların veya kıymetli evrakın, borç ifa edilmeden borçluya teslim edilmesinin alacaklıdan istenmesi dürüstlük kuralına aykırılık teşkil ediyorsa, bu durumda bağlantı var sayılır⁵²³. TMK’nın 950/2. maddesinde ise bağlantı konusunda özel bir hüküm öngörülerek zilyetlik ve alacak ticarî ilişkiden doğmuşsa, tacirler arasında bağlantının var sayılacağı düzenlenmiştir. Doktrinde bu düzenleme “ticari hapis hakkı” olarak adlandırılmaktadır⁵²⁴.

Hapis hakkına konu pay senetlerinin kural olarak borçluya ait olması gerekmekte ise de zilyetliğin kazanılması anında iyiniyetli olan alacaklı, üçüncü bir kişiye ait pay senedi üzerinde de hapis hakkını kullanabilir. Ayrıca pay senedi üzerindeki hapis hakkının kullanılmasında, irtibatın var olması şartıyla, alacağın dayanağı olan hukuki ilişkinin bir önemi bulunmamaktadır. Bu suretle geçersiz bir sözleşme ile devraldığı pay senetlerine ilişkin alacağı bulunan kişinin, pay senetleri üzerinde hapis hakkını kullanması mümkündür⁵²⁵.

Hapis hakkı, kanunda öngörülen şartlar gerçekleştiği takdirde kendiliğinden doğacağından, intifa ve rehin hakkının aksine, hapis hakkının kullanılabilmesi için alacaklının zilyetliğinde bulunan pay senedinde, pay sahibinin ciro ve temlik beyanına ya da başka bir kayıt bulunmasına gerek yoktur. Başka bir anlatımla hapis hakkının kullanılabilmesi için zilyetlik yeterli olup ciro veya temlik beyanı ile hak sahipliğinin ispatlanmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Pay senedi üzerinde ciro veya temlik beyanına

⁵²² Kendigelen, Hapis Hakkı, s. 119.

⁵²³ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 794.

⁵²⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Karamanlıoğlu, Argun; “Ticari Hapis Hakkı”, Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan, Filiz Kitabevi, İstanbul 2013, s. 701 vd.

⁵²⁵ Kendigelen, Hapis Hakkı, s. 120-121.

ilişkin bir kayıt bulunmaması halinde hapis hakkı sahipliğinin ispatı yönünden ciro veya temlik beyanı TMK'nın 953/2. maddesi uyarınca icra dairesi veya iflas idaresi tarafından yapılır⁵²⁶.

Pay üzerinde intifa hakkı bulunması ve rehin hakkı kurulması halinde oy hakkı ile birlikte diğer katılma hakları konusunda kanunda düzenlemeler bulunmasına rağmen, pay üzerinde hapis hakkı bulunması⁵²⁷ halinde oy hakkı, katılma hakları ve dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkının kim tarafından kullanılacağı hususunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak hapis hakkına ilişkin olarak kanunda rehne benzer hükümler öngörülmesi, hatta hapis hakkının kanuni rehin hakkı olarak tanımlanması ve menkul rehinin alt türü olarak düzenlenmesi nedenleriyle, pay üzerinde rehin hakkı kurulmasında olduğu gibi hapis hakkı bulunması halinde de genel kurula katılma ve buna bağlı hakları kullanma yetkisinin pay malikine ait olduğu kabul edilmelidir⁵²⁸. Zira intifa hakkının aksine hapis hakkı sahibinin uhdesinde bulunan eşyayı kullanma ve ondan yararlanma hakkı bulunmamakta, yalnızca borç yerine getirilmediği ve yeterli güvence gösterilmediği takdirde eşyayı iade etmekten kaçınma (TMK m. 950/1), borç ödenmediğinde hapsedtiği şeylerin teslimine bağlı rehin hükümleri uyarınca paraya çevrilmesini talep etme haklarına sahip olmaktadır (TMK m. 953/1). Başka bir anlatımla hapis hakkı alacaklıya, alacağın tahsiline ilişkin bir ayni yetki sağlamakta olup bu yetki paydan kaynaklanan haklardan yalnızca malvarlıksal hakları içermektedir⁵²⁹.

Pay üzerinde vedia veya ariyet sözleşmesi ile hak sahibi olan kişilerin de pay sahibi tarafından özel temsil yetkisi veya vekâlet verilmemiş ise pay sahipliği haklarını kullanma hakkı bulunmamaktadır⁵³⁰.

⁵²⁶ Kendigelen, Hapis Hakkı, s. 121.

⁵²⁷ *Kendigelen*'e göre, kanunda öngörülen şartların oluşması ile kendiliğinden doğan hapis hakkının yalnızca alacaklı tarafından *kullanılmasından* söz edilebilir. Hapis hakkının temelinde sözleşme ilişkisi bulunmadığından hapis hakkının *kurulması*, ayrıca mahkeme kararına da ihtiyaç bulunmadığından hapis hakkının *tanınması* ifadeleri yerinde değildir (Kendigelen, Hapis Hakkı, s. 114 (dipnot 17)).

⁵²⁸ Kaya, s. 160; Kendigelen, Hapis Hakkı, s. 126; Çeker, s. 165; Akdağ Güney, s. 49; Akbay, s. 97.

⁵²⁹ Çeker, s. 165.

⁵³⁰ Moroğlu, s. 267-268.

3.1.1.4. Şirket Alacaklılarının Bilgi Edinememe Sorunu

Anonim şirketlerde pay sahiplerinin ve yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma hakkı ayrıntılı olarak düzenlenmesine rağmen, şirket alacaklılarının bilgi alma hakkının bulunup bulunmadığı hususunda herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Ancak doktrinde TTK'nın 437. maddesinin genel lafzı uyarınca şirket alacaklılarının bilgi alma ve inceleme hakkı bulunmadığı kabul edilmektedir⁵³¹.

Bununla birlikte TTK'nın 395/2. maddesinde düzenlenen pay sahibi olmayan yönetim kurulu üyeleri ile yönetim kurulu üyelerinin pay sahibi olmayan TTK'nın 393. maddesinde sayılan yakınlarının şirkete nakit borçlanamayacağı, bu kişiler için şirketin kefalet, garanti ve teminat veremeyeceği, sorumluluk yüklenemeyeceği, bunların borçlarını devralamayacağı, aksi hâlde, şirkete borçlanılan tutar için şirket alacaklılarının bu kişileri, şirketin yükümlendirildiği tutarda şirket borçları için doğrudan takip edebileceği yönündeki düzenleme uyarınca, şirket alacaklılarının bilgi alma hakkına sahip olup olmadıklarının tespiti önem arz etmektedir. Zira şirket alacaklısının TTK'nın 395/2. maddesi uyarınca şirkete borçlananlar aleyhine doğrudan takip yapabilmesi için, şirkete borçlananların kimlik bilgilerinin ve toplam borç miktarının bilinmesi gerekmektedir. Söz konusu bilgilere ulaşamayan alacaklının, doğrudan takip yapabilme imkânı yoktur⁵³².

Doktrinde *Can*, İİK sistematığında kanun koyucu tarafından alacaklının, borçlunun kim olduğunu ve borç miktarını bildiğinden hareketle düzenlemeler yapıldığını, buna göre TTK'nın 395/2. maddesi uyarınca şirket alacaklısının pay sahibi olmayan yönetim kurulu üyeleri ile yönetim kurulu üyelerinin pay sahibi olmayan TTK'nın 393. maddesinde sayılan yakınlarına karşı doğrudan takip yetkisinin kullanılabilmesi için kimlerin şirkete borçlandığının ve borç miktarlarının bilinmesi gerektiğini savunmaktadır. Yazara göre sözü edilen gerekçelerle kanun koyucu tarafından 395/2. maddesi özelinde şirket alacaklılarına maddede belirtilen konularla sınırlı olmak üzere bilgi alma hakkı verilmiş

⁵³¹ Kaya, s. 127; Kaya, Özel Denetim, s. 63; Yurtbaşı, s. 103.

⁵³² Can, Ozan; "Şirkete Borçlanma Yasağının İhlâli, Şirket Alacaklılarına Anonim Şirketten Bilgi Alma Hakkı Bahşeder mi?", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, 2017, s. 479. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/387302> (erişim tarihi 09/06/2020).

olup çoğun içinde azın da bulunduğu kabul edilerek doğrudan takip yetkisi verilmesinin bilgi alma hakkını da evleviyetle kapsadığının ve şirketin bilgi vermekle yükümlü olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. *Can* aksi takdirde ise şirket alacaklısı doğrudan takip yetkisini kullanamayacağından şirkete karşı takip yapmak zorunda kalacağı, bu hususun da sermayenin korunması ilkesine aykırılık teşkil edeceği görüşündedir⁵³³. Madde gerekçesinde de fıkranın düzenlenmesinin, sermayenin (malvarlığının) korunması ilkesinin gereği olduğuna vurgu yapılmıştır⁵³⁴.

TTK'nın 395/2. maddesinde mevcut olan belirsizliğe benzer bir düzenleme de şirketler topluluğuna ilişkin hükümlerde mevcuttur. TTK'nın 202/1-c maddesi uyarınca alacaklıların, şirket iflas etmemiş olsa bile, şirketin zararının şirkete ödenmesi hususunda sorumluluk davası açabilecekleri öngörülmüştür. Alacaklıların bu hususta dava açabilmeleri ise şirketin zarara uğrayıp uğramadığı konusunda bilgi sahibi olabilmelerine bağlıdır. Bu konuda alacaklıların bilgi sahibi olmalarını sağlayacak araç ise TTK'nın 199/1-3. maddesinde düzenlenen bağlılık raporunun sonuç kısmının açıklanacağı yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu ile denetçi ve özel denetçi raporlarıdır. Zira bağlılık raporunun gizliliği ilkesi gereğince raporun tamamının açıklanması söz konusu olmayacak, yalnızca sonuç kısmındaki açıklama yıllık faaliyet raporunda yer alacaktır (TTK m. 199/3). Ancak TTK'nın yürürlüğe girmesinden önce 6335 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerle, kanunun 524. maddesinde öngörülen yıllık faaliyet raporunun Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilmesi ve şirketin internet sitesinde yayınlanması hükmü ile denetçi ve özel denetçi raporlarının şirketin internet sitesinde yayınlanmasına ilişkin TTK'nın 1524/1-j hükmü yürürlükten kaldırılmıştır. Bu nedenle, TTK'nın yürürlükteki hali ile bağlı şirket alacaklılarının TTK'nın 202/1-c maddesi kapsamında menfaatlerini korumak amacıyla sorumluluk davası açmaları için gerekli bilgilere ulaşmaları zor bir ihtimaldir⁵³⁵.

⁵³³ *Can*, Borçlanma Yasağının İhlâli, s. 483-484. Sorunun TTK'nın 395/2. maddesinde, TBK'nın 190. maddesi esas alınarak yapılacak değişikliklerle çözümlenebileceği yönündeki görüş için bkz. *Can*, Borçlanma Yasağının İhlâli, s. 486 vd.

⁵³⁴ TTK m. 395/2 gerekçesi.

⁵³⁵ Özdin, Funda; "Şirketler Topluluğu Hukukunda Bilgilendirme Amacına Yönelik Özel Düzenlemelerin Menfaatler Dengesinin Sağlanması Açısından Değerlendirilmesi", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 197, Ocak 2021, s. 345-346.

Kanaatimizce, şirket alacaklılarının TTK'nın 395/2. maddesinde düzenlenen doğrudan takip hakkından yararlanabilmeleri için, şirketin lehine borçlandığı kişilerin kimlik bilgileri ve borç tutarı ile sınırlı olarak şirket alacaklılarının bilgi alma hakkının bulunduğu kabulü, uygulamada alacaklıların menfaatine olabilecek nitelikte ise de TTK'nın 437. maddesinde bilgi alma ve inceleme hakkının yalnızca pay sahibi sıfatına sahip kişiler tarafından kullanılabilmesi açıkça belirtildiğinden, şirket alacaklılarının bu hakkın kapsamına dahil edilmeleri mümkün değildir. Ayrıca uygulamada karşılaşılması kolay olmamakla birlikte, esas sözleşme ile şirket alacaklılarına TTK'nın 395/2. maddesi uyarınca bilgi alma ve inceleme hakkının tanınması da TTK'nın 340. maddesine aykırılık teşkil edeceğinden geçersiz olacaktır.

Aynı hususlar TTK'nın şirketler topluluğunda bilgi alma hakkına ilişkin düzenlemeler yönünden de geçerlidir. Kanunun şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemelerinin temel amaçlarından biri, hakim şirket tarafından bağlı şirket üzerindeki gücün kullanılarak bağlı şirkete verilebilecek zararların giderilmesi veya bağlı şirketin uğradığı zarar nedeniyle menfaatleri zedelenebilecek olan pay sahibini veya şirket alacaklılarını korumaktır⁵³⁶. Bununla birlikte TTK'nın 200. maddesinde şirketler topluluğunda bilgi alma hakkı yalnızca hakim şirket pay sahiplerine tanınmıştır. Bağlı şirket pay sahiplerinin bilgi alma hakkı açısından da kanunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olduğu dikkate alındığında, alacaklıların hakim şirket işleri ve faaliyetleri hakkında, sorumluluk davasına esas teşkil edecek nitelikte olsa dahi, bilgi alma hakları bulunduğu kabul edilemez. Doktrinde, alacaklıların menfaatini zedeleyen bu eksikliğin, bağlılık raporunun tamamının gizli tutulması yerine, TTK'nın 437/3. maddesine uygun şekilde, şirket sırrı niteliğinde olan veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girmesine neden olabilecek bilgilerin rapordan çıkarılarak, bağlılık raporunun açıklanması suretiyle giderilebileceği savunulmuştur⁵³⁷.

⁵³⁶ Okutan Nilsson, s. 38.

⁵³⁷ Özdin, s. 346.

3.1.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Muhatabı

TTK'nın 437/2. maddesi uyarınca pay sahibi genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilir. Madde lafzında da belirtildiği üzere, pay sahibi bilgi alma talebini yönetim kurulu ve denetçilere yöneltecektir. Talebin cevaplandırılmasına yetkili olanlar da yine yönetim kurulu ve denetçilerdir. Genel kurulun ise bilgi alma talebinin kabulü veya reddi konusunda bir yetkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle pay sahiplerinin bilgi alma taleplerinin reddi konusunda genel kurulda oylama yapılmasını talep etme zorunlulukları söz konusu değildir⁵³⁸.

Bilgi alma talebi, genel olarak yönetim kurulu muhatap alınarak yöneltilmekte ise de bu hususta asıl yükümlülük şirket tüzel kişiliğine aittir. Zira şirketin temsil organı olan yönetim kurulunun bilgi alma hakkının kullanılmasına engel olması veya bilgi alma talebinin doğrudan reddedilmesi halinde, pay sahibi şirket tüzel kişiliğine karşı husumet yönelterek dava açabilecektir⁵³⁹. Pay sahipliği sıfatının, birleşme gibi bir durumda, başka bir şirket nezdinde devam etmesi halinde de bilgi verme yükümlülüğü bu şirkete hukuken devredilmiş sayılır⁵⁴⁰.

Yönetim kurulu ve denetçilerin hesap ve bilgi verme yükümlülükleri, yıllık faaliyet ve denetim raporlarının sunulması ile sona ermemektedir. Başka bir anlatımla raporların sunulması, yönetim kurulu ve denetçilerin genel kurulda pay sahiplerinin bilgi alma taleplerine cevap vermeyebileceği anlamına gelmemektedir. Zira pay sahiplerinin şirketin mali durumu ve işleyişi hakkında gerçeğe uygun şekilde bilgilendirilmeleri halinde, haklar bilinçli ve menfaatlere uygun olarak kullanılabilir⁵⁴¹.

Genellikle bilgi verme yükümlüsü ile bilgi alma talebinin muhatabı aynı olmakla beraber, her ikisinin farklı olması da ihtimal dahilindedir. Örneğin genel kurul toplantısını,

⁵³⁸ Yurtbaşı, s. 129-130 (dipnot132).

⁵³⁹ Karasu, s. 81; Çamoğlu, s. 146; Dolu, s. 110; Ünal, s. 202; Mineliler, s. 16; Ceylan, s. 80. Aynı yönde bkz. Kubis, AktG § 131, N. 19.

⁵⁴⁰ Kubis, AktG § 131, N. 19.

⁵⁴¹ Kaya, s. 163.

TTK'nın 419/1. maddesi uyarınca esas sözleşmede aksine herhangi bir düzenleme yoksa genel kurul tarafından seçilen, pay sahibi sıfatını taşıması şart olmayan bir başkanın yöneteceği düzenlenmiştir. Bu durumda bilgi alma talebinde bulunan pay sahibinin talebinin muhatabı toplantı başkanıdır. Zira toplantı düzeninin sağlanması ve gündeme ilişkin konuların tartışılması ve bilgi alma taleplerinin karşılanarak işleme konulması toplantı başkanının görev alanındadır. Bununla birlikte toplantı başkanı bilgi verme yükümlüsü olmayıp bu yükümlülük yönetim kuruluna ve denetçilere ait olmaya devam eder⁵⁴². Buna rağmen toplantı başkanının bilgi alma talebini cevaplaması halinde, TTK'nın 437/2. maddesi kapsamında bir bilgi verilmesi söz konusu değildir. Bu durumda verilen bilgi toplantı başkanının kişisel görüşü olarak kabul edilir ve şirket açısından bağlayıcı bir etkiye sahip değildir⁵⁴³.

Bilgi verme yükümlülerinin, pay sahibinin sorularının irdelenmesi ve amaçlarının belirlenmesi yönünde herhangi bir yetkileri bulunmamaktadır. Ayrıca pay sahibinin bilgi alma talebini gerekçelendirme zorunluluğu da bulunmamaktadır⁵⁴⁴. Bilgi verme yükümlüsü olan yönetim kurulu ve denetçiler yalnızca TTK'nın 437/3. maddesi kapsamında bir inceleme yapabilecek ve talep edilen bilginin şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaati niteliğinde olup olmadığını değerlendirecektir.

Pay sahibinin şirkete ait ticari defterleri ve yazışmaları inceleme talebinde bulunması halinde ise incelemeye izin vermeye yetkili şirket organları genel kurul ve yönetim kuruludur. İnceleme hakkının kullanılmasına izin verilmesinde de yapılacak değerlendirme, incelenecek şirket belgelerinin şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaati niteliğinde olup olmadığı ile sınırlı olacaktır.

⁵⁴² Kaya, s. 167; Akbay, s. 138.

⁵⁴³ Karasu, s. 81. Ünal ise toplantı başkanının yönetim kurulu tarafından genel kuruldan önce bilgi verme konusunda yetkilendirilmesi veya yetkilendirilmeksizin sorulan sorulara vereceği cevapların yönetim kurulunca onaylanması halinde, pay sahibinin TTK'nın 437. maddesi kapsamında bilgi alma hakkını kullandığının kabul edilmesi gerektiği görüşündedir (Ünal, s. 203).

⁵⁴⁴ Yurtbaşı, s. 70.

3.1.2.1. Yönetim Kurulu

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasında asıl yükümlü şirket organı yönetim kuruludur. Yönetim kurulunun bu yükümlülüğünü üçüncü kişilere devretmesi mümkün değildir. Yönetim kurulu yalnızca bilgi alma hakkının karşılanması görevini murahhas üyeye bırakabilir. Bu durumda bilgi alma talebinin muhatabı murahhas üye olmakla birlikte, bilgi verme yükümlüsü yönetim kurulu olarak kalmaktadır. Murahhas üyelerle en az bir yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplantısında hazır bulunmalarının şart olduğuna ilişkin TTK'nın 407/2. maddesi de bilgi alma ve inceleme hakkının muhatabı ve yükümlüsünün yönetim kurulu olduğunu göstermektedir⁵⁴⁵.

Anonim ortaklığın karar organı olan genel kurul ile birlikte diğer zorunlu organı olan yönetim kurulu, TTK'nın 365. maddesi uyarınca şirketin, yönetim ve temsil organıdır. Yönetim kurulu bir kurul-organ⁵⁴⁶ niteliğindedir. Tüzel kişilik kavramı gibi organ kavramı da soyut bir kavramdır. Başka bir anlatımla yönetim kurulu kişilerden oluşan bir organ olup yönetim kurulu üyeleri organı işlevsel hale getirir⁵⁴⁷. Bu nedenle bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin taleplerin değerlendirilmesine ilişkin yükümlülüğün organ olarak yönetim kurulunda mı yoksa üyelerde mi olduğu sorusu ortaya çıkmaktadır. Anonim ortaklık ile yönetim kurulu arasında bir organik bağ bulunmaktadır. Bu organik bağdan doğan yönetim kurulunun anonim ortaklığa karşı hesap verme yükümlülüğü, aralarındaki vekâlet akdi niteliğindeki hukuki ilişkiden kaynaklanmaktadır⁵⁴⁸. Ancak pay sahipleri ile ortaklık arasında bu tür bir hukuki ilişki bulunmadığından, borçlar hukuku kaynaklı bir bilgi verme yükümü söz konusu değildir. Yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğü organ işlevlerinden ileri gelmektedir. Bilgi verme yükümlülüğünün organ sıfatından kaynaklanması nedeniyle pay sahiplerinin bilgi alma talebinde muhatap

⁵⁴⁵ Kaya, s. 183-184.

⁵⁴⁶ Kurul organ niteliği nedeniyle yönetim kurulu, görevlerini kurul halinde yerine getirdiği gibi yönetime ilişkin kararlarını da kurul halinde almaktadır (Uysal, s. 323).

⁵⁴⁷ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 521, s. 329; Aytaç, s. 65.

⁵⁴⁸ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 543, s. 352; Teoman, Ömer; "Yürürlükteki Hukukumuz ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarına Katılmak Zorunda Olanlar", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 25, S. 4, Aralık 2009, s. 23. Anonim ortaklık ile yönetim kurulu üyesi sözleşmenin niteliğini serbestçe tayin edebilirler. Bu nedenle aradaki hukuki ilişkinin hizmet akdine dayanması da mümkündür (Uysal, s. 318).

yönetim kuruludur. Başka bir anlatımla yönetim kurulunu oluşturan üyeler, bireysel olarak bilgi verme yükümlüsü değildirler⁵⁴⁹. Pay sahibinin bilgi alma talebinin yönetim kurulu üyelerinden biri tarafından karşılanması halinde ise üye yönetim kurulu tarafından yetkilendirilmemiş olsa dahi, pay sahibinin bilgi alma talebine yanıt verilmiş olur ve bilginin ayrıca yönetim kurulu kararıyla verilmesi talep edilemez⁵⁵⁰. Ayrıca, talep edilen bilgi hakkında, yönetim kurulu üyesi sıfatı bulunmayan bir yöneticinin daha ayrıntılı ve doğru bilgi verebileceği kanaatine varılması halinde, bilgi alma talebi bu yönetici tarafından da cevaplanabilir⁵⁵¹.

Pay sahibinin bilgi alma hakkı ile TTK'nın 407/2. maddesi birbiriyle bağlantılı düzenlemelerdir. Zira kanun koyucu, mülga 6762 sayılı TTK'da düzenlenmemiş olan TTK'nın 407/2. maddesine ilişkin gerekçesinde; hükmün düzenlenme amacının pay sahiplerinin yönetim ve denetime ilişkin sorularının cevaplanmasını sağlamak olduğunu belirtmiş, ayrıca bilgi alma ve inceleme hakkının düzenlendiği TTK'nın 437. maddesine atıf yaparak her iki hüküm arasındaki yakın ilişkiye vurgu yapmıştır⁵⁵². Başka bir anlatımla TTK'nın 407/2. maddesi ile birlikte pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakkı uygulanabilir hale getirilmekte ve hakkın uygulanmasına bir güvence oluşturulmaktadır⁵⁵³. Ayrıca murahhas üyelerle en az bir yönetim kurulu üyesinin genel kurula katılma zorunluluğu hususunda, kanunda olağan ve olağanüstü genel kurullar arasında herhangi bir ayırım yapılmadığı da dikkate alınmalıdır⁵⁵⁴.

Murahhas üyelerle en az bir yönetim kurulu üyesinin genel kurula katılma hakkı, pay sahipliği sıfatına bağlı olmayan, yalnızca murahhas üye ya da yönetim kurulu üyesi olmalarından kaynaklanan bir hak niteliğindedir⁵⁵⁵. Madde lafzında, birden fazla murahhas üye bulunması halinde, bunlardan yalnızca birinin hazır bulunmasının yeterli olduğu yönünde bir düzenleme bulunmadığından, tüm murahhas üyelerin toplantıda hazır

⁵⁴⁹ Kaya, s. 163-164. Aynı yönde bkz. Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 8.

⁵⁵⁰ Kaya, s. 166.

⁵⁵¹ Dolu, s. 111 (dipnot 387).

⁵⁵² Aynı şekilde TTK'nın 437. maddesinin gerekçesinde de 407/2. maddeye atıf yapılmıştır.

⁵⁵³ Orbay Ortaç, Nurdan/Al Kılıç, Şengül, "Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin ve Murahhasların Genel Kurula Katılması", Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C. 4, S. 2, 2018, s. 214. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/594418> (erişim tarihi: 04/09/2020).

⁵⁵⁴ Teoman, s. 28-29.

⁵⁵⁵ Orbay Ortaç/Al Kılıç, s. 215.

bulunmaları zorunludur. Bu nedenle sadece belirli yetkilerin devredildiği murahhas üyelerin, genel kurul toplantı gündeminde kendi yetki alanları ile ilgili bir madde bulunmadığı gerekçesiyle toplantıya katılmama hakları bulunmamaktadır. Her ne kadar maddede murahhas üyelerin genel kurula katılma zorunluluğundan bahsedilmiş ise de hükmün amacının pay sahiplerinin bilgi alma haklarını kullanmalarına ilişkin muhatap bulmalarının kolaylaştırılması olduğundan şirket işlerine, şirketin yönetim ve temsiline katılan herkesin ve bu yönde murahhas müdürlerin de genel kurula katılma zorunluluğunun bulunduğu kabul edilmesi ve bu yönde hükme “murahhas müdürler” ibaresinin eklenmesi yerinde olacaktır⁵⁵⁶.

Genel kurul toplantısına katılacak yönetim kurulu üyesinin ne şekilde belirleneceğine ilişkin kanunda bir düzenleme mevcut değildir. Bu durumda bilgi alma talebine ilişkin sorularda yeterince bilgi sahibi olmayan bir üyenin genel kurulda hazır edilmesi halinde pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı, kanundaki düzenleme amacına uygun bir şekilde yerine getirilmemiş olacaktır. Doktrinde, böyle bir durumun meydana gelmesinin engellenebilmesi için, mehz Alman hukukundaki düzenlemeye benzer şekilde, mevcut yönetim kurulu üyelerinin tamamının (geçerli bir mazeretleri bulunmadığı takdirde) genel kurul toplantılarında hazır bulunması şartının uygulanması gerektiği savunulmuştur⁵⁵⁷. Bununla birlikte yönetim kurulu üyelerinin özen, bağlılık ve şirket işlerini gözetme yükümlülüğünün bulunması (TTK m. 369), üyelerin tamamının genel kurulda hazır olmaları gerekliliğine işaret eden bir başka düzenlemedir.

Genel kurulda üyelerin hazır bulunmasına ilişkin TTK'nın 407/2. maddesinin düzenleme amacı, pay sahiplerinin bilgi alma haklarını güçlendirmek olduğundan, bu hakkın gereği gibi ve amaca uygun kullanılabilmesi için bilginin bizzat muhatabından alınması gerekmektedir. Bu suretle, kanunda engel bir düzenleme bulunmamasına rağmen, murahhas üyelerle, en az bir yönetim kurulu üyesinin, yapılan genel kurul

⁵⁵⁶ Teoman, s. 27-28; Orbay Ortaç/Al Kılıç, s. 217-218. TTK'nın 437. maddesinin gerekçesindeki bilgi alma hakkının gündem ile sınırlı olmadığına ilişkin açıklamalar da bu hususu destekler niteliktedir. Zira pay sahibi gündem dışı konularda da genel kurulda bilgi alma talebinde bulunabilir.

⁵⁵⁷ Teoman, s. 31; Orbay Ortaç/Al Kılıç, s. 219; Ünal, s. 204.

toplantılarına, temsilci aracılığıyla katılmalarının veya birbirlerini bu toplantıda temsil edebilmelerinin kabulü mümkün değildir⁵⁵⁸.

Murahhas üyelerle, en az bir yönetim kurulu üyesinin, yapılan genel kurul toplantılarına katılmaması halinde genel kurul kararları açısından uygulanacak yaptırıma ilişkin bir düzenleme kanunda bulunmamaktadır. Doktrinde bazı yazarlara göre bu durumda, pay sahibinin bilgiyi elde edememesi nedeniyle haklarını layıkıyla kullanamaması söz konusu ise genel kurul kararının iptali yoluna gidilebilir⁵⁵⁹. Zira TTK'nın 407/2. maddesine aykırılık halinde butlana ilişkin TTK m. 447/1-b'deki gibi sınırlandırma ve ortadan kaldırma söz konusu değildir. Ayrıca toplantıya katılmayan pay sahibinin 407/2. maddeye aykırılık nedeniyle iptal davası açma hakkının bulunmadığı kabul edilmelidir⁵⁶⁰.

Doktrinde konu hakkında farklı değerlendirmeler de mevcuttur. *Pulaşlı*'ya göre, hükme aykırılık halinde pay sahibinin bilgi alma hakkının doğrudan ihlalinin söz konusu olması ve bu durumun mutlak bir iptal nedeni oluşturması nedeniyle, itiraz eden pay sahibinin oylarının, genel kurul kararlarının alınmasında etkili olup olmadığına da bir önemi bulunmamaktadır⁵⁶¹.

Moroğlu, TTK'nın 407/2. maddesinde düzenlenen zorunluluk açısından herhangi bir yaptırım öngörülmemesinin doğru olmadığı, madde gerekçesinde aykırılığın genel kurul kararlarının geçerliliğini etkilemeyeceği belirtildiğinden, genel kurul kararlarının iptalinden söz edilemeyeceği; ancak zorunluluğa uyulmaması pay sahiplerinin zararına neden olmuş

⁵⁵⁸ Orbay Ortaç/Al Kılıç, s. 220-221; Turanlı, s. 119.

⁵⁵⁹ Teoman, s. 33; Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 70 (dipnot 162); Pulaşlı, Şerh, C.I, § 34, N. 164, s. 918; Orbay Ortaç/Al Kılıç, s. 230; Kendigelen, Abuzer/Çonkar, M. Halil; "Genel Kurula İlişkin Uygulamada Karşılaşılan İki Güncel Sorun", Prof. Dr. Sabih Arkan'a Armağan, 2019, s. 686.

⁵⁶⁰ Orbay Ortaç/Al Kılıç, s. 230.

⁵⁶¹ Pulaşlı, Şerh, C.I, § 34, N. 164., s. 918. *Kendigelen/Çonkar*'a göre ise TTK'nın 407/2. maddesine aykırılığın, pay sahibinin bilgi alma hakkına dayandırılarak mutlak veya bağlantılı bir iptal nedeni olarak kabul edilmesine ihtiyaç bulunmamaktadır. Çünkü bilgi alma hakkının ihlali durumunda, yalnızca hakkın ihlali gerekçesi ile genel kurul kararlarının iptalinin talep edilmesi mümkündür (Kendigelen/Çonkar, s. 685-686).

ise yönetim kurulu üyeleri, murahhas üyeler ve denetçilere karşı tazminat davası açılmasının mümkün olduğu görüşündedir⁵⁶².

Üçışık/Çelik, TTK'nın 407/2. maddesine aykırılık halinde genel kurul toplantısının geçersiz sayılması gerektiğini savunmaktadır⁵⁶³.

Madde gerekçesinde ise murahhas üyeler ile en az bir yönetim kurulu üyesi ve denetçinin genel kurula katılmalarının hem hak hem de yükümlülük olduğu; ancak bu yükümlülüğe aykırılığın genel kurul kararlarının geçerliliğini etkilemeyeceği ifade edilmiştir⁵⁶⁴.

Kanaatimizce TTK'nın 407/2. maddesine aykırılık halinde genel kurul kararının iptali söz konusu olmalıdır. Çünkü madde gerekçesinde de belirtildiği üzere murahhas üyelerle en az bir yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplantısında hazır bulunmaları yükümlülüğünün amacı pay sahiplerinin bilgi alma taleplerinin TTK'nın 437. maddesi anlamında karşılanmasıdır. Pay sahibinin özenli ve gerçeğe uygun bir şekilde bilgilendirilmemesi halinde pay sahipliğinden doğan haklar menfaate uygun kullanılamayacağından ilgili genel kurul kararı iptale tabi olacaktır.

Pay sahiplerinin bilgi alma haklarını layıkıyla kullanmaları amacıyla düzenlenen TTK'nın 407/2. maddesinde açık bir düzenleme bulunmamasına rağmen, çağrısız genel kurul toplantıları hususunda maddede sayılan kişiler haberdar edilmemişse, artık bu kişilerin genel kurul toplantısında hazır bulunmamalarından dolayı sorumluluklarına gidilemeyeceğinin ya da pay sahiplerinin, bilgi alma ve inceleme hakkını kullanamadıkları gerekçesi ile genel kurul kararlarına karşı iptal davası açamayacaklarının kabulü gerekmektedir⁵⁶⁵.

Yönetim kurulu tarafından şirket yönetiminin, kısmen veya tamamen bir veya birkaç yönetim kurulu üyesine veya üçüncü kişiye devredilmesi halinde de (TTK m. 367),

⁵⁶² Moroğlu, s. 126.

⁵⁶³ Üçışık/Çelik, s. 270.

⁵⁶⁴ TTK m. 407/2 gerekçesi.

⁵⁶⁵ Orbay Ortaç/Al Kılıç, s. 223.

yönetim yetkisinin devredildiği kişi veya kişilerin kurulda bulunmaması nedenine dayanılarak pay sahibinin genel kuruldaki bilgi alma talebinin reddedilmesi mümkün değildir. Çünkü yönetimin devredildiği kişilerin yönetim kurulunu bilgilendirme yükümlülüğü bulunduğundan, yönetim kurulu da pay sahibinin genel kuruldaki bilgi alma talebini cevaplamak zorundadır⁵⁶⁶.

Bilgi verme görevi yönetim kuruluna kanunla verilmiş olup bu hususta esas sözleşmede ayrıca bir düzenleme yapılmasına veya genel kurulda karar alınmasına gerek yoktur. TTK'da da yönetim kuruluna ve denetçilere verilmiş olan görevin esas sözleşme ile başka bir organ veya kişiye yüklenmesi hususunda bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Yine şirket işleyişi konusunda en ayrıntılı bilgiye yönetim kurulu sahip olduğundan, hakkın düzenleme amacı da gözetilerek, genel kurul bilgi vermekle yükümlü tutulamaz⁵⁶⁷.

Yönetim kurulu, şirket işleri hakkında en fazla bilgiye sahip olan organ olmakla birlikte, pay sahibi ile şirket arasındaki menfaat dengesinin sağlanması konusunda tarafsız bir konumda değildir⁵⁶⁸. Yönetim kurulu üyelerinin TTK'nın 369. maddesi uyarınca şirketi yönetirken özenli ve basiretli bir yönetici gibi davranma yükümlülükleri bulunmaktadır. Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmasının engellenmesi, zorlaştırılması, ilgisiz veya yetersiz cevaplarla geçiştirilmesi halinde pay sahibinin zararı doğabileceği gibi şirketin de zarara uğraması ihtimali bulunmaktadır. Bu durumda yönetim kurulu üyelerinin TTK'nın 553. maddesi uyarınca tazminat yükümlülüğü doğmaktadır. Bu yükümlülüğün hukuki dayanağı ise bilgi alma hakkının ihlaline neden olan yöneticilerin, özen yükümlülüğüne uymamalarıdır. Yine yönetim kurulu üyelerinin bilgi vermektan kaçınabilecekleri hallerde bu bilgileri pay sahibine vermeleri durumunda da tazminat yükümlülüğü doğabilir⁵⁶⁹. Burada pay sahibinin doğrudan zararının tazmini söz konusu

⁵⁶⁶ Ulusoy/Ulusoy, s. 56-57.

⁵⁶⁷ Can, s. 62.

⁵⁶⁸ Marolda Martinez, s. 140.

⁵⁶⁹ Atakan, Murat Can; "Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkının İhlalinden Dolayı Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu", Terazi Hukuk Dergisi, C. 14, S. 151, Mart 2019, s. 83.

olacaktır⁵⁷⁰. Alman hukukunda ise bilgi alma hakkının ihlal edilmesi halinde yöneticilerin cezai sorumluluğu da ayrıca düzenlenmiştir (AlmPOK § 400)⁵⁷¹.

Yönetim kurulu, gündemdeki konularla ilgili pay sahipleri tarafından talep edilebilecek her türlü bilgiyi yanıtlamak için hazırlıklı olmalıdır. Bu nedenle pay sahibinin hızlı bir şekilde bilgilendirilmesi için genel kurulda uzman personel de görevlendirilmelidir. Bu sayede pay sahibinin kısa sürede ve doğru bir şekilde bilgilendirilmesi mümkün olacaktır⁵⁷².

Yönetim kurulunun, genel nitelikteki sorular dışında bilançoya ilişkin hususlarda da cevap verme yükümlülüğü mevcuttur⁵⁷³. Yönetim kurulunun genel kurulda sözlü olarak verdiği bir cevabı daha sonra yazılı hale getirmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır⁵⁷⁴. Bilgi alma talebine yazılı şekilde cevap verilmesi, gereken durumlarda ve verilecek bilginin kalitesinin yükseltilmesi amacıyla mümkün olabilir⁵⁷⁵. Ancak bilgi alma hakkının amacı doğrultusunda, pay sahibine yazılı olarak bilgi verilen konularda, diğer pay sahiplerinin de bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır. Aksi takdirde eşit işlem ilkesi ayrılık oluşacağından, diğer pay sahiplerinin TTK'nın 437/2. maddesinin 4 ve 5. cümleleri uyarınca bilgi alma talebinde bulunma hakkı doğacaktır.

Yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğü, kendisinden önceki döneme ilişkin şirket işlerini de kapsamaktadır. Bu nedenle pay sahiplerinin bilgi alma hakkına ilişkin taleplerinin, eski ve yeni dönem farkı olmaksızın, talep tarihinde görevli yönetim kurulu tarafından cevaplandırılması zorunluluğu bulunmaktadır⁵⁷⁶. Bununla bağlantılı olarak, TTK'da yönetim kurulu üyelikleri sona eren üyelerin genel kurula katılmalarına ilişkin bir düzenleme bulunmamakta ise de özellikle üyelik dönemindeki işlemlere dair pay sahiplerinin bilgi alma taleplerini karşılamak üzere, istisnai olarak genel kurul toplantısına katılma yükümlülüklerinin bulunduğu kabulü olumlu olacaktır. Yine

⁵⁷⁰ Özcanlı, s. 217.

⁵⁷¹ Poelzig, AktG § 131, N. 279; Atakan, s. 90.

⁵⁷² Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 10; Kubis, AktG § 131, N. 92-93.

⁵⁷³ Akdağ Güney, s. 50.

⁵⁷⁴ Çelebi, s. 530-531; Keskin, s. 44.

⁵⁷⁵ Dolu, s. 191.

⁵⁷⁶ Karasu, s. 82; Dolu, s. 116-117; Kubis, AktG § 131, N. 20.

yönetim kurulu üyeliğinin herhangi bir nedenle boşalması halinde, yönetim kurulu tarafından geçici olarak seçilen; ancak yapılan ilk genel kurul toplantısında, genel kurul tarafından yönetim kurulu üyeliği onaylanmayan ve bu nedenle görevi sona eren kişilerin de geçici seçildikleri tarih ile genel kurul toplantısının yapıldığı tarih arasında yapılan işlemlerle sınırlı olmak üzere, gerektiğinde genel kurul toplantılarına katılmakla yükümlü tutulmaları, bilgi alma hakkının etkin olarak kullanılmasına olumlu yönde katkı sağlayacaktır⁵⁷⁷.

3.1.2.2. Genel Kurul

TTK'nın 437/2. maddesinde bilgi verme yükümlülerinin yönetim kurulu ve denetçiler olduğu düzenlenmiştir. Genel kurulun ise bilgi alma talebinin cevaplanması veya değerlendirilmesi hususunda herhangi bir görevi bulunmamaktadır. Bununla birlikte bilgi alma hakkının kullanılmasında belli bir oranda genel kurulun etkinliğinden de söz edilebilir. Zira pay sahibi tarafından sorulan sorulara cevap verilmemesi veya verilen cevapların yetersiz olması halinde, genel kurulun bu hususta üst organ sıfatıyla zorlayıcı karar alması da mümkündür. Ancak belirtmelidir ki genel kurul tarafından bilgi alma hakkının kullanılmasında da sınırsız bir yetki bulunmamakta, şirket sırları ve korunması gereken şirket menfaatleri hakkın kapsamını belirlemektedir⁵⁷⁸. Ayrıca genel kurulun pay sahibinin bilgi alma hakkına ek olarak veya onun yerine geçerek bilgi alma hakkı bulunmamaktadır⁵⁷⁹.

Kanunda genel kurul için bilgi alma talebinin karşılanmasına ilişkin herhangi bir yükümlülük öngörülmemesine rağmen, şirketin ticari defterleriyle yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenmesi talebine izin verilmesi yetkisi, yönetim kurulu ile birlikte genel kurula da tanınmıştır. Ancak genel kurulun pay sahibinin inceleme talebine ilişkin karar verme hakkı, bilgi alma talebine ilişkin soruların yönetim kurulu tarafından genel kurulda cevaplanması halinde söz konusu olacaktır. Başka bir

⁵⁷⁷ Orbay Ortaç/Al Kılıç, s. 220.

⁵⁷⁸ Aytaç, s. 74; Ocak, s. 730.

⁵⁷⁹ Kubis, AktG § 131, N. 18.

anlatımla, bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılması ve yönetim kurulu tarafından da talep edilen bilginin pay sahibine verilmesinden sonra genel kurul inceleme hakkının kullanılmasına açık izin verebilecektir⁵⁸⁰.

İnceleme hakkının kullanılması genel kurulun açık izni ve yönetim kurulu kararıyla mümkündür. Yönetim kurulu ve genel kurulun inceleme talebine ilişkin kararında sınırsız bir takdir yetkisi söz konusu değildir. Bu konudaki takdir yetkisinin sınırları MK'nın 2. maddesi ve eşit işlem ilkesi ile şirket sırları ve korunması gereken ortaklık menfaatleri esas alınarak belirlenmelidir⁵⁸¹. Örneğin, TTK'nın 437/4. maddesi uyarınca incelemenin bir uzman aracılığıyla da yapılabileceğine imkân tanınmış olup söz konusu uzmanın yalnızca yönetim kurulunun belirleyeceği veya kabul edeceği kişilerden olabileceği yönündeki yönetim kurulu kararları, vazgeçilmez nitelikteki inceleme hakkını kısıtlayan ve zayıflatan bir karar olacağından batıl sayılmalıdır⁵⁸².

3.1.2.3. Denetçiler

Anonim ortaklıkların denetiminde, 6102 sayılı TTK ile birlikte bağımsız denetim usulü benimsenmiştir. Pay sahipleri, anonim ortaklığın finansal raporlarının denetimi sonrasında, denetçi tarafından düzenlenecek rapordaki tespitlere göre hareket ederek işlem yaparlar⁵⁸³. Bu nedenle pay sahibinin bilgi alma talebinin karşılanmasında diğer yükümlü, şirketin bağımsız denetimi ile görevlendirilen denetçilerdir.

Anonim ortaklık tarafından seçilen denetçiler, şirket yapısı içinde bir organ sıfatına haiz olmamalarının dışında, şirketin bir parçası olarak da kabul edilemezler. Bu husus bağımsız denetimin “bağımsız” olma niteliğine işaret etmektedir. Denetçiler, anonim ortaklığa karşı üçüncü kişi konumundadır⁵⁸⁴. Denetçilerin “bağımsız” olması ve şirket

⁵⁸⁰ Ulusoy/Ulusoy, s. 61.

⁵⁸¹ Ocak, s. 735-736; Bahar Sayın, s. 121.

⁵⁸² Bahar Sayın, s. 182.

⁵⁸³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 630a, s. 455.

⁵⁸⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 636, s. 457.

dışından denetimi gerçekleştirmeleri kanunda açıkça düzenlenmesine rağmen, bilgi verme yükümlülüğünden de muaf olduklarına dair bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Daha önce belirttiğimiz üzere, anonim ortaklıklarda asıl bilgi verme yükümlüsü şirket tüzel kişiliği olmakla birlikte, bilgi vermekle yükümlü asıl şirket organı ise yönetim kuruludur. Çünkü pay sahiplerinin bilgi alma taleplerinin, denetçilere oranla yönetim kurulu üyeleri tarafından daha yeterli bir şekilde karşılanması mümkün olup şirket menfaatlerinin zarar görüp görmeyeceğinin değerlendirmesi de yönetim kurulunca daha doğru bir şekilde yapılabilecektir⁵⁸⁵. Ancak pay sahibinin bilgi alma talebinin muhatabı yalnızca yönetim kurulu değildir. TTK'nın 397/4. maddesi uyarınca denetime tabi olan şirketlerde yetkilendirilen denetçiler de bilgi alma hakkının muhatabı ve yükümlüsüdür⁵⁸⁶.

Denetçilerin bilgi verme yükümlülükleri TTK'nın 437/2. maddesi ve denetleme sözleşmesinden kaynaklanmaktadır. Her ne kadar denetleme sözleşmesi ortaklık ile denetçi arasında düzenlense de bu sözleşme aynı zamanda kamusal niteliktedir ve üçüncü kişileri koruma fonksiyonuna sahiptir⁵⁸⁷.

Şirket TTK'nın 397/4. maddesi kapsamında zorunlu olarak bağımsız denetime tabi olmamasına rağmen, şirkette ihtiyari olarak bağımsız denetim yapılmış ise pay sahibinin yapılan denetime ilişkin bilgi alma ve inceleme hakkının bulunduğu ve bu hususlarda denetçilere soru sorabilme hakkının mevcut olduğu kabul edilmelidir. Zira denetçilerin bilgi verme yükümlülükleri bağımsız denetim sözleşmesinden doğmaktadır⁵⁸⁸.

Anonim şirket denetiminin, 6102 sayılı TTK ile bağımsız denetçiler aracılığıyla yapılması öngörülmüştür. Bu nedenle denetçilerin, mülga 6762 sayılı TTK'nın aksine, şirket organı sıfatı bulunmamaktadır⁵⁸⁹. Ancak denetçinin, 6102 sayılı TTK'da organ

⁵⁸⁵ Aytaç, s. 73-74.

⁵⁸⁶ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-72, s. 377.

⁵⁸⁷ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-74, s. 379.

⁵⁸⁸ Durgut/Kaplan, s. 134.

⁵⁸⁹ Köksal, Aytaç; "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın 397 ilâ 406 Maddeleri Arasında Düzenlenen Denetçinin Anonim Ortaklığın Bir Organı Olup Olmadığı Sorunu", Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. I, Turhan Kitabevi, Ankara 2010, s. 1406; Pulaşlı, Şerh, C.I, § 32, N. 3, s. 803-804.

olarak düzenlenmemiş olması, bilgi vermekle yükümlü olmadığı anlamına gelmemektedir. Zira TTK'nın 407/2. maddesinde denetçinin genel kurulda hazır bulunması zorunluluğu açıkça öngörülmüştür. Bununla birlikte denetçilerin bilgi verme yükümlülükleri yönetim kuruluna oranla daha dar kapsamlı olup pay sahipleri denetçilerden yalnızca denetimin yapılma şekli ve sonuçlarına ilişkin hususlarda bilgi alma talebinde bulunabilirler (TTK m. 437/2)⁵⁹⁰. Başka bir anlatımla şirket işleri hakkındaki bilgi alma taleplerinin denetçiler tarafından cevaplanması söz konusu değildir⁵⁹¹.

Bağımsız denetime tabi olan şirketlerde, denetçilerin de genel kurula katılma zorunluluklarının bulunduğu düzenlemesine ilişkin TTK'nın 407/2. maddesinin 3. cümlesinde “denetçi” tekil olarak belirtilmiş olmasına rağmen, son cümlede “denetçiler” şeklinde çoğul bir ifade kullanılması belirsizlik olarak düşünülebilir. Ancak TTK'nın 400. maddesi uyarınca anonim ortaklıklarda bir veya birden fazla denetçi görevlendirilmesinin mümkün olması ve yönetim kurulu üyeleri için öngörülen “en az bir” ifadesinin denetçiler için öngörülmemiş olması nedenleriyle, şirket denetiminde görev alan tüm denetçilerin genel kurulda hazır olmaları gerekmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki denetçi bağımsız denetim kurulu ise genel kurulda bu tüzel kişinin sorumlularının hazır olmaları veya kurulda temsil edilmeleri gerektiğinin maddede öngörülmesi hukuken daha yerinde olabilirdi⁵⁹².

Murahhas üyelerin tamamı ile en az bir yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplantısında hazır bulunmalarının şart olduğu öngörülen TTK'nın 407/2. maddesinde, denetçiler yönünden yalnızca “hazır bulunur” ifadesi kullanılmıştır. Ancak TTK'nın 437/2. maddesi uyarınca pay sahipleri denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçlarına ilişkin hususlarda bilgi alma talep edebileceklerinden, bu husustaki bilgi alma talebinin cevaplanmaması halinde genel kurul kararlarının iptali söz konusu olabilecektir.

⁵⁹⁰ Akdağ Güney, s. 50.

⁵⁹¹ Ünal, s. 208.

⁵⁹² Teoman, s. 31.

Dolayısıyla bağımsız denetime tabi anonim şirketlerde oy birliğiyle dahi genel kurulda denetçi bulundurma yükümlülüğünün ortadan kaldırılması mümkün değildir⁵⁹³.

Kanunda, denetçilerin genel kurul toplantılarına katılma zorunlulukları bakımından olağan ve olağanüstü genel kurullar arasında bir ayrım yapılmamıştır. Bu nedenle olağanüstü genel kurulda da denetçinin katılma ve denetimle sınırlı olarak talep edilen bilgi alma taleplerini cevaplandırma yükümlülüğü bulunmaktadır⁵⁹⁴.

Denetçilerin TTK'nın 399. maddesi uyarınca her faaliyet dönemi ve herhâlde görevini yerine getireceği faaliyet dönemi bitmeden seçilmesi şartı bulunmaktadır. Bu nedenle denetçilerden yalnızca denetim yaptığı faaliyet dönemine ilişkin bilgi talep edilmelidir. Daha eski dönem faaliyetlerine dair soru sorulamamalıdır. Bunun nedeni denetçinin bilgi verme yükümlülüğünün sözleşmeden kaynaklanmasıdır⁵⁹⁵. Şirket ile denetçi arasında düzenlenen sözleşme süresinin faaliyet döneminden sonrasını da kapsayacak şekilde öngörülmesi halinde de faaliyet döneminin sona ermesinden sonraki süreç hakkında denetçinin bilgi verme yükümlülüğünün bulunmadığı kanaatindeyiz. Çünkü denetçinin faaliyet dönemini aşacak süre ile görevlendirilmesi veya sözleşmenin kendiliğinden uzamasına ilişkin düzenlemeler geçersiz olup bu kuralın herhangi bir istisnası da bulunmamaktadır⁵⁹⁶.

Yönetim kurulunda olduğu gibi denetçinin bilgi verme yükümlülüğünün de genel kurul dışında mevcut olup olmadığına ilişkin TTK'da açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Doktrinde *Dolu*, denetçinin genel kurul dışında bilgi verme yükümlülüğünün bulunmadığı; çünkü TTK'nın 437/2. maddesi uyarınca denetçinin yalnızca genel kurulda, denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi vermekle görevli olduğu görüşündedir⁵⁹⁷.

⁵⁹³ Pulaşlı, Şerh, C.I, § 34, N. 170, s. 919.

⁵⁹⁴ Akbay, s. 164-165.

⁵⁹⁵ Durgut/Kaplan, s.135-136.

⁵⁹⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 638c, s. 460.

⁵⁹⁷ Dolu, s. 120.

Aytaç'a göre, pay sahipleri denetçilerden genel kurul dışında da yazılı şekilde bilgi alma talebinde bulunabilirler. Bununla birlikte genel kurul dışında bilgi alma hakkı, sunulan bilanço ve faaliyet raporlarında yapılan incelemelere dayalı olarak, bu belgelerden anlaşılacak hususlarla sınırlı olacaktır⁵⁹⁸.

Kanaatimizce, denetçinin bilgi verme yükümlülüğü, denetimin yapılma şekli ve sonuçları ile sınırlı olmakla birlikte, pay sahiplerinin genel kurul dışında da denetçilerden bilgi alma talebinde bulunabileceklerinin kabulü, bilgi alma ve inceleme hakkının niteliği ve düzenlenme amacına daha uygun olacaktır. Çünkü bilgi alma hakkının yalnızca genel kurulda kullanılabilecek bir pay sahipliği hakkı olarak sınırlandırılması, genel kurul toplantılarının düzensiz bir şekilde veya hiç yapılmaması hallerinde pay sahibi ile ortaklık arasındaki menfaat dengesinin sağlanması amacına ulaşılmasını engelleyecektir. Pay sahibinin bilgi alma hakkına her an ihtiyaç duyması nedeniyle, denetçilerden genel kurul dışında da denetimin yapılma şekli ve sonuçları ile sınırlı olarak, bilgi alma talebinde bulunulabileceği kabul edilmelidir.

Denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi vermekle yükümlü olan denetçiler için sır saklama yükümlülüğü öngören TTK'nın 404. maddesi, pay sahibinin bilgi alma hakkını sınırlayan bir düzenleme değildir. Zira ilgili madde münferit pay sahipleri ve üçüncü kişilere karşı sır saklama yükümlülüğünü öngörmektedir. Bilgi alma hakkını düzenleyen TTK'nın 437. maddesi ise denetçilerin sır saklama yükümlülüğünün istisnasını oluşturmaktadır. Başka bir anlatımla denetçiler genel kurulda, denetleme kapsamındaki konularda şirket menfaatlerine zarar vermemek şartıyla pay sahiplerinin bilgi alma taleplerini karşılamakla yükümlüdür⁵⁹⁹. Ayrıca soru sorma suretiyle bilgi alınmaksızın ibra ve denetleme mümkün olmayacağından denetçilerin sır saklama yükümlülüğü nedeniyle pay sahiplerinin bilgi alma taleplerini reddetmeleri kabul edilemez⁶⁰⁰.

⁵⁹⁸ *Aytaç*, Sır Saklama Yükümlülüğü, s. 199.

⁵⁹⁹ *Kaya*, s. 203.

⁶⁰⁰ *Aytaç*, Sır Saklama Yükümlülüğü, s. 201-202.

Talep edilen bilginin açıklanmamasında ortaklığın haklı bir menfaatinin bulunması ve çoğunluğun dürüstlük kuralına uygun davranması halinde, pay sahibinin bilgi alma hakkı ve dolayısıyla denetçilerin bilgi verme yükümlülükleri ortadan kalkacaktır⁶⁰¹.

3.1.2.4. Tasfiye Memurları

Tasfiye, anonim ortaklığın malvarlığının paraya çevrilmesi, alacaklarının tahsili, borçlarının ödenmesi ve bakiye bir bedel kalması halinde bu bedelin tasfiye payı hükümleri doğrultusunda pay sahiplerine dağıtılması ile ortaklık kaydının ticaret sicilinden silinmesi işlemlerinin tümünü kapsamaktadır. Başka bir anlatımla tasfiye işlemleri anonim ortaklığın tüzel kişiliği sicilden terkin edilinceye kadar devam eden bir süreçtir (TTK m. 533).

Fesih veya infisah hallerinde yine ortaklık hak ve fiil ehliyetine sahiptir. Bu durumda anonim ortaklığın sona ermesi söz konusu olmayıp tüzel kişilik tasfiye aşamasına geçmektedir. Tasfiye halinde olan anonim ortaklık organlarının varlığı devam etmekle birlikte hak ehliyetinde bir kısıtlama meydana gelmektedir. Zira tasfiye aşamasında ortaklığın kâr paylaşma amacı, tasfiye amacına dönüşür. Organların görev ve yetkileri de bu amaç doğrultusunda tasfiyenin yapılması için zorunlu olan; ancak nitelikleri gereği tasfiye memurları tarafından yapılamayacak işlere özgülenir (TTK m. 535/1). Tasfiye aşamasında genel kurulun yetkilerinin daralması ve bazı yetkilerinin tasfiye organlarına geçmesi nedeniyle pay sahibinin haklarında da özellikle oy hakkında, daralmalar meydana gelebilir⁶⁰².

Tasfiye işlemleri, TTK'nın 536. maddesi uyarınca atanacak tasfiye memurları tarafından yürütülür. Esas sözleşme veya genel kurul kararıyla ayrıca tasfiye memuru atanmadığı takdirde tasfiye, yönetim kurulu tarafından yapılır. Bu durumda yönetim kurulu yönetim ve temsil yetkisini yerine getirmeye devam eder. Bu görev ve yetkilere tasfiye işlemleri de eklenir. Yönetim kurulu tarafından tasfiye işlerinin yürütülmesi halinde gerçek

⁶⁰¹ Aytaç, Sır Saklama Yükümlülüğü, s. 204.

⁶⁰² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1568, s. 349.

anlamda tasfiye memurunun varlığından söz edilemez. Kanunda yönetim kurulu tarafından tasfiye işlerinin yürütüleceği öngörülmüş, yönetim kurulu üyelerinin tasfiye memuru sıfatı kazandıklarına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir⁶⁰³. *Tekinalp*'e göre, organ niteliği fonksiyonel açıdan yapılan değerlendirmelere göre belirlendiğinden, ortaklık adına karar alıp uygulamakta olan ve temsil yetkisine dayanarak kararları üçüncü kişi çevresinde yürüten tasfiye memurlarının organ olarak kabul edilmeleri gerekmektedir. Bunun yanında anonim ortaklık ile tasfiye memurları arasındaki ilişki vekâlet akdi kapsamındadır⁶⁰⁴.

Tasfiye süresince tüzel kişiliğin devam etmesi, anonim şirketin hak ve yükümlüklerinin de bu sürede devam edeceği anlamına gelmektedir. Bu durumda pay sahibinin şirkete karşı hak ve yükümlülükleri de aynı şekilde devam etmektedir⁶⁰⁵. Bu nedenle tasfiye aşamasında pay sahibi, tasfiye görevini yürüten yönetim kurulu ve ayrıca atanmış tasfiye memurlarına yönelik bilgi alma ve inceleme talebinde bulunabilir.

TTK'nın 535/1. maddesi uyarınca şirket tasfiye hâline girince, organların görev ve yetkileri, tasfiyenin yapılabilmesi için zorunlu olan; ancak nitelikleri gereği tasfiye memurlarınca yapılamayan işlemlere özgüleneceği düzenlendiğinden, tasfiye süresince pay sahibinin bilgi alma hakkı tasfiye memurları tarafından yerine getirilir⁶⁰⁶. *Kaya*'ya göre, tasfiye aşamasında pay sahibinin bilgi alma talebi ile birlikte, şirkete ve tasfiyeye ilişkin düzenlenen defter ve belgeleri inceleme hakkı da bulunmaktadır. Bu aşamada yetkileri devam eden genel kurulun da bu yönde bir karar alması mümkündür⁶⁰⁷.

Şirketin iflası halinde ise tasfiye, iflas idaresi tarafından İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre yapılır. Şirket organları temsil yetkilerini; ancak şirketin iflas idaresi tarafından temsil edilmediği hususlar için korurlar (TTK m. 534). İİK'nın 184. maddesi uyarınca iflasın açılması ile birlikte şirketin tasfiyeye gireceği, şirketin hak ve yetkilerinin ise iflas

⁶⁰³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1572a, s. 353.

⁶⁰⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1575, s. 358.

⁶⁰⁵ Kaya, s. 186-187.

⁶⁰⁶ Can, s. 67.

⁶⁰⁷ Kaya, s. 188.

idaresine geçeceği düzenlenmiştir. Bu nedenle iflasın açılmasıyla birlikte müflis şirketin tüm malları, hak ve alacaklarının idaresi de iflas idaresine geçeceğinden, bilgi verme yükümlüsü iflas idaresi olacaktır. Zira iflasın açılmasıyla birlikte şirket defterleri ve yazışmalarına ilişkin tüm kaynaklar iflas idaresinin elinde olacaktır⁶⁰⁸.

Tasfiye aşamasında malvarlıksal ve yönetsel haklarda daralmalar meydana gelmekle beraber, pay sahibinin aydınlatıcı ve koruyucu haklarının lehe genişlemesi söz konusu olacaktır. Zira tasfiye aşamasında pay sahibinin bilgi alma ihtiyacının daha çok artacağı göz önünde bulundurularak, talebin değerlendirilmesinde şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati kavramlarının pay sahibi lehine yorumlanması gerekmektedir. Ancak bu görüş, şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati kavramlarının tamamen göz ardı edilmesi anlamına da gelmemelidir⁶⁰⁹.

Genel kurulun toplantıya çağırılması yetkisi TTK'nın 410/1. maddesi uyarınca kural olarak yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu görev süresi dolmuş olsa dahi, genel kurulu toplantıya çağırılabilir. Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere tasfiye halindeki anonim şirketin de toplantıya çağırılma yetkisi yönetim kurulundadır. Tasfiye memurları yalnızca tasfiye işlemleri için gerekli konuların görüşülmesi amacıyla genel kurulu toplantıya çağırabilirler (TTK m. 535/2). Bu hükümlerden de anlaşılacağı üzere, anonim şirket organlarının yetkileri tasfiye amacına uygun olarak daraltılmıştır. Tasfiye haricindeki konularda ise yönetim kurulunun görev ve yetkileri devam etmektedir. Bu nedenle şirketin tasfiye aşamasında olması halinde de pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebinin muhatabı yönetim kurulu ve genel kurul olabilir⁶¹⁰.

Mülga 6762 sayılı TTK'nın 450. maddesi ile tasfiye memurlarının sorumluluğuna ilişkin olarak, kollektif şirketlerle ilgili hükme yapılan atıf 6102 sayılı TTK'da kaldırılmış ve bunun yerine anonim şirketlerle ilgili bir iç atıf yapılarak, 553. madde hükmüne yollamada bulunulmuştur⁶¹¹. Bu madde hükmüne göre de bilgi alma ve inceleme talebini

⁶⁰⁸ Can, s. 66.

⁶⁰⁹ Kaya, s. 187.

⁶¹⁰ Kaya, s. 189; Akbay, s. 167-168.

⁶¹¹ TTK m. 546/2 gerekçesi.

karşılama tasfiye memuru yükümlüdür. Ayrıca TTK'nın 542/1-i maddesinde öngörülen “*Pay sahiplerine tasfiye işlerinin durumu hakkında bilgi ve istedikleri takdirde bu konuda imzalı belge verirler*” hükmü de tasfiye memurlarının bilgilendirme görevinin yasal dayanaklarından biridir⁶¹².

Anonim ortaklık tüzel kişiliğinin sona ermesi halinde şirket defter ve kâğıtları on yıl süreyle sulh mahkemesi tarafından saklanacaktır (TTK m. 82/8). Bu durumda tasfiye sonrası inceleme hakkının kullanılıp kullanılmayacağına veya bunun şekline ilişkin kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Zira tasfiye memurlarının görevi şirketin sicilden terkin edilmesi ile sona ermektedir. Doktrinde, mülga 6762 sayılı TTK'nın yürürlükte olduğu dönemde, mehz Alman hukukundaki düzenlemeye uygun olarak (AlmPOK § 273/3), on yıllık saklama süresi içindeki inceleme taleplerine mahkeme tarafından izin verilebileceği, bu yönde talepte bulunan pay sahibinin menfaatini ispat etmesi gerektiği, defter ve belgelerin suretlerinin alınabileceği; ancak asıllarının kendisine verilmesinin istenemeyeceği, bu durumda da inceleme hakkının bilirkişi aracılığıyla kullanılabilmesi savunulmuştur⁶¹³. Çamoğlu ise TTK'nın 82. maddesinde öngörülen saklama sürelerinin sona ermesiyle birlikte, şirket tüzel kişiliğinin bilgi verme ve gerekli belgeleri incelemeye sunma yükümlülüğünün de sona ereceği görüşündedir⁶¹⁴.

Kanaatimizce, şirket tüzel kişiliğinin sona ermesinden itibaren on yıl süreyle saklanan defter ve kâğıtların incelenmesi pay sahiplerinin menfaatine olabilecek ise de söz konusu incelemenin TTK'nın 437/4. maddesi kapsamında yapılması mümkün değildir. Çünkü ilgili fıkrada pay sahibinin inceleme hakkını kullanması, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu husustaki kararına bağlanmıştır. Dolayısıyla şirket tüzel kişiliği sona erdikten sonra inceleme izni talebinin yöneltilebileceği ve bu konuda karar alabilecek bir organ bulunmamaktadır. Bu nedenle Sulh mahkemesinde saklanan defter

⁶¹² Çamoğlu, s. 155 (dipnot 20); Akbay, s. 167.

⁶¹³ Kaya, s. 190-191; Ocak, s. 737. *Kaya*'ya göre, bu durumda yalnızca tasfiye aşamasında pay sahipliği sıfatına sahip olan kişiler inceleme hakkını kullanabilecektir. Çünkü tasfiye öncesi pay sahiplerine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkının, tasfiye aşamasında genişletilmesi nedeni bulunmamaktadır (Kaya, s. 191 (dipnot 252)).

⁶¹⁴ Çamoğlu, s. 154.

ve kağıtların⁶¹⁵; ancak derdest bir davada mahkemenin bizzat veya taraflardan birinin talebi üzerine vereceği karar ile incelenmesi söz konusu olabilir (HMK m. 222).

3.2. BİLGİ ALMA HAKKININ KONUSU ve KAPSAMI

Pay sahibinin bilgi alma hakkının konusu, TTK'nın 437/2. maddesinde genel ifadelerle belirtilmiştir. Madde lafzında hakkın konusu “şirketin işleri” ve “denetimin yapılma şekli ve sonuçları” olarak ifade edilmektedir. Ancak bu ifadelerin, özellikle şirketin işleri kavramının, geniş kapsamlı ve sınırları belirsiz olması nedeniyle, her iki kavramın içeriğinin ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir.

Pay sahibinin şirket faaliyetleri hakkında aydınlanma ihtiyacı duyduğu ve şirket yönetiminin söz konusu faaliyetler hakkında dolaylı denetimini sağlayacak tüm hususlar, bilgi alma hakkının konusunu oluşturur⁶¹⁶. Başka bir anlatımla, bilgi alma ve inceleme talebinin asıl amacı şirket faaliyetleri, sermayenin değerlendirilme şekli ve şirketin ekonomik ve finansal durumu hakkında⁶¹⁷ bilgi sahibi olmak olduğundan, şirketin faaliyetleri ve ekonomik durumuna ilişkin fikir verebilecek bütün hususlar bilgi alma hakkının konusuna dahildir⁶¹⁸. Örneğin ibra konusunda önemli olan tüm hususlarda pay sahibi tarafından bilgi alma hakkı kullanılabilir. Ancak talep edilen bilginin ibra konusunu aşan bir şekilde karşılanması halinde ortaklık menfaatlerinin zarar görmesi, ayrıca genel kurulun ve yönetimin işleyişinin bozulması sakıncaları da ortaya çıkabilecektir⁶¹⁹.

Bilgi alma ve inceleme hakkının düzenlenmesi amacı uyarınca, pay sahibinin haklarını bilinçli bir şekilde kullanması, aynı zamanda sermayedar sıfatıyla yatırımının akıbeti

⁶¹⁵ TTK'nın 82/8. maddesinde öngörülen şirket defter ve kâğıtlarının saklanması mevcut sistemde sağlıklı bir şekilde yapılmasının mümkün olmadığı yönünde bkz. Pulaşlı, Şerh, C.III, § 61, N. 61, s. 2491.

⁶¹⁶ Kaya, s. 194; Bulut, s. 35.

⁶¹⁷ Mülga 6762 sayılı TTK'nın 458. maddesi ile yönetim kuruluna gizli yedek akçe ayrılması yetkisi veren düzenlemeye 6102 sayılı TTK'da yer verilmemiş olup gizli yedek akçeler hakkında pay sahibinin bilgi alma hakkının bulunup bulunmadığı yönündeki tartışmalar da sona ermiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, s. 246-250.

⁶¹⁸ Kaya, s. 195.

⁶¹⁹ Aytaç, s. 75.

hakkında bilgi sahibi olabilmesi için hakka ilişkin düzenlemeler bütünsel bir yaklaşımla ele alınmalı ve ortaklığın amaç ve konusunu oluşturan tüm konuların da bilgi alma ve inceleme hakkının konusuna dahil olduğu kabul edilmelidir. Zira kısmi aydınlatma ile hakkın öngörülen amaca ulaşılması mümkün değildir⁶²⁰.

Bilgi alma hakkının kapsamına, şirketin bağlı şirketlerle olan ilişkileri, tüzel ve gerçek kişilerle olan tüm işlemleri ve iş ilişkileri de girmektedir. Pay sahibinin bilgi alma talebine ilişkin konular finansal tablolarda ve faaliyet raporlarında yer almakla birlikte, raporlardaki ve belgelerdeki bilgilerin, sağlıklı ve doğru bir şekilde karar alınması için yetersiz olması halinde de bilgi alma talebinin şirket tarafından cevaplanması gerekmektedir⁶²¹.

Bilgi alma ve inceleme hakkı, yalnızca TTK'nın 437/1. maddesinde düzenlenen ve genel kurul öncesinde pay sahibine sunulan veya internet sitesinde yayınlanan bilgi ve belgelerle sınırlı olmayıp genel kurulda yapılan açıklamalar da bilgi alma ve inceleme hakkı kapsamındadır⁶²².

Pay sahibinin bilgi alma hakkının konu itibariyle sınırlanması mümkün değildir. Bu nedenle bilgi vermekle yükümlü olan şirket organlarının görev alanlarına dahil olan her konuda bu hak kullanılabilir⁶²³. Pay sahibi tarafından talep edilen bilginin, pay sahipliği haklarının kullanımı için önem arz etmemesi ve pay sahibinin hukuki menfaatleri ile ilgili olmaması halinde ise hakkın amaca uygun kullanıldığından söz edilemez ve bilgi verme yükümlülüğünden bahsedilemez⁶²⁴. Kanaatimizce burada kastedilen husus hakkın dürüstlük kuralına aykırı olarak kullanılamayacağıdır. Zira bilgi alma hakkı bağımsız bir hak niteliğinde kabul edilmekte ve hakkın kullanımı için gereklilik kriteri aranmamakta ise de dürüstlük kuralına aykırı bilgi alma talebinde bulunulamaz.

⁶²⁰ Kaya, s. 198.

⁶²¹ Atalay, s. 56.

⁶²² Turanlı, s. 117.

⁶²³ Kaya, s. 202.

⁶²⁴ Akdağ Güney, s. 51.

Şirketin geçmiş faaliyet döneminin tamamına veya belirli bir zaman aralığındaki tüm faaliyetlerine ilişkin olarak bilgi alma ve inceleme talebinde bulunulması da mümkün değildir. Pay sahibinin, talep ettiği bilgiyi veya incelemek istediği defter veya yazışmaları somut ve açık bir şekilde bildirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, bilgi alma ve inceleme talebinin reddine karar verilmelidir⁶²⁵.

Yönetim kurulunun, esas sözleşmeye konulacak bir hükümlerle ve düzenleyeceği bir iç yönerge uyarınca, yönetim yetkisini kısmen veya tamamen bir veya birkaç yönetim kurulu üyesine veya üçüncü kişiye devretmeye yetkili kılınabileceği TTK'nın 367/1. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili maddede yönetim kurulu, pay sahiplerinin talebi bulunması halinde, bu iç yönerge hakkında, yazılı olarak bilgilendirme yapmakla yükümlü tutulmuştur. TTK'nın 437. maddesi dışında, yönetim yetkisinin devrine ilişkin iç yönerge hakkında ayrıca bilgi verme yükümlülüğü öngörülmesi, pay sahibinin bu hususta bilgi sahibi olmasında korunmaya değer menfaatlerinin olduğuna dair güçlü bir karinenin bulunduğunu ve kanunda iç yönergeye özel bir anlam atfedildiğini göstermektedir⁶²⁶. Genel kurul dışında iç yönergeye ilişkin bilgi alma talebinin, zorunluluk bulunmamasıyla birlikte yazılı olarak iletilmesi, ispat kolaylığı sağlayacaktır⁶²⁷.

Şirketin tasfiye aşamasında olduğu dönemde yapılan faaliyetler de bilgi alma hakkı kapsamına dahildir. Bununla birlikte TTK'nın 533/1. maddesinde sona eren şirketin tasfiye hâline gireceği, kanundaki istisnaların saklı olduğu düzenlenmiştir⁶²⁸. Birleşme ve tür değiştirme de kanunda devrolunan ve tür değiştiren şirketlerin tasfiye haline girmeyeceği istisnalardandır. TTK'nın 437. maddesinde öngörülen düzenleme ile paralellik göstermesi nedeniyle birleşme (TTK m. 149), bölünme (TTK m. 171) ve tür

⁶²⁵ Ulusoy/Ulusoy, s. 63.

⁶²⁶ Helvacı, Mehmet; "Yönetim Kurulunun Anonim Şirketi İdare ve Temsili, Özellikle Devredilemez Görev ve Yetkileri", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 117, Mayıs 2014, s. 124-125.

⁶²⁷ Ünal, s. 213.

⁶²⁸ Madde gerekçesinde ifade edildiği üzere; mülga 6762 sayılı Kanun'un 439 uncu maddesinin birinci fıkrası hükmü sona eren şirketin tasfiye haline gireceğini ifade ettikten başka, sona eren şirketin tasfiye haline girmeyeceği kanuni istisnaları da sayma yoluna gidiyor ve birleşme, limited şirkete dönüştürülme, bir kamu tüzel kişisi tarafından devralınma hallerini tahdidi olarak sayıyordu. Yeni metin, sona eren şirketin tasfiye haline gireceğini aynı şekilde ifade etmekle birlikte, tasfiyeye gerek bulunmayan halleri sınırlı sayı (numerus clausus) olarak sıralamamış. Kısaca "kanundaki istisnalar saklıdır" hükmüyle kanundaki tüm istisnaları kapsamına almıştır (TTK m. 533/1 gerekçesi).

değiştirme (TTK m. 188) belgelerini inceleme hakları, bilgi alma ve inceleme hakkı kapsamındadır. Dolayısıyla bu durumlarda da pay sahibinin bilgi alma hakkı mevcuttur⁶²⁹.

3.2.1. Şirket İşleri ve Şirket Denetiminin Yapılma Şekli ve Sonuçları

3.2.1.1. Şirket İşleri

Pay sahibinin bilgi alma hakkının konusunu TTK'nın 437/2. maddesi uyarınca şirketin işleri, denetimin yapılma şekli ve sonuçları oluşturmaktadır. Şirket işleri kavramı, mehzaz kanunlarda da olduğu gibi geniş yorumlanmalıdır. Bu nedenle şirketin, TTK'nın 437/3. maddesinde öngörülen şirket sırlarının açığa çıkması veya şirket menfaatlerinin zarar görmesi dışındaki tüm şirket işleri hakkında bilgi verme zorunluluğu bulunmaktadır. Pay sahibinin yalnızca mali tablo ve raporlar hakkında bilgi talep edebileceği de kabul edilemez. Pay sahibi bunun haricinde şirket yönetimi, şirketin fiili durumu, genel stratejisi, bağlı şirketlerle hukuki ve ekonomik ilişkileri hakkında da bilgi alma talebinde bulunabilir⁶³⁰. Başka bir anlatımla, pay sahibinin şirketin durumu hakkında bilinçli bir değerlendirme yapması için önemli olan her bilgi, şirket işleri kavramına dahildir⁶³¹.

Şirket işleri kavramı, anonim ortaklığın işletme konusunu elde edebilmesi için yönetim kurulu tarafından o hesap dönemi içinde yapılan ve yapılması gereken her türlü iş ve işlemi (TTK m. 374) kapsamaktadır. *Tekinalp*, pay sahibi tarafından yöneltilebilecek soruların esas itibariyle, “*anonim ortaklığın o yıla ait finansal ve kârlılık durumu; yönetim kurulunun yıllık raporunda yer alan tüm konular, yatırım, personel, Ar-Ge vs. politikaları; yönetim kurulu üyelerinin ücret dışında yararlandığı olanaklar, varsa emeklilik hakları, ayrılma tazminatları, seyahat giderleri, ödenekler (ücret genel kurul tarafından belirlendiğinden soru konusu yapılamaz*⁶³²); TTK m. 199 anlamında bağlılık

⁶²⁹ Kaya, s. 251; Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 40.

⁶³⁰ Karasu, s. 84; Baştuğ, İrfan/Göksoy, Y. Can; “Limited Şirkette Ortakların Denetleme Hakları”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul 1998, s. 47; Kubis, AktG § 131, N. 36.

⁶³¹ Marolda Martinez, s. 137.

⁶³² Şirket yöneticilerinin ücretlerine ilişkin de bilgi alma talebinde bulunulabileceği yönünde görüş için bkz. Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N. 313, s. 1954; Erdem, H. Ercüment; “İsviçre Şirketler Hukukuna İlişkin Kanun

ve hakimiyet raporlarının sonuç kısmına ilişkin konular; ilgili taraf işlemleri; güncel ve sektörel riskler ve anonim ortaklığı etkileyebilecek tehditler” hususunda olabileceğini belirtmektedir⁶³³.

Çamoğlu ise TTK'nın 437. maddesi ile benzer düzenlemeler içeren limited şirket ortaklarının bilgi alma hakkına ilişkin TTK'nın 614/1. maddesinde yer alan “şirketin bütün işleri ve hesapları” kavramı uyarınca, “*şirket malvarlıklarının edinilme nedeni, şekli, bedeli, alacak ve borçlarının kaynakları, bunların hukuki temelleri ve güncel tutarları, şirketin malî yükümlülükleri, sosyal sigorta borçları, diğer kamu kurumları ile ilişkileri ve bunlara olan borçları, şirketin iştirakleri ve devamlı iş yaptığı müşterileri, bayileri, tedarikçileri, temsilcileri, acenteleri vb. bunlara ilişkin sözleşmeler, raporlar, toplantı zabıtları, hatta taslaklar ve toplantı notları, şirket personelinin maaşları, mesleki kariyerler ve görevleri*” hakkındaki bilgilerin, bilgi alma hakkının kapsamına dahil olduğu görüşündedir⁶³⁴.

Anonim ortaklığın faaliyetleri ile ilgili her konu, şirket işleri kavramına dahildir. Şirketin içinde bulunduğu durum ve koşullar, mali ve ekonomik durumu ile şirketin üçüncü kişilerle olan hukuki ve fiili ilişkiler de şirket işlerinden sayılmaktadır⁶³⁵. Yönetim kurulu üyelerine ilişkin şirketle bağlantılı hususlar da üyelerin kişisel işleriyle ilgili olmaması şartıyla şirket işleri kapsamındadır⁶³⁶.

Şirket işleri kavramının kapsamına, anonim ortaklığın amacını gerçekleştirebilmek için, kanun veya esas sözleşme uyarınca yaptığı bütün işler dahil edilebilir. Ancak yapılan işlerin doğrudan şirketle ilgili olması gerekmektedir. Şirketin bağlantılı olduğu kişilerin

Taslağı ve Taslağın Türk Hukukuna Etkisi”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 60. Yıl Armağanı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2015, s. 172.

⁶³³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012c, s. 56. Aynı yönde bkz. Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N. 278, s. 1940.

⁶³⁴ Çamoğlu, s. 153-154.

⁶³⁵ Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 12; Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N. 268, s. 1935-1936.

⁶³⁶ Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 13.

kişisel alanlarındaki işler, şirket işleri olarak kabul edilemez ve bu hususlarda bilgi alma hakkı söz konusu olmaz⁶³⁷.

Pay sahibinin, şirket ortaklığını devam ettirmesi, ayrıca rüçhan hakkını kullanmak suretiyle yeni pay satın alması konusunda pay değerini belirlemek amacıyla bilgi talep etmesi de mümkündür⁶³⁸. Yine pay sahibi payını devretmek, pay sahipliğinden doğan haklarını kullanmak, ilgililere karşı sorumluluk davası açabilmek ve şirketten yeni pay almak amacına ilişkin bilgi talep edebilir⁶³⁹.

Çamoğlu'na göre, limited şirket ortağının bilgi alma ve inceleme hakkını düzenleyen TTK'nın 614. maddesinde herhangi bir zaman sınırlandırması öngörülmediğinden, ortaklar şirketin kurulduğu tarihten itibaren geçmiş döneme ait işlem ve belgeler hakkında bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabileceği gibi güncel işlem ve belgelere ilişkin olarak da bu hakları kullanılabirler⁶⁴⁰.

Kanaatimizce anonim şirket pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmasında da zaman kısıtlaması bulunmamaktadır. Dolayısıyla pay sahibinin genel kurulda, önceki faaliyet dönemlerine ait bilgi talep edebilmesi veya şirket defter ve yazışmalarını inceleme talebinde bulunabilmesi mümkündür. Ancak burada, bilgi alma ve inceleme talebinin hakkın kötüye kullanımı teşkil edecek nitelikte olmamasına dikkat edilmelidir. Örneğin, pay sahibinin yalnızca bilgi vermekle yükümlü kişileri zor durumda bırakmak amacıyla, önceki faaliyet dönemlerine ilişkin ilgisiz ve şirketin internet sitesinden kolaylıkla öğrenilebilecek konularda bilgi alma talebinde bulunması, hakkın kötüye kullanımı niteliğinde olacaktır.

Esas sözleşmede, esaslı noktaları belirtilmiş ve tanımlanmış şirketin işletme konusu (TTK m. 339/2-b), şirketin faaliyet alanlarını da belirlemektedir. Pay sahibinin bilgi alma talebinde bulunabileceği şirket işleri, bu faaliyet alanlarına ilişkin olabilir. Şirket

⁶³⁷ Kaya, s. 235.

⁶³⁸ Karasu, s. 84-85.

⁶³⁹ Yurtbaşı, s. 70.

⁶⁴⁰ Çamoğlu, s. 154.

faaliyetinin bulunmadığı bir alan hakkında talep edilen bilgi, TTK'nın 437/2. maddesi anlamında şirket işleri kavramına dahil olmadığından, pay sahibinin bilgi alma hakkı da söz konusu olmayacaktır⁶⁴¹. Belirtmek gerekir ki 6102 sayılı TTK'da Ultra Vires ilkesine yer verilmediğinden şirketin esas sözleşmede yazan konular dışında da faaliyet göstermesi mümkündür. Dolayısıyla bilgi alma hakkının kapsamı belirlenirken esas sözleşmede yer alan işletme konusu değil fiili işletme konusu esas alınmalıdır.

Anonim şirket yönetim kurulunun yetkileri, bilgi alma hakkının içeriğinin de belirlenmesini sağlamaktadır. Yönetim kurulunun şirket faaliyetlerine ilişkin yetkisi dahilinde yaptığı işlemlerin tamamı şirket işleri kavramına dahil olacağından, pay sahibi bu işlemler hakkında bilgi alma hakkını kullanabilecektir⁶⁴².

Şirket işleri kavramı aynı zamanda hakim ortaklığın bağlı ortaklık ile ilişkilerini, bağlı ortaklıkların birbirleri ile olan ilişkilerini, hakim ve bağlı ortaklıkların pay sahipleri, yöneticileri ve bunların yakınlarıyla olan ilişkilerini de kapsamaktadır⁶⁴³. Bu nedenle, her ne kadar TTK'da bağlı ortaklık pay sahiplerinin, hakim ortaklık işleri yönünden bilgi alma hakkına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş ise de bağlı ortaklık pay sahiplerinin TTK'nın 437. maddesi kapsamında hakim ortaklık işleri hakkında bilgi alma talebinde bulunabileceği kanaatindeyiz.

3.2.1.2. Şirket Denetiminin Yapılma Şekli ve Sonuçları

Daha önce belirttiğimiz üzere anonim ortaklıkların denetiminde, 6102 sayılı TTK ile birlikte bağımsız denetim usulü benimsenmiştir. Bağımsız denetim *Tekinalp* tarafından, *“denetime tabi anonim ortaklık ile organik bağı bulunmayan, yani anonim ortaklığın organı olmayan, yansız ve uzman denetçi tarafından, Kamu Gözetim Kurumu'nca yayımlanan, uluslararası denetim standartlarıyla uyumlu Türkiye Denetim*

⁶⁴¹ Dolu, s. 175-176; Ceylan, s. 33. TTK'nın 371/2. maddesinde şirketi temsile yetkili olanların, üçüncü kişilerle, işletme konusu dışında yaptığı işlemlerin şirketi bağlayacağı düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm doğrultusunda işletme konusu dışında yapılan işlemlerin de bilgi alma talebine konu olabileceği kabul edilmelidir (Ceylan, s. 33).

⁶⁴² Dolu, s. 176.

⁶⁴³ Karasu, s. 86; Yurtbaşı, s. 72.

Standartlarına göre yapılan (TTK m. 397/1), kesin bir görüş içeren ve inceleme sonuçları bir raporla belirlenmiş bulunan sürekli denetim” olarak tanımlanmıştır⁶⁴⁴.

Anonim şirketlerin denetlenmesine ilişkin hükümlere TTK'nın 397 vd. maddelerinde yer verilmiştir. İlgili hükümler uyarınca kanunda tüm anonim şirketler yönünden bir denetim sistemi öngörülmemiştir. Buna göre TTK'nın 397/4. maddesinde, 398. madde kapsamında denetime tabi olacak şirketlerin Cumhurbaşkanınca belirlenecek şirketler olacağı⁶⁴⁵, aynı maddenin 5. fıkrasında ise dördüncü fıkra kapsamı dışında kalan anonim şirketler ile 4572 sayılı Kanun kapsamındaki kooperatifler ve bunların bağımsız denetime tabi olmayan üst kuruluşlarının Cumhurbaşkanınca çıkarılacak yönetmelik uyarınca belirlenecek denetçiler tarafından denetleneceği düzenlenmiştir⁶⁴⁶.

Bağımsız denetçi tarafından denetlenecek tablo ve belgeler 6102 sayılı TTK'da sınırlı sayı ilkesine göre belirlenmiştir. Buna göre denetçi tarafından anonim ortaklığın (solo) finansal tabloları, ortaklıklar topluluğunun (konsolide) finansal tabloları ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporlarının finansal bilgileri denetlenebilir⁶⁴⁷.

Pay sahiplerinin menfaatlerinin ön planda tutulması bağımsız denetimin niteliklerinden biridir. Pay sahipleri, denetim raporunda tespit edilen hususlar kapsamında şirketin finansal durumu hakkında bilgi sahibi olmakta ve pay sahipliği haklarını kullanmaktadır. Zira bağımsız denetim, şirketin sürekli ve adım adım denetlenmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla yalnızca yıl sonunda yapılacak bütün bir faaliyet dönemine ilişkin denetim bağımsız denetimin amacına ve niteliğine uygun olmayacaktır⁶⁴⁸.

⁶⁴⁴ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 17-07, s. 481-482.

⁶⁴⁵ TTK'nın 397/4. maddesi uyarınca bağımsız denetime tabi şirketler, 26/05/2018 tarihli ve 30432 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, 26/03/2018 tarihli ve 2018/11597 sayılı “Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar” ile belirlenmektedir.

⁶⁴⁶ TTK'nın 397/5. maddesi kapsamında olan anonim şirketlerin denetimine ilişkin maddede öngörülen yönetmelik henüz düzenlenmemiştir. Bu nedenle ilgili fıkra kapsamındaki şirketler bağımsız denetime tabi değildir. Başka bir anlatımla bu madde kapsamındaki şirketler denetim dışıdır.

⁶⁴⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 643, s. 465; Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 17-07, s. 482.

⁶⁴⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 630a, s. 455.

6102 sayılı TTK'nın yürürlüğe girmesinden kısa bir süre önce, 6335 sayılı Kanun⁶⁴⁹ ile kanunda birçok değişiklik yapılmıştır. TTK'nın kabul edilen ilk halinde anonim şirketlerde pay sahibinin bilgi alma haklarını güçlendiren önemli yenilikler de öngörülmüştü. Bunlardan bazıları anonim ortaklığın finansal durumunun ve faaliyet akışının sağlam bir zemine yerleştirilmesi, diğeri ise kurumsal yönetimin temelini oluşturan hakkaniyet, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk ilkelerinin kapalı anonim ortaklıklar yönünden de uygulanabilir hale getirilmesiydi. Ayrıca anonim şirketler yönünden öngörülen bağımsız denetim yaptırma zorunluluğunun, TTK'nın 397/4. maddesinde belirtilen nitelikteki şirketlerle sınırlandırılması ve bilgi toplumu hizmetlerine ilişkin TTK'nın 1524. maddesi ile getirilen düzenlemenin de yalnızca bağımsız denetime tabi olan ortaklıklar açısından zorunlu tutulması, pay sahipliğinden doğan hakların işlevsel hale getirilmesi amacını olumsuz olarak etkilemiştir⁶⁵⁰.

Anonim şirketlerin tamamı, TTK'nın 397/4. maddesi uyarınca bağımsız denetime tabi olmadığından, kapsam dışında olan şirket pay sahiplerinin denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi alma talebinde bulunması da mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla pay sahiplerinin denetime ilişkin haklarının ortadan kalkması ve şirket hesaplarının incelenememesi nedeniyle, çoğunluk pay sahiplerinin durumu kötüye kullanmaları da söz konusu olabilecektir⁶⁵¹. TTK'da denetime tabi tutulan anonim şirketlerin 6335 sayılı Kanun ile sınırlandırılması, pay sahibinin aktif bilgi alma hakkını etkilediği kadar, TTK'nın 437/1. maddesinde öngörülen pasif bilgi alma hakkını da doğrudan etkilemektedir. Zira maddede belirtilen ve pay sahiplerinin incelemesine sunulacak rapordan biri olan denetleme raporları, denetim dışı şirketler açısından söz konusu olmayacaktır. Dolayısıyla denetime tabi olmayan finansal tabloların incelemeye hazır edilmesi, hükümden beklenen amacı gerçekleştirmekten uzak olacaktır⁶⁵². *Pulaşlı*'ya göre bağımsız denetimden vazgeçilmesi, anonim şirketler hukukunda evrensel

⁶⁴⁹ 6335 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (RG. T. 30/06/2012, S. 28339).

⁶⁵⁰ Altay, s. 56.

⁶⁵¹ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N. 253, s. 1929. Ancak denetime ilişkin söz konusu düzenlemenin bilgi alma ve inceleme hakkının konusunda bir değişikliğe neden olmayacağı, yalnızca bağımsız denetime tabi olmayan anonim şirket pay sahiplerinin denetim faaliyetlerine ilişkin bilgi alma talebini yönetim kuruluna yöneltmesi gerekeceği görüşü de ileri sürülmüştür (Ceylan, s. 34).

⁶⁵² Dolu, s. 186 (dipnot 49).

hale gelen hesap verilebilirlik ve şeffaflık kurallarını ortadan kaldıran ve kabul edilmesi mümkün olmayan bir anlayıştan ileri gelmektedir⁶⁵³.

Kanunda anonim şirketler yönünden ayrı düzenlemeler öngörülmesi ise de *Tekinalp*'e göre, 6335 sayılı Kanun değişiklikleri ile oluşan bu farka karşın, TTK'nın 397. maddesinin 4 ve 5. fıkralarında öngörülen denetimin niteliği bağımsız denetimdir. Zira 6102 sayılı TTK'da yalnızca bağımsız denetim düzenlenmiş, diğer denetime ilişkin düzenlemelere yer verilmemiştir. Ayrıca 5. fıkraya göre görevlendirilecek denetçilerin de anonim şirket ile organik bağları bulunmamaktadır. Bağımsız denetim, anonim ortaklık bünyesinde olmayan, organsal niteliği bulunmayan bir denetim türüdür⁶⁵⁴.

3.2.2. Bağlı Şirketler Hakkında Bilgi Alma

Şirketler topluluğu genel bir ifadeyle, “*içlerinden birinin veya birkaçının kontrolüne ve ekonomik yönetimine tabi bulunan hukuken bağımsız şirketler bütünü*” olarak tanımlanabilir⁶⁵⁵. Tanımdan da anlaşılacağı üzere şirketler topluluğunda hakim şirketin, hukuken bağımsız olan bağlı şirketlerin yönetimine ilişkin talimat verme ve faaliyetlerini yönetme yetkisi bulunmalıdır⁶⁵⁶. Başka bir anlatımla, “*bir ana şirketin yavru şirketleri üzerinde sermaye çoğunluğu veya oy çoğunluğu ya da yönetim organında üye çoğunluğu vasıtasıyla hakimiyet kurmuş olması veya kurduğunun varsayılması*” halinde şirketler topluluğu varlığı söz konusu olacaktır⁶⁵⁷.

Şirketler topluluğunda, topluluğu oluşturan şirketler arasında ekonomik ve yönetsel bağlantılar bulunduğu olgusu TTK'da kabul edilmekle birlikte, her bir topluluk şirketinin tüzel kişiliği devam etmekte ve bu şirketlerin ayrı ayrı yönetim organları bulunmaktadır⁶⁵⁸.

⁶⁵³ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N. 253, s. 1929.

⁶⁵⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 625 ve 626, s. 450-452.

⁶⁵⁵ Özbek, s. 293.

⁶⁵⁶ Özbek, s. 293-294.

⁶⁵⁷ Pulaşlı, Şerh, C.I, § 19, N. 27, s. 489.

⁶⁵⁸ Okutan Nilsson, s. 37.

TTK'da ve SerPK'da ortaklıklar hukukuna ilişkin öngörülen hükümler esas itibariyle, ortaya çıkabilecek menfaat ihtilaflarını ve çıkar çatışmalarını düzenleme, engelleme ve bu ihtilafları çözüme kavuşturma amacı taşımaktadır. Bununla birlikte TTK'da "menfaat ihtilafı" teriminin düzenlemesi ve tanımı bulunmamakta olup yalnızca TTK'nın 393/1. maddesinde "menfaat uyuşmazlığı", aynı maddenin 2. fıkrasında ise "menfaat çatışması" kavramları yer almaktadır⁶⁵⁹. Şirketler topluluğu da bağımsız şirketlere oranla birçok menfaat grubunun bir arada bulunduğu, bu nedenle de daha fazla menfaat çatışmasının yaşandığı ticari kuruluşlardır. Burada meydana gelebilecek temel menfaat çatışması ise hakim şirket ile bağlı şirket pay sahipleri ve alacaklıları arasında söz konusu olacaktır⁶⁶⁰.

Kanun koyucu sözü edilen menfaat çatışmalarını göz önünde bulundurarak hakim şirket pay sahibine TTK'nın 437. maddesi uyarınca verilen bilgi alma hakkının, bağlı şirketleri de kapsayacağını düzenlemiştir. Bu konuda TTK'da özel bir düzenlemeye de daha sonra açıklayacağımız üzere TTK'nın 200. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre hakim ortaklık pay sahibi, ortaklık ile bağlı ortaklık arasındaki ilişkiler ve bağlı ortaklıkların birbirleri arasındaki ilişkiler ve TTK'nın 199. maddesinde düzenlenen raporlar hakkında bilgi alma talebinde bulunabilir. Ayrıca hakim ortaklık pay sahiplerinin bağlı ortaklık ile ilişkileri ve menfaatlerine dair açıklama talep edebilir⁶⁶¹.

Şirketler topluluğunun hukuka uygun ve doğru bir şekilde yönetilebilmesi, hakim şirketin bağlı şirkete ilişkin bilgileri elde edebilmesine bağlıdır. Aksi halde bağlı şirketin zararına neden olabilecek bir duruma hakim şirketin hızlı müdahale etme imkânı azalacaktır. Bağlı şirkette oluşabilecek kayıp ve zararların önlenmesi, bağlı şirket ile hakim şirket arasında bilgi alış-verişi ve raporlama ile mümkün olabilir. TTK'nın 199. maddesinde öngörülen raporlama yükümlülüğü ile 200. maddesinde öngörülen pay sahibine bağlı şirketler hakkında bilgi talep etme hakkı da hakim şirket ve hakim şirkette menfaati bulunan kişilere, bu menfaatlerini koruma imkânı sağlanması amacına dayanmaktadır⁶⁶². Şirketler topluluğunun karmaşık yapısı nedeniyle, bağımsız şirketler açısından öngörülen bilgi

⁶⁵⁹ Şahin, Bilgi Alma Hakkı, s. 160.

⁶⁶⁰ Özdin, s. 321.

⁶⁶¹ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-87, s. 385.

⁶⁶² Özdin, s. 323 vd.; Şahin, Bilgi Alma Hakkı, s. 166-167.

edinme imkânlarının şirketler topluluğu için yetersiz kalacak olması da kanun koyucunun şirketler topluluğuna özel bilgi alma haklarına TTK'da yer verme ihtiyacı duymasına neden olmuştur⁶⁶³.

3.2.2.1. Raporlama Yükümlülüğü (TTK m. 199)

TTK'da şirketler topluluğuna özgü bir şekilde bilgi edinilmesi imkânı sağlamak amacıyla bağlı şirket yönetim kurulu ile hakim şirket yönetim kurulu başkanı için rapor hazırlama yükümlülüğü, "Bağlı ve hâkim şirketlerin raporları" kenar başlıklı TTK'nın 199. maddesi ile öngörülmüştür.

TTK'nın 199/1. maddesi AlmPOK § 312'den alınmış olup "bağlılık raporu"⁶⁶⁴ olarak adlandırılan raporda; şirketin geçmiş faaliyet yılında hâkim şirketle, hâkim şirkete bağlı bir şirketle, hâkim şirketin yönlendirmesiyle, onun ya da ona bağlı bir şirketin yararına yaptığı tüm hukuki işlemlerin ve geçmiş faaliyet yılında hâkim şirketin ya da ona bağlı bir şirketin yararına alınan veya alınmasından kaçınılan tüm diğer önlemlerin açıklamasının yapılması; hukuki işlemlerde edimler ve karşı edimler, önlemlerde, önlemin sebebi ve şirket yönünden yarar ve zararlarının⁶⁶⁵ belirtilmesi; zarar denkleştirilmişse, bunun faaliyet yılı içinde fiilen nasıl gerçekleştiği veya şirketin sağladığı hangi menfaatlere ilişkin olarak bir istem hakkı tanındığının ayrıca bildirilmesi gerekmektedir. Bağlılık raporunun hazırlanması yalnızca bir görev olarak değil TTK m. 553 kapsamında bir yükümlülük olarak kabul edilmelidir⁶⁶⁶.

TTK'nın 199/2. maddesinde düzenlenecek raporun doğru ve dürüst hesap verme ilkelerine uygun olması gerektiği öngörülmüştür. Maddenin 3. fıkrasında ise raporda yönetim kurulunun sonuç kısmı hazırlayacağı, sonuç kısmındaki açıklamanın ise sadece

⁶⁶³ Özdin, s. 324.

⁶⁶⁴ Bağlılık raporu hazırlama yükümlülüğü ve raporun denetimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yılmaz, Asuman; "Türk Ticaret Kanunu'na Göre Bağlı Şirket Yönetim Kurulunun Bağlılık Raporu ve Bağlılık Raporunun Denetimi", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 31, S. 2, Haziran 2015, s. 99-128.

⁶⁶⁵ Maddede her ne kadar "zarar" ifadesine yer verilmiş ise de topluluk hukuku sistemine göre bu kavramın "kayıp" olarak anlaşılması gerekmektedir (Okutan Nilsson, Gül; Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Şirketler Topluluğu Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, 2009, s. 532; Özdin, s. 326 (dipnot 4).

⁶⁶⁶ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 23-84, s. 660.

yıllık faaliyet raporunda yer alacağı düzenlenmiştir. Söz konusu sonuç kısmı, yıllık rapora alınarak olağan genel kurula sunulan, böylece pay sahiplerinin aydınlatılmasında önemli bir rolü olan kısımdır⁶⁶⁷.

Madde gerekçesinde belirtildiği üzere, TTK'nın 199/1-3. maddelerinde düzenlenen bağlılık raporunun amacı, şirketler topluluğuna ilişkin sorumluluk hükümleri ve özellikle 438 vd. maddelerde düzenlenmiş bulunan özel denetim ve 437. maddede öngörülen inceleme hakkı ile birlikte değerlendirildiğinde daha iyi anlaşılacaktır. Çünkü pay sahipleri bu rapora dayanarak sorumluluk davası açabilecekleri gibi bilgi alma haklarını daha bilinçli bir şekilde kullanabilirler⁶⁶⁸.

Bununla birlikte bağlılık raporunun amacı, pay veya menfaat sahiplerinin bilgilendirilmesi değildir. Düzenleme, hakim şirketin ve her bir bağlı şirketin faaliyet dönemi sonuçlarını değerlendirebilmesi için öngörülmüştür. TTK'nın 199/3. maddesinin son cümlesinde de belirtildiği üzere raporun yalnızca sonuç kısmı faaliyet raporunda bulunacaktır. Pay sahibi genel kurulda raporun sonuç kısmındaki açıklamalar ışığında soru sormak suretiyle bilgi alma hakkını kullanabilir veya özel denetim (TTK m. 438) talebinde bulunabilir. Genel kurul tarafından raporun tamamının sunulması talep edilemeyeceği gibi bu yönde bir karar alınması da mümkün değildir. Zira raporun tamamının veya bir kısmının yayınlanması, şirket sırlarının korunması kuralına aykırılık oluşturacaktır⁶⁶⁹.

Bağlılık raporunun sonuç kısmının sadece yıllık faaliyet raporunda yer alacağına ilişkin düzenleme, raporun tam metin halinde genel kurula sunulamayacağı anlamına gelmektedir. Hatta raporun bir şekilde sızdırılması sorumluluğa dahi yol açabilir⁶⁷⁰. Dolayısıyla Alman ve Türk hukukunda benimsenen bağlılık raporunun gizliliği ilkesi uyarınca, pay sahibinin raporun kendisine sunulması veya raporu inceleme talebinde bulunma hakkı yoktur. Yalnızca raporun sonuç kısmının ekleneceği yönetim kurulunun

⁶⁶⁷ TTK m. 199/3 gerekçesi.

⁶⁶⁸ TTK m. 199/1 gerekçesi.

⁶⁶⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 2111, s. 746.

⁶⁷⁰ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 23-86, s. 660.

yıllık faaliyet raporu, TTK'nın 437/1. maddesi kapsamında veya TTK'nın 409/1. maddesi uyarınca genel kurula sunulduğunda incelenebilir⁶⁷¹. SPK ve ortaklık denetçilerinin de raporun kendilerine verilmesini talep hakları bulunmamaktadır. Bununla birlikte açılan bir dava sonucunda mahkeme bizzat, bağlılık raporunun sunulmasını talep edebilir⁶⁷².

Kural bağlılık raporunun gizliği olsa da doktrinde *Özdin*, Alman hukukunda 1965 yılında yapılan düzenlemelerle benimsenen gizlilik ilkesinin, güncel gelişmeler dikkate alınmaksızın Türk hukukunda da aynen kabulünün, pay sahibinin menfaatlerinin korunması için kanunda öngörülen hakların işlevselliğini kaybettireceği görüşündedir. Yazara göre, TTK'nın 199. maddesinde yeni bir düzenleme yapılarak, bağlılık raporunun tamamının gizli tutulması yerine, TTK'nın 437/3. maddesine uygun şekilde, şirket sırrı niteliğinde olan veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girmesine neden olabilecek bilgilerin rapordan çıkarılarak geri kalan kısmın pay sahiplerine açıklanması gerekmektedir. Bu sayede pay sahiplerinin menfaatlerinin korunması amacı doğrultusunda etkin bir şekilde bilgi edinmeleri ve topluluk ile bağlı şirketin menfaatine olan ve açıklanmasını istemeyecekleri bilgilerin korunması arasında gereken denge de sağlanmış olacaktır⁶⁷³.

Türk hukukunda kabul edilen bağlılık raporunun gizliliği ilkesi, raporda yer alan bir konuda pay sahibinin TTK'nın 437/2. maddesi uyarınca genel bilgi alma hakkı kapsamında soru sormak suretiyle bilgi edinmesine engel değildir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, pay sahibinin genel bilgi alma hakkı kapsamında bağlılık raporu içeriği hakkında kendisine açıklama yapılması talebinde bulunamayacağıdır. Pay sahibi sadece, rapor içeriğinde mevcut bir konuda soracağı somut sorular aracılığıyla bilgi edinebilir⁶⁷⁴.

Şirketler topluluğu için bir başka raporlama yükümlülüğü ise TTK'da hakim şirket yönetim kurulu için düzenlenmiştir. TTK'nın 199/4. maddesi uyarınca hakim şirket yönetim kurulu başkanı tarafından düzenlenecek olan bağlılık raporu sayesinde, hakim

⁶⁷¹ Özdin, s. 328-329; Yılmaz, s. 102-103.

⁶⁷² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 2110, s. 746.

⁶⁷³ Özdin, s. 340.

⁶⁷⁴ Özdin, s. 341 vd.

şirket yönetim kurulu üyelerinin, topluluk içi işlemler, bunların sonuçları ve bağlı şirketlerin ekonomik durumları hakkında bilgi almalarının sağlanması öngörülmüştür. İlgili rapor ile hakim şirketin, diğer pay sahiplerinden farklı olarak, bağlı şirket işleri hakkında genel kurul dışında özel ve imtiyazlı bilgi edinmeleri mümkün hale gelmiştir⁶⁷⁵. Burada hâkim şirketin bağlı şirketlerle ve bağlı şirketlerin birbirleriyle olan ilişkileri hakkında bilgi alma hakkı dışında, hâkim ve bağlı şirketlerin pay sahipleri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri hakkında da bilgi alma hakkı tanınmıştır. Çünkü topluluk menfaatine uygun olmayan ve özel menfaatler için yapılan işlemler doğrudan doğruya hukuka aykırılık oluşturmaktadır⁶⁷⁶.

Hakim şirket tarafından TTK'nın 199/4. maddesinde belirtilen nitelik ve ayrıntıda rapor hazırlanabilmesi, elindeki bilgi ve belgelerle mümkün değildir. Bu nedenle bağlı şirketin, rapor hazırlayabilmesi amacıyla hakim şirketin talep ettiği bilgi ve belgeleri vermesi, ilgili maddede emredici olarak düzenlenmiştir⁶⁷⁷.

Belirtmek gerekir ki TTK'nın 199/4. maddesi uyarınca bağlı şirket tarafından genel kurul dışında hakim şirkete bilgi verilmesi halinde, topluluk dışı pay sahiplerinin TTK'nın 437/2. maddesinin 4 ve 5. cümlelerine dayanarak aynı bilginin kendilerine de verilmesini talep hakkı söz konusu olmayacaktır. Zira TTK'nın 199/4. maddesi uyarınca verilen bilgi, hakim şirkete pay sahibi sıfatı nedeniyle verilmemekte, aksine kanun hükmü gereği verilmektedir. Ayrıca hakim şirket, TTK'nın 199/4. maddesi uyarınca bir rapor düzenlenmesi söz konusu olmasa dahi, hakim şirketin topluluğu yönlendirme ve yönetme yetkisi doğrultusunda maddede belirtilen bilgi ve belgeleri genel kurul dışında her zaman bağlı şirketten talep etme hakkına sahiptir. Bu nedenle hakim şirkete verilecek bilgilerin, topluluk dışı pay sahipleri tarafından TTK'nın 437/2. maddesinin 4 ve 5. cümlelerine dayanılarak talep edilmesi mümkün değildir⁶⁷⁸.

⁶⁷⁵ Okutan Nilsson, s. 43; Özdin, s. 325.

⁶⁷⁶ Okutan Nilsson, Tasarı, s. 534.

⁶⁷⁷ Pulaşlı, Şerh, C.I, § 20, N. 65, s. 519.

⁶⁷⁸ Okutan Nilsson, s. 48; Özdin, s. 353.

3.2.2.2. Pay Sahibinin Bağı Şirketler Hakkında Genel Kurulda Bilgi Alma Talebi (TTK m. 200)

Pay sahibinin bilgi alma hakkı ve şirketin bilgi verme yükümlülüğü, TTK'nın 200. maddesi çerçevesinde şirketin bağı şirketlerini de kapsar (TTK m 437/2). Bu konuda şirketler topluluğuna özel olarak düzenlenen, "Bağı şirketler hakkında bilgi alma" kenar başlıklı TTK'nın 200. maddesinde "*Hâkim şirketin her pay sahibi genel kurulda, bağı şirketlerin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumları ile hesap sonuçları, hâkim şirketin bağı şirketlerle, bağı şirketlerin birbirleriyle, hâkim ve bağı şirketlerin pay sahipleri, yöneticileri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri, yaptıkları işlemler ve bunların sonuçları hakkında, özenli, gerçeği aynen ve dürüstçe yansıtan hesap verme ilkelerine uygun, doyurucu bilgi verilmesini isteyebilir*" hükmü öngörülmüştür.

Pay sahibinin, payının bulunduğu hakim şirket işleri hakkında TTK'nın 437. maddesiyle tanınan bilgi alma hakkı, pay sahibi sıfatının mevcut olmadığı bağı şirket işleri hakkında TTK'nın 200. maddesi ile tanınmıştır⁶⁷⁹. Öngörülen düzenleme ile pay sahiplerine, TTK'nın 199/4. maddesinde hakim şirket yöneticilerine tanınan bilgi alma hakkına benzer şekilde, geniş kapsamlı bir bilgi alma hakkı tanınmıştır. Zira hakim şirket pay sahiplerinin menfaatlerini koruması, topluluk içi ilişkiler hakkında yeterli bilgi sahibi olmaları durumunda mümkündür⁶⁸⁰. Bu nedenle hakim şirket pay sahibi ile diğer pay sahiplerinin bilgi alma hakkı konusunda eşit konumda olduklarından söz edilemez. Hakim şirketin yavru şirketlerle ilgili konsolide bilanço düzenleme zorunluluğunun bulunması, bağı şirketleri yönlendirmesi ve denkleştirme yapması ile bu hallerde hakim şirketin sorumluluk sahibi olması, gerekli bilgilere sahip olabilmesi ile mümkün kılınabilir⁶⁸¹.

Pay sahibinin bağı şirketler hakkında bilgi alma talebinin muhatabı hakim ortaklık tüzel kişiliğidir. Maddedeki hakim şirketten kasıt ise tepedeki ortaklıktır. Ara hakim

⁶⁷⁹ Özdin, s. 354.

⁶⁸⁰ Özdin, s. 357-358.

⁶⁸¹ Okutan Nilsson, s. 48.

ortaklıkların bilgi verme yükümlülüğü bulunmamaktadır⁶⁸². Ancak doktrinde *Tekinalp*, TTK'nın 200. maddesinin düzenlenme amacı göz önünde bulundurularak, hükmün ara ana ortaklıkları da kapsayacak şekilde geniş yorumlanması gerektiği görüşündedir⁶⁸³.

Hakim ve bağlı ortaklık kavramları TTK'nın 195. maddesine göre ayırt edilir. Bu hüküm kapsamında bağlı niteliği olmayan iştirakler hakkında bilgi alma ve inceleme hakkı kullanılamaz. Pay sahibi bağlı ortaklıklar hakkında TTK'nın 200. maddesi uyarınca bilgi alabilir⁶⁸⁴. Bu madde kapsamında yalnızca hakim ortaklık pay sahiplerinin bilgi alma hakkı mevcut olup hakim ortaklık denetçilerinin ise bilgi alma hakkı bulunmamaktadır⁶⁸⁵.

Hakim anonim şirket pay sahibi, TTK'nın 200. maddesi uyarınca bağlı şirketlerin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumları, söz konusu bağlı şirketin anonim şirket ve diğer topluluk ortaklıkları ve iştirakleriyle ilişkileri hakkında bilgi alabilir. Burada amaç pay sahibine bağlı şirket hakkında fikir vermektir. Yönetim kurulunun pay sahibine ayrıntılı açıklamalar yapmak gibi bir sorumluluğu yoktur. Pay sahibi bu hakkı ile bağlı şirketin kaynaklarını ve hakim şirketin bağlı şirkette mevcut yatırımlarını ne şekilde kullandığını öğrenir⁶⁸⁶. Başka bir anlatımla, pay sahibi yalnızca maddede sayılan konularda bilgi talep edebilir; verilecek bilgi hakim şirket yöneticilerinin bilgileriyle sınırlı olup ayrıntılı ve belgeye dayanan bilgi talep edilemez. Ayrıca hakim şirketin anonim şirket olması halinde dahi TTK'nın 437. maddesinin kıyasen uygulanması veya bu maddeye dayanılarak TTK'nın 200. maddesinin sınırlarının genişletilmesi mümkün değildir⁶⁸⁷. Örneğin pay sahibi, bağlı şirket yönetim kurulu üyeleri ve üçüncü kişiler arasındaki, yalnızca bağlı şirketi etkileyen hususlarda bilgi alma hakkına sahip değildir⁶⁸⁸.

Hakim ortaklık pay sahibinin bağlı şirketlerin denetçilerine soru sorma hakkı bulunmamaktadır. Ayrıca hakim ortak yönetim kuruluna bağlı ortaklıkların denetimi konusunda da soru soramaz. Çünkü hakim ortaklık yönetim kurulu üyelerinin, bağlı

⁶⁸² Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 23-86, s. 661.

⁶⁸³ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-75, s. 379.

⁶⁸⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012d, s. 56.

⁶⁸⁵ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 23-86, s. 661.

⁶⁸⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012d, s. 56-57.

⁶⁸⁷ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 23-86, s. 661.

⁶⁸⁸ Dolu, s. 180.

ortaklığın denetçilerinin cevaplayabileceği soruları cevaplaması mümkün değildir. Pay sahibi bağlı ortaklıkların yöneticilerinin veya denetçilerinin de genel kurulda hazır bulundurulmasını talep edemez. Pay sahibinin bağlı ortaklığa ilişkin sorularını en tepedeki hakim şirket olan anonim ortaklık cevaplandırır. Ara hakim şirketlerin böyle bir zorunluluğu yoktur. Pay sahibi sorularının genel kurul dışında kendisine özel ve yazılı olarak cevaplandırılmasını isteyemez. Zira bilgi alma hakkı bireysel bir hak olmakla birlikte, tüm pay sahiplerinin bilgilendirilmesi sağlandığından kollektif bilgilendirmeye yardımcı olmaktadır⁶⁸⁹. Bu husus SPK Kurumsal Yönetim Tebliği'nin (II-17.1)⁶⁹⁰ eki olan Kurumsal Yönetim İlkeleri'nin 1.3.5. maddesinde “*Genel kurul toplantısında, gündemde yer alan konuların tarafsız ve ayrıntılı bir şekilde, açık ve anlaşılabilir bir yöntemle aktarılması konusuna toplantı başkanı özen gösterir. Pay sahiplerine eşit şartlar altında düşüncelerini açıklama ve soru sorma imkânı verilir. Toplantı başkanı, genel kurul toplantısında ortaklarca sorulan ve ticari sır kapsamına girmeyen her sorunun doğrudan genel kurul toplantısında cevaplandırılmış olmasını sağlar. Sorulan sorunun gündemle ilgili olmaması veya hemen cevap verilemeyecek kadar kapsamlı olması halinde, sorulan soru en geç 15 gün içerisinde Yatırımcı İlişkileri Bölümü tarafından yazılı olarak cevaplanır. Genel kurul toplantısı sırasında sorulan tüm sorular ile bu sorulara verilen cevaplar, en geç genel kurul tarihinden sonraki 30 gün içerisinde Yatırımcı İlişkileri Bölümü tarafından ortaklık İnternet sitesinde kamuya duyurulur*” hükmü ile de ayrıca belirtilmiştir.

Yönetim kurulu, bağlı şirketlerin menfaatlerini zedelediği takdirde, pay sahipleri için yeterince açık olmayan hususlar dışında, şirketin malvarlığı, faaliyetleri ve yönetimi ile ilgili şirket işleyişi hakkında fikir edinilebilmesini sağlayacak bütün sorulara cevap vermekle yükümlüdür⁶⁹¹. Ana ortaklık kendisine ait solo finansal tablolar ile birlikte konsolide tablolardan da sorumlu olduğundan, pay sahipliği haklarının kullanılması açısından gerekli olduğu takdirde ana ortaklık pay sahibi, topluluğa ait olan genel kurul belgeleri ile ilgili soru sorabilir⁶⁹².

⁶⁸⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012, s. 54-55.

⁶⁹⁰ RG. T. 03/01/2014, S. 28871.

⁶⁹¹ Öztekin, s. 306-307.

⁶⁹² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012b, s. 55-56.

Doktrinde *Öztek*, şirketin hakimiyetini elinde bulunduran gerçek ve tüzel kişilerin kimliğine ilişkin bilgi taleplerinin de şirket tarafından karşılanması gerektiğini, bu husustaki talebin şirket sırrı veya pay sahibinin anonimliği ilkesi gerekçesiyle reddedilemeyeceğini, zira şirketin genel durumunun değerlendirilmesi için hakimiyeti elinde bulunduran pay sahiplerinin bilinmesinin önemli olduğunu savunmaktadır⁶⁹³. Kanaatimizce, hakim şirket veya bağlı şirket ile herhangi bir ticari veya hukuki ilişkisi bulunan pay sahiplerinin kimlik bilgileri; ancak şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati niteliğinde olmaması halinde, hem TTK'nın 200. maddesi hem de TTK'nın 437. maddesi kapsamında bilgi alma talebine konu olabilir.

Bağlı ortaklıklara ilişkin bilgi alma hakkının çerçevesini TTK'nın 200. maddesi belirlemektedir. Buna göre TTK'nın 517/1 ve 518. maddeleri uyarınca şirketler topluluğunun konsolide finansal tabloları ile yıllık faaliyet raporu, hakim ortaklık genel kuruluna denetçi raporu ile ibraz edilir. Pay sahibi de bu belgeler kapsamında soru sorabilir⁶⁹⁴. Ayrıca pay sahibi bilgi alma hakkını genel kurulda kullanabilecektir. Özellikle mektup aracılığıyla bilgi talebinde bulunulması mümkün değildir⁶⁹⁵.

TTK'da bağlı şirketler hakkında hakim şirket pay sahiplerinin bilgi alma hakkı bulunduğu düzenlenmesine rağmen, inceleme hakkının bağlı şirket belgelerine ilişkin olarak kullanılıp kullanılmayacağına dair bir düzenleme kanunda mevcut değildir.

Tekinalp'e göre, hakim ortaklık genel kurulu tarafından, bağlı ortaklığın defter ve yazışmalarının incelenmesine izin verilemez. Zira her genel kurulun yetki alanı, kendi ortaklığı ile sınırlıdır. TTK'nın 200. maddesi yalnızca bilgi alma hakkına yönelik düzenlenmiş olup bu hakkın kıyas yoluyla inceleme hakkını da kapsamı mümkün değildir⁶⁹⁶. Yazara göre bağlı ortaklığın TTK kapsamında denetime tabi olması halinde ise TTK'nın 1524. maddesi uyarınca açılacak internet sitesinde yayınlanacak bağlı ortaklığa ilişkin belgeler hakim ortaklık pay sahipleri tarafından da incelenebilir. Ancak

⁶⁹³ *Öztek*, s. 307-308.

⁶⁹⁴ *Tekinalp*, *Yeni Hukuk*, N. 14-77, s. 380.

⁶⁹⁵ *Tekinalp*, *Yeni Hukuk*, N. 23-86, s. 661.

⁶⁹⁶ *Tekinalp*, *Yeni Hukuk*, N. 14-79a, s. 382. Aynı yönde bkz. *Şener*, s. 519.

bağlı ortaklığın yönetim kuruluna soru sormak suretiyle, bu soruya ilişkin defter ve yazışmaların incelenmesine izin verilmesi talep edilemez⁶⁹⁷. Bununla birlikte yine *Tekinalp*'e göre, hakim şirket pay sahiplerinin bağlı şirket defter ve yazışmalarını inceleme hakkının bulunmaması, TTK'nın 437/5. maddesinde öngörülen dava hakkının kapsamını daraltan bir düzenlemedir⁶⁹⁸.

Çelebi, TTK'da bu hususta bir düzenlemeye yer verilmemesinin, bu husustaki iradenin olumsuz olduğu anlamına gelmeyeceğini; çünkü soru sormaya dayalı bilgi alma hakkını tamamlayan inceleme hakkının bağlı şirketler yönünden kullanılamayacağını kabulünün, bilgi alma hakkını kısıtlayıcı nitelikte olacağını ve bu konuda TTK'da bulunan boşluğun hâkim tarafından pay sahibi lehine doldurulması gerektiğini savunmaktadır⁶⁹⁹.

Kanaatimizce, TTK'daki mevcut düzenlemeler karşısında hakim şirket pay sahibinin bağlı şirket belgeleri üzerinde inceleme izni talep edebilmesi mümkün değildir. Zira kanunda hakim şirket pay sahibinin inceleme hakkına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Hakim şirket ve bağlı şirket yetkili organları arasında, inceleme izni verilmesinde meydana gelebilecek yetki karmaşası nedeniyle kanun koyucunun bu tercihinin bilinçli olduğu düşüncesindeyiz. Bununla birlikte hakim şirket pay sahibine bağlı şirket belgeleri üzerinde inceleme hakkı verilmemesinin, hakkı sınırlandıran ve hakkın işlevselliğini azaltan bir düzenleme olduğu da kabul edilmelidir. Bu nedenle kanunda yapılacak bir düzenlemeyle hakim ortaklık pay sahibine bağlı şirket belgeleri üzerinde inceleme hakkının tanınması; ancak düzenlemede inceleme izni vermeye yetkili hakim ve/veya bağlı şirket organının da açık bir şekilde belirtilmesi yerinde olacaktır.

Hakim ortaklık pay sahibinin, TTK'nın 200. maddesi çerçevesinde bilgi alma talebinde bulunabilmesi için hakim ortaklığın bir anonim ortaklık olması gerekir. Zira madde

⁶⁹⁷ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-86, s. 385.

⁶⁹⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012d, s. 56.

⁶⁹⁹ Çelebi, s. 538-539. *Dolu* ise kanun koyucunun hakim şirket pay sahiplerine, bağlı şirketin defter ve yazışmaları üzerinde inceleme hakkı vermemesinin bilinçli bir tercih olduğu, çünkü hakim şirket ve bağlı şirketin ayrı tüzel kişiliklere sahip olduğu, ayrıca pay sahibinin inceleme hakkını kullanma usulünün de bu tercihte etkili olduğu görüşündedir (*Dolu*, s. 180).

kapsamında öngörülen bilgi alma hakkı, pay sahipliği hakkı niteliğindedir. Bağlı ortaklığın ise anonim ortaklık olması zorunlu değildir. Hakim ortaklık pay sahibinin, bağlı ortaklığın ekonomik ve malvarlığı durumuna ilişkin bilgi alma talebinde bulunması mümkün olup bağlı ortaklıkta yolsuzluk gibi herhangi bir olumsuz halin bulunması şart değildir⁷⁰⁰.

TTK'nın 200. maddesinde hakim şirket organlarının bağlı şirketler hakkında talep edilen bilgileri vermekten kaçınabilecekleri şartlar hakkında da bir düzenleme mevcut değildir. Bu nedenle AlmPOK § 131/3 hükmünde öngörülen sınırlamalar incelenerek bağlı şirketlerin bilgi vermekten kaçınılması şartlarının düzenlenmesi yerinde olacaktır⁷⁰¹. Ancak doktrinde savunulan bir başka görüşe göre, bilgi alma hakkını düzenleyen TTK'nın 437. maddesi nazara alındığında, kanunda bir boşluk bulunmamaktadır. Bu nedenle 437/3. maddede öngörülen kısıtlamalar hakim şirket pay sahibinin bağlı şirkete ilişkin bilgi alma talebinde de uygulanacaktır⁷⁰². *Tekinalp*'e göre de TTK'nın 437/3. maddesi uyarınca şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaati niteliğindeki bilgiler hakim ortaklık pay sahibine verilmemelidir⁷⁰³. Söz konusu şirket menfaati kavramı yalnızca hakim şirket menfaatini kapsamamakta olup bilgi alma talebine konu edilen bağlı şirket menfaatleri de bu kavrama dahil edilmelidir⁷⁰⁴.

Kanaatimizce de anonim ortaklıklarda pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin ayrıntılı bir düzenleme olan TTK'nın 437. maddesinin 3. fıkrasında öngörülen, hakkın kullanılmasının sınırlarını belirleyen “şirket sırları” ve “korunması gereken şirket menfaatleri” kavramları, bağlı şirketler hakkında talep edilen bilginin de sınırlarını oluşturmaktadır. Ancak şirketler topluluğu hükümleri arasında düzenlenen TTK'nın 200. maddesinin özel niteliği de göz önünde bulundurularak, hakkın sınırlarının madde

⁷⁰⁰ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-86, s. 385.

⁷⁰¹ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N.272 vd.; Atakan, s. 80.

⁷⁰² Çelebi, s. 541-542. Aynı yönde bkz. Okutan Nilsson, Tasarı, s. 536-537.

⁷⁰³ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 23-86, s. 661.

⁷⁰⁴ Okutan Nilsson, Tasarı, s. 537.

içeriğinde belirtilmesi veya bu yönden TTK'nın 437/3. maddesine atıf yapılması, tereddütlerin giderilmesi için olumlu olacaktır.

Hakim ortaklık pay sahibinin, bağlı ortaklık hakkında talep ettiği bilginin yetersiz olması halinde genel kurul dışında da bilgi alma hakkı bulunduğu kabulü TTK'nın 437/2. maddesinin 2. cümlesi nazara alınarak mümkündür⁷⁰⁵. Ayrıca TTK'nın 437/2. maddesinde herhangi bir düzenleme yapılmamasına karşın, bağlı şirketlere ilişkin bilgi alma ve inceleme hakkı talebinin reddedilmesi halinde TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca mahkeme aracılığıyla talebin yerine getirilmesi sağlanabilir⁷⁰⁶.

Hakim şirket pay sahibi bağlı şirketlerin yalnızca finansal durumları ile ilgili bilgi alma hakkına sahiptir. Bunun dışında bağlı şirketin yönetim şekli ve stratejisi ile ilgili sorular sorulamaz. Zira bu hususlar hakim şirket pay sahibini ilgilendirmemekte olup bağlı şirketin kâr-zarar durumu önem arz etmektedir. Bununla birlikte şirket topluluğundaki ilişkiler bütününe anlaşılabilir olması için pay sahipleri hakim şirketin bağlı şirketlerle, bağlı şirketlerin birbirleriyle, pay sahipleri, şirket yöneticileri ve bunların yakınlarıyla olan ilişkileri, karşılıklı yapılan işlemler ve sonuçları hakkında bilgi alma hakkına da sahiptirler. Bağlı şirket hakkında bilgi alma talebinde bulunulması halinde bu talebe yanıt vermekle hakim şirket yönetim kurulu yükümlüdür⁷⁰⁷.

TTK'nın 200. maddesinde hakim şirket pay sahiplerine bağlı şirketler hakkında bilgi alma hakkı tanınmış olmasına rağmen, bağlı şirket pay sahiplerinin hakim şirket işleri hakkında bilgi alma haklarına ilişkin bir düzenleme kanunda mevcut değildir. Ancak şirketler topluluğunun yapısı ve niteliği gereğince, bağlı şirket pay sahiplerinin TTK'nın 437. maddesinde düzenlenen genel bilgi alma haklarının bağımsız şirketlere göre daha geniş kapsamlı olduğu göz önünde bulundurularak, bağlı şirket işlerine etki eden konularda pay sahibi oldukları bağlı şirket ile hakim şirket ve topluluk içinde bulunan diğer bağlı şirketler arasındaki ilişkiler hakkında, ayrıca şirketin ekonomik durumunun tespiti için

⁷⁰⁵ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-89, s. 386.

⁷⁰⁶ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-89, s. 386; Çelebi, s. 546.

⁷⁰⁷ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-76, s. 379; Durgut/Kaplan, s.136.

gerekli olduğu takdirde hakim şirket ve ilişkide bulunduğu diğer bağlı şirketlerin ekonomik durumları hakkında bilgi alma haklarının bulunduğu kabul edilmelidir⁷⁰⁸.

3.2.3. Gereklilik Kriteri

Anonim ortaklıklarda pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının mehzasını, İsvBK m. 696 ve 697 ile AlmPOK § 131 hükümleri oluşturmaktadır. Ancak çalışmamızda yeri geldiğinde değindiğimiz üzere TTK’da öngörülen düzenleme ile mehaz kanun düzenlemelerinde bazı farklılıklar da mevcuttur. Bu farklılıklardan biri de mehaz kanunlarda bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması “gereklilik” kriterine bağlanmış olmasına rağmen, TTK’da bu kritere yer verilmemesidir. Madde gerekçesinde bunun nedeni, gereklilik kriterinin hakkın kullanılmasını tehlikeye sokabilecek nitelikte olması olarak belirtilmiştir⁷⁰⁹.

AlmPOK § 131 hükmüne göre, pay sahibinin şirket işleri hakkında bilgi talep edebilmesi, bilgi talep edilen iş veya faaliyete dair alınacak cevapların, gündemdeki konuların gerçeğe uygun olarak değerlendirilmesi için gerekli olması şartına bağlıdır. Yine mehaz İsvBK’daki düzenleme uyarınca pay sahibinin bilgi alma talebi, pay sahipliğinden doğan haklarını bilinçli bir şekilde kullanması için gerekli olması halinde karşılanır⁷¹⁰. Görüldüğü gibi mehaz kanunların her ikisinde de bilgi alma hakkının kullanılması yönünden “gereklilik” kriteri öngörülmüş olmasına rağmen, amaçları birbirinden farklıdır. Alman hukukunda “gündemdeki konuların gerçeğe uygun olarak değerlendirilmesi” için gereklilik şartı aranmasına rağmen⁷¹¹, İsviçre hukukunda “pay sahipliğinden doğan hakların bilinçli bir şekilde kullanılması” amacıyla gereklilik şartı aranmaktadır.

⁷⁰⁸ Karasu, s. 86; Özdin, s. 343. Aynı yönde bkz. Dolu, s. 181; Ünal, s. 256.

⁷⁰⁹ TTK m. 437/2 gerekçesi.

⁷¹⁰ Kaya, Özel Denetim, s. 64.

⁷¹¹ Alman hukukunda gereklilik kriteri ile bilgi alma talebinde bulunan pay sahibinin genel kurulda ilgisiz ve gereksiz sorularıyla kurulun işleyişinin bozulmasının önlenmesi amaçlanmaktadır (Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 18).

Mülga 6762 sayılı TTK döneminde bu konuda herhangi bir somut düzenleme bulunmamasına karşın, bilgi alma hakkının kullanılmasında gereklilik kriterinin Türk hukukunda da temel ölçüt olarak kabul edilmesi gerektiği, buna göre pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanmasının İsvBK’da belirtildiği üzere, pay sahipliği haklarının kullanılması veya Alman Hukukunda belirtildiği gibi gündemdeki konuların makul bir değerlendirmesinin yapılması için gerekli olma şartına tabi olduğu savunulmuştur⁷¹².

6102 sayılı TTK’nın yürürlüğe girmesinden sonra ise doktrinde, gereklilik kriterinin Türk hukukunda uygulanıp uygulanmaması hususunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Kriterin hukukumuzda da uygulanması gerektiğini savunan görüşe göre, bilgi alma talebini dürüstlük kuralına aykırı olarak kullanan pay sahiplerinin genel kurulun uzamasına ve şirket işleyişinin aksamasına neden olabilecek şekilde bu haklarını kullanmaları ihtimal dahilinde olduğundan, gereklilik koşulunun hukukumuzda da uygulanması gerekmektedir. Ayrıca TTK’nın 437. maddesiyle bağlantılı olan özel denetim isteme hakkına ilişkin TTK’nın 438. maddesinde gereklilik şartına açıkça yer verilmiştir⁷¹³.

Gereklilik kriterinin Türk hukukunda uygulanmamasının yerinde olduğu görüşünü savunan yazarlar ise bilgi alma ve inceleme hakkının gereklilik kriterine bağlı kılınması halinde, hakkın kullanılmasının zorlaşacağını, zira pay sahibinin talep ettiği bilginin gerekli olduğunu ispatlama güçlüğü ile karşı karşıya kalacağını ileri sürmektedirler⁷¹⁴.

Karasu’ya göre, AlmPOK § 131 hükmünde öngörülen şekilde bir gereklilik şartına TTK’da yer verilmemesi yerinde olmuştur. Çünkü genel kurul toplantı gündeminin bazı maddelerine ilişkin bilginin gerekli olup olmadığının belirlenmesi çok zor bir husustur. Örneğin, yönetim kurulunun ibrasına ilişkin bir toplantı gündeminde, yönetim kurulunun tüm faaliyetleri değerlendirileceğinden, yönetim kurulunun bütün işlemlerine ilişkin bilgiler gerekli hale gelebilecektir. Yazar ayrıca anonim ortaklıklarda pay sahibinin hakkın kötüye kullanılması niteliğindeki bilgi alma taleplerinin, sadakat yükümlülüğüne ve bu yükümlülüğe aykırı hallerin belirlenmesi ölçüsü olarak kullanılan hakların

⁷¹² Kaya, s. 230 vd.

⁷¹³ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N.265, s. 1934-1935; Erdem, Kanun Taslağı, s. 171; Yurtbaşı, s. 75; Atakan, s. 80 (dipnot 33).

⁷¹⁴ Karasu, s. 87; Dolu, s. 150; Bulut, s. 39; Ünal, s. 238; Ceylan, s. 83.

sakınılması ilkesine aykırılık gerekçesiyle reddedilmesi mümkün olduğundan, TTK'da gereklilik kriterinin özel olarak ifade edilmesine ihtiyaç olmadığı görüşündedir. Sadakat yükümlülüğüne aykırılık iddiasında ispat yükü, gereklilik kriterinin aksine, şirket tüzel kişiliği üzerindedir⁷¹⁵.

Konuya farklı bir açıdan yaklaşan *Akdağ Güney*'e göre, TTK'da bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin olarak gereklilik kriterine yer verilmesi veya verilmemesi arasında, hakkın kullanımı yönünden bir fark bulunmamaktadır. Zira her iki halde de ortaya çıkabilecek sorunların, hakkın öngörülme amacı doğrultusunda yorum yoluyla aşılması mümkün olup kanunda gereklilik kriterine yer verilmesinin mutlak olarak hakkın kullanım alanını kısıtladığından bahsedilemeyeceği gibi, ilgili kritere hiç değinilmemesi halinde de hakkın sınırsız kullanılabilirdiğinden söz edilemez⁷¹⁶.

Bilgili/Demirkapı ise MK'nın 2. maddesinde öngörülen hakkın kötüye kullanılması ilkesi uyarınca bilgi alma hakkının kötüye kullanılmasının engellenebileceği, bu nedenle pay sahibinin her konuda bilgi alma hakkına sahip olduğu görüşündedir⁷¹⁷.

Kanaatimizce de bilgi alma hakkının kullanılmasının kanunda gereklilik kriterine bağlanmaması yerinde bir düzenlemedir. Kanun koyucunun bilgi alma hakkını düzenleme amacı esas itibarıyla pay sahibinin en doğru bilgiye, en hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmesini sağlamaktır. TTK'nın 437. maddesindeki düzenleme bütünlüğü de buna işaret etmektedir. Ancak pay sahibinin her bilgi alma talebinde, bilginin gündem maddelerinin değerlendirilmesi veya diğer pay sahipliği haklarının bilinçli bir şekilde kullanılması için gerekli olduğunu ispat yükü altında olması, bilgi alma hakkının çoğu zaman kullanılmaması ve uygulanabilirliği olmayan bir pay sahipliği hakkına dönüşmesi sonucunu doğuracaktır. Çünkü bilginin gerekliliğinin belirlenmesi ve ispatlanması, her somut talebe göre ayrı bir değerlendirme yapılmasını gerektirmektedir. Bu konuda TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılacak davalar sonucunda ilk derece mahkemelerinin vereceği kararların kesin olması nedeniyle bilginin gerekli olup olmadığı hususunda

⁷¹⁵ Karasu, s. 87-88.

⁷¹⁶ Akdağ Güney, s. 51 (dipnot 36).

⁷¹⁷ Bilgili/Demirkapı, s. 505 (dipnot 1301). Aynı yönde bkz. Ünal, s. 239.

içtihat birliği sağlanması da mümkün değildir. Kaldı ki kanunda bilgi alma hakkının sınırları olarak dñzenlenen Şirket sırları ve korunması gereken Şirket menfaatleri çok geniş kapsamlı ve sñbjektif kavramlardır. Ayrıca hakkın kñtñye kullanılması yasağı da bilgi alma talebinin reddine gerekçe oluşturabilecektir. Kanunda bilgi alma talebinin reddi konusunda bu kadar geniş gerekçelerin yanına gereklilik kriterinin de eklenmesi, hakkın dñzenleme amacına aykırı olarak pay sahibinin bilgiye ulaşmasını zorlaştıracaktır.

3.3. İNCELEME HAKKININ KONUSU ve KAPSAMI

Anonim ortaklıklarda denetim, denetçiler aracılığıyla yapılmaktadır. Pay sahibinin ortaklığı denetlemesi ise anonim ortaklığa hakim anonimlik ilkesine ve ortaklığın korporatif yapısına uygun olmaması nedeniyle mümkün değildir. Bununla birlikte belirli bir pay oranına sahip azınlık tarafından özel denetçi atanmasının talep edilmesinde olduğu gibi (TTK m. 438) pay sahiplerine, Şirketin ticari defterleriyle yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının genel kurulun açık izni veya yñnetim kurulunun bu hususta kararı olması Şartıyla incelenebilmesi hakkı (TTK m. 437/4), bir nevi ortaklığı denetleme imkânı tanımıŐtır⁷¹⁸.

Ocak'ın mñlga TTK dñnemindeki gñrñŐne gñre inceleme hakkını, pay sahibinin denetleme hakkı kapsamında kabul etmek daha doğru olacaktır. Zira pay sahibinin Şirketin defter ve yazışmalarını incelemesi sonucunda bilgi sahibi olacağı muhakkak ise de bilgi alma hakkı kavramı daha çok soru sormak suretiyle alınacak cevaplarla sağlanabileceği anlamına gelmektedir. Bu nedenle Şirket defter ve kayıtlarının incelenmesi denetleme hakkı kapsamında kabul edilmelidir⁷¹⁹.

Kaya ise bilgi alma ve inceleme hakkında pay sahibinin doğrudan bir denetleme hakkından bahsedilemeyeceğini; çñnkñ bu yñnde bir kabulñn anonim Şirketin yapısına

⁷¹⁸ *Ocak*, s. 733-734.

⁷¹⁹ *Ocak*, s. 720. *Tekinalp* de bilgi alma hakkını özel denetim hakkı ile birlikte, pay sahibine tanınan denetsel haklar arasında da saymaktadır (*Tekinalp* (Poroy/Çamoğlu), *Ortaklıklar Hukuku I*, N. 786, s. 565).

aykırı olduğunu, burada yalnızca dolaylı bir denetimden söz edilebileceğini kabul etmektedir⁷²⁰.

Tekil de anonim şirketlerde denetimin, denetçi ve özel denetçiler tarafından yapılacağını kabul etmekle beraber, pay sahiplerinin bilgi alma hakkına ilişkin düzenlemeler kapsamında, kişisel denetim haklarını kullanabilecek konumda oldukları görüşündedir⁷²¹.

Tekinalp ise pay sahibinin denetleme hakkı bulunmadığını, bu nedenle kanunlarda pay sahibinin bilgi alma hakkının genişletilmesi yoluyla, denetleme hakkının bulunmamasından kaynaklanan boşluğun giderilmesinin amaçlandığını savunmaktadır⁷²². Kanaatimizce de bilgi alma ve inceleme hakkı ile pay sahiplerine, dolaylı da olsa bir denetim yetkisi sağlanmaktadır.

İnceleme hakkının, talebe bağlı olmaksızın kullanılmasına ilişkin düzenleme içeren ve pay sahibinin bilgi alma hakkının pasif yönünü oluşturan TTK'nın 437/1. maddesi uyarınca genel kurul toplantısından en az on beş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulacak belge ve raporlar finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi olarak belirtilmiştir. İncelemeye tabi olabilecek bu belgeler kanunda tahdidi olarak sayılmıştır⁷²³.

TTK'nın 437/1. maddesinde öngörülen yükümlülüğün, olağan genel kurul toplantılarının yanı sıra olağanüstü genel kurullarda da kıyas yoluyla uygulanması gerekmektedir. Olağanüstü genel kurulda, olağan genel kurulun aksine finansal tablolar gibi kanunda öngörülen genel kurul belgeleri bulunmayacağından, toplantıdan en az on beş gün önce somut olayın özellikleri dikkate alınarak, belgeler ile varsa yönetim kurulunun görüşü sunulmalıdır. Yine TTK'nın 408/2. maddesi uyarınca yapılan bir olağanüstü genel kurul toplantısından önce, anonim ortaklığın önemli miktarda varlık satışına ihtiyaç nedenlerine

⁷²⁰ Kaya, s. 315 (dipnot 15). Aynı yönde bkz. Gürbüz Usluel, s. 165.

⁷²¹ Tekil, Fahiman; Anonim Şirketler Hukuku, Alkım Yayınları, İstanbul 1998, s. 393 (dipnot 29).

⁷²² Tekinalp, Finansal Bilgi Elde Etme Hakkı, s. 17.

⁷²³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010, s. 53.

ilişkin yönetim kurulu açıklaması pay sahiplerinin bilgisine sunulmalıdır. Anonim ortaklığın feshinde ve sermaye azaltılmasında da yönetim kurulu açıklaması pay sahiplerinin incelemesine hazır tutulmalıdır⁷²⁴.

TTK'nın 437/1. maddesinde sayılan finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetim raporu ve genel kurula bilgi ulaştırılan diğer kaynakların hep birlikte değerlendirilmesi, yönetim kurulu üyelerinin ibrasına ilişkin olarak, ibranın kapsamını belirleyen "genel kurulun bilgisine ulaşma" ölçüsü yönünden ayrıca önem arz etmektedir⁷²⁵. TTK'nın 437/2. maddesinde olduğu gibi, 1. fıkrada sayılan belge ve raporların pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulması yükümlülüğü şirket tüzel kişiliğine aittir. Ancak bu yükümlülük, şirketin yönetim ve temsil organı olan yönetim kurulu tarafından yerine getirilir⁷²⁶.

Genel kurul toplantısının, TTK'nın 1527/5. maddesi uyarınca elektronik ortamda yapılması halinde ise pay sahiplerinin toplantı öncesi bilgi ve belgelere ulaşabilmesi için, Anonim Şirketlerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik'in⁷²⁷ 6. maddesinde "*Kanunun 1527 nci maddesi uyarınca EGKS'yi uygulayacak şirketlerin, genel kurul toplantılarına ilişkin Kanun ve esas sözleşme gereği yapılması zorunlu olan çağrılarını, genel kurul öncesi hak sahiplerinin incelemesine sunulması zorunlu olan belgeleri ve toplantı gündemine ilişkin belgeleri güvenli elektronik imzalı olarak Kanunda öngörülen süreler içinde EGKS'de hak sahiplerinin erişimine hazır bulundurmaları zorunludur*" hükmü öngörülmüştür.

TTK'nın 437/4. maddesinde de talebe bağlı olarak, şirketin ticari defterleri ve yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta vereceği kararla incelenebileceği düzenlenmiştir. İlgili fıkrada, inceleme hakkı yönünden yalnızca ticari defterler ve yazışmalardan bahsedilmiş ise de bu ifadenin bir sınırlamaya tabi tutulmadan geniş yorumlanması, bu

⁷²⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010a, s. 53.

⁷²⁵ Akdağ Güney, s. 44.

⁷²⁶ Dolu, s. 166-167.

⁷²⁷ RG. T. 28/08/2012, S. 28395.

suretle verilecek iznin sözleşme, talimat, taahhüt, mizan gibi diğer şirket belgelerini de kapsadığının kabul edilmesi, hükmün amacına daha uygun olacaktır⁷²⁸. Başka bir anlatımla ticari defterler ve yazışmalar, şirketin içinde bulunduğu durumun değerlendirilmesi için özellikle önem taşıyan tüm yazılı belgeler anlamına gelmektedir⁷²⁹.

Bilgi alma ve inceleme hakkının düzenlenme amaçları doğrultusunda bağlantılı haklar olduğu kabul edilmekle birlikte, her iki hak birbirinden bağımsızdır. İnceleme hakkının, TTK'nın 437. maddesinde bilgi alma hakkı ile birlikte aynı hükümde düzenlenmiş olması, bu hakkın bilgi alma hakkına bağımlı olduğu anlamına gelmemektedir. TTK'nın 437/4. maddesinde yer alan *“pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebilmesi için”* ifadesi ile pay sahibinin inceleme talebini somutlaştırması gerekliliğine vurgu yapılmış olup bu ifade ile inceleme hakkının bilgi alma hakkına bağlı olduğu söylenemez⁷³⁰.

Doktrinde de pay sahibinin TTK'nın 437/4. maddesine göre inceleme hakkını, genel kurulda sorular sorması halinde kullanabileceği kabul edilmektedir. Zira şirketin ticari defterleriyle yazışmalarının incelenebilmesi için, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararının olması gerektiği öngörülürken, pay sahibinin sorusu ana nokta olarak kabul edilmiştir⁷³¹. Ancak Ünal, pay sahibinin inceleme hakkını kullanabilmesi için daha önce genel kurulda bilgi alma talebinde bulunmuş ve soru yöneltmiş olma zorunluluğunun bulunmadığı görüşündedir. Yazara göre bunun kabulü halinde inceleme hakkının bağımsızlığı zedelenmiş olacaktır. Bu nedenle TTK'nın 437/4. maddesinde yer verilen pay sahibinin sorusu ifadesi, genel kurulda soru sorma zorunluluğu anlamına gelmemektedir. Söz konusu ifadenin pay sahibinin inceleme talebini işaret ettiğini kabul etmek gerekmektedir⁷³².

⁷²⁸ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-79, s. 381.

⁷²⁹ Marolda Martinez, s. 182.

⁷³⁰ Akbay, s. 318-319.

⁷³¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1011, s. 54; Erdem, Kanun Taslağı, s. 170; Ceylan, s. 45.

⁷³² Ünal, s. 264.

Ulusoy ise inceleme hakkının, bilgi alma talebine konu sorulara verilen cevapların doğru olup olmadığını değerlendirmek amacıyla kullanılabilceği, bu nedenle inceleme hakkının bilgi alma hakkından önce kullanılmasının mümkün olmadığı görüşündedir. Yazara göre inceleme hakkı, bilgi alma hakkı ile aynı anda veya daha sonra kullanılabilir⁷³³.

Kanaatimizce, TTK'nın 437/4. maddesinde öngörülen açık düzenleme uyarınca pay sahibi inceleme hakkını; ancak soracağı sorularla bağlantılı olarak kullanabilir. Bilgi alma hakkı kapsamında soruların yöneltileceği yer ve zaman kural olarak genel kurul olmakla birlikte inceleme talebinin, bir soru bağlamında olmak şartıyla, genel kurul toplantısı öncesinde Şirkete iletilmesi de mümkündür. Bununla birlikte pay sahibi, soruyla bağlantılı olmayan veya bilgi alma talebinden tamamen bağımsız somut bir konuda inceleme talebinde bulunamaz. Bu husus inceleme hakkının bağımsızlığını da etkilememektedir. Zira soruların Şirkete iletilmesi sonrası cevap verilmesi beklenmeksizin, bu sorularla ilişkili olarak inceleme talebinde bulunulabilir. İnceleme hakkının pay sahibinin sorularına tabi tutulması, incelemenin ve dolayısıyla incelenecek Şirket belgeleri kapsamının, somut bir Şekilde belirlenmesi amacına yöneliktir.

Pay sahibinin talebini somutlaŐtırmaksızın Şirket ticari defterlerinin ve yazışmalarının tamamını inceleme talebinde bulunması mümkün değildir. Bu kapsamda bir inceleme talebine izin verilmesi, Şirketin pay sahibi tarafından denetlenmesi anlamına gelecektir. Ancak bilindiği gibi pay sahiplerinin anonim Şirketlerde denetim yetkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle pay sahibinin aydınlanma amacına aykırı inceleme talebinde bulunması, kanunun amacına da aykırılık teşkil edecektir⁷³⁴.

Pay sahiplerinin bilgi alma hakkının kapsamını Şirketin işleri ve denetimin yapılma Şekli ve sonuçları oluşturmaktadır. Ancak denetim faaliyetleri sırasında bağımsız denetçi tarafından oluŐturulan belgeler inceleme hakkı kapsamı dışında bırakılmıŐtır. Başka bir

⁷³³ *Ulusoy/Ulusoy*, s. 60.

⁷³⁴ *Dolu*, s. 58.

anlatımla pay sahibinin inceleme hakkı, yalnızca şirket ticari defterleri ve yazışmalarına özgü olarak düzenlenmiştir⁷³⁵.

3.3.1. Finansal Tablolar ve Konsolide Finansal Tablolar

Finansal tablo kavramı, 6102 sayılı TTK'da tanımlanmamakla beraber, TTK'nın 68/3. maddesi uyarınca tacirler yönünden bilanço ile gelir tablosu, yılsonu finansal tablolarını oluşturmaktadır. Bu genel hüküm dışında TTK'nın 514 ve 517/1. maddelerinde, anonim şirketler ile şirketler topluluğunun Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörülen finansal tabloları hazırlama yükümlülüklerine ilişkin özel hükümlere de kanunda yer verilmiştir⁷³⁶.

Finansal tablo hem solo hem de konsolide tabloları kapsamaktadır. Hakim ortaklığın özelliği gereği bu ortaklıklar solo ve konsolide finansal tabloların ikisine de sahiptir⁷³⁷. Finansal tablolar şirketin malvarlığını, borçlarını, yükümlülüklerini, öz kaynaklarını ve faaliyet sonuçlarını içermelidir⁷³⁸. Hakim şirketin bağlı şirkete yaptığı iştirakler konsolide bilançoda yer almadığı gibi hakim şirket ile bağlı şirketin birbirlerine olan alacak ve borçlarına da konsolide bilançoda yer verilmemektedir. Çünkü söz konusu alacak ve borçlar, şirketler topluluğunun gerçek alacak ve borcunu oluşturmamaktadır. Konsolide bilançoda yalnızca şirketler topluluğunun, üçüncü kişilere olan borçlarına ve bu kişilerden olan alacaklarına yer verilir⁷³⁹.

Finansal tablolar, solo tablolarda anonim ortaklığın yönetim kurulu tarafından, şirketler topluluğunda ise hakim ortaklığın yönetim kurulu tarafından hazırlanır⁷⁴⁰. İlgili yönetim kurulu, geçmiş hesap dönemine ait, Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörülmüş bulunan finansal tablolarını, eklerini ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunu,

⁷³⁵ Dolu, s. 198.

⁷³⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 646, s. 467; Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 17-41, s. 496.

⁷³⁷ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 17-41, s. 496.

⁷³⁸ Akdağ Güney, s. 43.

⁷³⁹ Üçışık, H. Güzin/Çelik, Aydın; Anonim Ortaklıkta Finansal Tablolar Yedek Akçeler ve Kar Dağıtımı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 115-116.

⁷⁴⁰ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 17-57, s. 503.

bilanço gününü izleyen hesap döneminin ilk üç ayı içinde hazırlar ve genel kurula sunar (TTK m. 514). Bilanço, genel kurulun bilgi sahibi olmasını sağlayan ve yönetim kurulu üyelerinin ibra kapsamını belirleyen en önemli kaynaktır. Zira bilanço sayesinde ortaklığın ekonomik ve mali durumu hakkında bilgi edinilebilir. TTK'nın 78 ve 424. maddeleri uyarınca bilanço, açık ve anlaşılabilir olmalı, ayrıca ortaklığın içinde bulunduğu hali eksiksiz ve gerçeğe uygun bir şekilde göstermelidir⁷⁴¹.

Pay sahibinin ortaklığın ekonomik durumuna ilişkin olarak bilgi alma araçlarından biri olan yıl sonu finansal tablolarının; bilanço, gelir, nakit akım ve öz sermaye tabloları ile ekleri olduğu TTK'nın 514. maddesinin gerekçesinde belirtilmiş olmasına rağmen⁷⁴², Türkiye Muhasebe Standartlarını belirleme yetkisine sahip olan Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından (TTK m. 88) yayımlanan Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararına İlişkin Usul ve Esaslar⁷⁴³ başlıklı düzenlemenin 6. maddesinde, TTK'nın 397/4. maddesi uyarınca denetime tabi olan anonim ortaklıklar dışında kalan anonim ortaklıkların yalnızca bilanço ve gelir tablosu düzenleyeceği öngörülmüştür. *Tekinalp*, kurumun ilgili düzenlemesi ile pay sahibinin bilgi alma hakkının daraltıldığını, TTK'nın 397. maddesi kapsamındaki inceleme hakkının yalnızca bilanço ve gelir tablosu finansal tablo kabul edilerek özgülenmesinin, nakit akım tablosu ile öz varlık değişim tablosunun ise inceleme harici bırakılmasının, pay sahibinin inceleme hakkının sınırlanması anlamına geleceğini ileri sürerek düzenlemeyi eleştirmektedir⁷⁴⁴.

3.3.2. Yönetim Kurulunun Yıllık Faaliyet Raporu

TTK'nın 375/1-f maddesi uyarınca yıllık faaliyet raporunun düzenlenmesi ve genel kurula sunulması, yönetim kurulunun devredilemez görev ve yetkileri arasındadır. Anonim ortaklıkta, amaca ulaşılabilmesi için gerekli olan asgari ve zorunlu işlerin yapılması görevi, yönetim kuruluna TTK'da öngörülen hükümlerle doğrudan verilmiştir.

⁷⁴¹ Akdağ Güney, s. 44 (dipnot 15).

⁷⁴² TTK m. 514 gerekçesi.

⁷⁴³ 14/02/2019 tarih ve 75935942-050.01.04- [01/72] sayılı kurul kararı.

⁷⁴⁴ *Tekinalp*, Yeni Hukuk, N. 17-58, s. 504.

Bu işlerin icra edilmesi için ayrıca karar alınmasına gerek bulunmamaktadır. Yıllık faaliyet raporunun düzenlenmesi de bu işlerden biridir⁷⁴⁵.

Yönetim kurulu yıllık faaliyet raporuna ilişkin ayrıntılı bir düzenleme içeren TTK'nın 516. maddesi şu şekilde öngörülmüştür:

“(1) Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, şirketin, o yıla ait faaliyetlerinin akışı ile her yönüyle finansal durumunu, doğru, eksiksiz, dolambaçsız, gerçeğe uygun ve dürüst bir şekilde yansıtır. Bu raporda finansal durum, finansal tablolara göre değerlendirilir. Raporda ayrıca, şirketin gelişmesine ve karşılaşması muhtemel risklere de açıkça işaret olunur. Bu konulara ilişkin yönetim kurulunun değerlendirmesi de raporda yer alır.

(2) Yönetim kurulunun faaliyet raporu ayrıca aşağıdaki hususları da içermelidir:

a) Faaliyet yılının sona ermesinden sonra şirkette meydana gelen ve özel önem taşıyan olaylar.

b) Şirketin araştırma ve geliştirme çalışmaları.

c) Yönetim kurulu üyeleri ile üst düzey yöneticilere ödenen ücret, prim, ikramiye gibi mali menfaatler, ödenekler, yolculuk, konaklama ve temsil giderleri, ayni ve nakdî imkânlar, sigortalar ve benzeri teminatlar.

(3) Hem anonim şirketler hem de şirketler topluluğu bakımından, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun zorunlu asgari içeriği, ayrıntılı olarak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından bir yönetmelikle düzenlenir.”

Maddenin 3. fıkrasında sözü edilen yönetmeliğe ilişkin düzenleme “*Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik*”⁷⁴⁶ başlığıyla

⁷⁴⁵ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 523, s. 337.

⁷⁴⁶ RG. T. 28/08/2012, S. 28395.

yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin “tanımlar” başlıklı 3/1-g maddesinde yıllık faaliyet raporu; *“Yönetim organı tarafından Kanuna ve bu Yönetmeliğe göre düzenlenen, şirketin ilgili yıla ilişkin faaliyetlerinin akışı ile her yönüyle finansal durumunun doğru, eksiksiz, dolambaçsız, gerçeğe uygun ve dürüst bir şekilde yansıtıldığı, şirketin gelişmesinin ve karşılaşılması muhtemel risklerin belirtildiği rapor”* olarak tanımlanmıştır.

Şirketler topluluğunda hakim şirket tarafından düzenlenecek olan yıllık faaliyet raporlarına ilişkin esaslar, TTK’nın 518. maddesi uyarınca, TTK’nın 516. maddesine göre belirlenecektir.

Yönetim kurulu yıllık faaliyet raporunda; sona eren mali yıla ilişkin şirketin yönetim faaliyetleri ve sonuçları, şirketin ekonomik durumu ve bu konulardaki değerlendirmeler yer alır. Bilanço ile birlikte genel kurula sunulan belgelerden olan yıllık faaliyet raporu, yönetim kurulu üyelerinin ibrası hususunda dikkate alınacakları için önem arz etmektedir⁷⁴⁷. Ayrıca faaliyet raporu, finansal tabloya göre pay sahipleri tarafından daha kolay anlaşılabilir niteliktedir ve finansal tabloyu gerekçelendirmektedir⁷⁴⁸.

Bilançonun gerçek durumu yansıtmaması halinde TTK’nın 424. maddesinde hukuki bir sonuç öngörülmesine rağmen, yönetim kurulu faaliyet raporunda asgari içeriğin yer almaması veya raporun gerçeğe aykırı düzenlenmesi durumunda kanunda ve Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik’te herhangi bir yaptırım bulunmamaktadır. *Üçışık/Çelik*’e göre, yönetim kurulu yıllık faaliyet raporunun gerektiği gibi düzenlenmemesi, tek başına bilançonun onaylanması kararını veya ibra kararını sakat hale getirmeyecektir. Bununla birlikte gereği gibi düzenlenmeyen faaliyet raporu doğrultusunda bilançonun onaylanması ve ibra kararı alınması halinde, bir irade sakatlığı doğmuş ise bu durumda bilgi alma hakkının

⁷⁴⁷ Akdağ Güney, s. 43.

⁷⁴⁸ Turanlı, s. 118.

engellenmesi söz konusu olabilecek ve bilançonun onaylanması veya ibra konusunda alınan genel kurul kararlarının iptali yoluna gidilebilecektir⁷⁴⁹.

Ayoğlu'na göre ise Yönetmelik'te öngörülen asgari içeriğe yıllık faaliyet raporunda yer verilmemesi halinde uygulanabilecek hukuki yaptırım, faaliyet raporunun geçersiz ve düzenlenmemiş sayılması olmamalıdır. Bu durumda şirkete karşı vekil gibi sorumlu olan yönetim kurulu üyelerinin hesap verme borçlarını yerine getirmemeleri söz konusu olacağından, faaliyet raporunda eksik veya gerçeğe aykırı olarak yer verilen konuların, genel kurul tarafından yönetim kurulu hakkında alınan ibra kararı kapsamına alınmaması uygun olacaktır⁷⁵⁰.

3.3.3. Denetleme Raporları

Genel kurul toplantısından en az on beş gün önce, pay sahibinin incelemesine hazır bulundurulması gereken belgeler arasında sayılan denetim raporu (TTK m. 437/1), yapılan denetimin türünü, kapsamını, niteliğini ve sonuçlarını, gereken açıklıkta, anlaşılır, basit bir dille anlatan ve geçmiş yıllar karşılaştırmalı olarak hazırlanmış olan, finansal tabloları konu alan bir rapordur (TTK m. 402/1). Genel ifadelerle hazırlanan, belirsiz kanaatler ve sonuçlar içeren raporlar, TTK'nın 402. maddesi anlamında denetim raporu niteliğinde değildir⁷⁵¹.

Bundan başka ayrı bir rapor hâlinde, yönetim kurulunun, şirketin veya topluluğun durumu hakkındaki yıllık faaliyet raporunda yer alan irdelemeleri, denetçi tarafından, finansal tablolar ile tutarlılığı ve gerçeğe uygunluğu açısından değerlendirilir (TTK m. 402/2). Denetçi, değerlendirme yaparken şirketin, denetliyorsa ana şirket ile topluluğun finansal tablolarını esas alır (TTK m. 402/3).

⁷⁴⁹ Üçışık/Çelik, Finansal Tablolar, s. 124.

⁷⁵⁰ Ayoğlu, Tolga; "Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi", Türk Ticaret Kanunu'na İlişkin İkincil Mevzuatın Değerlendirilmesi Sempozyumu (15 Aralık 2012), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 38-39.

⁷⁵¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 652, s. 470.

Denetim raporunun esas bölümünde; defter tutma düzeninin, finansal tabloların ve topluluk finansal tablolarının, kanun ile esas sözleşmenin finansal raporlamaya ilişkin hükümlerine uygun olup olmadığı; yönetim kurulunun denetçi tarafından denetim kapsamında istenen açıklamaları yapıp yapmadığı ve belgeleri verip vermediği açıkça ifade edilir (TTK m. 402/4). Ayrıca, finansal tablolar ile bunların dayanağı olan defterlerin; öngörülen hesap planına uygun tutulup tutulmadığı; Türkiye Muhasebe Standartları çerçevesinde, şirketin malvarlığı, finansal ve kârlılık durumunun resmini gerçeğe uygun olarak ve dürüst bir şekilde yansıtıp yansıtmadığı belirtilir (TTK m. 402/5).

Pay sahibinin incelemesine hazır bulundurulacak rapor ve belgeleri düzenleyen TTK'nın 437/1. maddesinde, her ne kadar yalnızca denetim raporu ibaresine yer verilmiş ise de denetçiler tarafından TTK'nın 403. maddesi uyarınca hazırlanacak olan görüş yazılarının içeriği dikkate alındığında, bu belgelerin de denetim raporu ile birlikte pay sahiplerinin incelemesine sunulması gerekmektedir⁷⁵².

Şirketin ve topluluğun finansal tabloları ile yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporunun sunulmasından sonra değiştirilmişse ve değişiklik denetleme raporlarını etkileyebilecek nitelikteyse, finansal tablolar ile birinci fıkra çerçevesinde yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu yeniden denetlenir. Yeniden denetleme ve bunun sonucu, raporda özel olarak açıklanır. Denetçi görüşünde de yeniden denetlemeyi yansıtan uygun eklere yer verilir (TTK m. 397/3).

3.3.4. Yönetim Kurulunun Kâr Dağıtım Önerisi

SerPK'nın 19/1. maddesinde halka açık ortaklıkların, kârlarını genel kurulları tarafından belirlenecek kâr dağıtım politikaları çerçevesinde ve ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak dağıtacakları düzenlemesine yer verilmesine rağmen, TTK'da bu yönde bir düzenleme mevcut değildir.

⁷⁵² Akdağ Güney, s. 44.

Genel kurul, sâfi kârın ne şekilde harcanağı ve dağıtılabılır yedek akçelerin çözülmesi hususunda, kanun ve esas sözleşme hükümleri uyarınca serbestçe karar alma hak ve yetkisine sahiptir. Bununla birlikte TTK'nın 437/1. maddesinde, anonim ortaklığın yönetim ve temsil organı olan ve şirketin mevcut ekonomik durumu ile yakın zaman içinde gelebileceğı konum hakkında en ayrıntılı ve doğru bilgilere ulaşabilecek yönetim kuruluna, olağan genel kurul toplantısı öncesi pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulmak üzere bir "kâr dağıtım önerisi" hazırlanacağı düzenlemesine yer verilmiştir⁷⁵³.

Anonim ortaklıklarda kâr payı ancak net dönem kârından ve serbest yedek akçelerden dağıtılabılır (TTK m. 509/2). Yıllık kâr ise yıllık bilançooya göre belirlenir (TTK m. 508/2). *Tekinalp* yıllık bilançooyu; "yıllık soncu açıklamak amacı ile düzenlenen, değerlendirme, aktifleştirme ile pasifleştirme kuralları sonuç açıklama ilkesine göre şekillendirilmiş bilanço" olarak tanımlamaktadır⁷⁵⁴. Bilançooyu hazırlama görevi yönetim kuruluna aittir. Bu husus, yönetim kurulunun devredilemez görev ve yetkilerinin düzenlendiğı TTK'nın 375/1-c maddesindeki "Muhasebe, finans denetimi ve şirketin yönetiminin gerektirdiğı ölçüde, finansal planlama için gerekli düzenin kurulması" düzenlemesi ile sabittir. Ayrıca aynı maddenin 1-f fıkrasında öngörülen görev ve yetkiler şirket bütçesinin hazırlanması görevinin de yönetim kuruluna ait olduğunu göstermektedir⁷⁵⁵.

Yine kanunda tanımına yer verilmeyen net dönem kârı kavramı *Tekinalp*'e göre, "TTK'nın 508/2. maddesindeki yıllık bilançooya göre belirlenmiş yıllık kârdan geçmiş yıllara ait zararların ve anonim ortaklığın ödemekle yükümlü olduğu matrahı yıllık kâr olan vergi ve mali yükümlülüklerin düşülmesinden sonra kalan tutar" anlamına gelmektedir. Yazara göre TTK'da yer almayan, yıllık kârdan vergi ve mali

⁷⁵³ Üçışık/Çelik, Finansal Tablolar, s. 353.

⁷⁵⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 902, s. 625.

⁷⁵⁵ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 522a, s. 332; Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 12-43, s. 251.

yükümlülüklerin düşülmesi kuralı uygulamadan doğmuş olup bu kuralın TTK'nın 2/1. maddesinde öngörülen ticari örf ve âdet kapsamında olduğu kabul edilebilir⁷⁵⁶.

Yönetim kurulunun, dağıtılacak kâr hususunda hazırlayacağı ve pay sahiplerinin incelemesine hazır bulunduracağı kâr dağıtım önerisi sayesinde pay sahibi, şirketin ekonomik durumu ve yatırımının geleceği hakkında bilgi edinebilecektir. Pay sahibinin kâr dağıtım önerisinde yapacağı inceleme, payını devrederek şirketten ayrılmasına veya genel kurula katılmamasına yol açacak derecede aydınlatıcı bilgiler verebilecektir⁷⁵⁷.

Anonim ortaklık esas sözleşme içeriğini düzenleyen TTK'nın 339. maddesinde hangi oranda kâr payı dağıtılacağıın esas sözleşmede belirtilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu nedenle yönetim kurulu tarafından düzenlenecek olan kâr dağıtım önerisi, esas sözleşmede bu konuda ayrıntılı düzenlemelere yer verilmemesi halinde önem kazanmaktadır. Uygulamada anonim şirket esas sözleşmelerinde genellikle ilk kâr payının dağıtım oranına yer verilmekte, ikinci kâr payına ilişkin ise bir oran öngörülmemekte ve bu konu genel kurulun takdirine bırakılmaktadır. Dolayısıyla yönetim kurulu hazırlayacağı kâr dağıtım önerisinde birinci kâr payı oranı hususunda esas sözleşme hükümlerine uymakla yükümlü olmasına rağmen, ikinci kâr payının dağıtılıp dağıtılmaması ve oranı hakkında genel kurula görüşünü serbestçe sunabilecektir⁷⁵⁸.

Yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin, genel kurulun toplantısından en az on beş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulacağına ilişkin TTK'nın 437/1. maddesinde yer verilen düzenleme dışında, Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik'in 12/1-d maddesinde "*Kâr payı dağıtım politikasına ilişkin bilgiler ve kâr dağıtım yapılmayacaksa gerekçesi ile dağıtılmayan kârın nasıl kullanılacağına ilişkin öneri*"nin, yıllık faaliyet raporunun finansal durum bölümünde yer almasının zorunlu olduğu öngörülmüştür. Bu düzenleme ile yönetim kurulu, şirketin mevcut ve yakın

⁷⁵⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 902, s. 625.

⁷⁵⁷ Dolu, s. 164.

⁷⁵⁸ Üçışık/Çelik, Finansal Tablolar, s. 354.

gelecekteki ekonomik durumu doğrultusunda, pay sahiplerine dağıtılacak kârın nakit para dışında bir yöntemle ödenmesi veya kârın nakit olarak dağıtılması halinde, kâr payı ödemelerinin taksitlendirilmesi önerisinde bulunabilir⁷⁵⁹.

3.3.5. Ticari Defterler

Anonim şirketlerin, tüzel kişiliği haiz (TTK m. 125/1) ticaret şirketlerinden olduğu (TTK m. 124/1) ve diğer ticaret şirketleriyle birlikte tacir sayılacakları (TTK m. 16/1) kanunda açıkça düzenlenmiştir. “Defter tutma yükümlülüğü” kenar başlıklı TTK’nın 64/1. maddesi uyarınca ise her tacir, ticari defterleri tutmak ve defterlerinde, ticari işlemleriyle ticari işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her hesap dönemi içinde elde edilen neticeleri, bu Kanuna göre açıkça görülebilir bir şekilde ortaya koymak zorundadır. Defterler, üçüncü kişi uzmanlara, makul bir süre içinde yapacakları incelemede işletmenin faaliyetleri ve finansal durumu hakkında fikir verebilecek şekilde tutulur. İşletme faaliyetlerinin oluşumu ve gelişmesi defterlerden izlenebilmelidir. Ayrıca TTK hükümleri uyarınca gerekli ticari defterleri tutmak, tacir olmanın hükümlerinden biridir (TTK m. 18/1).

Hakim teşebbüsler de TTK’nın 195/5. maddesi uyarınca tacir sayılmaktadırlar. Bu nedenle, kanunda herhangi bir istisnai hüküm öngörülmediğinden, hakim teşebbüsler de gerekli ticari defterleri tutmakla yükümlüdür⁷⁶⁰.

Şirket tarafından defter tutulması ve bu defterlere uygun olarak çıkarılan bilanço ile pay sahibi, şirketin mali durumu hakkında fikir sahibi olmakta ve defterlerin incelenmesi sonucunda gerekli olan tedbirleri alma yoluna gidebilmektedir⁷⁶¹.

Kanunda ticari defterler, yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defteri olarak sayılmıştır (TTK m. 64/3). Bunun dışında pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve

⁷⁵⁹ Üçışık/Çelik, Finansal Tablolar, s. 354.

⁷⁶⁰ Arkan, Sabih; Ticari İşletme Hukuku, 23. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2017, s. 365.

⁷⁶¹ Arkan, s. 363.

genel kurul toplantı ve müzakere defteri gibi işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler de ticari defter niteliğindedir (TTK m. 64/4). Kanunda, işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterlerin de ticari defter olarak kabul edilmesinin nedeni, özellikle ispat konusunda önem arz eden bu defterlerin, diğer ticari defterler ile aynı ciddiyette ele alınmasını ve aynı hükümlere tabi olmasını sağlama amacıdır⁷⁶².

Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ'in⁷⁶³ 5/1. maddesi uyarınca, gerçek veya tüzel kişi olup olmadığına bakılmaksızın her tacir yevmiye defteri, envanter defteri ve defteri kebir tutmakla yükümlü tutulmuştur. Tebliğ'in 5/3. maddesi uyarınca ise anonim şirketlerin, 1. fıkrada belirtilen defterlere ilave olarak pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defteri tutma zorunluluğu da bulunmaktadır.

Yevmiye defteri, kayda geçirilmesi gereken işlemlerin ilgili belge veya ispata dayanan evraktan çıkarılarak tarih sırasıyla ve "madde" halinde düzenli olarak yazıldığı defterdir (Tebliğ m. 6/1). Madde lafzındaki "kayda geçirilmesi gereken işlemler" ifadesi, tacirin ticari işletmesinden kaynaklanan malvarlıksal işlemler (mal, para, senet verilmesi gibi) anlamına gelmektedir⁷⁶⁴.

Defteri kebir, yevmiye defterine geçirilmiş olan işlemleri buradan alarak sistemli bir şekilde ilgili olduğu hesaplara dağıtan ve tasnifli olarak bu hesaplarda toplayan defterdir (Tebliğ m. 7/1).

Envanter defteri, ticari işletmenin açılışında ve açılıştan sonra her hesap döneminin sonunda taşınmazların, alacakların, borçların, nakit para tutarının ve varlıklar ile borçların değerlerinin teker teker kaydedildiği ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı defterdir (Tebliğ m. 8/1).

Pay defteri, anonim şirketlerde pay sahiplerinin kaydedildiği ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı defterdir (Tebliğ m. 9/1). Anonim şirketlerde pay defterine, senede

⁷⁶² Arkan, s. 368.

⁷⁶³ RG. T. 19/12/2012, S. 28502.

⁷⁶⁴ Arkan, s. 367 (dipnot 4).

bağlanmamış pay ve nama yazılı pay senedi sahipleriyle, intifa hakkı sahipleri kaydedilir (Tebliğ m. 9/2).

Anonim şirket pay sahipleri ve intifa hakkı sahiplerinin pay defterini inceleme yetkisi bulunup bulunmadığı hususunda mülga 6762 sayılı TTK'da⁷⁶⁵ ve yürürlükteki 6102 sayılı TTK'da açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak TTK'nın 64/4. maddesinde pay defterinin de ticari defterlerden sayılması nedeniyle, TTK'nın 437/4. maddesi uyarınca pay sahiplerinin inceleme hakkına sahip olduğu ticari defterler kapsamına pay defteri de dahil olmaktadır. Yine limited şirket ortaklarının pay defterini inceleyebileceğine ilişkin TTK'nın 594/2. maddesinde öngörülen açık düzenleme doğrultusunda, kanun koyucunun anonim şirketler yönünden de konuya bakışının olumlu olduğu kabul edilebilir⁷⁶⁶.

Pay ve intifa hakkı sahibinin kendileriyle ilgili kayıtlar hakkında pay defterini inceleme hakları TTK'nın 499/1. maddesi uyarınca pay defterine yazılma haklarından kaynaklanmaktadır. Çünkü pay defterine yazılma hakkına sahip olan her kişinin, kaydın yapılıp yapılmadığı ve yapılan kaydın doğruluğunu inceleme yetkisi mevcuttur⁷⁶⁷. Bu durumda pay defterinin incelenmesi yine yönetim kurulundan talep edilecektir. İnceleme kural olarak anonim ortaklığın merkezinde yapılacak olup pay ve intifa hakkı sahibi defterin kendilerine getirilmesini talep edemezler. Anonim ortaklığın haklı bir sebebin varlığı halinde incelemenin noterde veya defterin bulunduğu bankada ya da bir şubede yapılmasını önerebileceği de kabul edilmelidir⁷⁶⁸.

Buna karşılık pay sahibi kendisiyle ilgili olmayan kayıtları ise TTK'nın 437/4. maddesi kapsamında inceleme yetkisine sahiptir. Başka bir anlatımla bu durumda pay defteri, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarıyla sınırlı olarak incelenebilir. Bilgi talebine konu sorunun kapsamının gerektirmesi halinde, pay defterinin tamamının incelenmesi için izin verilmesi de mümkündür⁷⁶⁹. Örneğin bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı

⁷⁶⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, s. 299 vd.

⁷⁶⁶ Tekinalp, Yeni Bağlam, N. 12-05, s. 106-107; Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 9-141, s. 171.

⁷⁶⁷ Tekinalp, Yeni Bağlam, N. 12-07, s. 107.

⁷⁶⁸ Tekinalp, Yeni Bağlam, N. 12-08, s. 108.

⁷⁶⁹ Tekinalp, Yeni Bağlam, N. 12-10, s. 108-109.

payların, teminat alınmaksızın devrine onay verilip verilmediğine (TTK m. 491) ilişkin soru kapsamında pay sahibi, anonim ortaklığın uğradığı zarara ilişkin açılacak bir davaya esas bilgi elde etmek üzere pay defterini inceleme izni verilmesini talep edebilir⁷⁷⁰. Daha önce açıkladığımız üzere pay üzerinde intifa hakkı bulunan kişilerin de bilgi alma hakkı bulunduğu kabul edilmelidir. Ancak *Tekinalp*, intifa hakkı sahibinin TTK'nın 437. maddesi kapsamında bilgi alma hakkı bulunmadığı, ilgili hükmün yalnızca pay sahibi için öngörüldüğü, bu nedenle intifa hakkı sahibinin pay defterindeki başkasına ait kayıtları inceleme hakkının da bulunmadığı görüşündedir⁷⁷¹.

Yönetim kurulu karar defteri, anonim şirket yönetim kurulunun, şirket yönetimi ile ilgili olarak aldığı kararların yazılacağı ciltli ve sayfa numaraları teselsül eden defterdir (Tebliğ m. 10/1).

Genel kurul toplantı ve müzakere defteri, tüzel kişi tacirlerin genel kurul toplantılarında görüşülen hususların ve alınan kararların kaydedildiği ciltli ve sayfa numaraları teselsül eden defterdir (Tebliğ m. 11/1). Genel kurul toplantı ve müzakere defteri, şirket genel kurul toplantısı yapılırken genel kurulda sorulan sorular, verilen cevaplar, sunulan öneriler, alınan kararlar işlenerek düzenlenebileceği gibi hazırlanan toplantı tutanağının deftere yapıştırılması şeklinde de tutulabilir (Tebliğ m. 11/2).

Elektronik Defter Genel Tebliği (Sıra No: 1)⁷⁷² uyarınca elektronik ortamda tutulan defterler de pay sahibinin inceleme hakkı kapsamındadır. Zira ilgili Tebliğ'in 4.3.10. maddesinde “...e-Defterler, Başkanlık tarafından onaylanan beratları ile birlikte muhafaza ve ibraz edilmesi koşuluyla Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu kapsamında geçerli kanuni defter olarak kabul edilecektir” hükmü öngörülmüştür.

⁷⁷⁰ Tekinalp, Yeni Bağlam, N. 12-11, s. 109.

⁷⁷¹ Tekinalp, Yeni Bağlam, N. 12-14, s. 111.

⁷⁷² RG. T. 13/12/2011, S. 28141.

3.3.6. Şirket Yazışmaları

İnceleme hakkının konu ve kapsamı da bilgi alma hakkında olduğu gibi geniş yorumlanmalıdır. Başka bir anlatımla inceleme hakkı kapsamına, kanun lafzında belirtilen şirket ticari defterleri ve yazışmalarının, şirketin mali ve ekonomik tüm belgeleri ile hesap defterleri, müşteri kayıtları ve haberleşme kayıtları gibi belgeleri de katmak gerekir. Ancak incelenecek belgelerin şirket işleri ile ilgili olması gerektiği göz ardı edilmemelidir⁷⁷³. Başka bir anlatımla, pay sahibinin inceleme yetkisine ilişkin şirket yazıları kavramı finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi, gelir tablosu ve bilanço ile birlikte sözleşmeler ve şirket tarafından hazırlanmış olan her türlü belgeyi kapsamaktadır⁷⁷⁴. Envanter, dayanak belgeler, dijital taşıyıcılar, dahili belgeler ve mizan da inceleme hakkı kapsamında kabul edilmelidir⁷⁷⁵.

3.4. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ KULLANILMASI

Bilgi alma ve inceleme hakkı TTK'nın 437. maddesinde aynı amaca özgü ve bir bütün olarak düzenlenmesine rağmen, her iki hakkın kullanılmasında farklı usuller öngörülmüştür. Örneğin bilgi alma hakkının kullanılmasında şirket organlarının iznine veya kararına ihtiyaç bulunmamaktayken, şirketin defter ve yazışmalarının incelenebilmesi için genel kurulun izni veya yönetim kurulunun bu husustaki kararı mevcut olmalıdır.

Bilgi alma hakkı ile inceleme hakkı arasında herhangi bir kademelendirme ilişkisi bulunmamaktadır. Zira TTK'nın 437. maddesinde her iki hak birlikte ve aynı kenar başlık altında düzenlenmiş, ayrıca birbirlerinden bağımsız karakterleri de korunmuştur. Bu hakların alternatif haklar olarak kabul edilmeyerek sıralamaya tabi tutulması, pay sahibinin inceleme hakkını kullanabilmesi için öncelikle genel kurulda bilgi alma

⁷⁷³ Karasu, s. 85.

⁷⁷⁴ Yurtbaşı, s. 374. Aynı yönde bkz. Ulusoy/Ulusoy, s. 60.

⁷⁷⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014c, s. 59.

talebinde bulunması zorunluluğunu ortaya çıkaracaktır. Bu yöndeki kabul ise TTK'nın 437/4. maddesi uyarınca yönetim kurulunun kararıyla genel kurul dışında da inceleme hakkının kullanılabilmesine ilişkin düzenleme ile çelişki oluşturacaktır⁷⁷⁶.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kapsamı da yine birbiriyle farklılık göstermektedir. Buna göre pay sahibinin inceleme hakkının kapsamını genel olarak genel kurul gündeminde yer alan konuların dayanağını oluşturan belgeler oluştururken bilgi alma hakkı yönetim kuruluna ve denetçiye sorulacak somut sorular yoluyla kullanılmaktadır⁷⁷⁷.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kolaylıkla kullanılması amacıyla TTK'nın 1524. maddesinde düzenlenen internet sitelerinden yayınlanma kuralı, ilgili maddede 6335 sayılı kanun ile yapılan değişiklikle kaldırılmıştır. Doktrinde bu değişiklik, hakkın etkinliğini bertaraf ettiği, modern ve çağdaş açılımın önünü kestiği gerekçeleriyle eleştirilmiştir⁷⁷⁸. Bununla birlikte ilgili düzenlemenin ilk halinin, ülkemizde yaygın olarak görülen aile şirketleri açısından ağır bir yükümlülük olduğu ve gereksiz bir maliyet oluşturduğu, özellikle aile şirketlerinin şirket sırrı niteliğindeki bilgilerinin açıklanması sonucunu doğurduğu, bu durumun da şirket yöneticilerinin sorumluluğunun doğmasına neden olabileceği, kaldı ki şirketle ilgili bilinmesi gereken önemli hususların Ticaret Sicil Gazetesi'nde yayınlanma zorunluluğu bulunduğu görüşleriyle, değişikliğin yerinde olduğu da savunulmaktadır⁷⁷⁹.

3.4.1. Bilgi Alma Hakkının Kullanılması

TTK'da bilgi alma hakkının kullanılmasına ilişkin herhangi bir usul düzenlemesine yer verilmemiştir. Pay sahibi cevaplanmasını talep ettiği soruları, genel kurulda hazır bulunmakla yükümlü olan şirket yöneticilerine yöneltmek suretiyle bu hakkı kullanabilir⁷⁸⁰.

⁷⁷⁶ Yurtbaşı, s. 134.

⁷⁷⁷ Altay, s. 63.

⁷⁷⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1008, s. 51.

⁷⁷⁹ Karasu, Emredici Hükümler, s. 180.

⁷⁸⁰ Özcanlı, s. 208.

Şirketin finansal tabloları, konsolide finansal tabloları, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin, genel kurulun toplantısından en az on beş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulacağına ilişkin TTK'nın 437/1. maddesinde öngörülen düzenleme ile pay sahibi pasif bilgi alma hakkı kapsamında şirkete dair bazı bilgi ve belgelere ulaşabilecektir. Ancak bu bilgilerin genel veriler içermesi, kural olarak yılda bir defa verilmesi, ayrıca geçmişe dönük olması nedeniyle, aktif bilgi alma hakkının kullanılması ve şirket organlarına soru sormak suretiyle daha ayrıntılı bilgilere ulaşılabilir⁷⁸¹. TTK'nın 437/1. maddesinde öngörülen hakkın pasif bilgi alma hakkı olarak nitelendirilmesinin sebebi, pay sahibinin anonim ortaklığın genel merkezi ve şubelerinde incelemesi için hazır bulundurulan belgeleri yalnızca incelemekle yetinmesi, şirket organlarına soru sorma hakkının bulunmaması, başka bir anlatımla şirketin soruları cevaplandıracak herhangi bir personel görevlendirme yükümlülüğünün olmamasıdır⁷⁸². Dolayısıyla pasif bilgi alma hakkını düzenleyen TTK'nın 437/1. maddesi ile pay sahibi yalnızca geçmişe dönük, şirket organlarının kanun ve esas sözleşmeden kaynaklanan bilgilerini, talep şartı aranmaksızın elde etmektedir⁷⁸³.

Pay sahibinin, TTK'nın 437/1. maddesinde belirtilen belge ve raporları incelemesi için yönetim kurulu veya genel kurul kararına ihtiyacı bulunmamaktadır. İlgili belgelerin, genel kurul toplantısından en az on beş gün öncesinden başlamak üzere, toplantının sonuna kadar incelenebileceği kabul edilmelidir. Finansal tablolar ve konsolide finansal tablolara ilişkin öngörülen bir yıllık sürenin başlangıcı ve sona ereceği tarih yönünden, TTK'nın 409/1. maddesinde öngörülen sürede olağan genel kurul toplantısının yapılmaması halinde belirsizlik ortaya çıkacaktır. Bu nedenle fıkradaki bir yıllık süre kavramının, "bir sonraki genel kurul toplantı tarihine kadar" olan süre anlamına geldiği sonucuna varılmalıdır⁷⁸⁴.

Finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi hakkında, pay sahibinin

⁷⁸¹ Karasu, s. 79.

⁷⁸² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010, s. 52.

⁷⁸³ Bulut, s. 16.

⁷⁸⁴ Ulusoy/Ulusoy, s. 55-56.

genel kurulda açıklayıcı bilgi talep etmesi de mümkündür. Bu belgeler TTK'nın 409/1. maddesi uyarınca genel kurul toplantısının yasal gündem maddelerini oluşturduğundan, ilgili belgeler hakkında bilgi talep edilmesi gündeme bağlılık ilkesine aykırılık oluşturmayacaktır⁷⁸⁵.

Pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanması için inceleme hakkının kullanılmasının aksine, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararının bulunması gerekmemektedir. Soru sormaya yönelik aktif bilgi alma hakkının kullanılmasında bu yönde şekli bir şart bulunmamakla birlikte, yalnızca kanunda öngörülen sınırlamalarla şirket organlarının talebin değerlendirilmesinde takdir yetkisi mevcuttur. Buna göre pay sahibinin bilgi alma hakkı; ancak şirket sırlarının açığa çıkma ihtimalinin bulunduğu veya korunması gereken şirket menfaatlerinin zarara uğrayabileceği hallerde reddedilebilir⁷⁸⁶.

Pay sahibi bilgi alma hakkını kullanabilmek için öncelikle bir talepte bulunmalı, bu talebini açık ve somut bir şekilde ifade etmeli, talebin bilgi alma hususunda mı yoksa şirket defter ve belgelerinin incelenmesi hususunda mı olduğunu açıklamalıdır. Zira anonim ortaklıklarda genel veya belirli bir döneme ilişkin bilgi alma talebinde bulunulamayacağından, bilgi alma talebini içeren sorunun mutlaka somutlaştırılması gerekmektedir. Ancak talebin gerçekleştirilmesi yönünde bir zorunluluk bulunmamaktadır⁷⁸⁷.

Mülga 6762 sayılı TTK döneminde pay sahibinin, açık bir düzenleme bulunmamasına rağmen, bilgi alma talebine ilişkin soruyu ve verilen cevabı genel kurul toplantı tutanağına yazdırma hakkı bulunduğu kabul edilmekteydi⁷⁸⁸. 6102 sayılı TTK'nın 422/1. maddesi ile Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik'in⁷⁸⁹ 26/2. maddesi ile bu hususta düzenlemeye gidilerek, “....*genel kurulda sorulan soruların ve verilen cevapların...*” toplantı tutanağında belirtilmesi zorunlu kılınmıştır. Bununla

⁷⁸⁵ Ulusoy/Ulusoy, s. 56.

⁷⁸⁶ Kaya, s. 279-280.

⁷⁸⁷ Kaya, s. 286.

⁷⁸⁸ Kaya, s. 288.

⁷⁸⁹ RG. T. 28/11/2012, S. 28481.

birlikte genel kurul toplantı tutanağını düzenleyen başkanın genellikle çoğunluk pay sahipleri tarafından seçilmesi nedeniyle pay sahibinin bilgi alma hakkını hangi sorularla, hangi kapsamda kullandığı ve talebin tam olarak karşılanıp karşılanmadığı toplantı tutanağına ayrıntılı bir şekilde kaydedilmeyebilir. Bu durumda sorumluluk şirkete ait olup şirket genel kurul tutanağını eksiksiz bir biçimde düzenlemeli ve bilgi alma hakkının ne kapsamda ve hangi hususlara yönelik olarak kullanıldığını açık bir şekilde tutanakta belirtmelidir⁷⁹⁰. Toplantı tutanağında bu hususların belirtilmemesi halinde ise pay sahibinin tanık da dahil olmak üzere her türlü delille bilgi alma hakkını kullandığını ispat edebileceğinin kabulü yerinde olacaktır⁷⁹¹.

Ayrıca gündem konularıyla ilgili yapılacak oylamada olumsuz oy kullanılarak tutanağa yazılacak olan muhalefet şerhinde de bilgi alma talebinin karşılanmadığı belirtilebilir. Gündem dışı konulara ilişkin bilgi alma talebinin reddi halinde ise noter aracılığıyla, iadeli taahhütlü mektupla veya e-posta yoluyla yazılı talepte bulunularak ispat kolaylığı sağlanabilir⁷⁹². Toplantı başkanının tarafsız davranmaması ve pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebini tutanağa geçirmemesi hali, genel kurulda alınan kararların iptaline de neden olabilecektir⁷⁹³.

Kanunda bilgi alma talebinin yazılı veya sözlü olarak karşılanacağı hususunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Madde gerekçesinde bilginin kural olarak sözlü verileceği; ancak yazı ile güçlendirilebileceği öngörülmüştür⁷⁹⁴. Doktrinde bilgi alma talebinin, yönetim kurulu tarafından yazılı veya sözlü olarak karşılanabileceği kabul edilmektedir. Bunun dışında talebe ilişkin belgelerin okunması, bu belgelerin suretlerinin pay sahibine verilmesi veya şirket defter ve belgelerinin incelenmesine izin verilmesi ile de talep yerine getirilebilir⁷⁹⁵. Pay sahibinin bilginin yazılı olarak verilmesini talep hakkının

⁷⁹⁰ Altay, s. 63.

⁷⁹¹ Yurtbaşı, s. 143.

⁷⁹² Ceylan, s. 94.

⁷⁹³ Moroğlu, s. 132-133.

⁷⁹⁴ TTK m. 437/2 gerekçesi.

⁷⁹⁵ Karasu, s. 83; Kaya, s. 287. *Ünal*'a göre de belgelerin okunması veya incelenmesine izin verilmesi suretiyle bilgi alma talebinin karşılanması mümkün olmakla birlikte, eşit işlem ilkesi uyarınca söz konusu belgelerin tüm pay sahiplerinin bilgiye vâkıf olabileceği şekilde okunması veya incelemeye tabi tutulması gerekmektedir (Ünal, s. 260).

bulunduğu da kabul edilmelidir⁷⁹⁶. Bu konuda esas sözleşmede öngörülecek ve hakkın kullanılmasını sınırlandıracak veya ortadan kaldıracak nitelikte bir hüküm, TTK'nın 437/6 ve 340. maddelerine aykırılık teşkil edeceğinden geçersiz olacaktır⁷⁹⁷.

3.4.1.1. Bilgi Alma Talebi

Bilgi alma hakkını kullanmak isteyen pay sahibinin öncelikle bu konuda bir talepte bulunması gerekmektedir. TTK'nın 437/2. maddesinin ilk cümlesinde öngörülen *“Pay sahibi genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilir”* hükmünden de anlaşılacağı üzere ilgili talep yönetim kuruluna yönelik olarak yapılır. Bilgi alma hakkına ilişkin talepte bulunulması, inceleme hakkından farklı olarak genel kurulun iznine veya yönetim kurulu kararına tabi değildir⁷⁹⁸.

Kanun lafzı uyarınca bilgi alma hakkı genel kurulda kullanılabilir. Bu nedenle şirketin yürütme organı ve dolayısıyla bilgi alma talebinin muhatabı olan yönetim kurulunun, gündem maddelerini nazara almak suretiyle pay sahiplerinden gelmesi muhtemel sorulara karşı hazırlık yapması, ayrıca bu hususlarda gerekli belgeleri ve ayrıntılı bilgiye sahip personelleri toplantıda hazır bulundurması gerekmektedir. Pay sahibinin genel kurul toplantısından önce sorularını ilgili kişi ve organlara bildirmek gibi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ancak sorulan sorunun cevabı ayrıntılı inceleme ve hazırlık gerektiriyor ise genel kurul toplantısından önce bu soruların kişi ve organlara yazılı olarak bildirilmesi, pay sahibinin hakların sakınılarak kullanılması ilkesine uymasına ve daha sağlıklı ve kapsamlı bilgi sahibi olabilmesine olanak sağlar⁷⁹⁹.

Akbay'a göre, pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanabilmesi için genel kurul öncesinde şirket organlarına başvuru zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu yönde bir zorunluluk şirket

⁷⁹⁶ Atalay, s. 60.

⁷⁹⁷ Dolu, s. 189.

⁷⁹⁸ Karasu, s. 82.

⁷⁹⁹ Karasu, s. 82. Ancak genel kurul öncesi bilgi verme yükümlüsüne iletilen bilgi alma talepleri, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması anlamına gelmemektedir. Pay sahibi, genel kurulda ve diğer pay sahipleri huzurunda bilgi alma talebine ilişkin soruları sormalıdır (Dolu, s. 188).

esas sözleşmesinde veya iç yönerge ile de getirilemez. Aksi yönde bir uygulama, TTK'nın 437/6. maddesine ve TTK'nın 447/1. maddesine aykırılık teşkil edecektir⁸⁰⁰. Başka bir anlatımla iç yönergede, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı da dahil olmak üzere vazgeçilmez nitelikteki haklarının sınırlandırılması veya ortadan kaldırılmasına ilişkin düzenlemelere yer verilemez⁸⁰¹.

Çelebi'ye göre ise pay sahibinin genel kurul toplantısından önce soruları şirket organlarına bildirmekle yükümlü olup olmadığı, talep edilen bilgi ve sorulan soruların kapsamı doğrultusunda, pay sahibinin hakkını kullanırken dürüstlük kuralına uygun olarak toplantıdan önce bildirimde bulunmasının beklenip beklenmeyeceğine göre değerlendirilmelidir⁸⁰².

Pay sahibinin bilgi alma talebinin, yönetim kurulunun sağlıklı bilgi verebilmesi, sorulan soruların şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaatleri kapsamında olup olmadığı ve dolayısıyla bilgi alma hakkının bulunup bulunmadığının takdiri için somut veriler içermesi, tamamen muğlak ifadelerden oluşmaması ve yanıt verilebilecek düzeyde anlaşılabilir olması gerekmektedir. Ancak pay sahibinin bilgi alma talebinde bulunma gerekçesini veya alacağı bilgilerle sağlayacağı menfaati açıklama zorunluluğu bulunmamaktadır⁸⁰³. Başka bir anlatımla talep edilen bilginin yeterli açıklıkta olmasından kasıt, sorulan soruların tüm ayrıntılarıyla açıklanması anlamına gelmemekte, bu ifadeden bilgi alma talebine konu soruların ortalama bir pay sahibinin anlayabileceği kapsamda sorulması anlaşılmalıdır⁸⁰⁴.

Bilgi alma talebine ilişkin soruların, bilgi verme yükümlülerine Türkçe yöneltilmesi gerekmele birlikte, yabancı pay sahiplerinin de genel kurulda bilgi alma hakkını kullanabilecekleri göz önünde tutularak, şirket tarafından noter yeminli bir tercümanın genel kurul toplantısında hazır bulundurulması zorunluluğuna ilişkin hukuki düzenleme

⁸⁰⁰ Akbay, s. 107.

⁸⁰¹ Yayla, s. 2 (dipnot 4).

⁸⁰² *Çelebi*, s. 532.

⁸⁰³ Karasu, s. 82-83; Kubis, AktG § 131, N. 30.

⁸⁰⁴ Grigoleit/Herrler, AktG § 131, N. 10.

yapılması, uygulamada ortaya çıkması muhtemel sorunların engellenmesine yardımcı olabilecektir⁸⁰⁵.

Pay sahiplerinden gelen bilgi alma talebine ilişkin sorular, toplantı başkanının belirleyeceği sınırlar dahilinde, yönetim kurulu veya denetçi tarafından istenilen sırada cevaplanabilir. Yine bilgi verme yükümlülerinin sorulan soruları ilgili gündem maddesinin görüşülmesine başlandığı bölümde cevaplaması yoluna da gidebilir. Başka bir anlatımla soruların kronolojik bir sırayla cevaplandırılması zorunluluğu bulunmamaktadır⁸⁰⁶.

Pay sahibi, bilgi alma talebi şirket tarafından karşılanıncaya kadar talebini geri çekebilir. Bu durum, bilgi alma hakkının bireysel hak niteliğinde olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak diğer pay sahipleri geri alınan bilgi alma talebine ilişkin soruları bilgi vermekle yükümlü kurul ve kişilere tekrar yöneltebilirler⁸⁰⁷.

Pay sahibinin, bilgi alma talebi kapsamında yönelttiği soruların cevaplanmasını beklemeden genel kurul toplantısından ayrılması halinde, bilgi alma talebinden zımni olarak feragat ettiği kabul edilebilir. Ancak bilgi alma hakkının amacının, pay sahiplerinin haklarını menfaatlerine uygun ve doğru bir şekilde kullanmaları olduğu nazara alınarak, genel kuruldan ayrılan pay sahibinin sorularının cevaplanması, diğer pay sahiplerinin yararına olacaktır. Zira pay sahibi tarafından geri alınan bilgi alma talebinin başka bir pay sahibi tarafından da talep edilmesi mümkün olduğu halde, genel kurul toplantısını terk eden pay sahibinin bilgi alma talebinin yanıtlanmaması halinde, aynı talebin soruların yanıtlanacağını düşünen başka bir pay sahibi tarafından yinelenmesi mümkün olmayabilecektir⁸⁰⁸.

⁸⁰⁵ Ünal, s. 211.

⁸⁰⁶ Kubis, AktG § 131, N. 83.

⁸⁰⁷ Kubis, AktG § 131, N. 32.

⁸⁰⁸ Kubis, AktG § 131, N. 34.

3.4.1.2. Verilecek Bilginin Özenli ve Gerçeğe Uygun Hesap Verme İlkelerine Uygun Olması

Pay sahibinin bilgi alma talebine karşı yönetim kurulu ve denetçiler tarafından verilecek bilgiler, hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun olmalıdır (TTK m. 437/2). Bilginin özenli olması kavramı, sorulan soruların birebir karşılığı olan cevaplar verilmesi, oyalama niteliğinde cevaplar içermemesi, gerçeğe uygun olma kavramı ise fiili durumu tam itibariyle yansıtan, sahte ve aldatıcı olmayan cevaplar verilmesi anlamına gelmektedir. Hesap verme ve dürüstlük ilkesi de şirketin pay sahibine karşı kapsamlı ve belgeli bilgiyi vermekle yükümlü olmasını ifade eder⁸⁰⁹. Başka bir anlatımla hesap verme ilkesi kapsamında özenli ve gerçeğe uygun bilgi verme yükümlülüğü, pay sahibine belgelerle desteklenen somut bilgilerin verilmesi gerektiği anlamındadır⁸¹⁰.

Hesap verme ilkesi, modern anonim ortaklıklar hukuku alanında işlevsel, amaca uygun ve kavramsal bir niteliğe sahiptir. *Tekinalp* hesap verme kavramını; “görevleri gereği hesap verme yükümlülüğü altında bulunanların, görevlerini kanuna ve esas sözleşmeye göre ve görevin icap ettirdiği şekilde ve sorumluluklarının bilincinde olarak yerine getirdikleri, bu sebeple soruyu soranları ibraya ikna eder tarzda yaptıkları açıklama” olarak tanımlamaktadır. Yazara göre hesap verme ilkesi ibra ile yakından ilgili olduğundan⁸¹¹, ilkeyi ibra kavramı kapsamında değerlendirmek gerekmektedir⁸¹².

Bilginin dürüstlük ilkesine uygun olması, MK’nın 2. maddesi anlamında anlaşılmalıdır. Özenli bilgi ise bilgi vermekle yükümlü olan kişilerin talebi yerine getirirken, gelişigüzel bir şekilde cevaplandırma yoluna gitmemeleri, aksine sorulan soruların tam karşılığı ve

⁸⁰⁹ Karasu, s. 83. Ayrıca bkz. TTK m. 437/2 gerekçesi.

⁸¹⁰ Erişir, s. 99.

⁸¹¹ “...Mali tabloların gerçeği yansıtmadığı, bu konuda genel kurulda ortaklara gerekli açıklama yapılarak bilgi de verilmediği, ortakların bilgi alma ve inceleme haklarının ihlal edildiği sabit olduğundan, ortaklar mali tabloları inceleyerek değerlendirme sonucuna göre yönetim kurulu üyelerinin ibra edilip edilmemesine ilişkin oy kullanacaklarından, söz konusu eksiklikler üzerine alınan ibra kararının dürüstlük kurallarına uygun olduğundan da bahsedilemeyecektir...”, (İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Hukuk Dairesi’nin 15/02/2021 tarih ve 2019/1015 E. 2021/194 K. sayılı ilamı, UYAP).

⁸¹² Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-77a, s. 380.

pay sahibini tatmin edecek nitelikte cevaplar verilmesi anlamına gelmektedir. Bilginin gerçeğe uygun olması, bilginin doğru, eksiksiz ve pay sahibini hataya düşürebilecek şekilde verilmemesi olarak ifade edilebilir⁸¹³. Başka bir anlatımla pay sahibine doğru, soru ile ilgisiz konularda ve aldatıcı nitelikte olmayan bilgiler verilmelidir⁸¹⁴. Aksi takdirde pay sahibinin bilgi alma hakkının ihlali söz konusu olacaktır⁸¹⁵.

TTK'nın 437/2. maddesinde pay sahibine verilecek bilgilerin niteliğine ilişkin getirilen düzenlemeler, TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca hakkın kullanılmasının dava yoluyla talep edilmesi halinde, hâkimin bilgi alma talebinin yeterli ve amaca uygun olarak karşılanıp karşılanmadığı hususunda hangi ölçütlere göre değerlendirme yapılacağına dair kolaylık sağlamaktadır⁸¹⁶.

3.4.2. Bilgi Alma Hakkının Kullanılacağı Yer ve Zaman

3.4.2.1. Hakkın Genel Kurulda Kullanılması

Anonim şirketlerde pay sahipliği haklarının kullanılacağı yer, kanunda genel itibariyle genel kurul olarak belirlenmiştir. Buna ilişkin TTK'nın 407/1. maddesinde “*Pay sahipleri şirket işlerine ilişkin haklarını genel kurulda kullanırlar. Kanuni istisnalar saklıdır*” hükmü öngörülmüştür. Aynı hususa “Genel Kurula Katılma” kenar başlıklı TTK'nın 425/1. maddesinde de değinilmiş, ilgili maddede pay sahibinin, “*paylarından doğan*

⁸¹³ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-77a, s. 380.

⁸¹⁴ Şener, s. 519.

⁸¹⁵ “...bilirkişi raporunda da belirtildiği üzere davalı şirketin defter ve kayıtlarının incelenmesinde kasa kayıtlarının gerçeği yansıtmadığı, kasa defterlerinde kayıtlı olan bedellerin gerçekte şirket kasasında bulunmadığı tespit edilmiştir. Bilirkişi bunun nedenleri ile ilgili tahminlerini raporunda belirtmiş ise de yine raporda belirtildiği üzere ilgili bu kasa açığının bilançoda açıklamasının yapılmadığı, genel kurulda bu konuda ortaklara bilgi verilmediği, mali tablolara doğru yansıtılmadığı, bu nedenle genel kurul toplantısına sunulan bilançonun ve gelir tablosunun gerçeği yansıtmadığı anlaşılmaktadır. Bu konuda genel kurulda açıklama yapılarak ortaklara bilgi verilmediğinden TTK'nın 437. maddesinde belirtilen bilgi alma ve inceleme hakkının ihlal edildiği anlaşılmaktadır. Genel kurula katılarak oy kullanan ortakların bilgi alma ve inceleme hakları ihlal edildiğinden ortakların bilançonun onaylanmasında gerekli incelemeleri yaparak oy kullandıklarından bahsedilemeyecektir. Bu husus ortakların bilgi alma ve inceleme haklarını ihlal olduğu gibi ayrıca dürüstlük kurallarına da aykırıdır...”, (İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. Hukuk Dairesi'nin 15/02/2021 tarih ve 2019/1015 E. 2021/194 K. sayılı ilamı, UYAP).

⁸¹⁶ Dolu, s. 54.

haklarını kullanmak için”, genel kurula bizzat katılabileceği gibi, pay sahibi olan veya olmayan bir kişiyi de temsilcisi olarak genel kurula yollayabileceği düzenlenmiştir.

Genel kurula katılma, pay sahipleri açısından bir yükümlülük değil haktır. Bu nedenle esas sözleşmede veya genel kurul kararı ile pay sahiplerinin genel kurula katılmaları zorunlu hale getirilemez. Ayrıca genel kurula katılan bir pay sahibinin gündem maddelerinin görüşülmesi sona ermeden toplantıdan ayrılması da tamamen kendi ihtiyarındadır⁸¹⁷.

TTK'nın 437. maddesinin anonim ortaklıklara ilişkin genel kurul başlığı altında düzenlenmiş olması ve maddenin 2. fıkrasının ilk cümlesinde “*Pay sahibi genel kurulda.....bilgi isteyebilir*” ifadesine yer verilmesi, bilgi alma hakkının esasen genel kurulda kullanılabilirliğini göstermektedir⁸¹⁸. Ayrıca bu durum TTK'nın 407/1. maddesinin bir sonucu ve görünüm şekli olarak karşımıza çıkmaktadır⁸¹⁹.

Bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılması, pay sahipleri arasında eşit işlem ilkesinin uygulanabilmesi açısından da önemlidir. Zira şirketin bilgi verme yükümlülükleri tarafından çoğunluğa sahip pay sahiplerine genel kurul dışında verilen bir bilginin tek bir paya sahip olan pay sahibine verilmesinin reddedilmesi söz konusu olabilir. Bu durum eşit işlem ilkesine aykırılık oluşturacaktır⁸²⁰.

Pay sahibinin bilgi alma talebi uyarınca sorulacak sorulara cevap verilebilmesi için genel kurulda en az bir yönetim kurulu üyesinin ve denetçinin hazır olması gerekmektedir. Kanun koyucunun pay sahibinin genel kuruldaki sorularına ayrıntılı ve tatmin edici cevaplar verilmesini amaçladığı nazara alındığında, yönetim kurulu üyelerinin toplantıya bizzat katılmaları gerekmekte olup toplantıya temsilci aracılığıyla katılım sağlamaları mümkün değildir⁸²¹.

⁸¹⁷ Teoman, s. 20.

⁸¹⁸ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N. 299, s. 1948; Kaya, Özel Denetim, s. 64; Altay, s. 62; Dural, s. 275.

⁸¹⁹ Dural, s. 273.

⁸²⁰ Yurtbaşı, s. 128.

⁸²¹ Turanlı, s. 119.

Pay sahibi, bilgi alma hakkını kullanabilmek için genel kuruldan önce yönetim kuruluna başvurmak zorunda değildir. Bu şekilde bir başvuruda bulunmamış olan pay sahibi de genel kurulda bilgi talep edebilir. Bilgi alma talebinin reddedilmesi veya yetersiz bilgi verilmesi halinde, pay sahibinin şirket defter ve belgelerinin incelenmesi için genel kurul veya yönetim kuruluna başvurma hakkı da mevcuttur⁸²².

Pay sahibi genel kurulda bilgi alma hakkını yalnızca soru sorma ve sorulan soruların cevaplanması şeklinde kullanabilir. Bazı belgelerin genel kurula getirilerek incelenmesi mümkün değildir. Çünkü böyle bir uygulama halinde genel kurul toplantısının tamamlanamaması söz konusu olabilir. Bununla birlikte toplantıda hazır bulundurulacak belgelere ilişkin düzenlenen Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Bakanlık Temsilcileri Hakkında Yönetmelik'in 15. maddesinde sayılan belgeler, sorulacak soruların genel kurulda cevaplanmasına yardımcı olabilecektir⁸²³.

Pay sahibinin genel kuruldaki bilgi alma talebine ilişkin cevabın, ertelenip ertelenemeyeceği hususunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. *Tekinalp*'e göre, genel kurulda talep edilen bir bilginin cevabının, bilgi verme yükümlülükleri tarafından ertelenmesi ve genel kurul sonrasında pay sahibinin sorusuna yazılı olarak yanıt verilmesi mümkün değildir. Bu hususta TTK'nın 437/5. maddesinde herhangi bir imtiyaz tanınmamıştır. Zira genel kurulda sorulan sorulara verilecek cevaplar, bilgi alma talebinde bulunan pay sahibi ile birlikte tüm pay sahiplerini de ilgilendirmektedir. Bu nedenle SPK'nın II/17.1 sayılı tebliğinin 1 nolu ekinin 1.3.5. maddesinde öngörülen, sorulan sorunun gündemle ilgili olmaması veya hemen cevap verilemeyecek kadar kapsamlı olması halinde, sorulan sorunun en geç 15 gün içerisinde Yatırımcı İlişkileri Bölümü tarafından yazılı olarak cevaplanacağına ilişkin düzenleme, bilgi alma hakkı anlayışına uygun değildir⁸²⁴. Bununla birlikte yine *Tekinalp*'e göre, uygulamada sıklıkla rastlandığı üzere yönetim kurulu veya denetçi sorulan soruyla ilk kez genel kurulda muhatap olmuş ve sorunun cevaplanması bazı belgelerin incelenmesini gerektirmekte ise

⁸²² Kaya, s. 281; Bulut, s. 52.

⁸²³ Bilgili/Demirkapı, s. 505.

⁸²⁴ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-76, s. 379-380.

bu husus tutanağa geçirilerek, sorunun cevaplanması sonraki ilk genel kurul toplantısına ertelenebilir. Sonraki toplantıda cevaplar genel kurula sunulur ve bu durum tutanağa geçirilir. Soruyu soran veya aynı konu hakkında bilgi sahibi olmak isteyen başka bir pay sahibi sonraki genel kurulu beklemeden TTK'nın 437/5. maddesi kapsamında dava açmamalıdır⁸²⁵.

Akdağ Güney, pay sahibinin genel kuruldaki bilgi alma talebinin aynı genel kurulda karşılanması gerekmektedir birlikte, talep edilen bilginin cevaplanması için ihtiyaç duyulan dokümanların hazır olmaması ve bunların hemen tedarik edilmesinin mümkün olmaması durumunda, talep edilen bilginin verilmesinin daha sonraya bırakılabileceğini savunmuştur⁸²⁶.

Dolu ise genel kurulda yöneltilen bilgi alma talebinin, aynı genel kurulda cevaplanması gerektiği, genel kurulun ertelenmesi ve bilgi alma talebinin sonraki genel kurulda cevaplanmasına karar verilmesinin genel kurulun kesintisizliği ilkesine aykırı olacağı, ayrıca bu durumun bilgi alma talebinin reddi niteliğinde olacağı görüşündedir⁸²⁷.

Ünal'a göre, talep edilen bilginin genel kurul toplantısında karşılanmasının mümkün olmadığı durumlarda, şirket ve tüm pay sahiplerinin kabulü ve eşit işlem ilkesine aykırılık teşkil etmemesi suretiyle, bilgi alma talebinde bulunan pay sahibinin genel kurul dışında yazılı olarak bilgilendirilmesi hakkın amacına uygun olup TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılacak davaların önlenmesine de yardımcı olacaktır⁸²⁸.

Kanaatimizce, bilgi alma ve inceleme talebinin cevaplanmasının ertelenmesi, genel kurulda kullanılabilecek diğer pay sahipliği haklarının da işlevselliğini azaltan bir etkiye neden olacaktır. Yönetim kurulunun gündem dışı konularda dahi gerekli hazırlığı yapması, hatta özellikle şirketin faaliyet alanları ve ekonomik durumuna ilişkin bilgi sahibi uzman kişileri genel kurul toplantısında hazır bulundurması gerekmektedir. Çünkü

⁸²⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012b, s. 55.

⁸²⁶ Akdağ Güney, s. 50.

⁸²⁷ Dolu, s. 192-193.

⁸²⁸ Ünal, s. 262.

bilgi alma ve inceleme hakkı, gündeme bağlılık ilkesinin istisnalarından biridir. Bununla birlikte birden fazla alanda faaliyet gösteren büyük hacimli anonim şirketlerde, bilgi alma talebinin şirket belgelerinde ayrıntılı inceleme gerektiren ve gündem dışı konular hakkında olması halinde ise gerekli incelemeler yapıldıktan sonra, genel kurul toplantısı dışında yazılı olarak pay sahibinin bilgilendirilebileceğinin kabulü, pay sahibi ve şirket arasındaki menfaat dengesinin sağlanması ve hakların sakınılarak kullanılması ilkesi yönünden de yerinde olacaktır. Ancak bu durumda, genel kurul dışında bilgi edinen pay sahibi ile diğer pay sahipleri arasında eşit işlem ilkesine aykırı bir durum oluşacağından, aynı bilginin diğer pay sahiplerine de uygun araçlarla iletilmesi gerekmektedir.

Pay sahibinin bilgi alma hakkını genel kurulda kullanması veya genel kurul kararı ile kendisine bilgi verilmesi halinde, genel kurulun da bilgilendirilmesi söz konusu olacaktır⁸²⁹. Örneğin ibra yalnızca genel kurul tarafından bilinen konularda geçerli olacağından, pay sahiplerinin genel kurul dışında bilgi alma haklarını kullanmaları ibra yönünden bir önem taşımayacaktır⁸³⁰.

Kanunda, bilgi alma ve inceleme hakkı olağan genel kurullar için düzenlenmiştir. Ancak bu hakların olağanüstü genel kurullarda da kullanılması gerekliliği, doktrinde kabul edilmektedir⁸³¹.

3.4.2.2. Hakkın Genel Kurul Toplantısından Önce Kullanılması

Pay sahibinin haklarını esas itibarıyla genel kurulda kullanacağına ilişkin düzenlemeler, genel kurul öncesi hiçbir şekilde bilgi alma talebinde bulunulamayacağı anlamına gelmemektedir. Pay sahibine, şirket organı tarafından genel kuruldan önce de bilgi verilmesine engel bir düzenleme bulunmamaktadır. Başka bir anlatımla pay sahibinin

⁸²⁹ Aytaç, s. 72-73; Ocak, s. 721-722.

⁸³⁰ Aytaç, s. 72-73.

⁸³¹ Akdağ Güney, s. 49; Akdağ Güney, Özel Denetim, s. 64.

genel kurul toplantısından önce bilgi alma talebini ilgili kişi veya organlara yöneltmesi imkânı vardır⁸³².

Pay sahibi, genel kurul toplantısından önce sorularını yönetim kuruluna yazılı olarak ulaştırabilir. Ayrıca hem olağan hem de olağanüstü genel kurul toplantılarından önce şirket defter ve yazışmalarının incelenmesi için yönetim kurulundan izin isteme hakkına da sahiptir. Pay sahibinin genel kuruldan önce sorularını yazılı olarak yönetim kuruluna iletmesi sayesinde, yönetim kurulu soruların yeterli ve aydınlatıcı şekilde cevaplanması için gerekli hazırlıkları yapabilecek ve ilgili belgeleri genel kurula getirebilecektir⁸³³.

Pay sahibinin, bilgi alma hakkını genel kurulda kullanma zorunluluğu, bilgi verme yükümlülükleri tarafından pay sahiplerinin sorularının genel kurulda yanıtlanacağı anlamına gelmektedir. Bununla birlikte pay sahibinin genel kurul öncesinde sorularını yazılı olarak yönetim kuruluna iletmesi, yönetim kurulunun bilgi alma talebinin cevaplanması için hazırlık yapmasını sağlayacak, bu sayede de ayrıntılı araştırma gerektiren bir bilgi alma talebiyle ilk olarak genel kurulda karşılaşılmaması halinde, soruların cevaplanamaması veya yetersiz cevaplanması sakıncaları önlenmiş olacaktır⁸³⁴. Başka bir anlatımla genel kuruldan önce yönetim kurulu veya denetçiden bilgi alma talebinde bulunulması sayesinde bilgi alma talebinin muhataplarının genel kurula hazırlık yapmaları ve diğer pay sahiplerinin bilgi alma taleplerinin daha yeterli şekilde karşılanması mümkün olabilecektir⁸³⁵.

Pay sahibinin menfaatleri doğrultusunda bilgi alma hakkını kullanabilmesi için, hakkın genel kurul dışında da kullanılabilmesinin kabulü gerekmektedir. Çünkü pay sahibinin genel kurulda çıkarlarını doğru bir şekilde koruyabilmesi, genel kurul öncesi kapsamlı bilgilere sahip olması halinde mümkün olabilir. Kaldı ki TTK'nın 437/1. maddesinde

⁸³² Kaya, s. 283; Dural, s. 273; Narbay, s. 293 (dipnot 27).

⁸³³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1008, s. 51.

⁸³⁴ Weber, s. 210.

⁸³⁵ Akbay, s. 105-106; Bulut, s. 53.

öngörülen finansal tablo ve raporların pay sahibinin yeterli düzeyde bilgi sahibi olmasını sağlamaması olasılığı her zaman mevcuttur⁸³⁶.

Genel kuruldan önce talep edilen bilginin kural olarak genel kurulda verilmesi gerekmektedir⁸³⁷. Bununla birlikte pay sahibi tarafından genel kurul dışında talep edilen bilginin yalnızca genel kurulda verilebileceği görüşü mutlak bir anlam ifade etmemektedir. TTK'nın 437/2. maddesinde yer verilen *“Pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemde bulunması üzerine, aynı bilgi, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verilir. Bu hâlde yönetim kurulu bu maddenin üçüncü fıkrasına dayanamaz”* düzenlemesi, pay sahibine genel kurul dışında da bilgi verilebileceğine ilişkin bir engel bulunmadığını göstermektedir⁸³⁸. Zira pay sahibinin genel kurul dışında bilgi alma talebinde bulunması halinde, yönetim kurulu tarafından kendisine bilgi verilmesi söz konusu olacak ve TTK'nın 437/2. maddesinin son cümlesi uygulama alanı bulacaktır⁸³⁹.

Genel kurul öncesi yönetim kuruluna yöneltilen bilgi alma talebinin karşılanması halinde, bu bilginin geçersizliğinden söz etmek mümkün değildir. Başka bir anlatımla, yönetim kurulu bilgi verme yükümlülüğünü yerine getirmiş sayılmalıdır. Ancak yönetim kurulunun genel kuruldan önce bilgi verme yetkisi bulunmakla birlikte, bu hususta bir yükümlülüğünün bulunmadığı kabul edilmelidir⁸⁴⁰.

Pay sahibi, genel kurul dışında edindiği bilgilerin genel kurulda da kendisine verilmesi talebinde bulunabilir. Genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı ile inceleme hakkının kullanılması halinde de yalnızca genel kurulda bilgi alma talebinde bulunan pay sahibi değil diğer pay sahipleri de inceleme hakkından yararlanabilir.

⁸³⁶ Öztekin, s. 309.

⁸³⁷ Kaya, Özel Denetim, s. 64; Dural, s. 278; Kunz, s. 895.

⁸³⁸ Dural, s. 273-274; Özcanlı, s. 210; Ceylan, s. 88-89. *Yurtbaşı*'na göre ise TTK'nın 437/2. maddesinin 4. cümlesindeki düzenleme, hakkın genel kurul dışında da kullanılabileceğinin göstergesi değildir (*Yurtbaşı*, s. 129). Yazara göre söz konusu hüküm yalnızca eşit işlem ilkesinin bir görünümüdür (*Yurtbaşı*, s. 128 (dipnot 131)).

⁸³⁹ Dural, s. 277.

⁸⁴⁰ Kaya, s. 283; Dural, s. 274.

İnceleme hakkının soru soran pay sahibi tarafından talep edilebileceğinin kabulü, diğer pay sahiplerine hakkın mahkeme yoluyla kullanılması hakkı verecektir⁸⁴¹.

Pay sahibinin bilgi alma talebinin, yönetim kurulu tarafından bilginin yalnızca genel kurulda verilebileceği gerekçesiyle reddedilmesi ve genel kurulun hiç toplanamaması halinde, bilgi alma hakkının kullanılmaması söz konusu olacaktır. Zira genel kurulun toplanmaması hali TTK'da bir yaptırıma bağlanmamıştır. Bu durumda bilgi alma hakkının kullanıldığı; ancak şirket tarafından talebin yerine getirilmediği kabul edilerek, TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca dava açma hakkı sayesinde bilgi alma hakkı kullanılabilir⁸⁴².

Genel kurul öncesinde bilgi alma talebi uygulamada genellikle, bilgi alma talebine ilişkin şirkete noter aracılığıyla bir ihtarname gönderilmesi yoluyla iletilmektedir. İlgili talebin şirket yönetim kurulu tarafından, bilgi alma hakkının yalnızca genel kurulda kullanılabilirliği gerekçesiyle reddedilmesi yoluna sıklıkla başvurulmakta ise de bazı şirketlerin bilgi alma talebine yine noter aracılığıyla pay sahibine gönderilen ihtarname ile cevap verdiği durumlar da mevcuttur⁸⁴³. Bununla birlikte genel kurul öncesinde bilgi alma talebinin karşılanması, bilgi verme yükümlerinin takdirindedir. Başka bir anlatımla bilgi vermekle yükümlü şirket organlarının sürekli olarak böyle bir yükümlülük altında olmaları söz konusu değildir⁸⁴⁴.

Genel kurul dışında talep edilen bilginin sınırlarını da şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaatleri oluşturmaktadır. Yönetim kurulu veya denetçi tarafından şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaatlerinin zedeleneceği gerekçesi ileri sürülmeksizin, belli pay gruplarının genel kurul dışındaki bilgi alma taleplerine cevap verilirken, diğer pay gruplarının bilgi alma taleplerinin ise bilginin yalnızca genel kurulda verilebileceği gerekçesiyle reddedilmesi, eşit işlem ilkesine aykırılık oluşturacaktır⁸⁴⁵.

⁸⁴¹ Ulusoy/Ulusoy, s. 62.

⁸⁴² Özcanlı, s. 209.

⁸⁴³ Dural, s. 274.

⁸⁴⁴ Akbay, s. 112.

⁸⁴⁵ Dural, s. 279.

3.4.2.3. Hakkın Kanun'da Belirtilen Süreler Dışında veya Genel Kurul Toplantısından Sonra Kullanılması

Bilgi alma hakkı, pay sahipliğinden doğan diğer hakların kullanılmasını teşvik eden ve bu hakların etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayan, aynı zamanda da özel denetim talebinde bulunulmasının ön koşulunu teşkil eden bir haktır. Hakkın önemi nedeniyle yılda bir kez yapılan genel kurul toplantısıyla kullanımını sınırlandırmak ise bireysel pay sahipliği haklarının ve azınlık haklarının amaca uygun olarak kullanılmasını engelleyebilmektedir. Her ne kadar kamuyu aydınlatma ilkesi kapsamında yapılan bilgilendirmeler, belli şartları taşıyan anonim şirketlerin internet sitesi açması ve burada şirket işlerine ilişkin bazı belge ve raporları yayınlaması sayesinde, pay sahibinin pasif bilgi alma hakkının zaman ve mekan sınırlandırması olmaksızın kullanabilmesine imkan sağlanmakta ise de pay sahibinin şirket tarafından incelemesine sunulan belge ve raporlarda açık olmayan hususlarda aktif bilgi alma hakkını da genel kurul ile sınırlandırmayan daha serbest bir düzenleme ile kullanması, pay sahipliği ve azınlık haklarının işlevselliğini artıracaktır⁸⁴⁶. Ayrıca bu yönde bir düzenleme ile pay sahibi şirket işleyişi hakkında somut ve güncel bilgilere ulaşabilecektir⁸⁴⁷.

Bilgi alma hakkının yalnızca genel kurulda kullanılabileceğinin kabul edilmesi, genel kurulun yasal sürelerde toplantıya çağrılmaması durumunda hükmün amacına aykırılık oluşturacaktır. Pay sahibinin, yönetim kurulunun genel kurulu toplantıya çağırılmaması halinde ise mahkeme yoluyla bilgi alma hakkını kullanabileceği kabul edilmelidir⁸⁴⁸.

Bilgi alma hakkının, şirket belgelerinin pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulacağı on beş günlük süre içinde veya genel kuruldan sonra kullanılıp kullanılmayacağı konusunda kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Her ne kadar, pay sahibinin haklarını genel kurulda kullanacağı ve bunun dışında şirket organlarının bilgi verme yükümlülüklerinden bahsedilemeyecek ise de pay sahibinin genel kurul dışında da bilgi alma talebinde bulunmasına engel bir düzenleme söz konusu

⁸⁴⁶ Yurtbaşı, s. 127-128.

⁸⁴⁷ Erdem, Kanun Taslağı, s. 171.

⁸⁴⁸ Ulusoy/Ulusoy, s. 57.

değildir. Pay sahibi, gündemle bağlı olmayan, bireysel ve bağımsız hakkını istediği zaman ileri sürebilir. Bu durumda şirket organı tarafından dikkat edilmesi gereken husus eşit işlem ilkesine uyulması ve ortaklık menfaatlerinin korunması olmalıdır. Bu nedenle yetkili organın genel kurul dışında vereceği bilgi pay sahipleri arasında eşitsizliğe yol açmamalı ve ortaklık menfaatlerine zarar vermemelidir⁸⁴⁹.

Bilgi verme yükümlülükleri, genel kurul dışında talep edilen bir bilgiyi cevaplamakta serbestiye sahiptir. Bilgi alma hakkı kural olarak genel kurulda kullanılabilirdiğinden, genel kurul dışındaki bilgi talepleri reddedilebilir. Başka bir anlatımla, bilgi verme yükümlülüğünün muacceliyet zamanı, genel kurul toplantı tarihidir⁸⁵⁰.

Bilgi alma hakkının genel kurul dışında da kullanılabilmesine ilişkin esas sözleşmede bir düzenleme yapıp yapılamayacağı hususunun da ayrıca irdelenmesi gerekmektedir. Zira hakkın genel kurul dışında da kullanılmasına ilişkin bir düzenleme, hakkın işlevselliğini etkin hale getirecek nitelikte ve pay sahibi lehine bir düzenlemedir. Bilindiği gibi TTK'nın 340. maddesi uyarınca esas sözleşme, bu Kanunun anonim şirketlere ilişkin hükümlerinden ancak Kanunda buna açıkça izin verilmişse sapabilir. Bununla birlikte esas sözleşme hükümlerini yalnızca somutlaştıran veya boşluklarını dolduran düzenlemeler tamamlayıcı hükümler olarak kabul edileceğinden, TTK'nın 340. maddesine aykırılık teşkil etmeyecektir. Her ne kadar TTK'da tamamlayıcı nitelikteki esas sözleşme hükümlerinin geçerliliğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş ise de kanunda tahdidi olarak düzenlenmemiş olan diğer hususlarda olduğu gibi soru sormaya dayalı bilgi alma hakkının genişletilmesine ilişkin düzenlemeler de hukuka uygun olacaktır. Bununla birlikte eşit işlem ilkesi uyarınca verilen bilgilerin en geç bir sonraki genel kurulda diğer pay sahiplerine de açıklanması gerekmektedir⁸⁵¹.

⁸⁴⁹ Kaya, s. 283-284; Aytaç, Sır Saklama Yükümlülüğü, s. 202. *Öztek* ise kanunda öngörülen süreler dışında ve genel kurul toplantısından sonra pay sahiplerinin inceleme hakkını kullanmasının, diğer pay sahipleri açısından bilgi alma hususunda eşitsizliğe neden olacağını, bu nedenle de talebin reddedilmesi gerektiğini savunmaktadır (*Öztek*, s. 313).

⁸⁵⁰ Akbay, s. 112.

⁸⁵¹ Çelebi, s. 533 vd.; Ercan, s. 1247.

Konuya ilişkin yasal bir düzenleme ise borsaya kote şirketler açısından öngörülmüştür. SPK Kurumsal Yönetim Tebliği'nin (II-17.1)⁸⁵² 11. maddesi uyarınca halka açık şirketlerin “Yatırımcı İlişkileri Bölümü” oluşturmaları zorunludur. Aynı maddenin 5. fıkrasının b bendinde ise yatırımcı ilişkileri bölümünün başlıca görevleri arasında “*ortaklık pay sahiplerinin ortaklık ile ilgili yazılı bilgi taleplerini yanıtlamak*” hususu da sayılmıştır. Yanlı'ya göre, ilgili düzenleme uyarınca borsaya kote şirketlerde, pay sahibinin TTK'nın 437. maddesi uyarınca bilgi alma talebini karşılamakla yükümlü olan yönetim kurulu ve denetçilere, yatırımcı ilişkileri bölümü de katılmıştır. Bunun yanında borsaya kote şirket pay sahiplerinin genel kurul dışında ve sürekli olarak bilgi alma hakkını kullanmalarına imkân sağlanmıştır⁸⁵³. Kanaatimizce sermaye piyasası ile ilgili bu hükmün TTK m. 437 ile bir ilgisi bulunmamaktadır. Söz konusu hüküm sermaye piyasasına hakim olan kamuyu aydınlatma ilkesi bağlamında değerlendirilmelidir. Düzenlemenin amacı da kamuyu aydınlatma ilkesi uyarınca, pay sahiplerinin devamlı suretle bilgilendirilmesini sağlamaktır. Başka bir anlatımla ilgili hüküm ile halka açık şirketlerde ortakların TTK m. 437 anlamındaki bilgi alma hakkı, süreklilik arz eden ve genel kurul ile bağlantılı olmayan bir hak haline gelmemektedir.

3.4.2.4. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Şirketin Kuruluş Aşamasında Kullanılması

Mülga 6762 sayılı TTK'da yer verilmeyen ön ortaklık sistemi, TTK'nın 335/1. maddesinde “*Şirket, kurucuların, kanuna uygun olarak düzenlenmiş bulunan, sermayenin tamamını ödemeyi, şartsız taahhüt ettikleri, imzalarının noterce onaylandığı veya ticaret sicili müdürü yahut yardımcısı huzurunda imzaladığı esas sözleşmede, anonim şirket kurma iradelerini açıklamalarıyla kurulur*” şeklinde düzenlenmiştir. Maddede belirtilen aşamaların tamamlanması halinde, anonim ortaklığın tüzel kişiliğe sahip olmayan ön ortaklığı meydana gelmiş olur⁸⁵⁴. Dolayısıyla kanunda anonim

⁸⁵² RG. T. 03.01.2014, S. 28871.

⁸⁵³ Yanlı, s. 18.

⁸⁵⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 494, s. 314.

şirketlerin kuruluşu, “kurulma” ve “tüzel kişilik kazanma” şeklinde iki aşamalı olarak düzenlenmiştir⁸⁵⁵.

Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere, düzenleme ile ön-anonim şirketin varlığına işaret edilmekte ve bu şirketin oluşma anı açıklığa kavuşturulmaktadır. Ön-anonim şirket, tüzel kişiliği haiz anonim şirketten farklıdır. Zira anonim şirketin, ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanacağına ilişkin TTK’nın 335/2. maddesinde, TTK’nın 355/1. maddesi saklı tutularak bu hususa vurgu yapılmıştır. Ön-anonim şirket ile anonim şirket arasındaki farkların belirlenmesi, organların oluşumu ve yetkilerini kullanma anlarının belirlenmesi başta olmak üzere birçok diğer hüküm yönünden de önemlidir. Ön-anonim şirket bir adi şirket ve dernek olmayıp bir elbirliği mülkiyeti (şirketi) oluşturur. Şirketin tescili ile ön-şirket tasfiyesiz sona erer⁸⁵⁶. Madde gerekçesinde ön şirket kurumunun açıkça ifade edilmesi nedeniyle, anonim şirketin henüz tescil edilmeden önceki hali, bir adi ortaklık olarak nitelendirilemez⁸⁵⁷. Zira adi ortaklık ile ön anonim şirket birbirinden amaçsal olarak farklıdır. Adi ortaklıkta amaç, kâr elde etmek ve paylaşmak olmasına karşın ön anonim şirketin amacı tescil edilerek tüzel kişilik kazanılmasını sağlamaktır⁸⁵⁸.

Ön anonim şirket, korporatif yapıya sahip olup kısmi olarak hak ve fiil ehliyetine sahiptir. Başka bir anlatımla tüm organlarının oluştuğu kabul edilmelidir. Ön şirketin yönetim ve temsil yetkisi yönetim kurulundadır. Yönetim kurulunun seçilmemesi halinde ise ön şirket medeni haklarını kullanma yetkisine sahip olamaz. Yönetim kurulunun buradaki yetkisi yalnızca, şirketin tescil edilmesini ve tüzel kişilik kazanmasını sağlamaya yönelik işlemlere ilişkindir⁸⁵⁹.

⁸⁵⁵ Atakan, Murat Can; “Ön Anonim Şirketin Tüzel Kişilik Kazanması”, Tüzel Kişilik Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu, MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 20-22 Temmuz 2020, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 485-486.

⁸⁵⁶ TTK m. 335 gerekçesi.

⁸⁵⁷ Atakan, Ön Anonim Şirket, s. 495.

⁸⁵⁸ Atakan, Ön Anonim Şirket, s. 496.

⁸⁵⁹ Atakan, Ön Anonim Şirket, s. 495-496. Anonim ortaklığın kuruluş aşamasında yapılabilecek işlemler ayrıca TTK’nın 355/2. maddesi kapsamında da değerlendirilmelidir. Zira ilgili hükümde tescilden önce şirket adına yapılan işlem ve taahhütlerden kimlerin ne şekilde sorumlu olacakları düzenlenmektedir. *Tekinalp*’e göre TTK’nın 355/2. maddesinde ifade edilen “işlem ve taahhütler”, ortaklığın faaliyete geçebilmesi için yapılması gereken olağan ve günlük işlerden (kira sözleşmesi düzenlenmesi gibi) ibarettir.

Bilgi alma ve inceleme hakkının ön ortaklık aşamasında kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin kanunda açık bir düzenleme bulunmamasına karşın, kanaatimizce bu konuya olumlu cevap vermek mümkün değildir. Çünkü 6102 sayılı TTK'daki açık düzenleme uyarınca bilgi alma ve inceleme hakkı, pay sahipliğinden doğan haklardan biridir. Payın oluşumu ise anonim ortaklığın kurulmasının veya sermayenin artırılmasının tescili ile gerçekleşmektedir. Pay tescil ile oluşacağından, anonim ortaklığın kurulmasından veya sermaye artırımından önce payın devri, anonim ortaklığa karşı geçerli değildir. Zira TTK'nın 352. maddesinde pay taahhüdünün, ortaklığın tescilinden önce devrinin, ortaklığa karşı geçersiz olduğu düzenlenmiştir. Pay devri yalnızca taraflar arasında geçerlidir. Sonradan yapılan tescil işlemi de payın devrinin anonim ortaklığa karşı geçerlilik kazanmasını sağlamayacaktır⁸⁶⁰.

Bilgi alma ve inceleme hakkı esas itibariyle genel kurulda kullanılacak pay sahipliği haklarındandır. Ancak ön ortaklığa kural olarak anonim ortaklık hükümleri ile esas sözleşme hükümleri uygulanacak olmakla beraber, organlara ve denetlemeye ilişkin hükümlerin uygulanması mümkün değildir⁸⁶¹. Bu nedenlerle, şirket organları aracılığıyla kullanılacak hakkın, bu organların henüz oluşmadığı aşamada, başka bir anlatımla bilgi alma talebine ilişkin muhatabın bulunmadığı hallerde kullanılması fiilen mümkün değildir⁸⁶².

3.4.3. İnceleme Hakkının Kullanılması

Pay sahibinin, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı ile şirketin ticari defterleri ve yazışmalarının, sorusunu ilgilendiren kısımlarını inceleyebilmesi ve bu suretle bilgi elde etmesi, inceleme hakkının aktif bilgi alma hakkını

Dolayısıyla hükümdeki düzenleme kuruluş aşamasında devamlı yatırım niteliğinde olan taşınmaz alımı gibi işlemler yapılabileceği anlamına gelmemektir (Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 483e, s. 307).

⁸⁶⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 764, s. 547.

⁸⁶¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 495d, s. 316.

⁸⁶² Buna karşın doktrinde, her ticaret şirketinin ön şirketinin adi şirket niteliğinde olduğu ve 6098 sayılı TBK'nın 631. maddesi uyarınca (818 sayılı BK'nın 531. maddesi) ortakların bilgi alma hakkının bulunduğu da savunulmuştur (Kaya, s. 240; Baştuğ/Göksoy, s. 50 (dipnot 72)).

tamamlayan ve onu teyit eden bir nitelikte olduğunu göstermektedir⁸⁶³. Burada dikkat edilmesi gereken husus, pay sahibinin şirket defterlerinin ve yazışmalarının tamamını inceleme hakkının olmaması, hakkın yalnızca soruyla ilgili kısımları inceleme yetkisi vermesidir⁸⁶⁴.

İnceleme hakkı, bilgi alma hakkının somutlaştırılmış ve devamı niteliğinde bir hak olarak kabul edilmekle birlikte, inceleme hakkı ile bilgi alma hakkı farklı usullerde kullanılacak haklardır. Ancak kanun koyucu her iki hakkın amacının aynı olduğu düşüncesiyle aynı maddede düzenlemeye gitmiştir⁸⁶⁵.

İnceleme hakkı, Türk ve İsviçre hukukuna özgü, denetleme hakkına benzer nitelik taşıyan aktif bilgi alma hakkıdır. Bu hakkın anonim şirketin kurumsal yapısına uymadığı düşüncesiyle, Alman hukukunda inceleme hakkına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir⁸⁶⁶.

3.4.3.1. İnceleme Talebi

Bilgi alma hakkında olduğu gibi inceleme talebinde de pay sahibinin öncelikle şirket organlarından bu yönde bir talepte bulunması gerekmektedir. İnceleme talebi, bu hususta karar almaya yetkili şirket organları olan yönetim kurulu veya genel kurula yöneltilenektir.

Pay sahibinin bilgi alma hakkının pasif yönünü düzenleyen TTK'nın 437/1. maddesi uyarınca, finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi, genel kurulun toplantısından en az on beş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulmalıdır. Ayrıca finansal tablolar ve konsolide finansal tablolar bir yıl süreyle anonim ortaklık merkezinde ve şubelerde inceleme için açık

⁸⁶³ Kaya, s. 289.

⁸⁶⁴ Ulusoy/Ulusoy, s. 60; Şener, s. 521.

⁸⁶⁵ Can, s. 13.

⁸⁶⁶ Kaya, s. 196-197 (dipnot 13).

tutulacaktır. İncelemeye tabi tutulacak belgeler kanunda tahdidi olarak sayılmıştır. Pay sahibinin bu rapor ve belgeleri incelemek için herhangi bir talepte bulunması ise gerekmemektedir. Uzmanın bir vekâletname ile yetkilendirilmesi halinde inceleme bir uzman aracılığıyla da yapılabilir. İnceleme anonim ortaklığın mesai saatleri içinde yapılmalıdır. On beş günlük süre içinde pay sahibi birkaç kez incelemeye konu olacak şirket belgelerinin bulunduğu merkez veya şubeye gidebilir. Bu hususta bir sınırlama söz konusu değildir⁸⁶⁷. Bu sürenin kısaltılması mümkün olmamakla birlikte, daha uzun bir sürenin öngörülmesine engel bulunmamaktadır⁸⁶⁸.

Anonim ortaklık tarafından TTK'nın 437/1. maddesinde belirtilen rapor ve belgelerin pay sahibinin incelemesi için hazır bulundurulması yükümlülüğüne uygulamada çok fazla uyulmamaktadır. Aynı şekilde pay sahipleri de bu rapor ve belgeleri incelemek üzere şirket merkez veya şubelerine gitmemektedir. Bu nedenle TTK'nın 1524. maddesinde öngörülen internet sitesi açma yükümlülüğünün getirdiği yenilik, bilgi alma ve inceleme hakkının ihlal edilip edilmediği yönünden, üst yargı kararlarına da yol gösterici olabilecektir⁸⁶⁹. Akdağ Güney'e göre, finansal tabloların ve yıllık faaliyet raporlarının şirketin internet sitesinde yayımlanması zorunluluğu bilgi alma ve inceleme hakkını kolaylaştıracak, ayrıca şeffaflığı sağlayacak olmakla beraber, TTK'nın 1524/2. maddesinde söz konusu zorunluluğa uyulmaması halinde ilgili kararların iptali sebebini oluşturacağına öngörülmesi, TTK'nın 446. maddesinde yer verilen etki kuralı⁸⁷⁰ ile çelişki oluşturduğundan, sağlıklı olmamıştır⁸⁷¹.

İnceleme hakkı, pay sahibinin aktif bilgi alma hakkına bağlı bir hak değildir. Pay sahibi bilgi alma talebiyle sorduğu sorulara ilişkin ticari defter ve yazışmaları inceleyebileceği gibi bilgi alma hakkını kullanmadan sorularını ilgilendiren şirket kaynakları üzerinde

⁸⁶⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010, s. 53.

⁸⁶⁸ Akdağ Güney, s. 42-43.

⁸⁶⁹ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-73, s. 378.

⁸⁷⁰ Yazarın işaret ettiği etki kuralı, genel kurul kararlarının iptaline ilişkin TTK'nın 446/1-b maddesindeki "...yukarıda sayılan aykırılıkların genel kurul kararının alınmasında etkili olduğunu..." ifadesidir.

⁸⁷¹ Akdağ Güney, s. 45.

inceleme hakkını kullanabilir. Başka bir anlatımla inceleme hakkı bilgi talebiyle bağlantılı veya ondan bağımsız olarak kullanılabilir⁸⁷².

Pulaşlı, inceleme talebinin yönetim kuruluna yazılı olarak iletilmesi gerektiği görüşündedir⁸⁷³. *Ünal* ise yönetim kuruluna, genel kurul dışında inceleme talebinin sözlü olarak da iletilebileceğini; ancak özellikle TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılacak bir davada ispat kolaylığı açısından yazılı talepte bulunulmasının pay sahibinin yararına olacağı görüşündedir⁸⁷⁴.

TTK'nın 437/3. maddesinde şirket sırlarının ve korunması gereken şirket menfaatlerinin bilgi vermenin sınırını oluşturduğu düzenlenmiştir. Madde gerekçesinde bu sınırın hem bilgi almayı hem de inceleme hakkını kapsayacağı belirtilmiştir⁸⁷⁵. Doktrindeki hakim görüş de bu yöndedir⁸⁷⁶. Ancak bunun aksini savunan *Kaya*'ya göre, TTK'nın 437/4. maddesi lafzı uyarınca, TTK'nın 437/3. maddesinin aksine, inceleme hakkının kullanılmasının şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaatleri bulunduğu gerekçesiyle engellenmesi mümkün değildir. Yazar tarafından bu husus eleştirilmiştir. Zira bilgi alma hakkını kullanmak suretiyle, yönetim kurulu veya denetçi tarafından bilgilendirilen pay sahibi, inceleme hakkını kullandığında doğrudan şirket defter ve yazışmalarından bilgi sahibi olmakta ve şirket sırlarını öğrenebilmektedir. Bu nedenle inceleme hakkının da şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaati nedeniyle engellenebilmesi gerekmektedir. Ayrıca mehz İsvBK'nın aksine TTK'nın 437. maddesinde sır saklama yükümlülüğü öngörülmediğinden, inceleme hakkını kullanan pay sahibinden ve inceleme uzman aracılığıyla yapılmış ise bu uzmandan sır saklama taahhüdü istenebilmelidir⁸⁷⁷. Örneğin 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 36. maddesi ile 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu'nun 47. maddesi uyarınca avukatların ve serbest muhasebeci mali müşavir ile yeminli mali müşavirlerin kanundan doğan sır saklama yükümlülükleri bulunmaktadır.

⁸⁷² *Kaya*, *Özel Denetim*, s. 64-65.

⁸⁷³ *Pulaşlı*, *Şerh*, C.II, § 45, N. 307, s. 1951.

⁸⁷⁴ *Ünal*, s. 217.

⁸⁷⁵ TTK m. 437/3 gerekçesi.

⁸⁷⁶ *Ocak*, s. 735-736; *İlbasmış Hızlısoy*, s. 143; *Bahar Sayın*, s. 121.

⁸⁷⁷ *Kaya*, *Özel Denetim*, s. 65. Aksi yönde bkz. *Dolu*, s. 211.

Buna karşılık sözleşme ile sır saklama taahhüdü altına giren bir uzman da bağlı buldukları mevzuat gereği sır saklama taahhüdü altında bulunmasalar dahi, inceleme hakkının kullanılmasında görevlendirilebilirler. Burada taahhüdün şirkete karşı verilmesi, ihlal halinde şirket tazminat talebinde bulunabileceğinden, menfaatler dengesine ve usuli işlemlere daha uygun olacaktır⁸⁷⁸.

Genel kurulda talep edilen bilginin, yönetim kurulu tarafından şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile reddedilmesi halinde, genel kurul tarafından aynı konuda inceleme hakkının kullanılabilmesi yönünde karar verilemez. Çünkü burada takdir hakkı yönetim kurulunda olup bu konudaki kararın, genel kurul kararıyla ortadan kaldırılması kabul edilemez⁸⁷⁹.

Yönetim kurulunun inceleme hakkının kullanılmasına izin vermesi; ancak genel kurulun bu hususta alınan kararı reddetmesi halinde ise yönetim kurulunun sorumluluğu hükümleri göz önünde bulundurularak pay sahibine inceleme hakkının kullandırılmaması gerekmektedir⁸⁸⁰.

Şirket genel kurulunda veya yönetim kurulu toplantısında inceleme hakkı talebine ilişkin izin, kanunda öngörülen şartlara bağlıdır. Buna göre kanunda öngörülen toplantı ve karar nisapları, inceleme hakkı talebinin değerlendirilmesinde de aynen geçerlidir⁸⁸¹. Bu nisapların artırılmasına ilişkin genel kurul kararı veya esas sözleşme değişikliği ise geçersizdir⁸⁸².

İnceleme talebine ilişkin olarak genel kurulun aldığı kararın kanun ve esas sözleşmeye uygun olması yeterli olmayıp aynı zamanda dürüstlük kuralına da uygun olması gerekmektedir. Anonim şirketlere hakim ilkelerden olan çoğunluk ilkesinde, anonim

⁸⁷⁸ Can, s. 59-60. Doktrinde Şener, inceleme hakkının kullanılmasında pay sahibi tarafından belirlenecek uzmanın, yasal olarak sır saklama yükümlülüğü altında olan kişilerden olmasının zorunlu olduğu görüşündedir (Şener, s. 521).

⁸⁷⁹ Ulusoy/Ulusoy, s. 61.

⁸⁸⁰ Ulusoy/Ulusoy, s. 62.

⁸⁸¹ Kaya, s. 297.

⁸⁸² Kaya, s. 297 (dipnot 72).

ortaklık ile azınlığın ve münferit pay sahiplerinin menfaatleri hep birlikte gözetilmelidir. Genel kurul tarafından gücün kötüye kullanılması suretiyle alınan ve azınlık ile münferit pay sahiplerinin menfaatlerine zarar veren kararlar dürüstlük kuralına aykırıdır ve genel olarak iptale tabi oldukları kabul edilmelidir⁸⁸³.

Yönetim kuruluna incelemeye izin verme yetkisi, kurulun somut verilere dayanmayan, haksız suçlamalara ve ilgisiz sorulara muhatap olmaması, ayrıca genel kurul toplantılarının süresinin ve toplantı tutanaklarının uzamaması amacını taşımaktadır. Pay sahibi genel kurul toplantısından önce defter ve yazışmaları incelemeyi veya bu belgelerin genel kurula getirilmesini yönetim kurulundan talep edebilir⁸⁸⁴. İnceleme izninin genel kurul tarafından verildiği hallerde, bu hakkın kullanılmasına ilişkin esasların belirlenmesi ve düzenlenmesinde yönetim kurulu yetkili kılınabilir⁸⁸⁵.

Doktrinde bazı yazarlar, inceleme hakkının temel amacının pay sahipliğinden doğan hakların korunması olduğu göz önünde bulundurularak, reddin gerekçelendirilmesi gerektiğini savunmaktadır⁸⁸⁶. *Öztek* ise şirketin inceleme talebini reddetmesi ve herhangi bir gerekçe göstermemesi halinde, reddin şirket sırrı gerekçesine dayandığını kabul etmek gerektiği görüşündedir⁸⁸⁷.

Kanaatimizce, genel kurul veya yönetim kuruluna yöneltilen bir inceleme talebinin reddinin gerekçelendirilmesi, şirket organlarının bu taleplerinin değerlendirilmesinde keyfi uygulamalarda bulunmalarının engellenmesi açısından da olumlu olacaktır. Ayrıca talebin reddi halinde TTK'nın 437/5. maddesi kapsamında açılacak bir davada, yazılı gerekçenin ispat kolaylığı sağlayacağı ve mahkemenin yapacağı değerlendirmede bu gerekçenin yararlı olacağı şüphesizdir.

⁸⁸³ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 737a, s. 535.

⁸⁸⁴ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-79c, s. 382-383.

⁸⁸⁵ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-80, s. 383.

⁸⁸⁶ Bahar Sayın, s. 121; Keskin, s. 44.

⁸⁸⁷ *Öztek*, s. 314. *Ünal* ise açılacak bir davada şirketin reddin gerekçesine ilişkin ispat yükümlülüğü bulunduğunu savunarak, bu görüşe katılmamaktadır (Ünal, s. 266 (dipnot 1394)).

Topluluk ve topluluğun ilişkileri yönünden hakim anonim ortaklık pay sahibinin inceleme hakkı bulunup bulunmadığı hususunda kanunda düzenleme bulunmamaktadır. *Tekinalp*'e göre, TTK'nın 200. maddesi hakim ortak pay sahibine bağlı ortaklık nezdinde inceleme yetkisi vermemektedir⁸⁸⁸. *Kaya*'ya göre de soru sormaya dayalı bilgi alma hakkından farklı olarak, inceleme hakkının anonim ortaklık yapısına aykırılığı genel görüşünden hareketle, hakim ortaklık pay sahiplerinin bağlı ortaklığın defter ve yazışmalarını inceleme hakkının bulunmadığı kabul edilmelidir. Zira aksi yönde bir kabul hem hakim ortaklığın hem de bağlı ortaklığın ciddi bir şekilde zararına yol açabilir⁸⁸⁹.

3.4.3.2. İnceleme Talebinin Yerine Getiriliş Şekli

Anonim ortaklık genel kurulu veya yönetim kurulu tarafından pay sahibine verilecek inceleme izni, sorulan soruların cevaplarını içerebilecek kısımlarla sınırlıdır. Genel kurul veya yönetim kurulunun şirket defter ve yazışmalarının tamamına veya sorulan sorularla ilgili olmayan kısımlarına ilişkin inceleme izni vermeleri mümkün değildir. Ayrıca her ne kadar maddede inceleme hakkı yönünden yalnızca ticari defterler ve yazışmalardan bahsedilmiş ise de bu ifadenin bir sınırlamaya neden olmaksızın geniş yorumlanması, verilecek iznin sözleşme, talimat, taahhüt, mizan gibi diğer şirket belgelerini de kapsadığının kabul edilmesi, hükmün amacına daha uygun olacaktır⁸⁹⁰. Elektronik defter, kayıt ve belgelere ilişkin de inceleme hakkı kullanılabilir.

Pay sahibi, şirket ticari defter ve kayıtlarının yalnızca sorularını ilgilendiren kısımlarını inceleme hakkına sahiptir. Ayrıca şirket, incelenecek olan şirket ticari defter ve kayıtlarının asıllarının veya örneklerinin talep sahibine verilerek şirket dışında inceleme yapılmasına olanak sağlamak zorunda değildir. Başka bir anlatımla inceleme hakkı şirkete ait yerlerde kullanılmalıdır⁸⁹¹.

⁸⁸⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014d, s. 59.

⁸⁸⁹ Kaya, s. 299.

⁸⁹⁰ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-79, s. 381.

⁸⁹¹ Karasu, s. 84.

Pay sahibinin inceleyebileceği ve TTK'nın 437/4. maddesinde sayılanlar dışında belgeler de incelemeye dahil edilmeli ve hüküm bu açıdan geniş yorumlanmalıdır. Pay sahibi inceleme iznini genel kuruldan alabilir ve bunun için gündemde hüküm bulunmasına gerek yoktur. İnceleme izni genel kurul dışında yönetim kurulundan da istenebilir⁸⁹². Genel kurul tarafından inceleme izninin bir sonraki toplantıda kullanılabilmesine, yani iznin aktarılmasına karar verilmesi mümkün değildir⁸⁹³.

Pay sahibi, gideri anonim ortaklık tarafından karşılanması suretiyle gelir tablosu ve bilançonun bir örneğini talep edebilir. Bu iki belge haricindeki diğer genel kurul belgelerinin örneğinin istenebilmesine ilişkin pay sahibine kanunda herhangi bir hak tanınmamıştır. Ancak bu hak esas sözleşmeyle veya yönetim kurulu kararıyla da tanınabilir. Hak, başka belgeler için de öngörülebilir ve bazı pay gruplarına TTK'nın 478/2. maddesi uyarınca imtiyaz olarak tanınabilir. Bununla birlikte yönetim kurulu kararıyla eşitlik ilkesine aykırı olarak genişletilemez⁸⁹⁴.

TTK'nın 437/4. maddesi uyarınca incelenebilecek şirket defterleriyle yazışmalarından suret alınmasının mümkün olup olmadığı konusunda da kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu hususta doktrinde, incelenen belgelerin suretlerinin pay sahibine verilmesine engel bir hüküm bulunmadığından, masrafın pay sahibi tarafından karşılanması halinde, inceleme hakkına konu belgelerin ilgili kısım suretlerinin pay sahiplerine verilmesi gerektiği savunulmaktadır⁸⁹⁵.

İnceleme hakkının kullanılması, özel denetim talep edilebilmesinin ön koşuludur. Özel denetim talebine ilişkin bu ön şartın yerine getirildiğini ispat yükü ise pay sahibi üzerindedir. İnceleme hakkının kullanıldığı hususunun genel kurul tutanağına geçirilmemesi halinde, pay sahibi inceleme hakkının kullanıldığına dair kendisine yazılı bir belge verilmesini şirketten talep edebilir. Ancak bu talebin şirket tarafından yerine getirilmemesi de olağan bir durumdur. Bu nedenle, inceleme hakkını kullanması

⁸⁹² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014c, s. 59.

⁸⁹³ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-79b, s. 382.

⁸⁹⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010, s. 53.

⁸⁹⁵ Dolu, s. 212; Ceylan, s. 96.

engellenen veya kendisine inceleme hakkını kullandığına ilişkin yazılı bir belge verilmeyen pay sahibi, şirkete hitaben noter aracılığıyla göndereceği bir ihtarnameyle, inceleme hakkının kullanılması imkânı sağlanmasını veya bu hakkı kullandığına dair yazılı bir belge verilmesini talep yoluna gidebilir⁸⁹⁶.

3.4.4. İnceleme Hakkının Kullanılacağı Yer ve Zaman

Pay sahibinin, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkındaki bilgi talebini genel kurulda kullanabileceği yönünde, TTK'nın 437/2. maddesinde açık bir düzenlemeye yer verilmesine rağmen, inceleme hakkının kullanılacağı yer konusunda kanunda bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle doktrinde konu hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Kaya, inceleme hakkının kural olarak genel kurulda kullanılması gerektiğini kabul etmekle birlikte söz konusu kuralın, inceleme talebinin TTK'nın 437/1. maddesinde öngörülen 15 günlük süre içinde yönetim kuruluna iletilmesine engel teşkil etmeyeceği görüşündedir. Yazara göre talebin yönetim kurulu tarafından reddedilmesi halinde ise genel kuruldaki sözlü veya yazılı talepte bulunulabilir. TTK'nın 437/4. maddesi uyarınca inceleme hakkına ilişkin talebin muhatabı genel kurul ve yönetim kuruludur. Yönetim kurulu genel kurulun aksine sürekli yetki kullanan bir organ olduğundan, genel kurul dışında da incelemeye izin verebilir. Dolayısıyla pay sahipleri arasında eşitliğin devamı için inceleme hakkı ile elde edilen bilginin, diğer pay sahiplerinin talebi halinde herhangi bir sınıra tabi olmaksızın sağlanması şartıyla, hakkın fiilen TTK'nın 437/1. maddesinde öngörülen sürede ve genel kurulun iznine bağlı olarak yapılan incelemenin fiilen genel kurulda tamamlanamaması halinde ya da yönetim kurulunun ayrıca izin verdiği durumlarda, inceleme hakkı genel kurul toplantısından sonra ve tüm mali yıl boyunca kullanılabilir⁸⁹⁷.

⁸⁹⁶ Altay, s. 62.

⁸⁹⁷ Kaya, Özel Denetim, s. 65; Kaya, s. 295.

Tekinalp, pay sahibi inceleme iznini genel kuruldan almış olsa dahi, inceleme hakkını genel kurul dışında kullanacağı görüşündedir⁸⁹⁸. Yazara göre pay sahibinin, genel kurulda inceleme hakkını kullanmak istemesi ve bunun mümkün olması halinde ise defter ve yazışmaların genel kurula getirilmesine karar verilerek inceleme hakkı kullanılabilir. Özellikle genel kurulun şirket merkezinde yapıldığı hallerde bu yola başvurulabilir. İnceleme talebinin yerine getirilmesi için genel kurula makul bir süreyle ara verilebilir. Ancak inceleme hakkının kullanılması için genel kurul toplantısının başka bir tarihe ertelenmesi veya pay sahibinin şirket merkezine giderek inceleme hakkını kullanması mümkün değildir. TTK'nın 420. maddesinde öngörülen durum haricinde, genel kurulun toplantısının ertelenmesine karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Zira toplantının ertelenmesi yetkisi bulunması halinde müzakere veya oylamanın uygun bir zamana bırakılması ve genel kurul toplantısının bütünlüğünün bozulması tehlikesi doğabilecektir. Yine toplantıya makul olmayan sürelerde ara verilmesi de genel kurul kararının kanuna ve dürüstlük ilkesine aykırılık nedeniyle iptaline neden olabilecektir⁸⁹⁹. Genel kurul toplantısına verilen arada, incelemenin bitirilememesi durumunda genel kurul, bilgi alma talebinde bulunan pay sahiplerinin toplantıdan sonra, genel kurul, yönetim kurulu veya tarafların ortak iradesi ile belirlenecek yer ve zamanda defter ve yazışmaların incelenmesine karar verebilir. İlgili genel kurul kararının ayrıntılı bir şekilde düzenlenerek, incelemenin hangi şirket belgelerinde, hangi sürede, hangi konulara özgü olarak yapılacağı ve bu hususlarda bir tutanak düzenlenip düzenlenmeyeceğinin kararda belirtilmesi, daha sonra ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların önlenmesinde faydalı olacaktır⁹⁰⁰.

Öztek, inceleme talebinin genel kurulun açık izninin yanında yönetim kurulunun bu husustaki kararına da bağlanmış olmasının, inceleme hakkının genel kurul toplantısından önce de kullanılabileceğinin göstergesi olduğunu savunmaktadır⁹⁰¹.

⁸⁹⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014c, s. 59.

⁸⁹⁹ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-79a, s. 381-382.

⁹⁰⁰ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-79a, s. 382.

⁹⁰¹ Öztek, s. 313.

Ulusoy'a göre, bilgi alma hakkının aksine, inceleme hakkının genel kurulda kullanılma zorunluluğu bulunmamaktadır. Zira ticari defterler ve yazışmaların genel kurul toplantısında hazır bulundurulması yönünde yasal bir zorunluluk kanunda öngörülmemiştir⁹⁰².

Ocak'a göre, anonim ortaklıklardaki pay sahibi sayısının fazla olduğu şirketlerde her bir pay sahibine ayrı ayrı şirket defter ve yazışmalarını inceleme izni verilmesi fiilen mümkün değildir. İnceleme hakkının da kural olarak genel kurulda kullanılması gerekmekte ise de hakkın kullanılmasının genel kurulun iznine veya yönetim kurulunun kararına bağlanmış olması, inceleme hakkının genel kurul dışında da kullanılabileceğini göstermektedir⁹⁰³.

Dolu ise genel kurul dışında inceleme hakkının kullanılabilmesi için aynı konuda sorulan sorularla genel kurulda bilgi alma hakkının da kullanılmış olması gerektiği, pay sahibinin istediği her zaman inceleme hakkını kullanabileceği yönünde bir kabulün ise TTK'nın 437. maddesinin sistematığına uygun olmadığı görüşündedir⁹⁰⁴.

Ünal da TTK'nın 437/4. maddesinin gerekçesinde yer verilen "bilgi alma hakkının genel kurul içinde ve dışında inceleme hakkına dönüşebilmesi" ifadesi uyarınca, inceleme hakkının genel kurul dışında da kullanılabilmesi görüşündedir⁹⁰⁵.

Kanaatimizce, inceleme hakkının mutlak surette genel kurulda kullanılması gerektiğinin kabulü, bu hakkın kanunda öngörülme amacıyla uyumlu olmayacaktır. Çünkü pay sahibinin bilgi alma talebi ve sorduğu soruların, şirket ticari defterleri ve yazışmalarında kapsamlı bir inceleme yapılmasını gerektirmesi, hatta bu incelemenin genel kurulda mevcut olmayan bir uzman aracılığıyla yapılması zorunluluğunun bulunması halinde, hakkın hiç veya amacına uygun kullanılamaması tehlikesi ortaya çıkacaktır. Ayrıca inceleme hakkının genel kurulda kullanılması durumunda, genel kurul toplantısının

⁹⁰² Ulusoy/Ulusoy, s. 60.

⁹⁰³ Ocak, s. 734-735.

⁹⁰⁴ Dolu, s. 208-209.

⁹⁰⁵ Ünal, s. 263 (dipnot 1387).

işleyişini bozabilecek sorunların doğması da muhtemeldir. Ancak pay sahibinin inceleme hakkını, bilgi alma talebine ilişkin sorulacak sorular bağlamında kullanabileceği de unutulmamalıdır. İnceleme talebinin bir soruyla bağlantılı olarak genel kurul toplantısı öncesinde şirkete sunulması mümkün olmakla birlikte sorudan bağımsız veya somut bir konuda bilgi alma talebinden bağımsız olarak inceleme talebinde bulunulamaz. Hakkın, faaliyet döneminin tamamında ve pay sahibinin istediği zaman kullanabileceğinin kabul edilmesi ise mevcut düzenlemeler uyarınca mümkün görünmemektedir. Çünkü TTK'nın 437. maddesinde pay sahiplerine süreklilik teşkil edecek şekilde bir bilgi alma ve inceleme hakkı tanınmamıştır.

3.5. İsvBK'da 2020 YILINDA YAPILAN REVİZYON DOĞRULTUSUNDA BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ KULLANILMASINA İLİŞKİN TTK'da YAPILABİLECEK DÜZENLEMELER

TTK'nın 437. maddesinde düzenlenen anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı, İsvBK m. 696 ve 697 hükümleri ile AlmPOK § 131 esas alınarak hazırlanmıştır. Ancak 19/06/2020 tarihinde İsviçre Parlamentosu'nda kabul edilerek yasalaşan İsvBK'nın revize edilmiş yeni hali, İsvBK m. 696 ve 697 hükümlerinde de önemli değişiklikler öngörmekte olup TTK'nın 437. maddesinden oldukça farklı düzenlemeler içermektedir. Söz konusu düzenlemelerin Türk hukukuna uygulanabilirliğinin de bu çalışma kapsamında değerlendirilmesi ve TTK'nın 437. maddesinin zayıf noktalarına ilişkin çözüm önerileri getirilmesi kanaatimizce yerinde olacaktır.

Daha önce ayrıntılı olarak açıkladığımız üzere bilgi alma ve inceleme hakkı revizyon sonrası İsvBK m. 697 ve 697a hükümlerinde düzenlenmiştir. Bu hükümlerden m. 697'de bilgi alma hakkı, m. 697a'da ise inceleme hakkı öngörülmektedir. Revizyon sonrası düzenlemelerde hakka ilişkin birçok tartışmalı husus yeniden ele alınarak hakkın işlevselliğinin artırılması yönünde değişiklikler yapılmıştır.

3.5.1. Azınlık Pay Sahiplerine Genel Kurul Dışında Bilgi Alma Hakkı Tanınması

Pay sahipliği haklarının genel kurulda kullanılabileceğine ilişkin düzenlemeler ile TTK'nın 437/2. maddesinin ilk cümlesinde yer alan "*Pay sahibi genel kurulda...bilgi isteyebilir*" ifadesi, hakkın esas itibariyle genel kurulda kullanılabileceğini göstermektedir. Ancak bu düzenlemenin hakkın öngörülme amacına uygun olmadığı ve işlevselliğini azalttığı da bir gerçektir. Zira uygulamada genel kurul toplantılarının yılda bir kez ve hatta daha geç tarihlerde yapılması nedeniyle pay sahibinin şirketin faaliyet dönemine ilişkin bilgi alma talebinde bulunması ve güncel bilgilere sahip olması imkânsız hale gelmektedir.

İsvBK revizyon metni gerekçesinde de pay sahiplerinin yalnızca genel kurulda bilgi alma talebinde bulunabileceklerine ilişkin mevcut yasal düzenlemenin yetersiz olduğu; çünkü borsada işlem görmeyen şirket pay sahiplerinin iki genel kurul arasında yalnızca söylenti düzeyinde bilgi sahibi olabileceği vurgulanmıştır⁹⁰⁶.

İsvBK'da yapılan revizyon ile bu eksikliğin giderilmesi amaçlanarak m. 697/2 hükmünde payları borsaya kote olmayan şirketlerde, sermayenin veya oyların %10'unu oluşturan azınlığa, genel kurul dışında yönetim kurulundan şirket işleri hakkında yazılı olarak bilgi alma talebinde bulunma hakkı tanınmıştır. Görüldüğü gibi İsviçre hukukunda pay sahiplerine genel kurul dışında tanınan bilgi alma hakkı, bireysel değil azınlık hakkı olarak düzenlenmiştir. Düzenlemenin yalnızca borsaya kote olmayan şirketler açısından öngörülmesinin nedeni ise borsaya kote anonim şirketlerin özel bilgilendirme yükümlülükleri nedeniyle şirketle ilgili bilgilerin yayınlanması zorunluluğu olduğundan, pay sahipleri için ayrıca bilgi alma hakkı düzenlemesine ihtiyaç bulunmamasıdır⁹⁰⁷.

TTK'da genel kurul dışında bilgi alma talebinde bulunulmasına ilişkin açık bir düzenleme bulunmamasıyla birlikte İsvBK'daki gibi borsaya kote olmayan anonim şirketler açısından, azınlık pay sahiplerine genel kurul dışında da yazılı bilgi alma talebinde bulunabilme hakkının tanınması, genel kurul zamanında veya hiç yapılmasa dahi pay sahiplerinin

⁹⁰⁶ İsvBK Revizyon Metni Gerekçesi (2017), s. 540.

⁹⁰⁷ von der Crone, N. 782, s. 376; Böckli, Revision, s. 9-10; Druey/ Druey Just/ Glanzmann, N. 59, s. 194.

şirket faaliyetleri hakkında güncel bilgi sahibi olmalarını sağlayacaktır. Bu durumda pay sahibi menfaatlerine ve çıkarlarına en uygun zamanda ve şekilde davranma imkânına, süreklilik arz edecek şekilde kavuşacaktır. Örneğin payını devretme amacıyla olan bir pay sahibinin bunu en kârlı şekilde ve çıkarlarına uygun zaman diliminde yapabilmesi, şirketin ekonomik durumu hakkında yıl boyunca güncel bilgilere sahip olabilmesi halinde mümkündür.

İsviçre hukukunda olduğu gibi Türk hukukunda da borsaya kote şirketler için özel bilgilendirme yükümlülükleri öngörülmüştür. Örneğin SPK tarafından yayınlanan II-15.1 sayılı Özel Durumlar Tebliği⁹⁰⁸ uyarınca sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyecek her türlü bilginin kamuya açıklanması zorunludur. Yine SPK Kurumsal Yönetim Tebliği'nin (II-17.1)⁹⁰⁹ 11/5-b maddesi ile aynı Tebliğ'in eki olan Kurumsal Yönetim İlkeleri'nin 1.3.5. maddesi, pay sahiplerinin süreklilik arz edecek şekilde bilgi almalarını sağlayan yasal düzenlemelerdir. Bu nedenle pay sahiplerine genel kurul dışında bilgi alma hakkı verilmesine ilişkin TTK'da yapılacak bir düzenlemenin, yalnızca borsaya kote olmayan anonim şirket azınlık pay sahipleri açısından öngörülmesi yeterli olacaktır. Ayrıca genel kurulun toplantıya çağırılmasının (TTK m. 411/2), mahkemeden özel denetçi atanmasının (TTK m. 439/1) ve anonim şirketin haklı sebeple feshinin (TTK m. 531) talep edilebilmesi için geçerli olan sermayenin 1/10'unu oluşturan veya paylarının itibarî değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahiplerine genel kurul dışında bilgi alma hakkı tanınması, kanun sistematığı ile uyumluluk gösterecektir.

Genel kurul dışında bilgi alma talebinin mutlaka yazılı olarak ve ispata elverişli araçlarla (noter, e-posta vb.) şirkete iletilmesi gerekliliğine de yapılacak bir düzenlemede yer verilmesi, bu hususta ortaya çıkabilecek hukuki uyuşmazlıkların engellenmesini ve açılacak davalarda ispat kolaylığını sağlayacaktır.

TTK'nın 437/2. maddesinin 4 ve 5. cümlelerinde yer verilen, pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemde bulunması üzerine, aynı bilginin, gündemle ilgili olmasa da aynı

⁹⁰⁸ RG. T. 23/1/2014, S. 28891.

⁹⁰⁹ RG. T. 03.01.2014, S. 28871.

kapsam ve ayrıntıda verileceğine ilişkin düzenleme, azınlık pay sahiplerine genel kurul dışında bilgi alma hakkı tanınması halinde de geçerli olacaktır. Eşit işlem ilkesi uyarınca bu durumda genel kurul dışında bilgi alma hakkının kullanılmasını takip eden ilk genel kurulda verilen bilginin tüm pay sahiplerine talep olmaksızın açıklanması yoluna gidilmesi düşünülebilir. Ancak azınlık pay sahiplerine genel kurul dışında verilen bilgilerin bir sonraki genel kurulda diğer pay sahiplerine de açıklanması eşitliğin sağlanması için yeterli değildir. Çünkü bilginin farklı zamanlarda pay sahiplerine verilecek olması nedeniyle bilgiye daha önce ulaşan azınlık pay sahipleri diğer pay sahiplerine göre avantajlı olacaktır. Bu nedenle, genel kurul dışında verilen bilgilerin, borsaya kote olmayan şirketlerde tüm pay sahiplerine iletilmesi gerektiği kanaatindeyiz⁹¹⁰.

Azınlık pay sahiplerine genel kurul dışında yazılı bilgi alma talebinde bulunma hakkı tanınmasının, şirket aleyhine ve zararına bir düzenleme olacağı da düşünülebilir. Bu yönde İsviçre doktrininde, azınlık pay sahiplerine genel kurul toplantıları arasında herhangi bir süre ve zaman sınırlaması olmaksızın bu şekilde bilgi alma hakkı tanınmasının, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ve kasıtlı taleplere neden olabileceği ileri sürülmüştür⁹¹¹. Bununla birlikte yine doktrinde genel kurul dışında da bilgi alma hakkına sahip olunmasının, özellikle azınlık pay sahiplerinin şirket yönetimine karşı konumlarının güçlenmesine olanak sağladığı da savunulmaktadır⁹¹².

TTK'da yapılacak bir düzenleme ile bilgi alma hakkının genel kurul dışında ve her zaman kullanılabilir bir hak olarak öngörülmesinin, şirket açısından ek mali külfete neden olabileceği, yönetim kurulunun iş yükünü artıracığı ve kurulun çalışma düzenini bozacağı yönünde eleştirilere maruz kalması muhtemeldir. Bu hususta değerlendirme yapılırken şirket ile pay sahibi arasındaki menfaat dengesinin gözetilmesi gerekmektedir. Şirket organları tarafından yapılan işlemlerde ve alınan kararlarda genellikle çoğunluk gücüne karşı zayıf konumda bulunan azınlık pay sahiplerinin, kendi menfaatlerini korumaları için pay sahipliği haklarının olabildiğince güçlendirilmesine ihtiyaç vardır.

⁹¹⁰ Aynı yönde bkz. Böckli, Revision, s. 9.

⁹¹¹ Böckli, N. 157f, s. 1398; Böckli, Peter; Nachbesserungen und Fehlleistungen in der Revision des Aktienrecht Zum Gesetzesentwurf vom 21. Dezember 2007 (Fortsetzung), SJZ 104, 2008, s. 358.

⁹¹² Vogt/Schiwow/Wiedmer, s. 1361.

Önerilen düzenleme bu açıdan olumludur. Ancak azınlık pay sahiplerine genel kurul dışında ve zaman sınırlaması olmaksızın bilgi alma hakkı tanınması, pay sahiplerinin kişisel merakına ilişkin, ilgisiz veya ihtiyaç duymadıkları konularda ya da kötüniyetli bir amaçla yönetim kurulundan sürekli bilgi alma talebinde bulunabilecekleri anlamına gelmemektedir. Pay sahiplerinin de bilgi alma haklarını ölçülü, başka bir anlatımla haklarını sakınarak kullanma yükümlülükleri olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle hakkın kötüye kullanılması niteliğindeki bilgi alma taleplerinin doğrudan reddine karar verilebilecektir. Başka bir anlatımla yönetim kurulu açısından oluşabilecek sakıncalar, hakkın kötüye kullanılması yasağı ile bertaraf edilebilecektir.

3.5.2. Azınlık Pay Sahiplerine Genel Kurul Dışında Bilgi Alma Hakkı Tanınmasının Özel Denetim İsteme Hakkı ile İlişkisi

Bilgi alma ve inceleme hakkı, diğer pay sahipliği haklarından bağımsız nitelikte olmakla beraber kanunda söz konusu haklarla ilişkili bir şekilde düzenlenmiştir. Bilgi alma ve inceleme hakkının bağlantılı olarak düzenlendiği haklardan biri de özel denetim isteme hakkıdır⁹¹³.

İsviçre hukukunda olduğu gibi Türk hukukunda da azınlığa genel kurul dışında bilgi alma hakkı tanınması, azınlığın özel denetim isteme hakkını da etkileyebilecek bir düzenleme olacaktır. Zira TTK'nın 438/1. maddesi uyarınca azınlığın özel denetim isteme hakkının ön şartlarından biri denetim talep ettiği konularla ilgili öncelikle genel kurulda bilgi alma hakkını kullanmasıdır. Özel denetim isteme hakkının ön koşulu olarak düzenlenen bilgi alma hakkının kullanılmış olması ifadesi, genel kurulda aktif bilgi alma hakkının kullanılmış olması gerektiğine işaret etmekte olup TTK'nın 437/1. maddesinde düzenlenen genel kurul dışında pasif bilgi alma hakkının kullanılması da yeterli değildir⁹¹⁴. Ancak daha önce belirttiğimiz gibi uygulamada genel kurulların yılda bir defa veya daha geç bir zamanda yapılması halinde bilgi alma hakkı kullanılamamaktadır. Bu nedenle özel denetim isteme hakkının kullanılması da mümkün olmamaktadır. Ayrıca pay sahipleri genelde bu ön şartı bilmedikleri için bilgi alma hakkını kullanmadan özel

⁹¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yurtbaşı, s. 119 vd.

⁹¹⁴ Yurtbaşı, s. 123-124.

denetim talebinde bulunmaları nedeniyle bu hususta açılan davaların reddine karar verilmektedir.

Açıklanan nedenlerle, TTK'nın 439/1. maddesiyle de uyumlu olacak şekilde borsaya kayıtlı olmayan anonim şirketlerde, sermayenin 1/10'unu oluşturan azınlığa genel kurul dışında da bilgi alma hakkı tanınması, özel denetim isteme hakkının da daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır.

3.5.3. İnceleme Hakkının Azınlık Hakkı olarak Düzenlenmesi ve İnceleme İzni Vermeye Yetkili Şirket Organı

Bilgi alma hakkının kullanılmasında olduğu gibi inceleme hakkının kullanılması da TTK'da pay sahipliği sıfatına bağlı, bireysel bir hak olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle inceleme hakkının kullanılması için belirli bir pay oranına sahip olunması gerekmemektedir. Halen yürürlükte olan İsvBK m. 697/3 hükmünde de şirket ticari defterleri ve yazışmaları üzerinde, genel kurulun izni veya yönetim kurulunun kararıyla inceleme yapma hakkı her bir pay sahibine bireysel hak olarak tanınmıştır.

İsvBK'da yapılan revizyon sonrası, pay sahibinin şirket defter ve dosyalarını inceleme hakkını düzenleyen İsvBK m. 697a'da ise hak, teknik anlamda bir azınlık hakkına dönüştürülmüştür. Buna göre inceleme hakkı payların veya oy haklarının %5'ini oluşturan pay sahiplerine tanınmıştır (İsvBK m. 697a/2)⁹¹⁵. İnceleme hakkına ilişkin yeni düzenleme hem borsaya kote şirketler hem de borsaya kote olmayan şirketler için geçerlidir⁹¹⁶.

TTK'nın 437/4. maddesinde düzenlenen pay sahibinin inceleme hakkını kullanabilmesine ilişkin düzenleme, daha önce belirttiğimiz üzere mehz İsvBK m. 697/3'den alınmıştır. Her bir pay sahibi tarafından bireysel olarak kullanılacak inceleme hakkının TTK'da da azınlık hakkı olarak öngörülmesi, üzerinde tartışılması

⁹¹⁵ Druey/ Druey Just/ Glanzmann, N. 63, s. 195; von der Crone, N. 782, s. 377; von der Crone/Angstmann, s. 11; Şahin, Revizyon, s. 408.

⁹¹⁶ Häusermann, s. 305.

gereken bir husustur. Zira düzenlenme şekli uyarınca genel kurulda kullanılacak olan inceleme hakkının, birçok somut durumda uygulanabilir olmadığı açıktır. Özellikle inceleme talebine ilişkin şirket defter ve belgelerinin genel kurula getirilmesi ve incelenmesinin beklenmesi, genel kurulun işleyişini bozacak ve anonim şirket yapısıyla bağdaşmayan bir düzenlemedir. Kaldı ki çoğu zaman şirket defter ve belgelerinin karmaşık bilgiler içermesi ve incelemenin teknik bilgi gerektirmesi, bir uzmandan yardım alınmasını zorunlu kılmaktadır. Uzman kişinin ise temin edilmesi ve genel kurula gelerek inceleme yapması, genel kurul toplantısının işlevini kaybetmesine neden olabilir. Bu nedenle anonim şirket pay sahibine tanınan inceleme hakkının azınlık hakkı olarak öngörülmesi, hakkın niteliği ve kullanım şekli ile daha uyumlu olacaktır. Çünkü her ne kadar inceleme hakkı bilgi alma hakkından bağımsız nitelikte bir hak ise de⁹¹⁷ inceleme hakkının bilgi alma hakkına nazaran daha istisnai ve zorunlu hallerde başvurulabilecek bir pay sahipliği hakkı olduğu kabul edilmelidir. İnceleme hakkının da genel kurul dışında bilgi alma hakkı talep edilmesinde olduğu gibi sermayenin 1/10'unu oluşturan veya paylarının itibarı değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahiplerine tanınması, her iki hak arasındaki uyumu sağlayacaktır.

İsvBK'da yapılan önemli değişikliklerden biri de inceleme izni vermeye yetkili şirket organı açısından öngörülmüştür. Zira revizyon sonrası İsvBK'da inceleme izni verilmesi yetkisi yalnızca yönetim kuruluna tanınmıştır. İsvBK m. 697a/2'de "genel kurulun açık izni" ifadesine yer verilmemesinin nedeni revizyon metni gerekçesinde, genel kurulun şirket sırları yönünden bir değerlendirme yapabilecek konumda olmaması ve yönetim kurulu ile genel kurulun yetki alanı sorunlarının engellenmesi olarak gösterilmiştir⁹¹⁸.

Kanaatimizce söz konusu değişiklik, Türk hukukunda da uygulanması gereken önemli bir yeniliktir. Gerekçede belirtilen hususların TTK'nın 437. maddesinin uygulamasında da sorunlara yol açması kuvvetle muhtemeldir. Zira şirket defterleri ve yazışmalarında inceleme izni verme yetkisinin, şirketin yönetim ve temsil organı olan, şirket faaliyetlerini yürüten ve bu nedenle şirket işleyişine en hakim konumda bulunan yönetim kurulu ile

⁹¹⁷ Kaya, Özel Denetim, s. 64-65.

⁹¹⁸ İsvBK Revizyon Metni Gerekçesi (2017), s. 542; von der Crone, N. 818, s. 391-392; Şahin, Revizyon, s. 408 (dipnot 46).

birlikte çoğunlukla yılda bir kez toplanan, şirket işleri ve işleyişi hakkında kısıtlı bilgiye sahip olan genel kurula da tanınması, anonim şirketler hukuku sistematığına uygun değildir. Bu durum özellikle çoğunluk pay sahiplerinin genel kurulda şirket sırlarının açığa çıkmasına veya korunması gereken şirket menfaatlerinin tehlikeye düşmesine neden olabilecek inceleme talebinde bulunmasına zemin hazırlamaktadır. Çünkü bir hususun şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaati niteliğinde olup olmadığını en doğru değerlendirebilecek organ yönetim kuruludur. Yönetim kurulunun şirket sırlarını ve menfaatlerini koruma yükümlülüğünün bulunması (TTK m. 369) ve bu yükümlülüğe uyulmaması halinde yönetim kurulu üyelerinin doğabilecek zararlardan sorumlu olması da (TTK m. 553) inceleme izni verme yetkisinin yalnızca yönetim kuruluna tanınması gerekliliğini göstermektedir. Açıklanan nedenler doğrultusunda TTK'nın 437/4. maddesinde yapılacak bir değişiklikle inceleme izni verilmesi yetkisinin yalnızca yönetim kuruluna tanınması yerinde olacaktır.

3.5.4. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Reddinin Gerekçelenirilmesi

TTK'nın 437/3. maddesi uyarınca bilgi alma ve inceleme hakkının sınırını şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati kavramları oluşturmaktadır. Ancak bu soyut kavramların tanımı veya belirli kalıpları bulunmamaktadır. Bu nedenle bilgi alma ve inceleme hakkının muhatapları tarafından, talep edilen bilginin veya incelenmek istenen şirket defter ve yazışmalarının, şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaati kapsamında olduğu ileri sürülerek ayrıntılı bir açıklama yapılmaksızın reddedilmesi mümkündür. Her ne kadar doktrinde bazı yazarlar⁹¹⁹, bilgi alma ve inceleme talebinin reddinin gerekçelenirilmesi gerektiğini savunmakta ise de kanunda bu yönde açık bir düzenleme bulunmamaktadır.

İsvBK'da revizyon sonrası öngörülen m. 697/4 ve 697a/3 hükümlerinde bilgi alma ve inceleme talebinin reddedilmesi halinde, reddin yazılı olarak gerekçelenirilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Bu düzenleme yönetim kurulunun, bilgi alma talebinin değerlendirilmesi konusunda daha dikkatli ve özenli davranmasını sağlamaktadır⁹²⁰.

⁹¹⁹ Bahar Sayın, s. 121; Keskin, s. 44.

⁹²⁰ Weber, s. 213.

TTK'nın 437. maddesinde ise bu yönde bir düzenleme öngörülmemiştir. Ancak bilgi alma ve inceleme talebinin, muhatapları tarafından hangi gerekçelerle reddedildiğinin açık bir şekilde pay sahibine bildirilmesi, genel kurul kararlarının iptaline veya TTK'nın 437/5. maddesine ilişkin açılacak bir davada ispat kolaylığı sağlayacağı gibi mahkemenin ileri sürülen vakıalar hakkında değerlendirme yapmasını da kolaylaştıracaktır. Bu nedenle bilgi alma ve inceleme talebinin reddedilmesi halinde bunun gerekçelerinin yazılı olarak ve uygun araçlarla (noter, e-posta vb.) pay sahibine bildirilmesinin, maddeye eklenmesi gereken hususlardan biri olduğu kanaatindeyiz.

3.6. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ SINIRLARI

Kanunda pay sahibine geniş bir bilgi alma ve inceleme hakkı tanınması, bu hakkın herhangi bir sınırı olmaksızın kullanılabilmesi anlamına gelmemektedir. Zira anonim ortaklık tüzel kişiliğinin bir gizlilik alanı bulunmaktadır. Bu gizlilik alanının belirlenmesinde, anonim ortaklığı düzenleyen ekonomik ve hukuki ilkeler esas alınır. Anonim ortaklık şirket belge ve raporlarının açıklanmasıyla zarara uğrayabileceği gibi genel kurulda yapılacak sözlü açıklamalar da ortaklık zararına olabilir. Çünkü pay sahiplerinin genel kurulda konuşulan hususlara ilişkin sır saklama veya rekabet yasağı yükümlülükleri bulunmamaktadır. Genel kurulda yapılan her açıklama kamuya açıklanmış olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte bilgi alma ve inceleme hakkının kabul edilebilir gerekçelere dayanmaksızın sınırlandırılması, pay sahibinin vazgeçilmez ve bağımsız nitelikteki bu hakkını kullanmasını imkânsız hale getirebilir. Bu nedenle bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması için taraf menfaatleri arasındaki dengeyi sağlamaya yönelik kriterlerin bulunması gerekmektedir⁹²¹.

Türk hukukunda, mülga 6762 sayılı TTK döneminde bilgi alma hakkının sınırının şirket menfaatleri olduğu genel olarak kabul edilmekteydi. Bu yönde *Aytaç*'a göre, ortaklık menfaatlerinin pay sahibinin bilgi alma hakkından öncelikli olduğu kabul edilmeli, bu nedenle şirket menfaatlerinin zarar görme ihtimalinin mevcut olduğu durumlarda bilgi alma hakkı kullanılmamalıdır⁹²². *Kaya*, bilgi alma ve inceleme hakkının sınırını şirket

⁹²¹ Kaya, s. 255-256.

⁹²² *Aytaç*, s. 76. Aynı yönde bkz. Ocak, s. 731; Sulu, s. 84.

sırrı kriterinin oluşturacağını ve bu sınırın, “*pay sahiplerinin bireysel, müktesep ve vazgeçilemez nitelikte bilgi alma ve inceleme hakkı vardır; inceleme ve bilgi alma hakkı pay sahibine ancak görülebilir şirket menfaatleri zarar görmüyorsa verilebilir*” şeklinde bir kıstasla değerlendirilebileceği görüşündedir⁹²³.

6102 sayılı TTK’da ise şirket sırlarının ve korunması gereken şirket menfaatlerinin bilgi vermenin sınırını oluşturduğu, kanunun 437/3. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Bu sınır hem bilgi almayı hem de inceleme hakkını kapsar. Çünkü, genel kurula sadece sağduyulu ve iyiniyetli pay sahipleri katılmamakta, bu kurullar rakiplerce de izlenebilmektedir. İncelemeyi yapan pay sahiplerinin gerçek amacı çok çeşitli olabilir. Bu amaçların bir kısmı bilgi alma hakkının amacı ile bağdaşmayabilir, hatta ona ters düşebilir. Eşit işlem ilkesi uyarınca her pay sahibine bu hak tanındığı için söz konusu hakka sınır konulması menfaatler dengesi gereğidir. Modern akım bilgi alma hakkının genişletilmesi yönünde olmasına rağmen kanunlar sınırları belirlemektedir. Genel kabul gören sınır, şirket sırrı bağlamında şirket menfaatidir⁹²⁴.

Pulaşlı ise TTK’da bu yönde bir hüküm yer almamakla birlikte mehzaz kanunlardaki düzenlemeler doğrultusunda, pay sahibinin talep ettiği bilginin şirketin mevcut durumunu değerlendirebilmesine ve pay sahipliği haklarını kullanmasına yardımcı olması gerektiği, bu nedenle pay sahipliği haklarının kullanılmasıyla ilgisi bulunmayan, yöneticilerin kişiliğine ilişkin veya herhangi bir amacı olmayan bilgi taleplerinin cevaplanamayacağı görüşündedir⁹²⁵. Ancak doktrinde *Ünal*, bu görüşün gereklilik kriteri yönünde olması ve TTK’nın 437. maddesinde gereklilik şartına yer verilmemesi nedeniyle yerinde olmadığını savunmaktadır⁹²⁶.

Türk hukukunda olduğu gibi, mehzaz İsviçre ve Alman hukukunda da bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin düzenlemelerde ortaklık menfaati daha üstün tutulmuştur. Talep edilen bilginin ortaklık menfaatine zarar verebilecek nitelikte olması veya şirket sırrının

⁹²³ Kaya, s. 266.

⁹²⁴ TTK m. 437/3 gerekçesi.

⁹²⁵ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N. 277, s. 1939.

⁹²⁶ Ünal, s. 214 (dipnot 1183).

açığa çıkması ihtimaline sahip olması halinde bilgi alma talebinin reddine karar verilir⁹²⁷. Çünkü pay sahibinin bilgi alma talebinin karşılanması yönetim kurulu açısından bir yükümlülük olduğu kadar, kanunda öngörülen sınırlamaların varlığı halinde talebin reddine karar verilmesi de aynı şekilde bir yükümlülük niteliğindedir⁹²⁸. Yönetim kurulu üyelerinin bu yükümlülüğe uymaması halinde ise TTK'nın 553. maddesi uyarınca sorumlulukları doğabilecektir⁹²⁹.

Doktrinde de bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin genel eğilim, hakkın genel kurulda amacına uygun olarak kullanılması, konu sınırlaması da dahil olmak üzere hiçbir kısıtlamaya tabi tutulmaması, "işletme sırrı" itirazının; ancak haklı gerekçelerin varlığı halinde ileri sürülebilmesidir. Bununla birlikte özellikle bilgi alma hakkının kullanılmasında, MK'nın 2. maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralına aykırı, gereksiz ve şirket sırlarını dikkate almaksızın soru sorulması da mümkün olmamalıdır⁹³⁰. Ayrıca pay sahibinin dürüstlük kuralına aykırı ve aralıksız bir şekilde amaçsız sorularla genel kurul toplantısının yapılmasını engellenmesi ve toplantıya katılan diğer ilgilileri rahatsız edici davranışlarda bulunması, hakkın kötüye kullanılması anlamına gelir. Bu nedenle pay sahibinin daha önce cevaplandırılan soruları yinelenmesi veya incelemesine sunulan belgelerde cevabı bulunan konulara ilişkin bilgi talep etmesi halinde, hakkın hukuki faydalarından yararlanamayacağı kabul edilmelidir⁹³¹.

3.6.1. Kanunda Yer Alan Sınırlamalar

Pay sahibinin bilgi alma hakkının sınırları TTK'nın 437/3. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre pay sahibi tarafından istenilen bilgi, şirket sırrı niteliğindeyse veya istenilen bilgi verildiği takdirde korunması gereken diğer şirket menfaatleri tehlikeye girecekse talep reddedilebilir. Başka bir anlatımla şirket sırları ve şirketin korunması gereken menfaatleri bilgi alma ve inceleme hakkının kapsamını belirlemektedir. Söz konusu

⁹²⁷ Kaya, s. 261.

⁹²⁸ Hüffer/Koch, AktG § 131, N. 54.

⁹²⁹ Dolu, s. 141.

⁹³⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1007a, s. 51; Nomer, s. 92 (dipnot 348); Ocak, s. 732; Atalay, s. 60.

⁹³¹ Aytaç, s. 77.

sınırlamalar anonim ortaklığın korunması amacıyla öngörülmüştür. Zira şirket sırları ve korunması gereken şirket menfaatleri çoğunluk iradesine tabi olmamakla beraber, çoğunluğun, belirli grupların veya yöneticilerin çıkarları ile ilgili de değildirler⁹³².

Kanunda bilgi alma ve inceleme hakkının sınırlandırılması nedenleri, hem mehz Alman ve İsviçre hukukunda hem de Türk hukukunda şirketin korunması amacıyla öngörülmüştür. Bu nedenle öngörülen sınırlandırmalar pay sahibi ile şirket arasındaki hak dengelerini gözeterek talebin değerlendirilmesi amacını gütmektedir⁹³³.

Mehaz İsvBK m. 697/2'de olduğu gibi TTK'da da şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaatleri kavramlarına ilişkin herhangi bir tanıma yer verilmemiştir. TTK'nın 437/3. madde gerekçesinde bu tercihin nedeni ise “dar veya geniş bir tanımla uygulamayı dondurmamak veya genişletmemek özeni” olarak belirtilmiştir⁹³⁴.

Her ne kadar TTK'nın 437/3. maddesinde bilgi verilmesi ifadesi kullanılmış ise de maddede öngörülen sınırlama inceleme hakkını da kapsamaktadır⁹³⁵. Şirket hakkındaki genel bilgiler ise şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaatleri kapsamında değildir⁹³⁶.

Doktrinde, kanunda bilgi alma ve inceleme hakkının sınırları olarak hem şirket sırrı hem de korunması gereken şirket menfaatleri kavramının öngörülmesinin gereksiz bir tekrar olduğu, zira şirket menfaati kavramının, şirketin tüm ticari sırlarını da içine alan bir üst kavram olduğu görüşü de ileri sürülmüştür⁹³⁷. Çünkü yapısı gereği ekonomik temeller üzerine kurulan anonim ortaklığın her türlü menfaati de iktisadi olacağından, bunun karşılığı kavram ticari sır olmalıdır⁹³⁸.

⁹³² Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-29, s. 354.

⁹³³ Can, s. 106.

⁹³⁴ TTK m. 437/3 gerekçesi.

⁹³⁵ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-81, s. 383.

⁹³⁶ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-82, s. 384.

⁹³⁷ Sulu, s. 84.

⁹³⁸ Gürbüz Usluel, s. 167.

Şirketin bilgi vermekle yükümlü organ ve görevlileri, orta zekaya sahip ve basiretli bir tacir gibi bilgi alma talebini değerlendirmelidir. Şirket menfaatlerinin zarar görme tehlikesinin varlığı halinde ise talebin reddedilmesi gerekmektedir⁹³⁹. Çünkü anonim ortaklıklarda, yönetim kurulu ve denetçiler ile ortaklık arasındaki ilişki vekâlet akdi niteliğindedir. Vekâlet akdine dayalı ilişki nedeniyle yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin ortaklığa karşı bir sadakat borcu bulunmakta olup bu sadakat borcu uyarınca şirket menfaatlerinin ön planda tutularak gözetilmesi bir zorunluluktur⁹⁴⁰. Bunun yanında bilgi alma talebinin reddi mutlaka gerekçelendirilmelidir⁹⁴¹.

Şirket tarafından bilgi alma talebinin reddedilebilmesi için somut ve haklı sebeplerin varlığı gerekmektedir. Bununla birlikte pay sahibinin yalnızca kendisiyle ilgili olmayan ve kamuya açıklanması zorunlu olan hususlardaki bilgi alma talebinde haklı sebep gerekçesi ileri sürülemez. Çünkü pay sahibinin talebine konu bilgi, kamuyu aydınlatma ilkesinden doğmaktadır⁹⁴².

Pay sahibi tarafından talep edilen bilginin şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaati niteliğinde olup olmadığı hususunda takdir yetkisi yönetim kuruluna aittir. Bu yetkinin genel kurula ait olduğunun kabul edilmesi halinde, şirket sırlarının açıklanmasının oylanması gerekecek, bir anlamda genel kurul taraf olduğu davada hâkim sıfatı kazanacaktır. Ayrıca bazı pay sahiplerinin farklı amaçlarla şirket sırlarını öğrenmek istemeleri de olasıdır. Karar, genel kurul toplantısında hazır bulunan üye veya üyeler tarafından verilir⁹⁴³.

3.6.1.1. Şirket Sırrı

Anonim şirketlerde ticari sırların gizli tutulması ve açığa çıkmasının engellenmesi, şirketin rekabet gücünü koruyarak piyasada var olabilmesinin en önemli koşullarından

⁹³⁹ Bulut, s. 44.

⁹⁴⁰ Aytaç, s. 77; Nomer, s. 98-99.

⁹⁴¹ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N. 294, s. 1946.

⁹⁴² Yıldız, s. 175.

⁹⁴³ Ulusoy/Ulusoy, s. 58.

biridir. Bununla birlikte pay sahibi ile şirket menfaatleri aynı olmadığından, pay sahibinin şirket hakkında elde ettiği bilgileri şirket zararına ve şahsi faydasına kullanması ihtimal dahilindedir. Zira, anonim şirket pay sahibinin, şahıs şirketlerinin aksine, sınırsız sorumluluğu bulunmamakta olup kanunda pay sahibinin şirketle rekabet yasağına ilişkin bir düzenlemeye de yer verilmemiştir⁹⁴⁴.

Kanunun bazı maddelerinde yer almakla birlikte (TTK m. 613/1, m. 442/2), şirket sırrı kavramına ilişkin İsviçre ve Alman hukukunda olduğu gibi kanunlarımızda da herhangi bir tanımlama yapılmamıştır⁹⁴⁵. Alman doktrininde, Alman Federal Mahkemesi'nin bir kararındaki şirket sırrına ilişkin tanımlama ise işletmeyle ilgili belirli bir çevre tarafından bilinen, başkaları tarafından kolaylıkla öğrenilemeyecek, gizli tutulmasında şirketin haklı menfaatinin bulunduğu ve şirket tarafından gizli tutulması istenilen iktisadi hayata ait olgular olarak benimsenmiştir⁹⁴⁶. İsviçre Federal Mahkemesi'nin bir kararında ise şirket sırrının, “*şirketin meşru menfaatinin ifşa edilmemesini gerektirdiği ekonomik hayata ilişkin bütün olayları kapsamakta*” olduğu kabul edilmiştir⁹⁴⁷.

Yargıtay uygulamasında ise Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 02/06/2005 tarih ve 2004/7827 E. 2005/5755 K. sayılı ilamında, “*Ticari sır kavramının en önemli unsurunun toplumun bilgisi dahilinde olmama veya ilgili alanda rakip firmalarca bilinmeme şartının*

⁹⁴⁴ Karasu, s. 90; Bulut, s. 43.

⁹⁴⁵ TTK'da ticari sır ve şirket sırrı kavramına tanımlanmamış olmakla birlikte, TBMM'ne 21/10/2011 tarihinde sunulan; ancak yasalaşmayan ve kadük hale gelen “Ticari Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırrı Hakkında Kanun Tasarısı” başlıklı metnin 2/1-a maddesinde ise “Ticari Sır” kavramı, “*Bir ticari işletme veya şirketin faaliyet alanı ile ilgili yalnızca belirli sayıdaki mensupları ve diğer görevlileri tarafından bilinen, elde edilebilen, özellikle rakipleri tarafından öğrenilmesi halinde zarar görme ihtimali olan ve üçüncü kişilere ve kamu oyuna açıklanmaması gereken, işletme ve şirketin ekonomik hayattaki başarı ve verimliliği için büyük önemi bulunan; iç kuruluş yapısı ve organizasyonu, mali, iktisadi, kredi ve nakit durumu, araştırma ve geliştirme çalışmaları, faaliyet stratejisi, hammadde kaynakları, imalatının teknik özellikleri, fiyatlandırma politikaları, pazarlama taktikleri ve masrafları, pazar payları, toptancı ve perakendeci müşteri potansiyeli ve ağırları, izne tabi veya tabi olmayan bağlantılarına ilişkin veya bu gibi bilgi ve belgeleri.....ifade eder*” şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca ticari sır kavramına ilişkin bir başka tanıma ise Rekabet Kurumu'nun 2010/3 nolu “Dosyaya Giriş Hakkının Düzenlenmesine ve Ticari Sırların Korunmasına İlişkin Tebliğ” başlıklı düzenlenmesinde yer verilmiştir. Tebliğ'in 12/1. maddesinde ticari sır, “*teşebbüslerin faaliyet alanları ile ilgili olan ve gizli tutma iradesine sahip oldukları, yalnızca belirli ve kısıtlı bir kesim tarafından bilinen ve elde edilebilen, başta rakipleri olmak üzere üçüncü kişilere ve kamuya açıklanması halinde ilgili teşebbüsün ciddi zarar görme ihtimali bulunan her türlü bilgi ve belge*” olarak tanımlanmıştır.

⁹⁴⁶ Karasu, s. 88-89.

⁹⁴⁷ Öztekin, s. 320.

olduğu” kabul edilmiştir. Bir başka Yargıtay kararında ise dar anlamda ticari sır, “*gerçek ya da tüzel kişi tacire, rakiplerine karşı ekonomik anlamda menfaat sağlayan, sır olarak saklanan ve gizli kalması için gerekli önlemlerin sahibi tarafından alındığı bilgi*” olarak tanımlanmaktadır. Aynı kararda haksız rekabet ilkeleri de göz önünde bulundurularak ticari sırrın, “*tacirin ticari faaliyetleri esnasında kullandığı, aynı olanağa sahip olmayan veya kullanamayan rakiplerine karşı kendisi için avantaj teşkil eden herhangi bir formül, düzen, model vs. toplam bilgiler*” şeklinde de tanımlanabileceği belirtilmiştir⁹⁴⁸.

Şirket sırrında, rakip bir şirketin bilmediği, öğrenmemesi gereken, şirketin zararına kullanabileceği, elde etmek için çalıştığı, peşinde olabileceği "bilgi" ölçüsü kabul edilebilir. Rakiplerin ulaşabileceği, çeşitli kaynaklar aracılığı ile elde edebileceği, verileri ve bilgileri kullanarak yorumlama ve değerlendirme ile çıkarabileceği bilgiler sır olarak kabul edilemez⁹⁴⁹. Örneğin şirketin katılacağı bir ihalede sunacağı teklif vb. tüm sözleşme şartları, şirket sırrı olarak kabul edilmelidir. Bunun gibi şirketin ürünlerinde kullanacağı marka, logo, etiket gibi ayırt edici unsurlar da kamuoyuna açıklanana kadar şirket sırrı kapsamındadır. Buna karşılık şirketin tasfiye aşamasında olduğu gibi Ticaret Sicil Gazetesi'nde yayımlanması gereken hususlar şirket sırrı kavramına dahil değildir.

Kanunda şirket sırrı kavramının tanımlanmamasının nedeni, kavramın anlayış ve yaklaşımlarla değişen bir içeriğe sahip olmasıdır⁹⁵⁰. *Tekinalp* şirket sırrı kavramına ilişkin bir tanımlama yapmamakta ve ana şirket sırrı konularını, “*yatırım, alan itibarıyla genişleme, rekabet ve hedef kitlelere yönelme, onları elde etme stratejisi gibi konularda; yeni ortaklık ve işbirliği olanaklarının araştırılması; ortaklıklarla, işbirliği olanaklarıyla ilgili temasların sonuçlarının değerlendirilmesi; sağlanması düşünülen teknoloji ve fikri mülkiyet hakları; yeni ürünler; maliyet ve fiyat benzeri hususların*” oluşturduğunu belirtmektedir⁹⁵¹. Şirketin üçüncü kişilerle ticari faaliyetlerde bulunma görüşmeleri de şirket sırrı kapsamındadır. Zira görüşmeler sonuçlanmadan, bu görüşmelerinin yapıldığının ve içeriğinin rekabet halinde olunan diğer firmalar tarafından öğrenilmesi

⁹⁴⁸ Yargıtay 23. Hukuk Dairesi'nin 21/10/2019 tarih ve 2016/6958 E. 2019/4349 K. sayılı ilamı, UYAP.

⁹⁴⁹ TTK m. 437/3 gerekçesi.

⁹⁵⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014a, s. 58.

⁹⁵¹ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-81a, s. 383.

halinde, bu firmalar da görüşmelere müdahil olarak ticari faaliyet anlaşmasının tarafı olabileceklerdir⁹⁵².

Doktrinde *Nomer*'in, mülga 6762 sayılı TTK'da öngörülen sır saklama yükümlülüğüne ilişkin hükmün amacına ilişkin yaptığı değerlendirme, şirket sırrının bir nevi tanımı olarak da kabul edilebilir. Buna göre, “*şirketin üçüncü kişilerce öğrenilmesinde sakınca olan ve şirketin rekabet gücünü azaltacak, dolayısıyla üçüncü kişilerce öğrenilmesi şirkete zarar verecek bilgiler*” şirket sırrı olarak kabul edilmelidir⁹⁵³.

Bilge, ticari işletme ile bağlantılı olan tüm sırları ifade etmek üzere “ticari sır” kavramının kullanılmasının yerinde olacağını⁹⁵⁴ ve ticari sır kavramının ayrıntılı ve sınırları kesin bir şekilde tanımlanmasının öngörülemeyecek durumlar doğabileceğinden mümkün olmadığını belirterek ticari sır kavramını, “*bağımsız ekonomik bir değeri olan veya iktisadi faaliyetlerde sahibi lehine bir rekabet avantajı sağlayan, aleni olmayan (sadece sınırlı bir çevrede bilinen) ve sahibinin gizli kalmasını istediği her türlü bilgi*” olarak tanımlamıştır⁹⁵⁵.

Turanboy da ticari sır kavramının diğer sır kavramlarını da kapsadığını belirterek ticari sırrı, “*bir ticari işletme ve şirketin faal olduğu alanla ilgili olarak belli sayıdaki mensuplarınca bilinen, rakiplerince bilinmemesi gereken ve üçüncü kişilere (kamuya) açıklanmaması gereken, işletmenin başarısı için gerekli olan bilgi*” olarak tanımlamaktadır⁹⁵⁶.

Gürbüz Usluel, anonim şirketin ticari sırrı kavramının, “*açıklanması veya kullanılması halinde şirketin ekonomik menfaatlerini zedeleyecek, rakip şirketlere karşı rekabet*

⁹⁵² Karasu, s. 89-90. Aynı yönde bkz. Kaya, s. 268-269.

⁹⁵³ Nomer, s. 93.

⁹⁵⁴ Bilge, Mehmet Emin; Ticari Sırların Korunması, Asil Yayın Dağıtım, Ankara 2005, s. 37. Aynı yönde bkz. Gürbüz Usluel, s. 54. *Sulu* da müşteri sırrı, şirket sırrı, iş sırrı ve know-how'ın ticari sırrın türleri olarak kabul edilebileceği görüşündedir (Sulu, Muhammed; Ticari Sırların Korunması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 31).

⁹⁵⁵ Bilge, s. 5.

⁹⁵⁶ Turanboy, Asuman, Ticari Sır, Prof. Dr. Tuğrul Ansay'a Armağan, Turhan Kitabevi, Ankara 2006, s. 368.

gücünü zayıflatacak her türlü bilgiyi ve bu bilgilerin içinde yer aldığı belgeleri içereceği” görüşündedir. Yazara göre, “anonim şirketin tamamlanmamış bir girişimi, geçici bir faaliyeti ya da görüşme aşamasındaki projeleri” de ticari sır olarak kabul edilmelidir⁹⁵⁷.

Doktrinde şirket (ortaklık) sırrı kavramının, ticari sır kavramı içinde yer alan ve ticari sırrın türü niteliğinde olduğu görüşü ileri sürülmektedir. Ticari sır kavramının kapsamı ise oldukça geniş olup işletmenin yapısı, çalışma koşulları, ürün ve buluşları ile haberleşme konuları da dahil olmak üzere her türlü fiziki ve elektronik bilgi ticari sır kavramına dahildir. İşletmeye ait bir bilginin üçüncü kişiler tarafından öğrenilmesi halinde işletmenin zarar görme ihtimali bulunması halinde bu bilginin ticari sır niteliğine sahip olduğu kabul edilmelidir. Ticari faaliyetin bir şirket tüzel kişiliği şeklinde olması halinde ise ticari sır kavramı şirket (ortaklık) sırrı niteliğine sahip olacaktır⁹⁵⁸.

Bir hususun sır olarak kabul edilebilmesi için anonim ortaklığın o hususun gizli tutulması yönünde bir iradesinin mevcut olması ve bu hususun, bilmesi gereken kişi ve organlar dışında başka kişiler tarafından bilinmemesi gerekmektedir. Anonim ortaklık ile ilgili bir husus paydaşlar veya üçüncü kişiler tarafından bilinmekte ise yönetim kurulu sır olarak kabul etse dahi bu husus objektif olarak sır niteliğinde değildir⁹⁵⁹.

Bir olgunun şirket sırrı niteliğinde olması, şirket menfaatleri ile doğrudan bağlantılıdır. Pay sahipleri ve üçüncü kişiler tarafından bilinmesinde sakınca bulunan hususlar, şirket sırrı olarak kabul edilmelidir. Genel olarak şirketin korunmaya değer menfaatinin bulunduğu, şirketin ekonomik durumuna ilişkin tüm hususlar ile ticari işlemlerine ve teknik üretimine ait bilgiler şirket sırrı kavramına dahildir⁹⁶⁰. Başka bir anlatımla bir hususun sır olarak kabul edilebilmesi, sır sahibinin menfaatleri ölçü alınarak değerlendirilir⁹⁶¹. Örneğin objektif bir değerlendirme ile talep edilen bilginin verilmesi,

⁹⁵⁷ Gürbüz Usluel, s. 170-171.

⁹⁵⁸ Yurtbaşı, s. 364-365.

⁹⁵⁹ Kaya, s. 264.

⁹⁶⁰ Nomer, s. 93.

⁹⁶¹ Bilge, s. 30; Sulu, Ticari Sır, s. 17.

şirketin müşteri kaybetmesine veya bankadan talep ettiği kredinin verilmemesine yol açacak ise söz konusu bilgi şirket sırrı kapsamındadır⁹⁶².

Şirketin, sırlarının gizli tutulmasında menfaatinin bulunup bulunmadığı hususunda geniş bir değerlendirme yapılmalıdır. Bu nedenle şirket menfaatine zarar verebilecek bütün olay veya hususun şirket sırrı olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Şirket sırrı kavramı üst kavram olarak kabul edilmekle, bu kavramın alt başlıkları iş sırları ve fabrika sırları olarak ayrılabilir. İş sırları müşteri çevresi, müşterilerle yapılan sözleşmeler, yatırım planları ve fiyat tahminleri gibi kavramlar için kullanılırken, üretim süreçleri, üretim şekli ve patent bilgileri gibi hususlar ise fabrika sırlarına dahildir⁹⁶³. Ayrıca şirketin fiyatlandırma bilgisi de ticari sır koruması kapsamında kabul edilmelidir⁹⁶⁴.

Şirkete ait bir bilginin ortaya çıkması halinde şirketin maddi veya manevi bir zarara uğramasına yol açabilecek bütün bilgiler şirket sırrı sayılmalıdır. Bu nedenle şirket sırrı kavramı ile korunması gereken şirket menfaati kavramı birbiriyle kesişmektedir⁹⁶⁵.

Ticari sır niteliği, bu sırrın kamuya açıklanması ile ortadan kalkmaktadır. Sır niteliğindeki bilginin hangi şekilde ve yollarla kamuya açıklandığının bir önemi bulunmamaktadır⁹⁶⁶. Hukuka ve ahlaka aykırı nitelikteki sırlar ise ticari sır koruması kapsamında kabul edilmemelidir. Zira bu nitelikteki ticari sırların korunmaya değer menfaat unsuru mevcut değildir⁹⁶⁷.

Türk, İsviçre ve Alman hukukunda şirket sırrı veya korunmaya değer ortaklık menfaatleri, bilgi alma hakkının kullanılmasında objektif sınır olarak kabul edilmiştir. Hakkın kullanılmasında sübjektif sınır ise hakkın kötüye kullanılması yasağıdır⁹⁶⁸. Hakkın objektif sınırı, TTK'nın 437/3. maddesinde öngörülen sınırlamaların, pay

⁹⁶² Kaya, s. 269.

⁹⁶³ Karasu, s. 89.

⁹⁶⁴ Sulu, Ticari Sır, s. 20.

⁹⁶⁵ Yurtbaşı, s. 366.

⁹⁶⁶ Bilge, s. 193.

⁹⁶⁷ Bilge, s. 31-32.

⁹⁶⁸ Kaya, s. 254-255.

sahibinin kişiliği, pay oranı veya payın imtiyazlı olup olmadığının herhangi bir önemi olmaksızın, her pay sahibi için ortak ret sebepleri olması anlamına gelmektedir⁹⁶⁹. Buna göre, açıklanmaları halinde şirketin zararına yol açabilecek bir durumun mevcut olması ve çoğunluk tarafından objektif iyiniyet kurallarına uygun davranılması halinde pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanamayacağı; yönetim kurulu üyeleri ve denetçilerin de bilgi alma talebine cevap veremeyecekleri kabul edilmelidir⁹⁷⁰. Örneğin bilgi alma talebine ilişkin ilgililere soru yönelten pay sahibinin aynı zamanda şirketle rekabet içinde veya şirketin rekabet ettiği diğer şirketlerde etkin konumda olan bir kişi olması halinde, açık ve somut emareler bulunması şartıyla, şirket işlerinin zarara uğraması tehlikesinin varlığı kabul edilebilir⁹⁷¹.

Şirketin ticari defterleriyle yazışmalarını inceleyecek bir pay sahibinin öğrendiği şirket sırlarına ilişkin olarak sır saklama yükümlülüğüne ve bu yükümlülüğünün ihlali halinde hukuki ve cezai müeyyideye dair mülga 6762 sayılı TTK'nın aksine⁹⁷², mehz İsvBK'da olduğu gibi 6102 sayılı TTK'da bir düzenleme bulunmamaktadır.

Kendigelen'e göre, her ne kadar 6102 sayılı TTK'da şirket sırrının inceleme hakkını sınırlandırdığı, bu nedenle pay sahibinin şirket sırlarını öğrenmesinin mümkün olmadığı ve sır saklama yükümlülüğüne ilişkin özel bir düzenlemeye ihtiyaç kalmadığı ileri sürülebilir ise de şirket sırları konusunda şirket organlarına yalnızca bir imkân tanınmış olup şirket sırlarını içeren bir defter, belge veya yazışmaya dair inceleme talebinin kabulünün mümkün olabileceği veya pay sahibinin başka yollarla şirket sırlarına ulaşabileceği göz önünde bulundurularak, bu konuda özel bir düzenleme yapılması gerekliliği bulunmaktadır. Yazara göre bu konuya gerekçede yer verilmemesi bilinçli bir tercihin bulunmadığına ve ihmalin bulunduğu delalet etmektedir⁹⁷³.

⁹⁶⁹ Dolu, s. 127.

⁹⁷⁰ Aytaç, s. 81.

⁹⁷¹ Kaya, s. 268 (dipnot 281).

⁹⁷² Mülga 6762 sayılı TTK'nın 363/2. maddesinde pay sahipleri açısından öngörülen sır saklama yükümlülüğü doktrinde ağır ve gereksiz bir düzenleme olduğu gerekçesiyle eleştirilmekteydi. Ayrıntı bilgi için bkz. Nomer, s. 100.

⁹⁷³ Kendigelen, s. 339-340.

Yayla, şirket organlarının pay sahibinin bilgi alma talebini şirket sırrı gerekçesiyle reddetme imkanına sahip olduğunu, buna rağmen talep edilen bilginin verilmesi veya pay sahibinin şirket sırrı niteliğindeki bilgileri başka bir yolla elde etmesi halinde genel hükümlere göre tazminat sorumluluğunun doğabileceğini, bu nedenle özel bir ceza hükmüne kanunda yer verilmemesinin eksiklik olarak nitelendirilemeyeceği görüşündedir⁹⁷⁴.

Pulaşlı, pay sahiplerinin TTK'nın 437/4. maddesi uyarınca sınırlı da olsa, şirket ticari defterleri ve yazışmalarından öğrendikleri sırları açıklamama yükümlülüğü altında olduklarını savunmaktadır⁹⁷⁵.

Bilgili/Demirkapı da inceleme hakkının kullanılması suretiyle şirket sırlarına erişen pay sahibinin, bu sırları açıklamama ve saklama yükümlülüğünün bulunduğu, hatta bu yükümlülüğün pay sahipliği sıfatının sona ermesi halinde de devam edeceği görüşündedir⁹⁷⁶.

Ünal ise pay sahibinin sır saklama yükümlülüğüne ilişkin kanunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemesinin kanun koyucunun bilinçli bir tercihi olduğunu, bu tercihin pay sahipleri yönünden geçerli olan tek borç ilkesi ile de uyumlu olduğunu, şirket sırlarının korunması yükümlülüğünün esas itibariyle yönetim kurulu ve denetçilere ait olduğunu, sır saklama yükümlülüğü bulunmayan pay sahibinin ise bilgi alma hakkı kapsamında edindiği bilgileri şirket zararına kullanması durumunda MK'nın 2. maddesine aykırılık nedeniyle sorumlu tutulabileceğini savunmaktadır⁹⁷⁷.

Kanaatimizce, anonim şirket pay sahibinin şirkete karşı sadakat yükümlülüğü ile birlikte sır saklama yükümlülüğünün de bulunduğu kabul edilmelidir. Zira kanunda düzenlenen pay sahipliği haklarının amacı, pay sahibi ile şirket arasındaki menfaat dengesinin korunmasıdır. Hem şirketin hem de pay sahibinin haklarını sakınarak kullanması

⁹⁷⁴ Yayla, s. 105 (dipnot 53).

⁹⁷⁵ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 46, N. 75, s. 1994.

⁹⁷⁶ Bilgili/Demirkapı, s. 509.

⁹⁷⁷ Ünal, s. 284-285.

gerekliliği de bu amaçtan kaynaklanmaktadır. Ancak pay sahibinin TTK'nın 437. maddesi kapsamında elde ettiği bilgileri Şirket zararına kullanma ihtimali bulunması, menfaat dengesinin Şirket ve diğer pay sahipleri aleyhine bozulması anlamına gelmektedir. Bu sakıncanın giderilmesi ise pay sahibinin sır saklama y¼k¼ml¼l¼đ¼ altında olduğunun kabul¼ halinde m¼mk¼nd¼r.

TTK'nın 437/4. maddesi uyarınca pay sahibine tanınan inceleme hakkının Şirket sırrı gerekçesiyle reddedilebilmesi, kanunun ticari sır kavramına gösterdiği önemi de göstermektedir. Zira ilgili maddede Şirketin ticari defterleriyle yazışmalarının, pay sahibinin yalnızca sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebileceği öngör¼lerek, üç¼nc¼ kişiler açasından uygulanacak gizlilik ölç¼t¼ de ortaya konulmuŐtur⁹⁷⁸.

3.6.1.2. Korunması Gereken Şirket Menfaatleri

Şirket sırları dışında, korunması gereken Şirket menfaatleri de kanunda bilgi alma ve inceleme hakkının sınırı olarak d¼zenlenmiŐtir. Açıklanması halinde Şirket menfaatine zarar verebilecek olay ve hususlar Şirket sırrı sayıldığından, Şirket sırlarının açıklanması halinde her t¼rl¼ Şirket menfaati de zarar görm¼Ő olacaktır. Bu nedenle Şirket sırrı ve korunması gereken Şirket menfaatleri yerine yalnızca Şirket menfaati kavramının kullanılması daha uygundur. Bununla birlikte pay sahibinin sorusu Şirket organlarına hakaret içeriyorsa, bu durumda da Şirket sırları açıklanmamıŐ olsa dahi Şirketin itibarı ve dolayısıyla Şirket menfaatleri zarar görm¼Ő olacaktır⁹⁷⁹.

Şirket menfaatlerinin zarara uğraması, Şirket işletmesinin, bağlı Şirketlerinin, m¼Őteri çevresinin, dağıtım kanallarının ve ilişkilerinin kayba uğraması veya bu nitelikte pek de uzak olmayan bir tehlikenin varlığı demektir. Zarar ile sadece malvarlığı zararı kastedilmemektedir⁹⁸⁰. Örneğin pay sahibinin bilgi alma talebine verilecek cevap, Şirkete maddi bir zarar vermemekle birlikte Şirketin resmi makamlarca soruŐturulmasına neden

⁹⁷⁸ Sulu, Ticari Sır, s. 85.

⁹⁷⁹ Karasu, s. 91. Aynı yönde bkz. Bulut, s. 44.

⁹⁸⁰ TTK m. 437/3 gerekçesi.

olabilecek ise bu durumda şirketin korunması gereken menfaatlerinin tehlikeye girmesi söz konusu olacaktır.

Şirket menfaati kavramına ilişkin olarak kanunda bir tanım yapılmamış olmakla birlikte, doktrinde bazı tanımlara yer verilmiştir.

Helvacı/Çamurcu/Türkyılmaz şirket menfaati kavramının, “*şirketin hukuki ve ekonomik alandaki mevcudiyetini mümkün olan en iyi şekilde devam ettirmesini sağlama*” anlamına geldiğini belirtmektedir⁹⁸¹.

Sulu ise şirket menfaatini, “*esas sözleşmede belirtilen şirket amacına yönelik olarak, şirket ile ilişkide bulunan menfaat grupları ile birlikte, hukuki, ekonomik ve sosyal hayatının sağlıklı bir şekilde devamı için şirketin sahip olması gereken meşru menfaatlerinin bütünü*” olarak tanımlamaktadır⁹⁸².

Bir olgunun şirket menfaati niteliğinde olup olmadığının değerlendirmesi, bilgi alma ve inceleme taleplerini cevaplandırmakla yükümlü olan yönetim kurulu ve denetçiler tarafından yapılmalıdır⁹⁸³.

Şirket menfaati kavramı, dar anlamda ortaklığın kuruluş amacını gerçekleştirmek; geniş anlamda ise anonim ortaklığın var olmasını sağlayan tüm unsurların, ortaklıktan en üst düzeyde fayda elde etmesi, ortaklığın hukuki ve ekonomik faaliyetlerindeki kârlılığın sürekli hale getirilmesi anlamına gelmektedir⁹⁸⁴. Bununla birlikte şirket menfaati kavramının belirlenmesinde, her durumda kâr elde etme amacı gibi kesin kıstaslara göre değerlendirme yapılması mümkün değildir. Zira her şirketin işleyişi, faaliyet alanları ve

⁹⁸¹ Helvacı, Mehmet/Çamurcu, Emin/Türkyılmaz, İsmail; “Özellikle Anonim Şirket Açısından Şirket Menfaati Kavramı”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 311.

⁹⁸² Sulu, s. 59 ve 72.

⁹⁸³ Dolu, s. 145.

⁹⁸⁴ Sulu, s. 8.

uzun vadeli planlamalarında farklılık bulunması, menfaatlerin de birbirinden farklı olmasına yol açmaktadır⁹⁸⁵.

Somut bir durumda şirket menfaatinin söz konusu olup olmadığının belirlenmesinde, esas sözleşme hükümlerinden veya şirketin ikincil düzenlemelerinden faydalanılması mümkündür⁹⁸⁶. Ancak kanun ve uygulama doğrultusunda esas sözleşme içeriğinin sınırlı olarak düzenlenmesi nedeniyle, menfaat grupları arasında ortaya çıkan birden fazla çıkar çatışmasında, hangi durumun şirket menfaatine uygun olduğunun belirlenmesi kolay bir husus değildir⁹⁸⁷.

Şirket menfaatleri, esas sözleşmede belirlenen amaç ve konu temel alınarak belirlenebilir. Buna göre şirketin amacının gerçekleşebilmesi hususunda şirketin değerini ve gelirini artırabilmesi için gerekli tüm işlemler şirket menfaati kapsamındadır⁹⁸⁸. *Sulu*'ya göre şirket menfaati kavramı, Türk hukukunda bir çatı kavram niteliğinde olup şirketi oluşturan pay sahibi, yönetim kurulu üyesi ve çalışanlar gibi çıkar gruplarının menfaatine karşı şirket menfaati üstün tutulmuştur. Pay sahibinin bilgi alma hakkının kullanılmasında şirket menfaati sınırının öngörülmesi de bunun göstergesidir⁹⁸⁹. Başka bir anlatımla TTK'nın 437/3. maddesinde öngörülen düzenlemede, pay sahibinin bilgi alma hakkındaki bireysel menfaati ile şirket menfaatinin çatıştığı durumlarda, şirket menfaatinin üstünlüğü açık bir şekilde belirtilmiştir⁹⁹⁰.

Karasu'ya göre, şirketin temsili ve idaresi gibi pay sahibinin kişisel menfaatleriyle doğrudan ilgisi bulunmayan hususlarda, şirket menfaati ile pay sahibinin menfaatinin çatışması halinde şirket menfaatinin tercih edilmesi mecburidir. Ancak bilgi alma hakkı gibi pay sahibinin bireysel menfaatlerinin korunması için öngörülen hakların

⁹⁸⁵ Özdemir, Semih Sırrı; İş Adamı Kararı İlkesi (Business Judgment Rule) ve Türk Hukukunda Uygulanabilirliği, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 133-134.

⁹⁸⁶ Helvacı/Çamurcu/Türkyılmaz, s. 312.

⁹⁸⁷ Özdemir, s. 133 (dipnot 56).

⁹⁸⁸ *Sulu*, s. 59-60.

⁹⁸⁹ *Sulu*, s. 61.

⁹⁹⁰ Helvacı/Çamurcu/Türkyılmaz, s. 322. Yönetim kurulu üyeleri ve yönetimle görevli üçüncü kişilerin özen ve bağlılık yükümlülüğüne ilişkin TTK'nın 369/1. maddesinde öngörülen düzenleme de aynı yöndedir. İlgili hüküm uyarınca pay sahiplerinin kişisel menfaatlerinin, şirket menfaatlerinin önüne geçirilmesi söz konusu olamaz (Özdemir, s. 131).

kullanımında şirket menfaatinin üstünlüğü bulunmamaktadır. Bununla birlikte pay sahibi sadakat borcunun gereği olarak bu hakların kullanımında şirket ve diğer pay sahiplerinin menfaatlerini de gözetmeli, haklarını kullanırken amaca en uygun ve doğru yolu tercih etmelidir. Başka bir anlatımla pay sahibinin haklarını sakınarak kullanması gerekmektedir⁹⁹¹.

Korunması gereken şirket menfaatleri kavramı, şirket sırrı kavramının aksine, somut olaylarla ilişkilidir. Kriz dönemlerinde ortaklık tarafından alınacak önlemler veya faaliyet alanındaki sektöre ilişkin yasal düzenlemelere karşı geliştirilecek stratejiler korunması gereken şirket menfaatleri arasında sayılabilir. Anonim ortaklığın rekabet içerisinde olduğu diğer ortaklıkları ilgilendiren ve genelde sır olarak kabul edilen hususlar korunması gereken şirket menfaatleri kavramı kapsamında kalmaktadır⁹⁹². Şirketin daha önce faaliyette bulunmadığı bir iş koluna girme çalışmaları ve bu konuda yaptığı planlamalar da şirket menfaati olarak kabul edilmelidir.

Korunması gereken şirket menfaatleri kavramı, şirket sırrı ile birlikte tüm ticari sırları da kapsamına alan geniş bir kavram niteliğindedir. Bu nedenle bir bilginin ticari sır olarak nitelendirilebilmesi için şirket menfaatleri gereği gizlenmesinin gerekli olması ölçütü göz önünde bulundurulmalıdır. Bilginin gizlenmesi, şirket menfaatlerine etkili değilse ticari sır olarak da kabul edilemez⁹⁹³.

Bilgi alma talebinin reddedilebilmesi için şirket menfaatinin zarar görmesi gerekli olmayıp bu hususta bir tehlike bulunması halinde dahi talep reddedilebilir. Örneğin, süregelen iş görüşmelerinin sona ermesine veya müşteri kaybına neden olacaksa bilgi alma talebi reddedilebilmelidir⁹⁹⁴.

Şirket menfaatlerinin zarar görmesi veya zarar görme tehlikesi olup olmadığı değerlendirilirken, şirket organlarının subjektif değerlendirmeleri yerine ticari

⁹⁹¹ Karasu, Sadakat Yükümlülüğü-II, s. 235.

⁹⁹² Tekinalp, Yeni Hukuk, N.14-82, s. 383.

⁹⁹³ Sulu, s. 34.

⁹⁹⁴ Karasu, s. 91; Kaya, s. 268-269.

teamüller ölçü alınmalıdır. Bu nedenle ortalama bir tacir için pay sahibine verilecek bilgi, şirket menfaatine aykırılık teşkil ediyorsa bilgi alma talebinin reddi gerekir⁹⁹⁵.

3.6.2. Kanunda Yer Almayan Sınırlamalar

Türk hukukunda, İsviçre ve Alman hukukunun aksine, bilgi alma hakkının kullanılmasında gereklilik şartına yer verilmemiştir. Bu nedenle pay sahibinin genel kurul toplantısında gereksiz sorularla işleyişi aksatması ve zaman kaybına neden olması tehlikesi her zaman mevcuttur. Bu açıdan genel sınırlama sebepleri büyük önem arz etmektedir⁹⁹⁶.

3.6.2.1. Sadakat Yükümlülüğü

Borçlar hukuku ile birlikte şirketler hukukunda da uygulama alanı bulan sadakat yükümlülüğünün kanunlarda tanımı mevcut değildir. Bununla birlikte sadakat yükümlülüğünü, *“bir ilişkinin taraflarının birbirlerinin menfaatlerini desteklemeleri, gözetmeleri, ortak amacın gerçekleşmesi için gayret sarfetmeleri, ortak amaca ulaşmayı engelleyen tutumlardan kaçınmaları”* şeklinde tanımlamak mümkündür⁹⁹⁷.

Anonim şirketlerde pay sahibinin şirkete karşı sadakat yükümlülüğünün bulunup bulunmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Zira TTK'nın 369. maddesinde yönetim kurulu üyeleri ve yönetimle görevli üçüncü kişiler açısından öngörülen bağlılık yükümlülüğü, pay sahipleri için öngörülmemiştir.

Doktrinde bir kısım yazarlar pay sahibinin anonim ortaklığa karşı tek borcunun taahhüt edilen sermayenin ödenmesi olduğunu (TTK m. 480/1) ve bunun dışında ortaklığa karşı sadakat yükümlülüğü bulunmadığını savunmaktadırlar⁹⁹⁸. Anonim ortaklıkta pay

⁹⁹⁵ Karasu, s. 91-92.

⁹⁹⁶ Karasu, s. 92.

⁹⁹⁷ Karasu, Sadakat Yükümlülüğü-I, s. 244.

⁹⁹⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1091, s. 97-98; Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-82, s. 383; Kaya, s. 257; Pulaşlı, Şerh, C.II, § 46, N.71, s. 1992; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 362; Akdağ Güney,

sahibinin ortaklığa karşı sadakat yükümlülüğü olmamasına rağmen, bazı somut olaylarda aksi yönde değerlendirme yapılabileceği de ileri sürülmektedir⁹⁹⁹. Bu yönde doktrinde *Moroğlu* kural olarak pay sahiplerinin ortaklığa karşı sadakat yükümlülüklerinin bulunmadığını; ancak istisnai olarak çoğunluğu elinde bulunduran pay sahiplerinin ortaklığa karşı sadakat yükümlülükleri bulunduğunu, sadakat yükümlülüğünün dürüstlük kuralından kaynaklandığını ve bu nedenle sadakat yükümlülüğüne aykırı genel kurul kararlarının iptale tabi olduğunu savunmaktadır¹⁰⁰⁰. *Karasu* da pay sahibinin gücünün ve şirket üzerindeki etkisinin artmasına bağlı olarak şirkete ve diğer pay sahiplerine olan bağlılığının, dolayısıyla da sadakat yükümlülüğünün artacağı görüşündedir¹⁰⁰¹.

Doktrinde bazı yazarlar ise şirket ilişkisinin niteliğinden kaynaklı olarak her şirket türünde sadakat yükümlülüğünün de mevcut olduğunu, TBK'nın 620. maddesinde düzenlendiği üzere, şirket ilişkilerinin tümünde kişilerin emeklerini ve mallarını ortak bir amaca erişmek üzere birleştirmeyi üstlendiklerini, güvendikleri kişilere emek ve mallarını emanet ettiklerini, bu unsurların da sadakat yükümlülüğünün varlığına delalet ettiğini savunmaktadırlar¹⁰⁰². TBK'nın 620. maddesi her ne kadar adi ortaklıkları düzenlemekte ise de madde genel itibarıyla şirket unsurlarını belirlemekte olup anonim şirket de bu madde kapsamında değerlendirilmelidir¹⁰⁰³. Yine TTK'nın 126. maddesi uyarınca adi şirketlere ilişkin hükümler niteliğine uygun olduğu oranda, ticaret şirketleri hakkında da

Hakların Sakınılarak, s. 54; Bahar Sayın, s. 135; Dolu, s. 139; Ünal, s. 296; Ceylan, s. 55. *Kaya*'ya göre, pay sahibinin aynı anda yönetim kurulu üyesi de olması halinde sadakat yükümlülüğü mevcuttur (*Kaya*, s. 258-259 (dipnot 242)).

⁹⁹⁹ Tekinalp, *Yeni Hukuk*, N. 14-82, s. 383; *Moroğlu*, s. 239.

¹⁰⁰⁰ *Moroğlu*, s. 239. Aynı yönde bkz. *Karasu*, *Sadakat Yükümlülüğü-II*, s. 236; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), *Ortaklıklar Hukuku II*, N. 1091a, s. 98.

¹⁰⁰¹ *Karasu*, *Sadakat Yükümlülüğü-II*, s. 235.

¹⁰⁰² *Karasu*, *Sadakat Yükümlülüğü-I*, s. 247; *Karasu*, s. 92 vd.; *Karasu*, *Emredici Hükümler*, s. 40 vd.; *Tekil*, s. 415; *Nomer*, s. 76-77; *Akın*, *Murat Yusuf*; *Şirketler Hukukunda ve Özellikle A.Ş. Lerde Pay Sahibinin Sadakat Borcu*, İstanbul 2002, s. 121-122; *Savaş*, *Fatma Burcu*; "Pay Sahiplerinin Anonim Şirkete Karşı Sadakat Yükümlülüğü", Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, *Vedat Kitapçılık*, İstanbul 2007, s. 504-505. *Nomer*'e göre, şirket esas sözleşmesine pay sahibinin şirkete ve diğer pay sahiplerine karşı sadakat yükümlülüğü bulunduğu ilişkin bir hüküm konulması mümkündür. Ancak bunun aksine, pay sahiplerinin sadakat yükümlülükleri bulunmadığında dair bir hüküm ise genel hukuk ilkesi olan dürüstlük kuralının uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğundan esas sözleşmeye konulamaz (*Nomer*, s. 83-84).

¹⁰⁰³ *Karasu*, *Sadakat Yükümlülüğü-I*, s. 247; *Nomer*, s. 38.

uygulanacaktır. Bu nedenle de TTK’da, TBK’nın 620. maddesi ile aynı nitelikte bir hükmün bulunmamasının bir önemi yoktur¹⁰⁰⁴.

Bununla birlikte sadakat yükümlülüğünün kanuni dayanağının TBK’nın 620. maddesi olduğu da söylenemez. Zira sadakat yükümlülüğü yalnızca şirketler hukukunda uygulama alanı olan bir yükümlülük değildir. Özel hukuk alanında birçok hukuki ilişkiyi etkileyen sadakat yükümlülüğünün kaynağının da özel hukukun genel ilkelerinden olan dürüstlük kuralı olduğu kabul edilmelidir¹⁰⁰⁵. Şirketler hukuku alanında kabul edilen sadakat yükümlülüğü, dürüstlük ilkesini de kapsayan bir üst kavramdır. Bu nedenle şirketler hukukunda dürüstlük ilkesine aykırılık, aynı zamanda sadakat yükümlülüğüne de aykırılık teşkil eder¹⁰⁰⁶.

Şirketler hukuku alanında şirket sözleşmesinin tarafı olan ortakların, ortak amaca ulaşmak için bazen belli davranışlardan kaçınmak zorunda olmaları, bazen de bir davranışta bulunmakla yükümlü tutulmaları, dolayısıyla hem diğer ortakların hem de şirketin menfaatlerini göz önünde bulundurmaları genel olarak sadakat yükümlülüğünden kaynaklanmaktadır¹⁰⁰⁷. Zira pay sahiplerinin, şirket ve diğer pay sahipleri ile arasında, doktrinde “özel hukuki bağ” olarak nitelendirilen bir hukuki ilişki bulunmaktadır¹⁰⁰⁸.

Pay sahipleri tarafından alınacak kararlar ve yapılacak işlemlerden diğer pay sahiplerinin de etkilenme ihtimali her zaman mevcuttur. Örneğin, pay sahibinin sahip olduğu oy hakkı ile şirket yönetimi ve esas sözleşme değişikliklerine etki edebilmesi, yine pay sahibi tarafından açılacak genel kurul kararının iptalinin diğer pay sahipleri açısından da geçerli olması nedenleri, pay sahiplerinin diğer pay sahiplerinin haklarını gözetmekle yükümlü olduğu anlamına gelmektedir¹⁰⁰⁹.

¹⁰⁰⁴ Karasu, Emredici Hükümler, s. 41.

¹⁰⁰⁵ Karasu, Emredici Hükümler, s. 41; Nomer, s. 46-47.

¹⁰⁰⁶ Karasu, Emredici Hükümler, s. 44.

¹⁰⁰⁷ Nomer, s. 16.

¹⁰⁰⁸ Karasu, Sadakat Yükümlülüğü-I, s. 248; Nomer, s. 62-63; Akın, s. 141.

¹⁰⁰⁹ Karasu, Sadakat Yükümlülüğü-I, s. 248.

Sadakat yükümlülüğü kişilere, aralarındaki hukuki ilişkinin amacına etki edecek menfaatleri desteklemeleri, hakların kullanılmasında bu menfaatleri göz önünde bulundurmaları ve bunların zararına olabilecek tutumlardan kaçınmaları zorunluluğu getirmektedir. Bununla birlikte pay sahibinin her durumda diğer pay sahiplerinin veya şirketin menfaatlerinin ön planda tutma zorunluluğundan da söz etmek mümkün değildir¹⁰¹⁰.

Kanaatimizce de anonim şirket pay sahiplerinin hem şirkete hem de diğer pay sahiplerine karşı sadakat yükümlülüğünün bulunduğu ve pay sahipliği sıfatına bağlı hakların kullanılmasında şirket ve diğer pay sahiplerinin menfaatlerinin gözetilmesi gerektiği kabul edilmelidir. Bu hususun kabulünde en önemli unsur ise pay sahiplerinin şirket çatısı altında ortak bir hedefe ulaşma amaçlarıdır¹⁰¹¹. Anonim şirkete sermaye getiren her bir pay sahibinin ortak amacı kâr elde etmektir. Bu amaca ulaşılabilmesinde, yalnızca şirketin pay sahiplerinin menfaatlerini gözetmesi veya pay sahiplerinin sahip oldukları hakları kişisel menfaatleri doğrultusunda kullanmaları yeterli değildir. Bunun yanında pay sahiplerinin, şirket ve diğer pay sahiplerinin menfaatlerini de gözetmesi ve haklarını sakınarak kullanması gerekmektedir. Kaldı ki sadakat yükümlülüğüne aykırı işlemler yalnızca çoğunluk pay sahipleri için değil bireysel veya azınlık pay sahipleri için de söz konusu olabilir. Çünkü bireysel veya azınlık pay sahiplerinin de pay sahipliğinden doğan haklarını kullanırken şirket ve diğer pay sahiplerinin zararına hareket etme ihtimalleri her zaman mevcuttur. Her somut durumda birbirinden farklı menfaat dengelerinin ortaya çıkması olasıdır. Dolayısıyla çoğunluk gücünün sınırlandırılması için öngörülen pay sahipliği haklarının, şirket ve diğer pay sahiplerinin menfaatlerine aykırı olarak kullanılması, sadakat yükümlülüğüne uygun hareket edilmesi koşulu ile önlenilebilecektir. Ayrıca günümüzde anonim şirketlerin hacmi ve ekonomik hayata etkileri de pay sahiplerinin sadakat yükümlülüğüne uygun davranmalarını zorunlu hale getirmektedir. Zira pay sahibinin sadakat yükümlülüğüne aykırı işlemleri nedeniyle anonim şirketin zarar görmesi çalışanlara, alacaklılara ve ülke ekonomisine dahi zarar verebilir.

¹⁰¹⁰ Nomer, s. 79.

¹⁰¹¹ Karasu, Sadakat Yükümlülüğü-I, s. 247; Karasu, s. 92 vd.; Karasu, Emredici Hükümler, s. 40 vd.; Tekil, s. 415; Nomer, s. 76-77; Akın, s. 121-122; Savaş, s. 504-505.

Anonim şirket pay sahibinin sadakat yükümlülüğüne ilişkin tartışmalar, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasıyla da doğrudan ilgilidir. Zira sadakat yükümlülüğünün kabulü halinde, pay sahipliğinden doğan hakların sadakat yükümlülüğüne aykırı olarak kullanılması mümkün değildir. Her ne kadar münferit pay sahiplerinin bireysel olarak şirket menfaatlerini zedeleme imkânları az ise de bazı durumlarda diğer pay sahiplerinin ortaklık menfaatlerine zarar verme ihtimalleri mevcuttur. Bu nedenle her bir pay sahibi haklarını şirketin ve diğer pay sahiplerinin menfaatlerini göz önünde bulundurarak kullanmalıdır. Bu sayede münferit pay sahiplerinin şirket işleyişini bozacak nitelikte davranışları engellenerek, çoğunluk pay sahipleri ile münferit pay sahiplerinin çatışan menfaatlerinin de dengelenmesi sağlanmaktadır¹⁰¹².

Bilgi alma ve inceleme hakkı her bir pay sahibine, özellikle çoğunluk gücüne karşı kişisel menfaatlerini koruması amacıyla tanınmıştır. Ancak bu amaç, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını sadakat yükümlülüğüne aykırı olarak kullanabileceği anlamına gelmemektedir. Başka bir anlatımla sadakat yükümlülüğü, bilgi alma ve inceleme hakkının sınırlarından birini oluşturmaktadır. Pay sahibi bilgi alma ve inceleme hakkını kullanırken şirket ve diğer pay sahiplerinin menfaatlerini de göz önünde bulundurmalı ve hakkın kullanımında menfaatler dengesine en uygun yolu tercih etmelidir. Örneğin pay sahibinin, başka bir şirketteki payının değerini artırmak amacıyla, şirketin ekonomik durumu hakkında gerçeği yansıtmayan bilgilerin piyasada yayılmasına neden olması veya kişisel husumeti nedeniyle şirket yöneticilerine yersiz ve gerçek dışı suçlamalarda bulunarak bu kişiler hakkında ceza soruşturması başlatılmasına ve bu suretle şirket itibarının zedelenmesine yol açması, sadakat yükümlülüğüne aykırılık teşkil edecektir.

Sadakat yükümlülüğünün kabulü ile pay sahibinin şahsi menfaatlerini doğrudan ilgilendirmeyen durumlarda, pay sahipliğinden doğan haklar şirket menfaatleri doğrultusunda kullanılmalıdır. Ancak bilgi alma hakkı pay sahibinin şahsi menfaatleri ile ilgili olduğundan, bu hakkın kullanılmasında şirket menfaatlerinin önceliği bulunmamaktadır. Bununla birlikte pay sahibi bu hakkını kullanırken diğer şirket ortaklarının menfaatlerini gözetmek durumundadır. Bu hakkın kullanımı amacına uygun

¹⁰¹² Karasu, Emredici Hükümler, s. 43.

olmalı ve diğer ortakların haklarına zarar vermemelidir¹⁰¹³. Bu husus sadakat yükümlülüğünün dürüstlük kuralının görünüm şekillerinden biri olması ve yine dürüstlük kuralından doğan bir yan yükümlülük olmasından kaynaklanmaktadır¹⁰¹⁴.

Pay sahipleri, bilgi alma haklarını kullanırken haklarını sakınarak, sadakat yükümlülüğüne uygun olarak şirkete en az zarar verecek yolu tercih etmek suretiyle kullanmalıdırlar. Pay sahibi sorularını kısa ve ana konuları belirtecek şekilde sormalı, cevabı ayrıntılı araştırma gereken soruları ise genel kurul toplantısından önce yönetim kuruluna sunmalıdır¹⁰¹⁵.

Pay sahibinin bilgi alma talebi sonucunda elde edeceği menfaat ile şirket veya diğer pay sahiplerinin korunması gereken menfaatlerine verilen zarar arasında aşırı oranda dengesizlik oluşmaktaysa, bilgi alma talebi hakların sakınılarak kullanılması ve dolayısıyla sadakat yükümlülüğü doğrultusunda reddedilebilir. Örneğin, sıradan bir bilgi için yoğun mesai ve personel harcanmak zorunda kalınmış ise bu durumda pay sahibinin sadakat yükümlülüğüne aykırı davrandığı kabul edilmelidir¹⁰¹⁶. Pay sahibi, öğrendiği bilgileri sadakat yükümlülüğünün bir gereği olarak üçüncü kişilere de aktaramaz¹⁰¹⁷.

Pay sahibinin sadakat yükümlülüğünün bulunmadığının kabul edilmesi halinde ise bilgi alma ve inceleme talebinin şirket ve diğer ortakların menfaatine, ayrıca sadakat yükümlülüğüne aykırı olacak şekilde kullanılması, talebin reddi nedeni oluşturmayacaktır. Örneğin, pay sahibinin şirkete karşı sadakat yükümlülüğünün bulunmadığı kabul edildiğinde, şirket imajının zedeleneceği veya borsada hisselerin değer kaybedeceği gibi gerekçelerle bilgi alma talebinin reddedilmemesi gerekmektedir¹⁰¹⁸. Yine başka bir ortaklık ile birleşme aşamasındaki anonim şirket, pay sahibine talebe konu bilginin verilmesi halinde birleşmenin tehlikeye girebileceği ve hatta gerçekleşmeyebileceği gerekçesiyle bilgi alma talebini reddedemez.

¹⁰¹³ Karasu, s. 93.

¹⁰¹⁴ Nomer, s. 40; Akın, s. 13-14.

¹⁰¹⁵ Karasu, s. 94. Aynı yönde bkz. Dolu, s. 129.

¹⁰¹⁶ Karasu, s. 95.

¹⁰¹⁷ Karasu, s. 96.

¹⁰¹⁸ Durgut/Kaplan, s. 138.

Bununla birlikte pay sahibi tarafından yöneltilen sorular içerik itibariyle dürüstlük kuralına uygun şekilde olmalıdır. Pay sahibinin iş elde etmek, paylarının satın alınmasını sağlamak, şantaj yapmak ve anonim ortaklığa zarar vermek amacına yönelik soruları MK'nın 2. maddesi ve TTK'nın 437. maddesinde öngörülen düzenlemelerle bağdaşmaz ve cevaplanması reddedilir¹⁰¹⁹.

Anonim şirketlerde pay sahibinin potansiyel davranışları veya kişiliği, limited şirketlerin aksine bilgi alma ve inceleme hakkının kural olarak reddine neden olamaz. Ancak verilecek bilginin şirketin zararına bir durum oluşturma potansiyeli bulunmakta ise yönetim kurulunun bilgi alma talebini reddedebileceği kabul edilmelidir. Pay sahibinin tutumu açıkça hakkın kötüye kullanılması teşkil ediyorsa talep reddedilebilir. Çünkü bu durumda şirketin zarara uğrama tehlikesi pay sahibinin kişiliğinden bağımsız olarak ortaya çıkmaktadır¹⁰²⁰.

3.6.2.2. Objektif İmkânsızlık

TBK'nın 136. maddesi uyarınca borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşır, borç sona erer. Objektif imkansızlıkta, sonradan meydana gelen olaylar nedeniyle borçlunun edimini yerine getirmesi artık mümkün olmamaktadır. Söz konusu imkânsızlık fiili bir imkânsızlık hali olup insan fiilinden veya bir tabiat olayından, hukuki ya da maddi sebeplerden kaynaklanabilir. Kiralanan bir taşınmazın bir tabiat olayı ile yıkılması ve yok olması bu duruma örnek verilebilir. Hukuki imkansızlıkta edim konusu şey yok olmamakta, bununla birlikte sözleşmeye konu edilmesi kanun hükmüyle yasaklanmaktadır. Maddi imkânsızlık halinde ise edim konusu varlığını sürdürmekte; ancak ifa fiilen çok zor hale gelmiş olmaktadır. Örneğin edim konusu şeyin, sözleşme akdedildikten sonra inşa edilen bir gökdelen altında kalması halinde maddi imkânsızlık hali oluşur¹⁰²¹.

¹⁰¹⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012b, s. 56; Kaya, s. 271-272.

¹⁰²⁰ Kaya, s. 272.

¹⁰²¹ Eren, s. 1325.

Objektif imkânsızlık hali, sözleşmenin kurulmasından sonra ortaya çıkar. Borçlanılan edimin ifası, sözleşmenin kurulmasından önce imkânsız nitelikte ise bu durumda objektif imkânsızlık söz konusu değildir ve sözleşmenin butlan hükümlerine tabi olduğu kabul edilir¹⁰²².

Edimin ifasında objektif imkansızlıktan bahsedilebilmesi için, ifanın sadece borçlu için değil diğer üçüncü kişiler için de imkânsız olması gerekir. Yine imkânsızlık süreklilik arz etmelidir. Geçici bir imkânsızlık halinde borcun sona ermesi söz konusu değildir¹⁰²³.

Borçlu, ifanın imkânsız hale gelmesinde sorumluluğu bulunmadığını ispatlarsa, herhangi bir tazminat yükümlülüğü bulunmaksızın borç sona erer. Buna karşılık borçlunun kusuru ile edimin ifası imkânsız hale gelirse TBK'nın 112. maddesi uyarınca sorumluluğu doğacaktır¹⁰²⁴.

TBK'nın 136. maddesinde düzenlenen imkânsızlık hali bilgi alma talebi yönünden de oluşabilir. Örneğin bilgi alma talebine konu şirkete ait belgeler yangında yok olmuş veya saklama süresi sona erdikten sonra şirket tarafından imha edilmiş ise objektif imkânsızlık hali mevcuttur¹⁰²⁵. Yine yalnızca eski yönetim kurulu üyelerinin elinde bulunan bilgilere, mevcut yönetim kurulu tarafından ulaşılamaması durumunda da imkânsızlık söz konusu olmaktadır¹⁰²⁶. Bunun dışında, yalnızca bir şirket çalışanının veya üçüncü bir kişinin uhdesinde bulunan, şirket tarafından da ulaşılamayan bilgi ve belgelere ilişkin bilgi alma ve inceleme talebi de imkânsızlık hali kapsamındadır.

Pay sahibine bilgi verilmesi, şirket organlarının hukuki veya cezai sorumluluğuna neden olacak nitelikte ise bilgi alma talebi hukuki imkânsızlık nedeniyle reddedilebilir. Bu

¹⁰²² Eren, s. 1325.

¹⁰²³ Eren, s. 1326.

¹⁰²⁴ Eren, s. 1329.

¹⁰²⁵ Karasu, s. 96; Kaya, s. 277; Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 447; Bulut, s. 50.

¹⁰²⁶ Poelzig, AktG § 131, N. 56.

husus, hiç kimse kanunun bir hükmü ile kanunsuz bir davranışa zorlanamaz genel ilkesinin de gereğidir¹⁰²⁷.

Edimin ifa edilmesi yalnızca borçlu yönünden imkânsız ise objektif değil sübjektif imkânsızlık hali mevcuttur. Sübjektif imkânsızlık durumunda borç sona ermemekte ve borçlunun temerrüdü söz konusu olmaktadır¹⁰²⁸. Bilgi alma ve inceleme talebinin sübjektif imkânsızlık nedeniyle yerine getirilememesi halinde, yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğü devam etmektedir. Zira kanunda bilgi vermekten kaçınma halleri öngörülmüş ve menfaatler dengesine uygun bir düzenlemeye gidilmiştir. Somut durumda sübjektif nitelikte bir ifa engelinin olması yönetim kurulunun yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz¹⁰²⁹. Örneğin bilgi alma talebinin cevaplanması için gerekli şirket belgelerinin, resmi talep doğrultusunda vergi dairesi veya mahkemeye verilmesi ve bu belgelerin şirket nezdinde başka bir örneğinin bulunmaması halinde, sübjektif bir imkânsızlık hali söz konusudur.

Doktrinde Ünal, TBK'nın 138. maddesinde düzenlenen aşırı ifa güçlüğüne ilişkin düzenlemenin, bilgi alma hakkının kullanılması halinde de uygulanabileceğini, buna göre örneğin, pay sahibi açısından çok fazla önem arz etmeyen; ancak bilgi alma talebinin cevaplanmasının şirketin yoğun uğraşına ve masrafına neden olabilecek hallerde, aşırı ifa güçlüğü nedenine dayanılarak pay sahibinin bilgi alma talebinin reddedilebileceğini savunmaktadır¹⁰³⁰. Kanaatimizce bu görüş yerinde değildir. Çünkü pay sahibi ile şirket arasındaki hukuki ilişki, şirket esas sözleşmesine ve şirketler hukukuna hakim kurallar uyarınca düzenlenen kanun hükümlerine dayanmaktadır. Zira TTK'nın 437/6. maddesinde açık bir şekilde öngörüldüğü üzere bilgi alma ve inceleme hakkının, esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılması ve sınırlandırılması mümkün değildir. bunun yanında hakkın sınırları TTK'nın 437/3. maddesinde, şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaatleri olarak öngörülmüştür. Hükümde mevcut olmayan, aşırı ifa güçlüğü gibi genel sınırlamalar ise hakkın sınırlandırılması anlamına gelmektedir. Başka bir anlatımla, aşırı ifa güçlüğü gibi geniş bir düzenlemenin hakkın

¹⁰²⁷ Karasu, s. 96-97; Kaya, s. 277.

¹⁰²⁸ Eren, s. 1326.

¹⁰²⁹ Kaya, s. 277-278.

¹⁰³⁰ Ünal, s. 294.

sınırlarından olduğunun kabulü, kanun koyucunun hakkı düzenleme amacına aykırılık teşkil edecek, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmasını güçleştirecek ve hatta imkânsız hale getirecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ İHLALİNİN HUKUKİ SONUÇLARI ve HAKKIN DAVA YOLUYLA KULLANILMASI

4.1. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ DAVA YOLUYLA KULLANILMASI ve DAVANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

4.1.1. Dava Hakkının TTK’da Düzenlenme Şekli

Pay sahibine tanınan haklardan beklenen faydanın sağlanması için, bu hakların etkin bir şekilde kullanılabilmesine imkân sağlayan düzenlemelere de kanunda yer verilmelidir. Pay sahipliği haklarının etkinliğini ve işlevselliğini artırabilecek en önemli hukuki yollardan biri ise hakkın kullanılmasının engellenmesi halinde mahkeme yoluna başvurabilme hakkıdır¹⁰³¹.

TTK’nın 437/5. maddesi uyarınca bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu fıkra anlamında bilgi alamayan pay sahibi, reddi izleyen on gün içinde, diğer hâllerde de makul bir süre sonra şirket merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesine başvurabilir. Doktrinde “bilgi alma davası” olarak ifade edilen¹⁰³² düzenleme ile pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını mahkeme kararıyla kullanabilmesine ve bu hakların daha işlevsel hale getirilmesine olanak sağlanmıştır¹⁰³³.

Belirtmek gerekir ki öngörülen dava hakkı (TTK m. 437/5), bilgi alma ve inceleme hakkının bir parçası olarak nitelendirilemez. Dava hakkı, gerekçede de vurgulandığı gibi,

¹⁰³¹ Karasu, Emredici Hükümler, s. 75; Kaya, s. 311. Bilgi alma ve inceleme hakkının etkinliğinin artırılması, dava hakkı dışında başka yollarla da mümkündür. Örneğin Avusturya hukukunda, bilgi vermekten kaçınan yönetim kurulu üyelerinin 3.600 Euro’ya kadar adli para cezası ile cezalandırılacakları düzenlemesi mevcuttur (Erişir, s. 97 (dipnot 5)).

¹⁰³² Kaya, s. 323; Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-84, s. 384; Atalay, s. 65; Ünal, s. 305.

¹⁰³³ Karasu, s. 97; Karasu, Butlan, s. 1241-1242.

bu hakkı güçlendirmek için getirilmiştir¹⁰³⁴. Bu doğrultuda pay sahipliğinden doğan hakların, anonim ortaklıkta çoğunluk gücünü elinde bulunduran kişi veya gruplar tarafından bertaraf edilmesini ya da kullanılmasının zorlaştırılmasını önlemek amacıyla 6102 sayılı TTK'da azlık hakları ile bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasında dava yoluna gidilmesi mümkün kılınmıştır¹⁰³⁵. Bu düzenleme mülga 6762 sayılı TTK'ya nazaran, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının önemli derecede etkin hale getirildiğinin de göstergesidir.

Bilgi alma ve inceleme davasında talep belirli olgu ve olaylara dayanmalıdır. Örneğin anonim ortaklık ile hakim pay sahibi arasında düzenlenen sözleşmelere ilişkin bilgi alma ve inceleme talebinde bulunulması mümkündür. Ancak yolsuzlukların tespit edilmesi şeklinde genel bir talep bu davaya konu edilemez¹⁰³⁶. Davaya konu talebin somut bir şekilde belirtilmesi sayesinde, mahkeme hükmünün de açık ve net olması sağlanacak; aynı zamanda da kararın icra edilebilirliği kolaylaşmış olacaktır¹⁰³⁷.

Bilgi alma ve inceleme davası, başka bir davaya bağlı bir inceleme konusu, bir olgu veya o davanın kararı ile sonuca ulaşmada etkili olacak, davanın yardımcısı niteliğinde olmayıp kendine özgü yargılama konuları ve talepleri olan bağımsız bir davadır. Bu nedenle genel kurul kararlarının iptali davası kapsamında ele alınabilecek bir iddia niteliğinde de kabul edilemez. Başka bir anlatımla bilgi alma ve inceleme davası, derdest bir genel kurul kararının iptali davası nedeniyle reddedilemez. Zira bu davanın amacı ve hukuki yapısı farklıdır. Bu dava bir eda davasıdır. Genel kurul kararlarının iptali davasının aksine yenilik doğurucu bir dava değildir. Bu davada bilirkişi tayini davanın amacı ve mahiyeti ile de bağdaşmaz. Davanın basit yargılama usulüne bağlanmasının nedeni de budur¹⁰³⁸.

¹⁰³⁴ Kaya, Özel Denetim, s. 73.

¹⁰³⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 883, s. 618.

¹⁰³⁶ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-83, s. 384. Ünal, bilgi alma davasının kötüniyetle açılması halinde, TTK'nın 451. maddesinin kıyas yoluyla uygulanarak ilgililerin sorumluluklarına gidilebileceği görüşündedir (Ünal, s. 305).

¹⁰³⁷ Dolu, s. 217.

¹⁰³⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1015a, s. 60-61. Aynı yönde bkz. Pulaşlı, § 28, N. 73, s. 583; Akbay, s. 402.

Bilgi alma ve inceleme davası sonucunda mahkemenin verdiği karar, bilirkişi incelemesi eşliğinde bir hukuki uyuşmazlığın çözülmesi değildir. Karar anonim ortaklıkta belli sınırlar dahilinde inceleme yapılması veya bunun reddidir. Gerektiğinde mahkeme ilamı icraya konulabilir¹⁰³⁹.

Bilgi alma ve inceleme hakkı kural olarak genel kurulda kullanılabilen bir pay sahipliği hakkı olduğundan, mahkeme yoluyla bu hakkın kullanılması da genel kurul dışında ve ondan bağımsız kullanılacak olağanüstü bir dava niteliğinde değildir. Dava hakkı, bilgi alma ve inceleme talebinin reddine bağlı ve doğrudan yaptırım niteliğindedir¹⁰⁴⁰.

Yönetim kurulunun pay sahibinin bilgi alma talebini reddetmesi halinde, soruyla ilgili ticari defter ve yazışmaların mahkeme aracılığıyla incelenmesi için, genel kurul veya yönetim kurulunun inceleme talebinin reddine ilişkin karar almasına ihtiyaç bulunmamaktadır¹⁰⁴¹.

Bilgi alma davası özel denetçi atanmasına da engel teşkil etmemektedir. Her iki davanın açılması şartları birbirinden farklıdır ve davalardan birinin varlığı diğeri için derdestlik oluşturmaz. Zira bilgi alma davası yalnızca davayı açan pay sahibi yönünden sonuç doğurmakta iken özel denetçi atanması davası sonucunda mahkeme tarafından atanan özel denetçinin düzenleyeceği rapor genel kurula sunulmakta ve tartışılmakta, hatta rapor hakkında iptal davası açılabilmektedir¹⁰⁴². Ayrıca bilgi alma davasının pay sahibi lehine sonuçlanması halinde, talep edilen bilgi şirket yönetimi tarafından pay sahibine verilirken, özel denetimde mahkeme tarafından atanan özel denetçiler aracılığıyla pay sahibi bilgiyi elde etmektedir¹⁰⁴³.

¹⁰³⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1015b, s. 61.

¹⁰⁴⁰ Kaya, s. 321; Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N. 310, s. 1952.

¹⁰⁴¹ Ulusoy/Ulusoy, s. 61.

¹⁰⁴² Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-84, s. 384-385.

¹⁰⁴³ Altay, s. 64. Ayrıntılı bilgi için bkz. Günay, s. 259 vd.

4.1.2. Davanın Hukukî Niteliği

Bir davada mahkemeden, davalının bir şeyi vermeye veya yapmaya yahut yapmamaya mahkûm edilmesi talep ediliyorsa bu davaya eda davası denir (HMK m.105). Davacının eda davası açabilmesi için hukuki yararının bulunması gerekmektedir. Davacının hukuki yararının bulunduğu kabul edilebilmesi için o davada ileri sürülen hakkın davalı tarafından inkâr edilmesi şart değildir. Zira davalı tarafından davacının hakkı ikrar edilerek kabullenilmesine karşın bu hakkın gereği yerine getirilmezse, davacı eda davası yoluyla bu hakkını ispatlayan bir hüküm elde ederek icra yoluyla hakkına kavuşabilir¹⁰⁴⁴.

Mahkeme tarafından kurulan her eda hükmü, davacının talep ettiği edanın yerine getirilmesi hususunda davalıya yöneltilmiş bir emirle birlikte, davanın dayandığı hakkın veya hukuki ilişkinin var olduğunun tespiti hususlarını da içerir¹⁰⁴⁵.

TTK'nın 437/5. maddesinde düzenlenen bilgi alma davası sonucunda da mahkeme tarafından şirket, pay sahibinin talep ettiği bilgiyi vermeye veya şirket defter ve yazışmalarında inceleme yapılmasını sağlamaya zorlanmaktadır. Bu nedenle bilgi alma davası nitelik itibarıyla bir eda davası olup doktrindeki hakim görüş de bu yöndedir¹⁰⁴⁶.

Bilgi alma davası, pay sahibinin bilgi alma hakkının bulunduğu, bu hakkının şirket tarafından ihlal edildiğinin veya hakkın kullanımının haksız olarak reddedildiğinin tespitine ilişkin bir dava da değildir. Pay sahibinin, buna ilişkin açacağı bir tespit davasında hakka ulaşması mümkün olmadığından, tespit davası açmasında hukuki yararı da mevcut değildir¹⁰⁴⁷.

Bilgi alma ve inceleme hakkının niteliği ve kapsamı ile davada ileri sürülecek vakıalara yönelik ispat araçlarının ortaklığın elinde olması nedeniyle, diğer koruyucu haklar gibi,

¹⁰⁴⁴ Kuru, Baki; Medeni Usul Hukuku (Ders Kitabı), Legal Yayınevi, 2015, s. 132.

¹⁰⁴⁵ Kuru, s. 132.

¹⁰⁴⁶ Karasu, s. 97; Kaya, s. 323; Atalay, s. 65; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1015a, s. 60; Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-84, s. 384; Yurtbaşı, s. 139; Dolu, s. 215.

¹⁰⁴⁷ Atalay, s. 65.

bilgi alma ve inceleme hakkının mahkeme yoluyla kullanılması da çekişmeli yargı hükümlerine tabi olacaktır¹⁰⁴⁸. Bununla birlikte doktrinde, bilgi alma davasının çekişmesiz yargı işlerinden olduğu görüşünü savunan yazarlar da bulunmaktadır.

Ayoğlu'na göre, pay sahipliği haklarının kullanılması için açılacak davalarda husumet şirket tüzel kişiliğine yöneltilmekte ise de bu durumda şirketler hukukunda hakkın varlığına ilişkin bir çekişme bulunmamakta, yalnızca hakkın kullanılmasının sağlanması için mahkemeye başvurulmaktadır. Bu amaca yönelik dosya üzerinden verilecek karar, ilam niteliğinde olmadığından ilamlı icraya da konu olmayacak ve temyiz yoluna da gidilemeyecek kararların şirketler hukukuna özgü, ticari nitelikte çekişmesiz yargı işlerinden sayılması gerekmektedir¹⁰⁴⁹. Yazara göre her ne kadar ticaret hukukuna ilişkin çekişmesiz yargı işlerinin sayıldığı HMK'nın 382/2-e maddesinde TTK'nın 437/5. maddesinde düzenlenen bilgi alma davasına yer verilmemiş ise de fıkra da belirtilen çekişmesiz yargı işlerinin tahdidi olmaması, ayrıca komanditer ortağın talebiyle şirket hesaplarını incelemek için eksper tayininin çekişmesiz yargı işi olarak düzenlenmesi (HMK m. 382/2-e.4) nedenleriyle kanun koyucunun, pay sahipliği haklarının mahkeme aracılığıyla kullanılmasına ilişkin yasal yolları çekişmesiz yargı işi olarak düzenlediği kabul edilmelidir¹⁰⁵⁰.

Günay da TTK'nın 437/5. maddesinde düzenlenen bilgi alma davasının, özel denetim talebinde olduğu gibi çekişmesiz yargı işi niteliğinde olduğunu, zira bilgi alma davası sonucunda verilen kararın aynen icrasının mümkün olmayacağını savunmaktadır¹⁰⁵¹.

Kanaatimizce, TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılan bir davanın çekişmesiz yargı işlerinden sayılması mümkün değildir. Bilgi alma davası hukuki nitelik itibariyle bir eda davasıdır. Zira HMK'nın 382/2-e maddesinde çekişmesiz yargı işleri arasında sayılmayan bilgi alma davası, aynı maddenin 1. fıkrasında sayılan şartları da taşımamaktadır. Söz konusu fıkra uyarınca bir işin çekişmesiz yargı kapsamında kabul edilebilmesi için,

¹⁰⁴⁸ Kaya, s. 331.

¹⁰⁴⁹ Ayoğlu, Tolga; Sermaye Şirketleri Özelinde Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 120.

¹⁰⁵⁰ Ayoğlu, Tahkim, s. 120 (dipnot 265).

¹⁰⁵¹ Günay, s. 262. Aynı yönde bkz. Kuru, s. 720.

İlgililer arasında herhangi bir uyuşmazlık bulunmaması, ilgililerin ileri sürebileceği herhangi bir hakkın bulunmaması veya hâkimin resen harekete geçeceği bir durumun mevcut olması gerekmektedir. Bu şartlardan biri veya birkaçının bulunmaması halinde çekişmesiz yargı işinin varlığı söz konusu değildir. Bilgi alma davasında ise bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve TTK'nın 437. maddesi kapsamında bilgi alamayan pay sahibi ile şirket tüzel kişiliği arasında, hakkın gereği gibi kullanılıp kullanılmadığına ilişkin açık bir uyuşmazlık söz konusu olmaktadır. Bu nedenle bilgi alma davasında pay sahibi, şirket tüzel kişiliğini hasım göstermek suretiyle bir eda davası açması halinde bilgi alma ve inceleme hakkını kullanma imkânına kavuşabilecektir. Ayrıca daha sonra ayrıntılı olarak açıklayacağımız üzere, bilgi alma davası sonucunda verilecek mahkeme kararının icrası da mümkündür.

4.2. DAVANIN AÇILMASI ŞARTLARI

4.2.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Kullanılmış Olması

Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını, şirket organlarına yöneltmeden doğrudan dava açma imkânı bulunmamaktadır¹⁰⁵². Başka bir anlatımla pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanması ve bu hakkın tüketilmiş olması, TTK'nın 437/5. maddesi kapsamında dava açılabilmesi için bir ön şart oluşturmakta olup açılacak davada hakkın kullanıldığının ispatlanması gerekmektedir¹⁰⁵³.

Pay sahibi bilgi alma hakkını, şirket organlarına genel kurulda soru sormak suretiyle veya genel kurul dışında yönetim kurulundan inceleme talebinde bulunmak suretiyle kullanabilir. Genel kurul dışında yönetim kurulundan inceleme talebinde bulunulması ve bu talebin reddi halinde bilgi alma davası açılması için gerekli şartlar oluşmuş sayılacaktır. Başka bir anlatımla, aynı talebin genel kurula da yöneltilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır¹⁰⁵⁴.

¹⁰⁵² Kaya, s. 324.

¹⁰⁵³ Özcanlı, s. 209.

¹⁰⁵⁴ Kaya, s. 325; Atalay, s. 68; Özcanlı, s. 209.

Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını mahkeme yoluyla kullanmasının, talebin yönetim kurulu veya denetçiler tarafından reddedilmesi halinde genel kurulun önüne de getirilmesi şartına tabi tutulması, madde lafzında genel kurula incelemeye izin yetkisi verilmesi nedeniyle işlevsel olmayacaktır. Ayrıca genel kurulun bağımsız denetçilere herhangi bir talimat verme yetkisinin bulunmadığı da göz önünde bulundurulduğunda, bu yönde bir kabul denetimin yapısına da aykırı olacaktır¹⁰⁵⁵.

4.2.2. Bilgi Alma ve İnceleme Talebinin Sonuçsuz Kalması

Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını mahkeme aracılığıyla kullanmak amacıyla dava açabilmesi için, bilgi alma veya inceleme talebinin cevapsız bırakılması, haksız olarak reddedilmesi, ertelenmesi ve TTK'nın 437/2-5 maddeleri anlamında bilgi alamaması, kısaca talebinin sonuçsuz kalması gerekmektedir.

Bilgi alma davasının kapsamına, TTK'nın 437/1. maddesinde düzenlenen pasif bilgi alma hakkı dahil değildir. Başka bir anlatımla pay sahibinin, TTK'nın 437/1. maddesinde sayılan belge ve raporları incelemek suretiyle, pasif bilgi alma hakkı kapsamında elde edeceği bilgiler, bilgi alma davasına konu olamazlar. Bununla birlikte maddede belirtilen ve pay sahiplerinin incelemesine sunulan belge ve raporlar gerçeğe uygun bir şekilde düzenlenmemiş ise pay sahibinin bilgi alma davası açabileceği kabul edilmelidir¹⁰⁵⁶.

Bilgi alma ve inceleme hakkının dava yoluyla kullanılabilmesi, temelde bilgi alma ve inceleme hakkının reddi halinde söz konusu olmakla birlikte, bağımsız bir niteliğe sahiptir. Dava hakkının kullanılabilmesi için pay sahibinin, tüm şirket içi bilgi alma yollarını tüketmiş olması şartı yoktur. Bilgi vermekle yükümlü olan şirket organlarından birinin talebi reddi yeterlidir¹⁰⁵⁷. Ayrıca şirket tarafından pay sahibine verilen bilginin

¹⁰⁵⁵ Kaya, s. 326; Öztekin, s. 318.

¹⁰⁵⁶ Özcanlı, s. 213-214.

¹⁰⁵⁷ Kaya, s. 320.

doğru olmaması da bilgi alma hakkının ihlali niteliğinde olacağından, bu durumda pay sahibinin dava açma hakkı mevcuttur¹⁰⁵⁸.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin dava açılabilmesi için bilgi alma talebinin pay sahibi tarafından bizzat iletilmesi de gerekli değildir. Pay sahibinin temsilcisi tarafından yöneltilen bilgi alma talebinin reddedilmesi halinde de dava yoluyla bilgi alma hakkının kullanılması yoluna gidilebilir¹⁰⁵⁹.

Bilgi alma davasında, bilgi alma talebinin pay sahibi tarafından somut olarak belirtilmesi gerekmektedir. Bu suretle talebin sınırları, zamanı ve bilginin hangi şekilde verilmesinin talep edildiği açık bir şekilde ortaya konulmalıdır. Örneğin ortaklığın ekonomik durumunun açıklanması şeklinde genel ve sınırları belli olmayan bilgi alma talebini şirket organı karşılamak zorunda değildir. Bu şekilde genel ifadelerle talep edilen bilginin, yönetim kurulu tarafından aynı şekilde karşılanması halinde, hakkın haksız reddi de söz konusu olmayacaktır¹⁰⁶⁰.

Daha önce açıkladığımız üzere, pay sahibine genel kurul dışında bilgi verilmesi de mümkündür. TTK'nın 437/2. maddesinin 4 ve 5. cümlelerinde öngörülen düzenleme ile bu hususa işaret edilmektedir. Genel kurul dışında ileri sürülen bilgi alma talebinin haksız olarak reddedilmesi halinde de pay sahibinin yasal on günlük süre içinde dava açma hakkı bulunmaktadır¹⁰⁶¹. Bununla birlikte pay sahibine genel kurul dışında verilen bilginin “*hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun*” olmaması halinde TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca dava yoluyla hakkın kullanılabilme imkânı olup olmadığının ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

Doktrinde *Dural*, genel kurul dışında verilen bilginin özensiz, yetersiz ve hesap verme ilkesine aykırılık teşkil etmesi halinde de pay sahibinin dava yoluna başvurabileceğini savunmaktadır. Yazara göre, şirket bilgi verme yükümlülükleri tarafından imkân

¹⁰⁵⁸ Ünal, s. 318-319.

¹⁰⁵⁹ Kubis, AktG § 132, N. 15.

¹⁰⁶⁰ Kaya, s. 329-330.

¹⁰⁶¹ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 35, N.31, s. 1025; Özcanlı, s. 213.

bulunmasına rağmen, bilginin yalnızca genel kurulda verilebileceği gerekçesi ile talebi reddetmemesi ve bilgi alma talebine cevap vermesi; ancak verilen cevabın maddede belirlenen niteliklere uygun olmaması halinde, pay sahibine bilgi alma talebinin genel kurulda yinelenmesi zorunluluğu getirilmesi ve pay sahibinin genel kurul toplantısına kadar bekletilmesi mantıklı ve hukuki bir durum olarak kabul edilemez¹⁰⁶².

Özcanlı'ya göre de pay sahibine verilecek bilgilerin, hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun olması zorunluluğu TTK'nın 437/2. maddesinde açıkça vurgulanmıştır. Maddede belirtilen nitelikte olmayan, başka bir anlatımla bilgi alma talebinin yalnızca şeklen cevaplandırıldığı, yetersiz ve gerçeğe aykırı bilgiler verilmesi halinde de hâkimin vereceği hüküm sonucunda, hakkın dava yoluyla kullanılması sağlanmalıdır¹⁰⁶³.

Kanaatimizce de bilgi alma ve inceleme hakkının düzenlenme amacının, pay sahibinin şirketin işleri ve ekonomik durumu hakkında menfaatleri koruyabilecek düzeyde bilgi sahibi olmasının sağlanması olması nedeniyle, kural olarak genel kurulda kullanılacak bilgi alma hakkının, genel kurul dışında karşılanması; ancak genel kurul dışında verilen bilginin "*hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun*" olmaması halinde, pay sahibinin bilgi alma davası açabilmesi için gereken şart gerçekleşmiş sayılmalıdır. Çünkü hakkın genel kurul dışında kullanılması hususunda kanunda herhangi bir engelleyici hüküm öngörülmemiş olup bilgi verme yükümlülükleri tarafından genel kurul dışında talep edilen bilgiye verilecek cevabın da yeterli, özenli ve gerçeğe uygun olması gerekmektedir.

Genel kurul dışında talep edilen bilginin şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaatlerinin zarar göreceği gerekçesiyle reddedilmesi halinde, talep edilen bilginin bu kapsamda olmadığını düşünen pay sahibinin de TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca dava açabileceği kabul edilmelidir. Ancak genel kurul dışındaki bilgi alma talebinin, talebin

¹⁰⁶² Dural, s. 282-283.

¹⁰⁶³ Özcanlı, s. 213.

yalnızca genel kurulda karşılanabileceği gerekçesiyle reddedilmesi durumunda ise bilgi alma hakkının ihlali söz konusu olmayacaktır¹⁰⁶⁴.

Bilgi alma ve inceleme talebinin, şirket organları tarafından gerektiği şekilde karşılanmadığı iddiasının, açılacak olan bilgi alma davasında genel kurul toplantı tutanağındaki ifadelerle veya pay sahibine şirket organları tarafından verilen cevap yazısı ile ispat edilmesi mümkündür. Hâkim, hakkın kullanılmasının engellenmesi veya reddin haksız olup olmadığını takdir ederken, talebin şirket sırlarının açığa çıkması veya korunması gereken şirket menfaatlerinin söz konusu olup olmadığı hususuna ilişkin değerlendirme yapacaktır¹⁰⁶⁵.

4.2.3. Başvuru Şartlarının Dava Şartı Olarak Değerlendirilmesi

Bir davada, mahkemenin esastan inceleme yapabilmesi için gerekli, olumlu veya olumsuz hallere dava şartları adı verilir. Usul hukukunda dava şartlarının öngörülmesinin amacı, davanın esasına ilişkin incelemenin yapılabilmesi için gerekli şartları ve bu şartların incelenmesi usulünü belirleyerek, yargılamanın daha hızlı, basit ve ekonomik olarak sonuçlandırılmasını sağlamaktır. Dava şartları davanın açılması için gereken şartlar olmayıp davanın esasının incelenebilmesi için gerekli şartlardır¹⁰⁶⁶. Dava şartları 6100 sayılı HMK'nın 114 ve 115. maddelerinde düzenlenmiştir.

Bilgi alma davasının açılabilmesi için gerekli olan, bilgi alma hakkının kullanılmış olması ve bilgi alma talebinin sonuçsuz kalmasının, HMK'nın 114/2. maddesinde öngörülen “*diğer kanunlarda yer alan dava şartlarına ilişkin hükümler saklıdır*” hükmü doğrultusunda, usul hukuku anlamında dava şartı olarak kabul edilip edilemeyeceğine ilişkin TTK'da bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak pay sahibi, bilgi alma veya inceleme talebinde bulunmadan ya da bu talebin cevapsız bırakılması, haksız olarak reddedilmesi veya ertelenmesi söz konusu olmadan bilgi alma davası açamayacaktır.

¹⁰⁶⁴ Dural, s. 283.

¹⁰⁶⁵ Atalay, s. 69.

¹⁰⁶⁶ Kuru, s. 120.

Dolayısıyla belirtilen şartlar, bilgi alma davasının açılması için TTK'da öngörölmüş olan özel dava şartlarıdır¹⁰⁶⁷. Bu nedenle açılacak bir bilgi alma davasında pay sahibinin bilgi alma veya inceleme talebinde bulunup bulunmadığı ve bu talebe şirketin ne şekilde cevap verdiği, hâkim tarafından resen incelenecektir. Kaldı ki şirketten bilgi alma talebinde bulunmayan veya bu talebin sonuçlanmasını beklemeden dava yoluna giden pay sahibinin açacağı davada hukuki yararı da bulunmamaktadır. Zira bir davada hukuki yararın bulunması da dava şartları arasında sayılmıştır (HMK m. 114/1-h).

4.3. DAVANIN TARAFLARI ve DAVA AÇMA SÜRESİ

Açılan bir davada, davacı ve davalı olmak üzere daima iki taraf vardır. Davacı veya davalı taraf birden fazla kişiden oluşabilir ise de ikiden fazla taraf bulunması mümkün değildir¹⁰⁶⁸. Bir davanın tarafları, davacı ve davalı sıfatına sahip değil ise mahkeme esas hakkında inceleme yapmaksızın davanın husumet yokluğu nedeniyle reddine karar verir¹⁰⁶⁹.

Bir kişinin davada taraf olabilmesi için taraf ehliyetine sahip olması gerekir. Gerçek kişilerde hak ehliyetine sahip olmak taraf ehliyeti için yeterlidir. Tüzel kişilerde ise dava tüzel kişi adına veya tüzel kişiye karşı açılır. Tüzel kişi adına, tüzel kişinin organı tarafından dava açılabilir. Tüzel kişinin üyeleri veya ortakları tüzel kişi adına dava açamaz. Yine tüzel kişiye karşı açılacak bir dava organlarına, ortaklarına veya üyelerine karşı da açılmaz. Ayrıca tüzel kişiler, tüzel kişiliğın veya ortakların genel nitelikte haklarının korunması amacıyla dava açabilirler. Ancak ortakların kişisel nitelikteki davaları için dava açma ehliyetleri bulunmamaktadır¹⁰⁷⁰.

¹⁰⁶⁷ Atalay, s. 67-68.

¹⁰⁶⁸ Kuru, s. 93.

¹⁰⁶⁹ Kuru, s. 106.

¹⁰⁷⁰ Kuru, s. 97.

4.3.1. Davacı

Bir davada taraf sıfatı dava konusu sübjektif hakka ilişkin olup bir sübjektif hakkı dava etme yetkisi de kural olarak o hakkın sahibine aittir. Başka bir anlatımla davada davacı sıfatına sahip olan kişi sübjektif hakkın sahibidir. Buna aktif husumet ehliyeti de denilebilir¹⁰⁷¹.

6102 sayılı TTK'da düzenlenen tüm dava haklarının vazgeçilmez nitelikte olduğu kabul edilmektedir. Zira anonim ortaklık genel kurulu veya yönetim kurulu kararlarıyla sahip olduğu haklar ihlal edilen pay sahibi; ancak dava yoluyla menfaatlerini koruyabilecek, dava hakkının bulunmaması halinde ise pay sahibi güvencesiz kalacaktır¹⁰⁷².

Bilgi alma davasında dava hakkı, bilgi alma ve inceleme talebinde bulunan; ancak bu talebi karşılanmayan pay sahibine tanınmıştır. Bilgi alma ve inceleme talebinde bulunmayan bir pay sahibinin TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca dava açma hakkı bulunmamaktadır¹⁰⁷³. Kanunda davayı açma hakkının açıkça pay sahibine tanındığı böyle hallerde, kanun koyucu tarafından pay sahibinin bu davayı açmakta kural olarak menfaati olduğu olgusunun da benimsendiği kabul edilmektedir. Bu nedenle davanın pay sahibi tarafından açılmış olmasının yeterli olduğu kabul edilerek, ayrıca hukuki menfaatin bulunup bulunmadığının dava şartı olarak aranmaması gerekmektedir¹⁰⁷⁴.

Pay üzerinde intifa hakkı bulunan kişiler bilgi alma ve inceleme hakkından yararlanabileceklerinden, bu kişilerin de bilgi alma davası açma hakları bulunmaktadır¹⁰⁷⁵. Ancak genel kurula katılma hakkının bir temsilci aracılığıyla kullanılması halinde, bu temsilcinin bilgi alma ve inceleme hakkına da sahip olduğu kabul edilmekle birlikte, TTK'nın 437/5. maddesi kapsamında temsilcinin bilgi alma davası

¹⁰⁷¹ Kuru, s. 106.

¹⁰⁷² Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-29, s. 353-354.

¹⁰⁷³ Kaya, Özel Denetim, s. 75-76; Ceylan, s. 112.

¹⁰⁷⁴ Hanağası, Emel; "Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi Davasının Medenî Usûl Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 32, S. 1, Mart 2016, s. 208.

¹⁰⁷⁵ Ünal, s. 313.

açma hakkı bulunmamaktadır¹⁰⁷⁶. Pay üzerinde rehin hakkı bulunan kişilerin bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olmamaları nedeniyle, bu kişilerin bilgi alma davası açma hak ve yetkisi de bulunmamaktadır¹⁰⁷⁷.

Pay sahibinin, bilgi alma davası açıldıktan sonra payını dava dışı bir üçüncü kişiye devretmesi halinde, pay sahipliği sıfatı ile birlikte bilgi alma hakkı da sona ereceğinden, bilgi alma davasındaki aktif husumet ehliyeti de sona erecektir¹⁰⁷⁸. Bilgi alma davası sonucunda verilecek ilk derece mahkemesi kararları kesin nitelikte olduğundan ve bu kararlar kanun yolu incelemesine tabi tutulmadığından, bilgi alma davasındaki taraf sıfatına ilişkin herhangi bir İstinaf veya Yargıtay ilamı bulunmamaktadır. Bununla birlikte Yargıtay'ın genel kurul kararlarının iptali davalarındaki davacı sıfatına dair görüşlerinin, genel kurul kararlarının iptali davası ile aynı şekilde pay sahipliği hak ve sıfatına dayalı olarak açılan bilgi alma davası için de geçerli olacağı kabul edilmelidir. Anonim şirket genel kurul kararlarının iptaline ilişkin olarak Yargıtay, genel kurul kararlarının iptalini isteyen ortağın bu sıfatının iptal davasının kesinleşmesine kadar devam etmesi gerektiği, yargılama aşamasında payın devredilmesi halinde ise davanın aktif husumet yokluğu nedeniyle reddine karar verilmesi gerektiği görüşündedir¹⁰⁷⁹. Bu görüş doğrultusunda, bilgi alma davasının yargılama aşamasında davacı pay sahibinin payını dava dışı bir kişiye devretmesi halinde de mahkeme tarafından davanın aktif husumet yokluğu nedeniyle reddine karar verilmelidir.

Bununla birlikte payı devralan kişinin, HMK m. 125/2 uyarınca davacı sıfatını kazanmasının mümkün olup olmadığı ise ayrıca irdelenmelidir. Zira HMK'nın 125/2. maddesinde, dava konusunun yargılama aşamasında davacı tarafından devredilmesi halinde, devralmış olan kişinin davacı yerine geçeceği öngörülmüştür. Hükümdeki dava konusu ifadesi, bir mal veya hakkın (bir alacağın ödenmesi, taşınır veya taşınmaz malın teslimi vb.) devri anlamına gelmektedir¹⁰⁸⁰. Ancak dava konusunun, taşınır veya taşınmaz

¹⁰⁷⁶ Kubis, AktG § 132, N. 12.

¹⁰⁷⁷ Yılmaz, Abdüssamet; Anonim Ortaklık Payının Rehin ve Hapis Haklarına Konu Olması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 142.

¹⁰⁷⁸ Kubis, AktG § 132, N. 10.

¹⁰⁷⁹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 19/01/2015 tarih ve 2014/15157 E. 2015/608 K. sayılı ilamı, UYAP.

¹⁰⁸⁰ Kuru, s. 443.

bir mala ilişkin bir husus olmakla beraber o malın teslimi talebine ilişkin olmaması halinde ise HMK m. 125 hükümleri uygulanmayacaktır¹⁰⁸¹. Bilgi alma davasında da dava konusu edilen husus, pay sahipliği hak ve sıfatından doğan bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması talebidir. Başka bir anlatımla devredilen anonim şirket payı, doğrudan bilgi alma davasının konusunu oluşturmamaktadır. Bu nedenle, payı devralan kişinin HMK'nın 125/2. maddesi uyarınca davacı sıfatını kazanması ve davaya bu sıfatla devam etmesi mümkün değildir.

4.3.2. Davalı

Davacının sahip olduğu subjektif hakkı talep edebileceği ve bu hakka uymakla yükümlü olan kişiye davalı denir¹⁰⁸². Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması talebiyle açılacak davada husumet anonim ortaklık tüzel kişiliğine yöneltilir. Çünkü daha önce de belirttiğimiz üzere, bilgi alma ve inceleme hakkının karşılanması hususunda asıl yükümlü şirket tüzel kişiliğidir. Yönetim kurulu ve denetçiler, pay sahibinin genel kurulda bilgi alabileceği iki görevli ve sorumlu “ilgili” olarak kabul edilmektedir¹⁰⁸³. Bu nedenle yönetim kurulu üyeleri veya denetçilere karşı doğrudan bilgi alma davası açılması mümkün değildir¹⁰⁸⁴.

Bu davada anonim ortaklık, yetkili organları aracılığıyla fiil ehliyetine ve dolayısıyla dava ehliyetine sahiptir (MK m. 49). Davada şirket tüzel kişiliği yönetim kurulu tarafından temsil edilir (TTK m. 365 ve HMK m. 52). HMK'nın 54. maddesi uyarınca tüzel kişilerin organlarının temsil belgelerini, dava veya cevap dilekçesiyle mahkemeye sunmaları halinde yargılama işlemlerine katılabilecekleri öngörülmektedir. Burada şirket tüzel kişiliğinin davada temsilinin bir temsilci aracılığıyla mümkün olup olmadığı da düşünülebilir. TTK'nın 370/2. maddesinde öngörülen “*Yönetim kurulu, temsil yetkisini bir veya daha fazla murahhas üyeye veya müdür olarak üçüncü kişilere devredebilir. En az bir yönetim kurulu üyesinin temsil yetkisini haiz olması şarttır*” hükmü doğrultusunda

¹⁰⁸¹ Kuru, s. 443 (dipnot 2).

¹⁰⁸² Kuru, s. 106.

¹⁰⁸³ TTK m. 437/2 gerekçesi.

¹⁰⁸⁴ Atalay, s. 67.

anonim şirket yönetim kurulunun temsil yetkisini devretmesi, şirketin mahkemelerde temsilini de kapsamaktadır¹⁰⁸⁵. Bu nedenle TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılacak bir davada, şirket tüzel kişiliğinin temsilci aracılığıyla temsil edilmesi de mümkündür.

4.3.3. Dava Açma Süresi

Bilgi alma veya inceleme talebi cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve TTK'nın 437. maddesinde öngörülen düzenleme anlamında bilgi alamayan pay sahibi, reddi izleyen on gün içinde, diğer hâllerde de makul bir süre sonra bilgi alma davası açabilir (TTK m. 437/5). Maddede öngörülen on günlük dava açma süresi hak düşürücü süre niteliğindedir¹⁰⁸⁶. Bu nedenle davada bu hususun ileri sürülmesi defî değil itiraz olarak kabul edilmeli ve hâkim tarafından yargılamanın her aşamasında resen dikkate alınmalıdır¹⁰⁸⁷.

Açık bir ret halinde kanunda on günlük dava açma süresi öngörülmüş olmasına rağmen, açıkça reddedilmeyen; ancak bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına engel teşkil eden durumlarda ise belirli bir dava açma süresine yer verilmemiştir. Maddede bu gibi durumlarda davanın “makul süre” içinde açılması gerektiği düzenlenmiştir. Doktrinde *Kendigelen*, bu düzenlemenin çelişkili olduğunu belirterek eleştirmiştir. Yazara göre “makul” ifadesinin belirsiz bir kavram halinde kullanılması, sonra kelimesinin de başvuru süresine ilişkin sınırlama amacına uygun olmaması nedeniyle, maddede “sonra” yerine “içinde” kelimesi kullanılmalıydı¹⁰⁸⁸.

Madde lafzında bahsedilen “diğer haller” ve “makul süre” kavramlarındaki belirsizlik hakkında, doktrinde farklı görüşler de ileri sürülmüştür.

¹⁰⁸⁵ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 12-71, s. 262.

¹⁰⁸⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1015a, s. 60; Tekinalp, Yeni Bağlam, N. 12-19, s. 111; Akbay, s. 453; Dolu, s. 219; Ceylan, s. 113.

¹⁰⁸⁷ Akbay, s. 453. *Bulut*, on günlük sürenin kısa bir süre olmakla beraber, diğer pay sahipliği hakları yönünden olumlu olduğunu; ancak genel kurul dışında da bilgi alma hakkı mevcut olduğundan, genel hükümlerdeki gibi dava açma süresinin en az bir yıl olması gerektiği görüşündedir (*Bulut*, s. 57).

¹⁰⁸⁸ *Kendigelen*, s. 339.

Karasu'ya göre, bilgi alma hakkı, pay sahipliğinden doğan diğer hakların temelini teşkil ettiğinden, bilgi alma davasının kısa sürede, yazarın deyimiyle “akla yatkın” bir sürede açılması faydalı olacaktır¹⁰⁸⁹.

Bilge, konuyu limited şirketler yönünden değerlendirmiştir. Limited şirket ortaklarının bilgi alma ve inceleme hakkını düzenleyen TTK'nın 614. maddesinde de bilgi alma ve inceleme hakkının haksız yere engellenmesi halinde, mahkeme yoluyla hakkın elde edilmesi imkânı tanınmış; ancak dava açma süresine ilişkin herhangi bir süre öngörülmemiştir. Yazar bu durumda, TBK'nın 147/4. maddesi uyarınca 5 yıllık genel zamanaşımı süresinin uygulanabileceğini, bununla birlikte talebin ileri sürülmesinin hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olmaması gerektiğini savunmaktadır¹⁰⁹⁰.

Atalay'a göre makul sürenin takdirinde, bilgi alma talebinin karşılanması için yapılacak hazırlıklar, incelenecek olan şirket defter ve yazışmalarının kapsamı ve inceleme hakkının gerektiği gibi kullanılabilmesini sağlayacak uygun koşulların hazırlanması için gerekli süre değerlendirilmelidir¹⁰⁹¹.

Bulut, kanun koyucunun ilgili kavramlar ile bilinçli bir boşluk öngördüğü, bu yönde “diğer haller” ifadesiyle geniş bir alan oluşturulduğu, “makul süre” ifadesinde ise özel hukuk ilişkilerinde uygulanması gereken yargılama usulüne göre dava açma süresinin belirlenmesine işaret edildiği görüşündedir¹⁰⁹².

Ünal ise “makul bir süre sonra” şeklindeki ifadenin belirsizlik içerdiğini ve kanunda belirli bir süre belirlenmesinin daha yerinde olacağını, bununla birlikte söz konusu ifade uyarınca pay sahibinin talep ettiği bilgiye ilişkin menfaatini nazara alarak belli bir süre beklemesi gerektiğini, şirketin talebini cevaplamayacağı kanaatine ulaştığı anda ise dava hakkını kullanabileceğini savunmaktadır¹⁰⁹³.

¹⁰⁸⁹ Karasu, s. 97.

¹⁰⁹⁰ Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 447.

¹⁰⁹¹ Atalay, s. 67.

¹⁰⁹² Bulut, s. 57-58.

¹⁰⁹³ Ünal, s. 318. Aynı yönde bkz. Ceylan, s.113.

Kanaatimizce, kanunda “diğer haller” ve “makul süre” ifadesiyle TTK’nın 437/5. maddesinde öngörülen dava hakkının, belli sınırlar içine hapsedilmesi ve dava hakkının ortadan kaldırılması veya zorlaştırılması engellenmeye çalışılmıştır. Madde gerekçesinde bu yönde bir ifade bulunmamakta ise de kanun koyucunun her iki kavramın sınırlarının, uygulama ve yargı kararlarıyla belirlenmesi amacı taşıdığını düşünmekteyiz. Ancak bu yönde bir kabul, şirket ile pay sahibi arasındaki menfaat dengesini bozabilecek nitelikte olabilir. Çünkü pay sahibine “makul süre”de dava açma yetkisi verilmesi, şirkete karşı rekabet etmeme yükümlülüğü bulunmayan pay sahibinin, şirket zararına ve kendi menfaatlerini ön planda tutarak hareket etmesi ve şirketin zor durumda kalabileceği bir tarihte dava açmasına yol açabilir. Ayrıca dava sonucunda verilecek hükmün kesin olması nedeniyle, uygulamada ortak bir üst yargı içtihat birliğinden de bahsedilemeyecektir. Dolayısıyla her mahkemenin, aynı özelliklere sahip somut taleplerde farklı değerlendirmeler yapması mümkün olacak, bu husus da hukuk güvenliğini zedeleyecektir. Bu nedenle mevcut düzenlemedeki “makul süre” ifadesinin, pay sahibinin hakkın kötüye kullanılması teşkil etmeyecek bir sürede dava açması gerektiği anlamına geldiği kabul edilmelidir.

Bununla birlikte farklı uygulamaların engellenebilmesi için, açık bir reddin söz konusu olmadığı hallerde de dava açma hakkına ilişkin bir üst sınır belirlenmelidir. Kanunda bu yönde bir düzenlemeye yer verilmesi ise reddin gerekçelendirilmesi yükümlülüğünün öngörülmesi ile sağlanabilecektir. Bu doğrultuda TTK’nın 437/3. maddesinde, “*Bilgi alma ve inceleme talebinin reddi halinde, ret gerekçesi pay sahibine yazılı olarak iletilir*” şeklinde bir ek cümleye yer verilmesinden sonra, TTK’nın 437/5. maddesinde yer alan “*diğer hâllerde de makul bir süre sonra*” ifadesi, “*diğer hâllerde de ret gerekçesinin pay sahibine yazılı olarak iletildiği tarihten itibaren on gün içinde*” şeklinde yeniden düzenlenmelidir. Dava açma sürelerindeki belirsizlik bu şekilde giderilerek yeknesaklık da sağlanmış olacaktır.

Maddede öngörülen dava açma süresinin başlangıcı, pay sahibinin bilgi alma talebinin şirket organları tarafından kesin bir şekilde reddedildiği veya gerçek anlamda karşılanmadığı tarih olarak kabul edilmelidir. Bu durumda, bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılması halinde genel kurul toplantısının yapıldığı tarihten; genel kurul

dışında kullanılması halinde ise şirket organının talebi reddettiği tarihten itibaren dava açma süresi başlar. Bilgi alma talebinin açıkça reddedilmediği; ancak sürüncemede bırakılarak engellendiği durumlarda makul bir süre beklendikten sonra dava açılması gerekmektedir¹⁰⁹⁴. Ancak maddede makul sürenin üst sınırına ilişkin bir ifade öngörülmemiştir. Bu durumda dava açma süresinin başlangıcı belli olmadığı için, makul bir süre hakkın kullanılmasının beklenmesi ve makul sayılabilecek süre geçtikten sonra dava hakkının ortadan kalkacağına kabulü gerekmektedir¹⁰⁹⁵. Pay sahibinin bir sonraki genel kurul toplantısına yakın bir tarihe kadar bekledikten sonra dava açmak yerine, yeniden ve güncel hususlarda bilgi alma talebinde bulunması ise daha mantıklı olacaktır¹⁰⁹⁶.

4.4. YETKİLİ ve GÖREVLİ MAHKEME

Bir davaya, aynı yargı kolundaki ilk derece mahkemelerinden hangisinin bakacağını belirleyen kurallara görev ve yetki kuralları denir. Davaya farklı yargı birimlerinden hangisinin bakacağı hususu ise görev değil yargı yolu ilişkisidir¹⁰⁹⁷. Başka bir anlatımla görev, bir davaya genel ve özel mahkemelerden hangisi tarafından bakılacağı, yetki ise görevli mahkemenin hangi yer mahkemesi olduğu hususlarına ilişkindir.

TTK'nın 4/1. maddesi uyarınca her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ile tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın TTK'da öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ticari dava ve ticari nitelikte çekişmesiz yargı işi sayılır. TTK'nın 5/1. maddesi uyarınca ise aksine hüküm bulunmadıkça, dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın asliye ticaret mahkemesi tüm ticari davalar ile ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakmakla görevlidir.

¹⁰⁹⁴ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-84, s. 384; Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N.314, s. 1954; Pulaşlı, § 28, N. 76, s. 584; Atalay, s. 67; Atakan, s. 81.

¹⁰⁹⁵ Atalay, s. 67.

¹⁰⁹⁶ Böckli, N. 162, s. 1400.

¹⁰⁹⁷ Kuru, s. 33.

Bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen veya ertelenen pay sahiplerinin, şirket merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesine başvurmak suretiyle dava açabilecekleri TTK'nın 437/5. maddesinde açık bir şekilde düzenlenmiştir. Bilgi alma davası sonucunda verilecek hüküm kesin nitelikte olduğundan, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un¹⁰⁹⁸ 5/3-2. bendi uyarınca davaya ilişkin tüm yargılama safhaları, bir başkan ve iki üye ile toplanacak heyetçe yürütülür ve sonuçlandırılır. Ayrıca bu davada mahkeme başkanı, belirli bazı tahkikat işlemlerini yapmak üzere üyelere birini naip hâkim olarak görevlendirebilir.

4.5. YARGILAMA USULÜ

HMK'da yazılı yargılama usulü ve basit yargılama usulü olmak üzere iki çeşit yargılama usulü düzenlenmiştir. Basit yargılama usulü, yazılı yargılama usulüne nazaran yargılamanın daha hızlı ve basit ilerlemesini öngören bir yargılama usulü çeşididir. TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca bilgi alma inceleme hakkına ilişkin davada inceleme basit yargılama usulüne göre yapılır¹⁰⁹⁹.

Basit yargılama usulünde tarafların cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi verme hakları bulunmamaktadır (HMK m. 317/3). Bu nedenle basit yargılama usulünde iddianın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı davanın açılması ile savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı ise cevap dilekçesinin verilmesi ile başlar (HMK m. 319). Mahkeme, mümkün olan hâllerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar verir (HMK m. 320/1).

¹⁰⁹⁸ RG. T. 7/10/2004, S. 25606.

¹⁰⁹⁹ Mevaz İsvBK'da bilgi alma davasının hangi yargılama usulüne göre yapılacağına ilişkin açık bir düzenleme bulunmamakla beraber, Alman hukukunda, AlmpOK § 132 hükmü uyarınca bilgi alma davasına çekişmesiz yargı hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir (Kaya, s. 330-331; Pulaşlı, § 28, N.74, s. 580 (dipnot 191)).

Mahkeme, tarafların dinlenmesi, delillerin incelenmesi ve tahkikat işlemlerinin yapılmasını yukarıdaki fıkrada belirtilen duruşma hariç, iki duruşmada tamamlar. Duruşmalar arasındaki süre bir aydan daha uzun olamaz (HMK m. 320/3).

Tahkikatın tamamlanmasından sonra, mahkeme tarafların son beyanlarını alır ve yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararını tefhim eder. Taraflara beyanda bulunabilmeleri için ayrıca süre verilmez (HMK m. 321/1).

Kanunda bilgi alma ve inceleme davasının basit yargılama usulüne tabi tutulması ile yargılamanın hızlı bir şekilde yapılması ve mümkün olan en kısa sürede sonuçlanması amaçlanmıştır. Çünkü bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması, diğer pay sahipliği haklarının kullanılmasının da temelini oluşturmaktadır.

Bilgi alma ve inceleme davasının basit yargılama usulüne tabi olması nedeniyle, mahkeme tarafından yapılacak incelemenin duruşmasız yapılıp yapılamayacağı konusunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Çünkü HMK'nın 320/1. maddesinde "*mahkeme, mümkün olan hâllerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar verir*" hükmü öngörülmüştür.

Tekinalp, bilgi alma davasının mahkeme tarafından dosya üzerinden incelenebileceği gibi duruşmalı da yapılabileceğini savunmaktadır¹¹⁰⁰. *Atalay*'a göre, mahkemenin incelemeyi duruşmalı olarak yapması gerekmektedir¹¹⁰¹. *Ünal*, tarafların veya tanıkların beyanlarının alınmasına ihtiyaç duyulmadığı hallerde, pay sahibinin bilgiye hızlı bir şekilde ulaşabilmesinin sağlanması için yargılamanın duruşmasız yapılması gerektiği görüşündedir¹¹⁰². Yargıtay ise basit yargılama usulüne tabi olan davalarda dahi

¹¹⁰⁰ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-84, s. 384.

¹¹⁰¹ Atalay, s. 74.

¹¹⁰² Ünal, s. 319.

incelemenin duruşmalı yapılması gerektiği, aksi takdirde tarafların hukuki dinlenilme ve savunma hakkının ihlal edileceği görüşündedir¹¹⁰³.

Kanaatimizce, bilgi alma ve inceleme davasında ileri sürülecek iddia ve savunmaların kapsamı göz önünde bulundurularak, mahkeme tarafından incelemenin duruşmalı olarak yapılması gerekmektedir. Çünkü bilgi alma ve inceleme hakkının kullanıldığı; ancak sonuç alınmadığı iddialarının veya talep edilen bilginin şirket sırları ya da korunması gereken şirket menfaati kapsamında olduğu savunmasının her türlü delille ispatı mümkün olup bu delillere ilişkin değerlendirmenin ise duruşmasız yapılması mümkün değildir. Örneğin, ileri sürülen iddiaların veya savunmaların ispatının tanık deliline dayandırılması halinde, bildirilen tanık/tanıklar duruşmada dinlenecektir. Yargıtay tarafından da kabul edildiği üzere, HMK'nın 320/1. maddesinde öngörülen düzenleme istisnai hallerde uygulama alanı bulabilecektir. Dosya üzerinden karar verilmesi mümkün olan ön inceleme işlemleri, dava şartları ve ilk itirazlardır. Bunlar dışında hâkim, tarafları dinlemeden, açıklama ve ispat hakkını kullanmaları için onları kanuna uygun biçimde duruşmaya davet etmeden karar veremez¹¹⁰⁴.

4.6. İSPAT YÜKÜ

Bir davada ispat edilmesi gereken vakıaların, hangi tarafça ispat edileceğine ispat yükü denir. İspat yükü, taraflar için bir yükümlülük değil yalnızca bir yüküdür. Yani, ispat yükü

¹¹⁰³ "...Basit yargılama usulünde ise yazılı yargılama usulünden farklı olarak ön inceleme ve tahkikat işlemleri basitleştirilmiştir. HMK'nın 320/1.maddesinde "mahkeme mümkün olan hallerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar vereceği" belirtilmişse de bunun ancak ön inceleme aşamasında ve "mümkün olan hallerde" olduğu belirtilmek suretiyle yasanın uygulama alanı dar bir çerçeveye ile belirlenmiştir. Eğer, dosya üzerinden karar verilmesi mümkünse (örneğin, geçici hukuki korumalarda), taraflar duruşmaya çağrılmadan sadece dilekçe ve delilleri dikkate alınarak karar verilebilir (m. 320/1).

Diğer taraftan, yargılamanın sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi için, iddia ve savunma ile ilgili delillerin eksiksiz toplanması zorunludur. Mahkeme iki tarafa eşit şekilde hukukî dinlenilme hakkı tanıyarak hükmünü vermelidir. Taraflara hukukî dinlenilme hakkı verilmesi anayasal bir haktır. 1982 Anayasası'nın 36. maddesine göre teminat altına iddia ve savunma hakkı ile adil yargılanma hakkı, hukukî dinlenilme hakkını da içermektedir. Yine İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nde de hukukî dinlenilme hakkı, adil yargılanma hakkı içinde teminat altına alınmıştır. Bu hakka, tarafın hâkime meramını anlatma hakkı ya da iddia ve savunma hakkı da denilmektedir. Ancak, hukukî dinlenilme hakkı, bu ifadeleri de kapsayan daha geniş bir anlama sahiptir...", (Yargıtay 13. Hukuk Dairesi'nin 17/01/2020 tarih ve 2016/15946 E. 2020/286 K. sayılı ilamı, UYAP).

¹¹⁰⁴ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 11/09/2019 tarih ve 2017/14663 E. 2019/6525 K. sayılı ilamı, UYAP.

kendisine düşen taraf, vakıayı ispat etmesi için zorlanamaz. Bunun karşılığında ispat yükü kendisine düşen taraf o vakıayı ispatlayamamış sayılır¹¹⁰⁵.

İspat yüküne ilişkin MK'nın 6. maddesinde “*Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür*” hükmü, HMK'nın 190. maddesinde ise “*İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir*” hükmü düzenlenmiştir. Bir davada ispat yükünün düşeceği tarafın belirlenmesinde tarafların sıfatının (davacı veya davalı olmalarının) bir önemi yoktur. İspat yükü davacıda olabileceği gibi davalıda da olabilir.

İspat yükünün hangi tarafa düştüğü hususu, davada gösterilen delillerle hâkimin tam bir kanaat elde edememesi hali için önemlidir. Zira hâkim tarafından dava hakkında esasa ilişkin bir karar verilmesi, bunun için de ispat yükü kendisine düşen tarafın vakıaları ispat edip edemediğini değerlendirmesi gerekmektedir¹¹⁰⁶.

Bilgi alma ve inceleme davasında pay sahibi, şirketten bilgi alma veya inceleme talebinde bulunduğu ve bu talebinin haklı gerekçe bulunmaksızın reddedildiği koşul vakıalarını ispatlayabilmesi halinde dava lehine sonuçlanacaktır. TTK'nın 437/2. maddesi uyarınca pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmiş olması halinde de davanın pay sahibi lehine sonuçlanması mümkündür. Bu durumda ilgili vakıaları ispat yükü pay sahibi üzerindedir. Çünkü bilgi alma davasında ileri sürülen vakıaları ispatlamak zorunda olan taraf davacı, yani pay sahibidir. Şirket ise davalı sıfatıyla taraf olacağı bilgi alma davasında, istenilen bilgi verildiği takdirde şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği yönündeki vakıalarını ispatlamakla yükümlüdür. Zira yalnızca anılan nedenlerle ve gerekçelerle bilgi alma ve inceleme hakkı talebinin reddedilmesi mümkün olacaktır¹¹⁰⁷.

¹¹⁰⁵ Kuru, s. 231-232.

¹¹⁰⁶ Kuru, s. 232.

¹¹⁰⁷ Atalay, s. 69.

Bilgi alma davasında ileri sürülen vakıaların ispatının hangi ölçüte göre değerlendirileceği konusu da ayrıca irdelenmelidir. *Kaya*'ya göre bilgi alma ve inceleme hakkının reddine ilişkin olarak açılan davada ispat şekli ve usulünün belirlenmesinde önemli olan nokta, pay sahibi ve ortaklık menfaatleri arasındaki dengenin sağlanmasıdır. Çünkü açılan davada şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaatleri hususunda yapılacak değerlendirme sonucu belirleyecektir. Bu davada pay sahibi, hakkın haksız reddini ispatlamakla yükümlü olduğundan ortaklığa göre daha zayıf konumdadır. Bu nedenle pay sahibinden tam bir ispat beklentisi olmamalıdır. Hatta ortaklığın ispata yarar bilgi ve belgelere sahip olduğu göz önünde bulundurularak, bilgi alma talebinin reddine karar verilmesinin haksız olmadığını ve bilgi alma veya inceleme talebine izin verilmesi halinde ortaklık menfaatlerinin zarar görebileceğini iddia eden şirket, bu hususları somut ve inandırıcı delillerle kanıtlamalıdır¹¹⁰⁸.

Atalay ise ileri sürülen vakıalara göre ispat ölçüsünün belirlenmesi gerektiği görüşündedir. Yazara göre, pay sahibinin şirketten bilgi alma ve inceleme talebinde bulunduğu ve bu talebin somutlaştırıldığı vakıasında tam ispat ölçüsü aranmalıdır¹¹⁰⁹. Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebinin reddinin haksız olduğuna ilişkin vakıda ise ispat yükü davacı pay sahibi üzerinde olmakla birlikte, delil ikame yükünün davalı şirket üzerinde olduğu kabul edilmelidir. Aksi yönde kabul, pay sahibi açısından ispat imkânsızlığına yol açacaktır. Şirket tarafından delil ikame yükü yerine getirilmezse, davanın ispatlanmış sayılması ve davanın kabulü yönünde hüküm kurulması gerekmektedir¹¹¹⁰. Pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verildiği vakıasının ispatında da yine tam ispat ölçüsüne göre karar verilmelidir. Şirketin, istenilen bilgi verildiği takdirde şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesiyle bilgi alma talebinin reddedildiğine ilişkin ileri sürdüğü vakıda ise henüz gerçekleşmemiş; ancak gerçekleşmesi kuvvetle muhtemel bir vakıa iddiası söz konusu olacağından, yaklaşık ispat ölçüsüne göre değerlendirme yapılmalıdır¹¹¹¹. Tüm bu

¹¹⁰⁸ *Kaya*, s. 332.

¹¹⁰⁹ *Atalay*, s. 70-71.

¹¹¹⁰ *Atalay*, s. 71.

¹¹¹¹ *Atalay*, s. 72-73.

vakıaların ispatında hukuki bir işlemin ispatı söz konusu olmadığından, vakıaların her türlü delille ispat edilmesi imkânı da bulunmaktadır¹¹¹².

Çelebi'ye göre, Türk hukukunda ileri sürülen vakıaların ispatında tam ispat ölçüsü benimsenmiş olup yaklaşık ispatın yeterli olduğu konusunda açık veya dolaylı düzenlemelerin bulunması gerekmektedir. Kanundaki düzenleme uyarınca pay sahibine genel kurul dışında bilgi verildiğinin ispatında yaklaşık ispat, bununla birlikte talep edilen bilginin verilmesi şirket sırrı, şirket menfaatlerine aykırılık veya hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğuna ilişkin vakıaların ileri sürülmesinde ise tam ispat kuralı aranmalıdır. Talebin haksız olarak reddedildiği hususunda ise yaklaşık ispat aranmalıdır¹¹¹³.

Kanaatimizce de pay sahibinin şirket belgelerini elinde bulunduran şirket tüzel kişiliğine karşı açacağı bir bilgi alma davasında kendisinden tam ispat beklemek, davanın pay sahibi lehine sonuçlanması ihtimalini oldukça zorlaştıracaktır. Ancak burada usul hukukundaki anlamda bir yaklaşık ispat söz konusu değildir. Çünkü usul hukukunda yaklaşık ispat kurallarının uygulandığı işlerde davanın tarafları arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren bir karar verilmemektedir. Kaldı ki bir davada uyuşmazlığın sona erdirilmesi için ileri sürülen vakıaların gerçek olduğu hususunda hâkim, tam bir kanaate ulaşmalıdır. Yaklaşık ispat ise geçici hukuki koruma tedbirlerinin veya bazı usuli taleplerin değerlendirilmesinde (adli yardım, ferî müdahale talebi gibi) söz konusu olmaktadır. Tam ispat ile yaklaşık ispat arasındaki fark ispatın ölçüsünden değil bu ispat türlerinin kullanıldığı dava ve taleplerden kaynaklanmaktadır¹¹¹⁴. Uyuşmazlığı sona erdirecek nitelikte bir davada, yaklaşık ispat kuralları söz konusu olamayacak ise de iddianın ispatı hususunda yaşanacak zorluklar nedeniyle mahkeme tarafından ispat kolaylığı sağlanabilir. Bu ispat kolaylığı, ispat ölçüsünün düşürülmesi veya delil ikame yükünün yer değiştirmesi şeklinde olabilir. Ancak belirtmek gerekir ki bu durumda hâkimde oluşan kanaat yaklaşık değil tam bir kanaat niteliğindedir¹¹¹⁵. Bilgi alma davasında da

¹¹¹² Atalay, s. 70 vd.

¹¹¹³ *Çelebi*, s. 552 vd.

¹¹¹⁴ Albayrak, Hakan; Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 56.

¹¹¹⁵ Albayrak, s. 57.

mahkemenin, davacı pay sahibinin ileri sürdüğü iddiaların ispatında kendisine bir ispat kolaylığı sağlaması, dava hakkının öngörülme amacı doğrultusunda yerinde olacaktır. Pay sahibinin iddialarını ispata elverişli bilgi ve belgelere ulaşmasındaki zorluklar da bu gerekliliği haklı kılmaktadır. TTK'nın 437/2. maddesinin 4. cümlesi kapsamında pay sahibine genel kurul dışında bilgi verildiğine ilişkin iddiaların değerlendirilmesinde de ispat ölçüsünün düşürülmesi gerekliliği bulunmaktadır.

Pay sahibinin, sorularıyla bağlantılı şirket belgeleri üzerinde inceleme yapmasına engel olunması halinde, bu durumun bir noter protestosu ile tespit ettirilmesi ve gerektiği takdirde TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılacak davada mahkemeye ibraz edilmesi gerekir¹¹¹⁶. Ayrıca inceleme talebinin noter aracılığıyla, iadeli taahhütlü mektupla yapılması veya talep dilekçesinin şirkete ibrazında tutanak düzenlenmesinin istenilmesi, başvuru şartının yerine getirildiğini ispatta kolaylık sağlayacaktır¹¹¹⁷. Talebin şirkete elektronik posta yoluyla gönderilmesi de ispat kolaylığı sağlayabilecek bir başka yoldur¹¹¹⁸.

Pay sahipleri tarafından bilgi alma ve inceleme hakkı yazılı bir taleple kullanılmasa dahi, bilgi verme yükümlülerinin talebe yazılı olarak cevap vermesi, TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca şirket aleyhine açılacak bilgi alma davalarında HMK'nın 199. maddesi uyarınca belge delili niteliğine sahip olabilir¹¹¹⁹.

4.7. DAVADA DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLME ŞEKLİ ve KARARIN NİTELİĞİ ile İCRA EDİLMESİ SORUNU

4.7.1. Delillerin Değerlendirilme Şekli

Bilgi alma ve inceleme hakkının dava yoluyla kullanılmasına ilişkin düzenleme ile hakkın kullanımında mahkemelerin rolü önemli bir hale gelmiştir. Pay sahibi tarafından açılacak

¹¹¹⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010b, s. 53.

¹¹¹⁷ Atalay, s. 61-62; Can, s.72.

¹¹¹⁸ Çelebi, s. 555.

¹¹¹⁹ Yurtbaşı, s. 145.

bilgi alma davasında hâkimin, pay sahibinin bilgi alma hakkı ile şirketin açığa çıkmasını istemediği bilgiler arasında hassas bir denge sağlaması gerekmektedir¹¹²⁰.

Bilgi alma davasında hâkim tarafından öncelikle değerlendirilmesi gereken husus, hakkın kullanılıp kullanılmadığının tespit edilmesidir. Daha önce de belirttiğimiz üzere, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmadan doğrudan dava yoluyla bu hakları kullanma imkânı bulunmamaktadır. Ayrıca bilgi alma veya inceleme hakkı kullanıldıktan sonra, şirket tarafından bu yöndeki talebin sonuçsuz ve karşılıksız bırakılması gerekmektedir. Buna ilişkin ileri sürülen iddia ve savunmalar da mahkeme tarafından değerlendirilmesi gereken hususlardandır.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanıldığının ve buna ilişkin talebin sonuçsuz kaldığının ispat edilmesi halinde, talep edilen bilginin TTK'nın 437/3. maddesinde öngörülen şirket sırları veya korunması gereken diğer şirket menfaatleri kapsamında olup olmadığı değerlendirilmelidir. Hâkim, talebin şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaati niteliğinde olduğu kanaatine ulaşırsa, davanın reddine karar vermelidir.

Bilgi alma davasında mahkeme tarafından yapılacak değerlendirmeye ilişkin doktrinde de farklı görüşler ileri sürülmektedir. *Pulaşlı*, TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılacak bir davada hâkimin, pay sahibinin davaya konu ettiği bilgiyi elde etmesinde “*hukuken korunması gereken güncel bir menfaatinin*” bulunup bulunmadığı hususunu da değerlendirmesi gerektiği, bu sayede pay sahiplerinin genel kurulda yersiz ve gereksiz sorular sormasının engelleneceği görüşündedir¹¹²¹. Kanaatimizce, TTK'nın 437. maddesindeki düzenleme göz önünde bulundurulduğunda bu görüşe katılmak mümkün değildir. Şöyle ki; davacının dava açmakta hukuki yararının bulunması, HMK'da dava şartları arasında sayılmaktadır (HMK m. 114/1-h). Bilgi alma davasında da davacı pay sahibinin hukuki yararının bulunup bulunmadığı hususu, davanın her aşamasında hâkim tarafından resen incelenecektir. Ancak TTK'da bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasında gereklilik kriterine yer verilmediğinden, mahkeme tarafından yapılacak

¹¹²⁰ Yasaman, Hamdi; “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda Hâkimin Genişleyen Rolü”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 25, S. 4, Aralık 2009, s. 90.

¹¹²¹ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 40, N. 15 (dipnot 2215), s. 1932-1933.

değerlendirmede gereklilik kriterini zorunlu kılacak düzeyde bir hukuki yararın ve menfaatin aranmaması gerekmektedir.

Okutan Nilsson'a göre ise mahkeme tarafından bilgi alma davasında yapılacak olan değerlendirme bir iş adamı kararına müdahale niteliğinde olacağından, pay sahibine bilgi verilmemesi veya verilen bilginin yetersiz olmasının, TTK'nın 200 ve 437. maddelerinde öngörülen niteliklere açık ve yoruma yer bırakmayacak şekilde aykırılık teşkil etmesi halinde bilgi alma talebinin kabulüne karar verilmelidir¹¹²².

Şirket tarafından bilgi alma talebi ile birlikte inceleme talebinin de reddedilmesi halinde pay sahibi, hem bilgi alma hakkını hem de inceleme hakkını kullanmak için mahkemede dava açabilir. Zira bilgi alma hakkı ve inceleme hakkının birlikte kullanılması mümkündür. Şirket defter ve belgelerinin incelemeye esas olmak üzere sunulması, bilgi verilmesinin yan yükümlülüğü niteliğinde değildir. Bilgi verilmesi ve belgelerin incelemeye sunulması ayrı ayrı asli yükümlülüklerdir. Pay sahibinin aynı davada bilgi verilmesini ve ilgili belgenin incelenmeye sunulmasını talep etmesi halinde objektif dava birleşmesi söz konusu olacaktır (HMK m. 110). Bu durumda mahkeme tarafından, bilgi verilmesi ve inceleme hakkının kullanılması hususunda icra edilebilir iki ayrı karar verilecektir¹¹²³.

Davanın pay sahibi lehine sonuçlanması halinde mahkeme tarafından oluşturulacak hükmün ayrıntılı olarak düzenlenmesi, hakkın kullanım şekline ve zamanına hükümde yer verilmesi, kararın icrasının kolaylaştırılması ve işlevsel nitelik kazanmasında yararlı olacaktır. Buna göre bilgi alma davası sonucunda verilecek kararda, hangi bilginin verileceği ve bu bilginin hangi şirket kaynaklarına (yönetim kurulu kararı, raporlar vb.) dayanılarak verileceği açık bir şekilde belirtilmelidir¹¹²⁴.

¹¹²² Okutan Nilsson, Tasarı, s. 537.

¹¹²³ Erişir, s. 108.

¹¹²⁴ Özcanlı, s. 214.

Mahkeme tarafından verilecek kararda hakkın kullanılacağı zaman ve hakkın ne şekilde kullanılacağı da belirtilebilir. İnceleme hakkının doğrudan şirket defterleri veya suretleri üzerinde yapılacağına karar verilebilir. Mahkeme şirketin belirli konularda bilgi verebileceğine hükmedebilir; ancak bilginin eksik olduğuna karar veremez¹¹²⁵.

Davada talep edilen sonuç, bilgi alma ve inceleme hakkının genel kurul dışında mahkeme kararında belirlenecek esaslara göre kullanılmasıdır. Kararda hakkın kullanılacağı tarih, zaman dilimi, kaç gün içinde kullanılması gerektiği, hakkın kullanımında uzman kişilerin bulundurulmasına karar verilmiş ise bu kişilerin sayısı¹¹²⁶, hakkın kullanılacağı yer ve nihayetinde incelenmesine izin verilen defter ve yazışmaların somut olarak belirtilmesi, yine hükmün somut olgulara dayanması, kararın denetiminin sağlanmasına yarayacak ve kanunun amacına uygun düşecektir¹¹²⁷. Ayrıca kararda görevlendirilecek uzman kişilerle birlikte bir noter kâtibinin görevlendirilmesi durumunda, hükümde yer verilen hususların tam olarak uygulanıp uygulanmadığı hususundaki tartışmaların doğması engellenebilecektir¹¹²⁸.

Doktrinde *Özcanlı*, hâkimin bilgi alma davasının açılmasından itibaren, davaya konu bilginin pay sahibine verildiği ana kadar sürece dahil olmasının, TTK'nın 437/5. maddesinde yer alan “...mahkeme kararı, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını ve bunun şeklini de içerebilir...” ifadesi ile belirtilen hükmün amacına katkıda bulunacağını savunmuştur¹¹²⁹. Ancak hukukumuzda mahkeme ilamlarının icrasının hâkim huzurunda gerçekleşmesi zorunluluğuna ilişkin kanuni bir düzenleme bulunmadığından, belirtilen görüşün uygulama alanı bulması mümkün değildir.

Mahkeme kararının açık ve tereddüte yer bırakmayacak şekilde düzenlenmesi, hükmün infazının kolaylaştırılması açısından da önemlidir. Çünkü Yargıtay kararlarında da

¹¹²⁵ Kaya, s. 334.

¹¹²⁶ TTK'nın 437/4. maddesinde öngörülen incelemenin “bir uzman” aracılığıyla da yapılabileceğine ilişkin düzenleme, pay sahibinin yalnızca tek bir uzman kişiyle inceleme yapma zorunluluğu bulunduğu anlamına gelmemekte olup incelemede birden fazla uzman kişi bulundurulması da mümkündür (Dolu, s. 211-212).

¹¹²⁷ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-83, s. 384; Atalay, s.74.

¹¹²⁸ Atalay, s.75.

¹¹²⁹ Özcanlı, s. 210-211.

vurgulandığı üzere, hükümde belirtilen hususlar dışında kararların icrası mümkün değildir¹¹³⁰. Kaldı ki icra dairesi tarafından hükümde bulunmayan bir hususa, icra emrinde yer verilmesi de söz konusu olamaz¹¹³¹.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması davası sonucunda verilecek hükmün ayrıntılı ve kapsamlı olması, hükmün cebri icrasında icra müdürünün ilgisiz şirket defter ve belgelerine el atmasının ve bu suretle şirket sırlarının açığa çıkmasının önlenmesi açısından da önem arz etmektedir¹¹³².

Bilgi alma davasının kabulü halinde mahkemenin, yönetim kurulu veya denetçilerin talebe konu bilgilerin pay sahibine yazılı olarak verilmesi için bir süre belirlemesi gerekmektedir. Davaya konu edilen bilgilerin sözlü olarak verilebileceği yönündeki bir karar ise hükmün tam olarak icra edilip edilmediğinin denetlenmesini imkânsız hale getireceğinden söz konusu olamaz. İnceleme talebine ilişkin açılan davada mahkemenin, şirketin ticari defterleriyle yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının bir suretinin veya elektronik veri taşıyıcısındaki bilgilerin bir örneğinin davacı pay sahibine verilmesine karar vermesi de mümkündür¹¹³³.

Mahkeme kararının, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını ve bunun şeklini de içerebileceğine ilişkin düzenleme, bilginin kural olarak genel kurulda verileceği; ancak bu yönde bir zorunluluk olmadığı anlamına gelmektedir¹¹³⁴. *Ulusoy*'a göre, bilginin genel

¹¹³⁰ "...ilamların infazı sırasında icra müdürlüklerince ilamın hüküm kısmı dikkate alınarak kararların infazının yapılması gereklidir. İcra dairesi, ilamların hüküm bölümünü aynen infazla görevlidir. Sınırlı yetkili icra mahkemesinin hükümde yer almayan bir hususu yorum yoluyla ilama eklemesi ya da var olan bir hususu çıkarması olanağı yoktur. Bu bakımdan takibe konu ilamın hüküm kısmı ilamlı icranın şeklini de belirler...", (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 17/06/2009 tarih ve 2009/12-239 E. 2009/268 K. sayılı ilamı, UYAP).

¹¹³¹ "...şikayete konu Asliye Ticaret Mahkemesi kararında da davacı tarafa defterlerin incelenmek üzere izin verilmesine karar verilmiş olmasına rağmen bilginin ne şekilde verileceğine dair bir düzenleme olmadığı, verilen hükmün niteliği gereğince defterlerin icra müdürlüğüne teslimi şeklinde icra emri düzenlenemeyeceği, bu nedenle icra emrinin banka hesapları ve şirket kayıt ve defterlerinin ibrazına ilişkin kısmın iptaline ilişkin kararın yasaya uygun olduğu anlaşılmalı istinaf başvurusunun esastan reddine...", (İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 21. Hukuk Dairesi'nin 16/05/2018 tarih ve 2018/245-1126 E.K. sayılı ilamı, UYAP).

¹¹³² Erişir, s. 111.

¹¹³³ Atalay, s. 74.

¹¹³⁴ Bilgili/Demirkapı, s. 507-508.

kurul dışında verilmesi talimatının ve bunun şeklinin her mahkeme kararında yer alması gerekmektedir. Çünkü kararda söz konusu talimatın bulunmaması halinde, bilgi alma hakkını mahkeme yoluyla kullanan pay sahibi sonraki genel kurul toplantısının yapılmasını beklemek zorunda kalacaktır. Bu durum da hakkın kullanım amacına aykırılık oluşturacaktır¹¹³⁵. Ayrıca mahkemenin vereceği kararla genel kurul dışında pay sahibine verilecek bilgi, TTK'nın 437/2. maddesi uyarınca diğer pay sahipleri tarafından da talep edilebilecektir¹¹³⁶.

Mahkeme kararının, bilginin genel kurul dışında verilmesi şeklini de içerebileceği yönündeki hükümde (TTK m. 437/5), bu şekle ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. *Ulusoy*'a göre bu durumda TTK'nın 440/2. maddesinin kıyasen uygulanması gerekmekte olup mahkeme tarafından bilgi alma talebine ilişkin olayın ve bilginin kapsamının kararda açık bir şekilde belirtilmesi gerekmektedir. Yazara göre bilgi alma talebine konu sorulara kararda yer verilebileceği gibi, inceleme talebine konu defter ve yazışmaların hangi bölümlerinin incelenebileceğine de kararda yer verilmesi mümkündür¹¹³⁷.

Şirket ticari defterlerinin pay sahibine teslim edilerek inceleme hakkının kullanılması yönünde bir karar verilmesi söz konusu olamaz. Çünkü mahkeme, defterlerin tümünün incelenmesine yalnızca malvarlığı hukukuna ilişkin olan, özellikle de mirasa, mal ortaklığına ve şirket tasfiyesine ilişkin uyuşmazlıklarda karar verebilir¹¹³⁸.

Bilgi alma ve inceleme hakkının dava yoluyla kullanılması, bu hakkın icrasına yönelik kanunla tanınan bir haktır. Bu nedenle mahkeme kararı ile bilgi alma hakkının maddi içeriğinin ve kapsamının genişletilmesi mümkün olmadığı gibi, kanunda veya sözleşmede öngörülen düzenlemeye aykırı karar da verilemez¹¹³⁹. Ayrıca incelemenin uzman aracılığıyla ve uzman olmaksızın pay sahibi tarafından yapılması öngörülmüş olmakla,

¹¹³⁵ Ulusoy/Ulusoy, s. 59.

¹¹³⁶ Bkz. Grigoleit/Herrler, AktG § 132, N. 12.

¹¹³⁷ Ulusoy/Ulusoy, s. 63.

¹¹³⁸ Ulusoy/Ulusoy, s. 63.

¹¹³⁹ Kaya, s. 322.

bu incelemenin mahkeme tarafından bilirkişiye yaptırılması TTK'nın 437/5. maddesine aykırılık teşkil edecektir¹¹⁴⁰.

4.7.2. Mahkeme Tarafından Verilen Kararın Kesin Olması

Pay sahibine bilgi alma ve inceleme hakkını dava yoluyla kullanabilmesi imkânı tanınması yerinde bir düzenleme olmakla birlikte, TTK'nın 437/5. maddesinde öngörülen bazı hususlar doktrinde tartışma konusu olmuştur. İlgili fıkraya ilişkin sözü edilen tartışmalı noktalardan biri de fıkranın son cümlesinde yer verilen “*mahkeme kararı kesindir*” ifadesidir. Bu düzenleme uyarınca bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin verilecek her türlü hüküm ilk derece mahkemesinde verildiği anda kesinleşecek ve yargı yoluna konu edilemeyecektir. Başka bir anlatımla mahkeme tarafından verilen hükme karşı istinaf veya temyiz yoluna gidilemeyecektir. Konuya ilişkin doktrinde farklı görüşler ortaya çıkmasının en önemli nedeni ise madde gerekçesinde “*Beşinci fıkra mahkeme kararının hızla verilmesini sağlamaya ve temyizi de kısa sürede sonuçlandırmaya yönelik hükümleri de içermektedir*” ifadesine yer verilerek, kararın “*temyiz*”inden söz edilmesidir¹¹⁴¹.

TTK'nın 437/5. maddesinde öngörülen mahkeme kararının kesin olduğuna ilişkin düzenleme esas itibariyle, mahkeme tarafından lehine karar verilen pay sahibinin, kararın kesinleşmesini bekleme zorunluluğunu ortadan kaldırmak ve bu suretle pay sahibini korumak amacıyla getirilmiştir. Ancak hükümde kararın kesin olması hususu hem davanın kabulü hem de davanın reddi hali için öngörüldüğünden, davanın reddine ilişkin kararlarda pay sahibinin mağduriyeti söz konusu olacaktır.

Bilgi alma davası sonucunda verilecek kararın kesin olduğunun öngörülmesi, hakkın niteliği ile de yakından ilgilidir. Bilindiği gibi kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararlar kesinleşmedikçe yerine getirilemez (HMK m. 350/2 ve 367/2). Bilgi alma davası sonucunda verilecek kararın kişiler hukukuna ilişkin olduğunun kabulü halinde ortaya çıkabilecek sorunlar nedeniyle, çözüm yolu olarak

¹¹⁴⁰ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-83, s. 384.

¹¹⁴¹ Bkz. TTK m. 437/5 gerekçesi.

kararın ilk derece mahkemesinde kesinleşmesi öngörülmüştür. Zira mahkeme tarafından davanın kabulüne karar verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi beklenmeden icra edilerek pay sahibinin bilgi alması durumunda, istinaf veya temyiz incelemesi sonucunda karar bozulsa dahi pay sahibine verilen bilginin geri alınması mümkün değildir. Pay sahibinin lehine verilecek karar sonrası karar kesinleşmeden bilgi alamayacağını kabulü halinde ise istinaf veya temyiz incelemesinde geçecek süre göz önüne alındığında, hakkın fiilen kullanılmaması sonucu ortaya çıkabilecektir.

Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere davanın basit yargılama usulüne göre incelenmesi düzenlemesinde olduğu gibi yargılama sonucunda verilecek kararın kesin olması da pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına hızlı bir şekilde ulaşabilmesini sağlamaktır. Ancak gerekçede kararın temyizinden söz edilmesi dışında kararın kesin olmasının yerinde olup olmadığı hususundaki tereddütler nedeniyle konu hakkında doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Tekinalp, TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılacak bir dava sonucunda, davanın kabulü yönünde verilecek bir kararın kesin nitelikte olacağını, bununla birlikte davanın reddi halinde kanun yollarına başvurulabileceğini savunmaktadır. Yazara göre bu husus hem gerekçeden hem de hükmün amacından anlaşılmaktadır¹¹⁴².

Karasu, bilgi alma hakkının diğer pay sahipliği haklarının kullanılmasına temel oluşturduğunu, ayrıca yargılamanın uzun süre devam etmesinin bilgi alma hakkının düzenleme amacına aykırılık teşkil edeceğini belirterek, kanunda bilgi alma davası sonucunda verilecek kararın kesin karar olarak kabul edilmesinin yerinde olduğu görüşündedir¹¹⁴³.

Akdağ Güney, TTK'nın 437/5. maddesinde red ve kabul bakımından herhangi bir ayırım yapılmadığını, bu nedenle mahkeme tarafından bilgi alma ve inceleme talebinin reddine karar verilmesi halinde dahi temyiz yoluna gidilemeyeceğini, bununla birlikte hakkın

¹¹⁴² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1015c, s. 61; Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-84, s. 384. Aynı yönde bkz. Durgut/Kaplan, s. 147-148.

¹¹⁴³ Karasu, s. 97.

bağımsız niteliği ve madde gerekçesinde temyize ilişkin ifade dikkate alındığında kararın kesin olduğunun kabulünün ve temyiz yolunun kapatılmasının yerinde olmadığını savunmaktadır. Yazara göre, İsviçre hukukunda bilgi alma ve inceleme hakkının bağımsız niteliğinden hareketle, bu hakkın kullanımına ilişkin açılacak davalar sonucunda verilen kararların temyiz kanun yoluna tabi olduğu düzenlemesine yer verilmesine rağmen, TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılacak davalar sonucunda verilecek hükümlerin kesin olduğuna dair düzenleme, hakkın bağımsızlığı ile ilgili tartışmalara yol açabilecek niteliktedir¹¹⁴⁴.

Eriş'e göre, mahkemenin davanın kabulüne veya reddine ilişkin vereceği kararlar kesindir ve bu kararlara karşı yargı yolu kapalıdır. Bu durumda yalnızca kanun yararına temyiz yoluna gidilebilir (HMK m. 363)¹¹⁴⁵.

Özcanlı da TTK'nın 437/5. maddesi lafzının açık olduğu, bu nedenle bilgi alma davası sonucunda verilecek kararların kesin nitelikte olduğu ve bu kararlara karşı herhangi bir kanun yoluna başvurulamayacağı görüşündedir¹¹⁴⁶.

Atalay, TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca mahkeme kararının kesin olduğu, madde gerekçesinde temyizden söz edilmekte ise de temyize ilişkin bir ifadenin madde metninde yer almadığı, bununla birlikte maddede, davanın kabulünden ve kararın içeriğinden bahsedildikten sonra, kararın kesin olduğunun düzenlendiği, bu nedenle de kanun koyucunun iradesinin davanın kabulüne ilişkin kararların kesin, davanın reddine ilişkin kararların ise kesin olmadığı yönünde olduğunun düşünülebileceği görüşündedir¹¹⁴⁷.

Kendigelen ise konuyu farklı bir yaklaşımla değerlendirmektedir. Yazara göre, hükümde mahkemenin vereceği kararın kesin olduğu açıkça hükme bağlanmakla birlikte, gerekçede mahkeme kararının temyizinden söz edilmekte ise de ön tasarıda yer alan

¹¹⁴⁴ Akdağ Güney, s. 40-41.

¹¹⁴⁵ Eriş, s. 2641.

¹¹⁴⁶ Özcanlı, s. 218.

¹¹⁴⁷ Atalay, s. 75.

temyize ilişkin hükümlerin son tasarıda kaldırılıp kararın kesin olduğu kabul edilmiş; ancak gerekçede gerekli değişikliğin yapılması unutulmuştur¹¹⁴⁸.

Can, TTK'nın 437/5. maddesindeki “*mahkeme kararı kesindir*” ifadesine kabule yönelik esaslar belirtildikten sonra yer verilmesi ve davanın kabulü halinde pay sahibinin elde edeceği bilginin istinaf veya temyiz incelemesi sonucunda iadesi mümkün olmadığından şirketin kanun yoluna başvurmada hukuki yararın bulunmaması nedenleriyle, mahkemenin bilgi alma davasının kabulü yönündeki kararlarının kesin olduğu görüşündedir. Yazara göre mahkemenin davanın reddine karar vermesi halinde ise istinaf veya temyiz yoluna gidilebilecektir. Zira kanun tarihsel yorum yöntemiyle değerlendirildiğinde, madde gerekçesi uyarınca kanun koyucunun amacı da bu yöndedir. Bu nedenle, Yargıtay'ın mahkemenin kabul ve ret kararlarının kesin olduğuna ilişkin içtihatları doğru değildir ve bu kararlar adil yargılanma ve hak arama özgürlüğüne, dolayısıyla da Anayasa'ya aykırı niteliktedir¹¹⁴⁹.

Yargıtay da yeknesaklık kazanan kararlarında, TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılan davalar sonucunda verilen kararların kesin nitelikte olduğu ve temyiz yoluna gidilemeyeceği görüşündedir¹¹⁵⁰.

¹¹⁴⁸ Kendigelen, s. 339 (dipnot 206). Söz konusu görüşü destekleyen bir başka hata, TTK'nın 407/2. maddesinin gerekçesinde de yapılmış olup madde gerekçesinde AlmPOK § 118/2 paragrafından esinlenildiği belirtilmiş ise de ilgili hükümde 30/07/2009 tarihinde yapılan değişiklik sonucunda madde iki fıkra yerine üç fıkra olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle TTK'nın 407/2. maddesinin mehzazı AlmPOK § 118/3 maddesi haline gelmiştir (Orbay Ortaç/Al Kılıç, s. 213 (dipnot 12); Kendigelen/Çonkar, s. 676 (dipnot 1).

¹¹⁴⁹ *Can, Ozan*; “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Talebinin Reddine İlişkin Yerel Mahkemece Verilen Kararın Kesin Olduğu Yönündeki Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin Kararlarına Yönelik Eleştiriler”, *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu*, 13 Aralık 2019, C. XXXIII, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2021, s. 110 vd.

¹¹⁵⁰ Bununla birlikte, ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararın kesin olduğuna ilişkin daire kararına muhalif kalan üye, karşı oy yazısında şu görüşleri ileri sürmektedir: “Madde metninde, mahkemenin davayı kabul kararından söz edilmekte olup bu kararın ne olabileceğine ilişkin cümleden sonra kararın kesin olduğu yönünde sevk edilen hüküm, davanın kabulüne ilişkin mahkeme kararına yöneliktir.

Madde metni ile gerekçesi bir arada değerlendirildiğinde, davanın reddine ilişkin mahkeme kararının kesin kabul edilmesi mümkün değildir.

Aksi düşüncenin kabulü T.C. Anayasası'nın 36. maddesinde ifade edilen adil yargılama hakkının ve hukuk güvenliği ilkesinin ihlali anlamına da gelebilecektir.

Sonuç olarak, 6102 sayılı TTK 437/5. maddesinde düzenlenen, kararın kesinliği hali davanın kabulüne ilişkin kararlara yönelik olduğundan, eldeki davada davanın reddine karar verilmiş olması nedeniyle verilen red kararına karşı Kanun yollarının açık olması gerekirken...”, (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 22/10/2020 tarih ve 2019/471 E. 2020/4348 K. sayılı ilamı, UYAP).

Kanaatimizce, TTK'nın 437/5. maddesinin son cümlesindeki açık düzenleme uyarınca, ilgili hükme dayalı olarak açılan davalar sonucunda verilecek kararlara karşı kanun yollarına başvurabilme imkânı bulunmamaktadır. Madde gerekçesinde kararın “*temyiz*”inden söz edilmekte ise de gerekçede yer alan ifade ile ilk derece mahkemesi kararının kesin olmayacağı sonucuna varılması mümkün değildir. Mahkemenin yalnızca kabul kararının kesin olduğu yorumu ise usul hukukunda geçerli olan silahların eşitliği ilkesine aykırılık oluşturacaktır. Bununla birlikte, düzenlemenin yerindeliği de ayrıca değerlendirilmelidir. Her ne kadar kanun koyucunun amacı, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını ivedi bir şekilde ve hak kaybına uğramadan kullanabilmesi olsa da mahkeme kararının kesin olması, özellikle davanın reddine ilişkin kararlarda hakkın hiçbir şekilde kullanılamamasına neden olabilecektir. Ayrıca mehz Alman hukukunda olduğu gibi hakkın gelişimi, somut olaylara ilişkin yapılacak değerlendirme sonucunda verilecek üst yargı kararlarıyla sağlanabilecektir. Hakkın kapsamı, kullanılma usulleri ve davadaki ispat koşulları hususunda, istinaf ve temyiz incelemeleri ile oluşturulacak içtihatlar yol gösterici olacaktır¹¹⁵¹. Özellikle “şirket sırları” ve “korunması gereken diğer şirket menfaatleri” kavramları her somut olayda farklılık gösterecek ve her hâkim tarafından farklı bakış açısıyla değerlendirilebilecek nitelikte kavramlardır. Bunların dışında genel kurul kararlarının iptali veya butlanına ilişkin mahkeme kararlarına karşı kanun yoluna başvurulabilirken, bilgi alma davasında verilen kararlara karşı kanun yoluna başvurulamaması, kanun koyucunun pay sahiplerinin menfaatlerinin korunması amacı ile de çelişmektedir. Açıklanan nedenlerle, hükümde mahkeme kararının kesin olduğuna dair düzenleme, hakkın gelişimi ile sınırlarının somut bir şekilde belirlenmesini engelleyici niteliktedir.

4.7.3. Mahkeme Kararının İcra Edilmesi Sorunu

Bilgi alma davasının işlevsel olarak kabul edilebilmesi için pay sahibinin bilgi alma talebine ilişkin soruları şirkete yöneltebilmesi yeterli değildir. Hakkın amacına uygun olarak kullanıldığından söz edilebilmesi, şirket tarafından soruların cevaplandırılmasının

¹¹⁵¹ Aynı yönde bkz. Can, Sempozyum, s. 116-117.

sağlanmasına bağlıdır. Aksi halde hakkın dava yoluyla kullanılmasının da bir anlamı kalmayacaktır¹¹⁵².

Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilmesi yönünde mahkeme tarafından verilecek kararın nasıl ve ne şekilde infaz edileceği hususunda uygulamada tereddütler bulunmaktadır. Zira mahkeme hükmüne rağmen şirketlerin bilgi alma ve inceleme hakkını pay sahibine kullandırmaması veya pay sahibinin bu hususta zorluklarla karşılaşması kuvvetle muhtemeldir. Bu durum bilgi alma ve inceleme hakkına dava yoluyla kazandırılan işlevselliğin önemli derecede azalmasına neden olacaktır. Bu nedenle hakkın etkin hale getirildiğinden söz edilebilmesi için, mahkeme ilamının cebri icrasının da aynı nitelikte etkin hale getirilmesi gerekmektedir. Aksi halde pay sahibinin hakkın kullanılması hususunda mahkemeye başvurma ihtimali azalacak, hatta genel kurulda dahi hakkın kullanımından imtina edilecektir. Hakkın etkin bir cebri icra yoluyla desteklenmemesi, bilgi alma ve inceleme hakkı dışında diğer pay sahipliği haklarının kullanılmasını da zorlaştıracaktır¹¹⁵³.

Doktrinde bazı yazarlar, şirket tarafından ilamın aynen yerine getirilmemesi halinde pay sahibinin başvurabileceği hukuki yolun İİK'nın 30. maddesinde düzenlenen "*bir işin yapılmasına veya yapılmamasına dair olan ilamların*" icrasına ilişkin kanuni düzenleme olduğunu savunmaktadır¹¹⁵⁴. Bu durumda İİK Yönetmeliği'nin 19/1-d maddesi uyarınca şirkete "*bir işin yapılmasına veya yapılmamasına, bir irtifak hakkının kaldırılmasına veya gemi üzerindeki intifa hakkının kaldırılmasına veya yükletilmesine ilişkin ilâmların yerine getirilmesinde icra emri (Örnek No.4)*" gönderilmesi gerekmektedir. Mahkeme ilamında, icra emrinin tebliğinden itibaren hangi süre içinde bilginin verilmesi veya inceleme hakkının kullandırılması gerektiği belirtilmiş ise bu süre icra emrinde de belirtilecek; aksi halde süre icra müdürü tarafından tespit edilecektir¹¹⁵⁵. İcra emri, mahkeme kararında belirtildiği üzere, bilginin yazılı olarak verilmesi veya ilgili belgelerin icra dairesine teslim edilmesi hususlarını içerebileceği gibi, yine kararda

¹¹⁵² Özcanlı, s. 209.

¹¹⁵³ Erişir, s. 97.

¹¹⁵⁴ Atalay, s. 75; Durgut/Kaplan, s. 146.

¹¹⁵⁵ Erişir, s. 101-102.

belirtilen sürede ve yerde inceleme talebinin yerine getirilmesi gerektiği ihtarını da içermelidir¹¹⁵⁶.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin mahkeme ilamının icrası, İİK'nın 30. maddesi uyarınca yapılabilecek ise de ilamda ve icra emrinde belirtilen yapma borcunun şirket tarafından kendi rızasıyla yerine getirilmemesi halinde, icra müdürünün zor kullanmak suretiyle ilamın infazını sağlaması mümkün değildir. Çünkü icra müdürüne haciz sırasında zor kullanma yetkisi veren İİK'nın 80/2-3 ve 81. maddelerine, İİK'nın 30. maddesinde herhangi bir atıf yapılmamıştır¹¹⁵⁷. Ayrıca icra müdürünün, ilama konu bilgileri içeren şirket belgelerini zorla alarak pay sahibine vermesi, icra müdürünün bu konuda yeterli bilgiye sahip olmaması nedeniyle şirket sırlarının açığa çıkmasına ve diğer şirket menfaatlerinin zedelenmesine yol açabilir¹¹⁵⁸. Bu nedenle belirtilen şekilde bir cebri icraya izin verilmesi uygun olmaz. Dolayısıyla şirketin kendi rızasıyla ilamın aynen ifasına zorlanması; ancak bilgi verilmesi veya inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin ilamın icrasını engelleyen şirket yöneticileri hakkında İİK'nın 343. maddesi uyarınca tazyik hapsi uygulanması ile mümkün olabilecektir. Anonim şirketlerde yönetim organı yönetim kurulu olduğundan, tazyik hapsi de yönetim kurulu üyeleri hakkında uygulanacaktır¹¹⁵⁹. Denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi vermekle yükümlü kişiler denetçiler olmakla birlikte, bilgi verme yükümlüsü şirket tüzel kişiliği olduğundan¹¹⁶⁰, tazyik hapsi denetçiler hakkında değil yönetim kurulu üyeleri hakkında uygulanacaktır¹¹⁶¹.

Doktrinde *Erişir*, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin açılacak davalar sonucunda verilecek hükümlerin icrasında, bilgi alma talebi ve inceleme talebi yönünden ayrı ayrı değerlendirme yapılması gerektiği görüşündedir. Yazara göre, bir belgeye

¹¹⁵⁶ Atalay, s.75.

¹¹⁵⁷ Erişir, s. 103. Doktrinde *Tekinalp*, şirket tarafından mahkeme kararının tam olarak uygulanmaması halinde, talebe konu bilginin bilirkişi veya denetçiler aracılığıyla resen şirket kayıtlarından alınarak pay sahibine sunulabileceğini ileri sürmektedir (Tekinalp, Finansal Bilgi Elde Etme Hakkı, s. 23).

¹¹⁵⁸ Atalay, s. 76. Söz konusu sakıncaların mahkeme ilamında pay sahibinin sır saklama taahhüdünde bulunması veya cebri icra sırasında icra müdürü tarafından bir bilirkişi görevlendirilerek incelemeye konu defter ve belgelerin belirlenmesi suretiyle önlenebileceği yönünde bkz. Erişir, s. 110 vd.

¹¹⁵⁹ Atalay, s. 76; Erişir, s. 103-104; Özcanlı, s. 217.

¹¹⁶⁰ Karasu, s. 81.

¹¹⁶¹ Erişir, s. 104 (dipnot 32).

dayanmayan ve yalnızca bilgi verilmesine ilişkin ilamların icrasında İİK'nın 30. maddesi uygulanmalıdır. Ancak talep edilen bilginin cevaplanması şirket tarafından belge ibraz edilmesini gerektiriyorsa ve bu belge şirket tarafından pay sahibine verilmiyor ise bu durumda pay sahibi inceleme hakkının kullanılması hususunda açacağı dava sonucunda verilecek ilama dayanarak, İİK'nın 24. maddesinde düzenlenen taşınır teslimine ilişkin ilamların icrası hükmü uyarınca cebri icra talebinde bulunabilecektir. İnceleme hakkına ilişkin ilamların icrasında ise şirketin asli edim yükümlülüğü olan şirket defter ve belgelerinin pay sahibine sunulması, İİK'nın 24. maddesinde düzenlenen taşınır teslimine ilişkin ilamların icrası hükmü uyarınca yerine getirilecektir. Şirketin inceleme yapılması için gerekli ortam ve şartları hazırlama yükümlülüğü yan edim yükümlülüğü niteliğinde olduğundan, İİK'nın 30. maddesi uyarınca ayrı bir icra emri tebliğine gerek bulunmamaktadır. Zira, yan edim yükümlülüklerinin yerine getirilmemesi halinde icra müdürünün, inceleme hakkının kullanılmasındaki engelleri zor kullanarak kaldırma yetkisi mevcuttur (İİK m. 24/3, 80/3 ve 81)¹¹⁶².

Kanaatimizce de bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılacak dava sonucunda verilecek kararlar, mevcut kanuni düzenlemeler uyarınca İİK'nın 30. maddesi kapsamında icra edilebilecektir. Ancak ilamın şirketin kendi isteğiyle yerine getirilmemesi halinde, yalnızca şirket yöneticilerinin tazyik hapsi ile cezalandırılması yoluna gidilebilecektir (İİK m. 343, 345). Mahkeme ilamına rağmen bilgi verilmemesi veya inceleme hakkının kullandırılmaması ya da hakkın gereği gibi yerine getirilmemesi halinde pay sahibinin genel hükümler uyarınca şirketten tazminat talebinde bulunması da mümkün olabilir¹¹⁶³. Ayrıca ilamın yerine getirilmemesi, mahkeme yoluyla talep edilen bilgiye dahil konulara ilişkin alınacak genel kurul kararlarının iptaline (TTK m. 445) veya butlanına da (TTK m. 447) neden olabilecektir.

Bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin ilamın icrasının etkin hale getirilmesinde tazyik hapsi uygulaması tek başına yeterli olmayacağından, kanunda yeniden düzenleme yapılarak, Alman Medeni Usul Kanunu § 888 ve İsviçre Federal Medeni Usul Kanunu m.

¹¹⁶² Erişir, s. 107-108.

¹¹⁶³ Erişir, s. 105 (dipnot 36).

343'teki gibi, ilamın icrasının yerine getirilmediği her bir gün için veya toplu bir ödeme şeklinde tazyik para cezasına hükmolunması konusunda hâkime takdir yetkisi verilebilir. Hatta para cezasının hem tazyik hem de tazminat şeklinde öngörülebilmesi, bunlar dışında Fransız hukukunda olduğu gibi, işin yerine getirilmediği her bir gün için borçlu tarafından alacaklıya, zarara uğraması şartına bağlı olmaksızın para cezası ödemesi yönünde bir düzenleme getirilmesi yerinde olacaktır¹¹⁶⁴.

Bilgi alma davası sonucunda verilecek kararın aynen yerine getirilmesinde ortaya çıkacak sorunların önlenmesi için, incelemeye konu belgelerin bizzat hâkim huzurunda incelenmesi, yine şirket yöneticilerinin dinlenmesi ve beyanlarının tutanağa geçirilmesi ile pay sahibinin bilgi alma talebinin karşılanması imkânı sağlanabilir¹¹⁶⁵.

Mahkeme kararında, TTK'nın 83 ve 84. maddelerinin kıyasen uygulanması suretiyle, pay sahibinin inceleme talebine konu ticari defter ve yazışmaların, mahkemeye ibraz edilerek incelenmesine de karar verebilir¹¹⁶⁶. Ayrıca inceleme hakkının kullanılmasında görevlendirilecek uzman, bizzat pay sahibi tarafından da seçilebilir. Başka bir anlatımla incelemenin mutlaka icra müdürünün görevlendireceği bir uzmanla yapılması zorunlu tutulamaz¹¹⁶⁷.

Bilgi alma davasının kabulüne ilişkin kararın icrasının, şirket yönünden de ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü şirketin icra emrinin tebliğinden sonra, icranın geri bırakılması için başvurabileceği hukuki yollara ilişkin İİK'da bir düzenleme

¹¹⁶⁴ Erişir, s. 105.

¹¹⁶⁵ Özcanlı, s. 217.

¹¹⁶⁶ Ulusoy/Ulusoy, s. 63.

¹¹⁶⁷ "...Takip dayanağı ilam içeriğine göre davacı, davalı şirketin hissedarı olup mahkeme kararında davacının bilgi edinme ve inceleme hakkı kapsamında şirketin 2011, 2012, 2013 yıllarına ait ticari defterleri, SGK kayıtları, şirkete ait sözleşmeler, faturalar, muhasebe ve banka kayıtları üzerinde bilgi edinme ve inceleme hakkını kullanmasına karar verilmiş olup ilamla davacıya tanınan hak isteği halinde kendi seçtiği uzmanın da katılımı ile bu belgeleri incelemek ve bilgi almaktan ibarettir. İlamda hüküm altına alınan ve mutlaka icra müdürlüğü tarafından seçilecek bilirkişi ile tespiti gereken bir durum bulunmamaktadır. Davacı inceleme ve bilgi edinme hakkını tercihine göre kullanabilir. Dayanak ilamda bilirkişi hususunda bir kısıtlama yoktur. İcra müdürlüğüne resen atanan bilirkişinin yanında davacının seçtiği uzmanın da götürülmesi takip dayanağı ilam içeriğine uygun olup ilk derece mahkeme kararı usul ve yasaya uygun olduğundan yerinde görülmeyen istinaf talebinin HMK'nın 353/1/b-1 maddesi gereğince esastan reddine karar vermek gerekmiş...", (İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 21. Hukuk Dairesi'nin 23/03/2017 tarih ve 2017/453-496 E.K. sayılı ilamı, UYAP).

bulunmamaktadır. Ancak burada İİK'nın 33. maddesinin kıyasen uygulanması düşünülebilir. Buna göre şirket, icra emrinin tebliğinden önce bilgi verme yükümlülüğünün yerine getirildiğini veya bu yükümlülüğün mahkeme ilamından sonra oluşan nedenlerle ortadan kalktığını icra mahkemesinde iddia edebilir. Burada ispat yükü şirket üzerindedir¹¹⁶⁸.

TTK'nın 82/5. maddesi uyarınca öngörülen 10 yıllık sürenin sona ermesi, inceleme hakkı yönünden şirketin ilamın icrasının geri bırakılması talebine gerekçe olamaz. Belirtilen süre sona erdikten sonra maddede sayılan belgelerin imha edilmesi halinde objektif imkânsızlık (TBK m. 136/1) söz konusu olacaktır. TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılan bir davadan önce veya davanın derdest olduğu süre içinde, 10 yıllık sürenin dolması halinde ise şirket tarafından belgelerin imha edilmemesi gerekmektedir. Bu konuda mahkemenin talep üzerine ihtiyati tedbir kararı vermesi de mümkündür¹¹⁶⁹.

Mahkemenin verdiği kararın genel kurul tarafından yerine getirilmemesi halinde, aynı talep yönetim kuruluna yöneltilemez. Zira anonim ortaklığın en yetkili organı genel kuruldur ve pay sahipliği haklarının da genel kurulda kullanılması esastır¹¹⁷⁰.

4.8. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ İHLALİNİN DİĞER HUKUKİ SONUÇLARI

4.8.1. Hakkın İhlalinin Genel Kurul Kararlarının Butlanına Neden Olması

Mülga 6762 sayılı TTK'da anonim şirket genel kurul kararlarının butlanına ilişkin herhangi bir düzenlemenin bulunmaması uygulamada sorunlara yol açmaktaydı. Bu sorunların çözümünde ise 818 sayılı TBK'daki butlana ilişkin düzenlemeden yararlanılmaktaydı. Ancak bu durum, genel kurul kararlarının genel hükümlere göre nitelendirilen butlan sebeplerinin ağırlık kazanmasına, anonim şirketlerin kendine özgü yapısından kaynaklanan butlan nedenlerinin ise geri planda kalmasına neden olmuştu.

¹¹⁶⁸ Erişir, s. 102 (dipnot 26).

¹¹⁶⁹ Erişir, s. 102 (dipnot 26).

¹¹⁷⁰ Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-83, s. 384.

Anonim şirketlere özgü niteliklerden ve bu ortaklık türüne hakim ilkelerden kaynaklanan butlan sebeplerine ilişkin düzenleme yapılması, şirketteki menfaat dengelerinin korunması açısından önem arz ettiğinden¹¹⁷¹, 6102 sayılı TTK'nın 447. maddesinde butlan kenar başlığıyla¹¹⁷² özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Maddede sayılan butlan sebepleri tahdidi değildir. Zira maddede bulunan “özellikle” ibaresi anonim şirketler alanında farklı butlan sebeplerinin de bulunabileceği anlamına gelmektedir. TTK'nın 447. maddesi, 6098 sayılı TBK'nın kesin hükümsüzlük düzenlemesine ilişkin 27. maddesine göre özel bir düzenleme niteliğinde ise de TBK'da düzenlenen genel hükümler kapsamındaki butlan nedenlerinin de anonim ortaklıklar hukukunda uygulanması mümkündür. Dolayısıyla TTK'nın 447. maddesinde belirtilen butlan nedenleri dışında, TBK'nın 27. maddesi uyarınca Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan kararlar da butlanla maluldür¹¹⁷³.

Esas sözleşmenin değiştirilmesine ilişkin TTK'nın 452. maddesinde; genel kurulun, aksine esas sözleşmede hüküm bulunmadığı takdirde, kanunda öngörülen şartlara uyarak, esas sözleşmenin bütün hükümlerini değiştirebileceği düzenlenmiş; maddenin son cümlesinde ise müstesna ve vazgeçilmez haklar saklı tutulmuştur. Böylelikle vazgeçilmez haklar ile esas sözleşme arasındaki birbirine sıkı sıkıya bağlılık ortaya konulmuştur. Ancak vazgeçilmez haklar ile esas sözleşme dışında anonim ortaklığın temel yapısı ve dolayısıyla genel kurul kararlarının butlanı arasında da yakın ilişki bulunmaktadır¹¹⁷⁴.

Moroğlu'na göre, kanunun emredici hükümlerine aykırı olmamak şartıyla, esas sözleşmede butlan nedenlerinin öngörülmesinde bir engel bulunmamaktadır. Bununla birlikte TTK'nın 340. maddesinde öngörülen esas sözleşmenin TTK'nın anonim

¹¹⁷¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Tekinalp, Butlan, s. 5-16.

¹¹⁷² 6098 sayılı TBK'nın 27. maddesinde kullanılan “kesin hükümsüzlük” teriminin, 6102 sayılı TTK'da da “butlan” terimi yerine tercih edilmesinin, her iki kanun arasındaki terim birliğinin sağlanması yönünden daha isabetli olacağı yönünde bkz. Kırca (Şehirli Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 11 (dipnot 34).

¹¹⁷³ Karasu, Butlan, s. 1248 vd.; Karasu, Emredici Hükümler, s. 83; Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 722c, s. 528; Moroğlu, s. 30 ve 167.

¹¹⁷⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), N. 870f, s. 614.

şirketlere ilişkin hükümlerinden ancak “kanunda buna açıkça izin verilmişse” sapabileceğine ilişkin düzenleme ile bu olanak önemli oranda kısıtlanmıştır¹¹⁷⁵.

Genel kurul kararlarının butlanına ilişkin öngörülen TTK’nın 447. maddesinde sayılan haller, içerik ve sınırları itibariyle belirsizlikler barındırmaktadır. Bununla birlikte butlan nedeni olarak düzenlenen “*pay sahibinin bilgi alma, inceleme ve denetleme hakları*” kavramlarından bilgi alma ve inceleme hakkı TTK’nın 437. maddesinde ayrıca düzenlendiğinden belirsiz bir hukuki kavram olmadığı kabul edilmekte, belirsizliğin az da olsa “*denetleme haklarını*” kapsadığı ifade edilmektedir¹¹⁷⁶. Ancak bilgi alma ve inceleme hakkının, esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılamayacağı ve sınırlandırılmayacağına ilişkin TTK’nın 437/6. maddesi uyarınca, 447/1-b hükmü mevcut olmasa dahi, 438. maddeye aykırı genel kurul kararlarının batıl kabul edileceği ileri sürülebilirdi¹¹⁷⁷.

TTK’nın 437/1. maddesinde öngörülen şirket kaynaklarının pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulmaması halinde de TTK’nın 447. maddesi uyarınca genel kurul kararlarının butlanına karar verilebilecektir. Ancak ilgili hükme uyulmadan münferit bir şekilde ve herhangi bir hesap yılına ilişkin bilanço, kâr ve zarar hesabı kararı alınması halinde ise genel kurul kararlarının iptaline karar verilmesi gerekmektedir¹¹⁷⁸. Çünkü TTK’nın 437/1. maddesinde öngörülen belge ve raporların hazır bulundurulmasına ilişkin düzenleme, pay sahiplerinin genel kurul toplantısına hazırlıklı gitmelerinin ve böylelikle haklarının korunmasını amaçlayan nisbi emredici nitelikte bir hükümdür¹¹⁷⁹.

Karasu’ya göre, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin bir genel kurul kararının butlan hükümlerine tabi olduğunun kabul edilmesi için, genel kurul kararının bu hakların sınırlandırılması veya ortadan kaldırılması amacına yönelik olması gerekmektedir. Buna karşılık bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin düzenlemelere

¹¹⁷⁵ Moroğlu, s. 31-32.

¹¹⁷⁶ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 17 (dipnot 42).

¹¹⁷⁷ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 40-41.

¹¹⁷⁸ Moroğlu, s. 158; Durgut/Kaplan, s. 133.

¹¹⁷⁹ Moroğlu, s. 158.

uyulmadan bir karar alınması halinde bu karar batıl sayılamayacak; ancak iptal edilebilir bir karar olacaktır. Örneğin, pay sahibinin bilgi alma talebi karşılanmaksızın oylama yapılması durumunda alınacak karar iptal hükümlerine tabi olabilir. Bununla birlikte bu halde de makul bir pay sahibinin objektif değerlendirmesi ile pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının ihlal edilmesi nedeniyle diğer pay sahipliği haklarını etkin bir şekilde kullanamadığı sonucuna varılması durumunda, kararın iptale tabi olduğu kabul edilebilir. Aksi takdirde, işlem güvenliği ve ölçülülük ilkesi göz ardı edilmiş olacaktır. Yazara göre, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının ihlal edilmesi diğer pay sahipliği haklarını etkileyecek nitelikte değil ise genel kurul kararının iptalini talep edemez ve yalnızca TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca mahkeme aracılığıyla bilgi alma hakkını kullanma yoluna gidebilir. Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını mahkeme aracılığıyla kullanmak yerine genel kurul kararının iptaline ilişkin açacağı bir davada, pay sahibinin hukuki yararı bulunmamaktadır¹¹⁸⁰. Ayrıca böyle bir durumda genel kurul kararının iptaline karar verilmesi diğer pay sahiplerinin ve şirketin de zararına neden olabilecektir¹¹⁸¹.

Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının ihlali halinde, bu ihlale dayanılarak genel kurul kararının iptalinin talep edilmesi halinde, bu ihlalin tek bir pay sahibinin hak alanında meydana gelmiş, münferit bir ihlal olarak değerlendirilmemesi, TTK düzeninde tüm pay sahipleri yönünden gerçekleşen ve şeffaflık ilkesini ihlal eden bir hak ihlali olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Bilgi alma ve inceleme hakkının ihlali aynı zamanda vazgeçilmez bir hakkın da ihlali anlamındadır. TTK'nın 1524/1. maddesinde öngörülen yükümlülükler uymaması halinde kanuna aykırılığın tüm sonuçlarının doğmasına yol açacağına ilişkin düzenleme uyarınca, hakkın ihlali halinde genel kurul kararlarının iptaline değil TTK'nın 447. maddesi uyarınca butlanına karar verilecektir¹¹⁸².

Pay sahibinin, bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmasına ilişkin eşit işlem ilkesine aykırı yönetim kurulu kararlarına karşı butlan davası açabilmesi mümkün olmakla

¹¹⁸⁰ Karasu, Emredici Hükümler, s. 75-76; Karasu, Butlan, s. 1242-1243. Aynı yönde bkz. Moroğlu, s. 158 (dipnot 256).

¹¹⁸¹ Karasu, Emredici Hükümler, s. 75-76; Karasu, Butlan, s. 1242-1243.

¹¹⁸² Tekinalp, Yeni Hukuk, N. 14-73, s. 378.

birlikte, bu dava sonucunda bilgi alma hakkı kullanılamayacağından, TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca mahkeme yoluyla bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması pay sahibinin lehine olacaktır¹¹⁸³.

Genel kurul dışında bilgi alma talebinde bulunulması ve bu talebin haksız bir şekilde reddedilmesi halinde pay sahibi TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca dava açma hakkına sahip olmasına karşın, bu halde talebin reddine ilişkin bir yönetim kurulu kararı veya genel kurul kararı bulunmadığından, butlan da söz konusu olmaz. Bununla birlikte pay sahibinin herhangi bir talebi bulunmadan bilgi alma ve inceleme hakkının sınırlandırılması veya ortadan kaldırılmasına ilişkin alınacak yönetim kurulu ve genel kurul kararlarının butlanı dava edilebilir¹¹⁸⁴.

Bilgi alma ve inceleme hakkının ihlali halinde açılacak genel kurul kararlarının butlanının tespiti davası ile TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılacak bilgi alma davası arasında da bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bilgi alma davası, eda davası niteliğinde olmasına karşın, anonim ortaklık genel kurul kararlarının butlanına ilişkin açılan davanın niteliği tespit davasıdır. Tespit davasında mahkemeden, bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığının ya da yokluğunun yahut bir belgenin sahte olup olmadığının belirlenmesi talep edilmektedir (HMK m. 106/1). Butlanla sakat olan hukuki işlemler ve kararlar başlangıçtan itibaren hüküm doğurmadığı için, butlan talebine ilişkin davalar inşai değil tespit davası niteliğindedir. Bu nedenle butlana ilişkin hükümler kurucu nitelikte hüküm olmamakta, açıklayıcı nitelikte hüküm olarak kabul edilmektedir¹¹⁸⁵. Her iki dava açısından bir başka fark ise iptal veya butlan davasının açıldığı ve duruşma gününün usulüne uygun olarak ilan edilmesi ve şirketin internet sitesinde duyurulması yükümlülüğünün (TTK m. 448/1), bilgi alma ve inceleme davası açısından öngörülmemiş olmasıdır.

¹¹⁸³ Bahar Sayın, s. 122.

¹¹⁸⁴ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 35, N. 31, s. 1025.

¹¹⁸⁵ Moroğlu, s. 179-180.

4.8.2. Hakkın İhlalinin Genel Kurul Kararlarının İptaline Neden Olması

Genel kurul, pay sahipleri veya temsilcilerinden oluşan, anonim ortaklığın karar organıdır. Genel kurulda alınacak kararlar şirketin iç ilişkilerinde tüm pay sahiplerini ve diğer organları bağlayıcı niteliktedir. Her ne kadar anonim ortaklık dış ilişkilerinde yönetim kurulu yetkili ise de genel kurul kararlarının yönetim kurulu yönünden de bağlayıcı olması nedeniyle, bu kararların dolaylı olarak dış ilişkilere de yön verdiği söylenebilir. Başka bir anlatımla genel kurul kararlarının ortaklığın hem iç hem de dış ilişkilerinde etkili olan hukuki işlemler olduğu kabul edilebilir¹¹⁸⁶.

Genel kurulu kararının iptali davası bozucu inşai dava niteliğindedir. Zira bu dava ile genel kurul kararı sonucunda ortaya çıkan bir hukuki durumun ortadan kaldırılması istenmektedir¹¹⁸⁷.

Genel kurul kararlarının iptali, butlan ile birlikte, 6102 sayılı TTK'nın 445-451. maddeleri arasında düzenlenmiştir. TTK'nın 445. maddesi uyarınca “...*kanun veya esas sözleşme hükümlerine ve özellikle dürüstlük kuralına aykırı olan genel kurul kararları...*” aleyhine iptal davası açılması mümkündür. Madde lafzından da anlaşılacağı üzere şekil ve içerik bakımından sakat olan bir genel kurul kararı, iptaline karar verilmeye kadar geçerlidir. Yasal üç aylık sürede açılan bir iptal davası sonucunda genel kurul kararının iptaline karar verilmesi halinde ise bu karar geçmişe etkili olarak sonuç doğuracaktır¹¹⁸⁸.

Genel kurul kararının iptali, pay sahiplerinin kişisel çıkarlarını korumakta olduğundan, pay sahipleri kanunun bu husustaki korumasından iptal talep hakkı doğduktan sonra feragat etmekte serbesttirler¹¹⁸⁹.

6102 sayılı TTK'nın 446/1-b maddesi uyarınca çağrının usulüne göre yapılmadığını, gündemin gereği gibi ilan edilmediğini, genel kurula katılma yetkisi bulunmayan kişilerin

¹¹⁸⁶ Moroğlu, s. 9-10.

¹¹⁸⁷ Kırca (Şehirli Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 57.

¹¹⁸⁸ Moroğlu, s. 28.

¹¹⁸⁹ Moroğlu, s. 29.

veya temsilcilerinin toplantıya katılıp oy kullandıklarını, genel kurula katılmasına ve oy kullanmasına haksız olarak izin verilmediğini ve yukarıda sayılan aykırılıkların genel kurul kararının alınmasında etkili olduğunu ileri süren pay sahipleri iptal davası açabileceklerdir. Maddede belirtilen “*sayılan aykırılıkların genel kurul kararının alınmasında etkili olduğu*” ifadesi ile kastedilen, aykırılıklar ile genel kurul kararı arasında illiyet bağının bulunması gerekliliğidir¹¹⁹⁰. Pay sahiplerinin somut kişisel çıkarlarının ihlal edilmiş olması, TTK’nın 445. maddesi uyarınca iptal davası açılabilmesi şartı olarak aranmamıştır¹¹⁹¹.

Bilgi alma ve inceleme hakkının engellenmesi halinde pay sahibinin kanundan doğan bireysel hakkının ihlali dolayısıyla somut olayın özelliklerine bağlı olarak genel kurul toplantısının ertelenmesi ve genel kurul kararlarının iptali de söz konusu olabilir¹¹⁹². Örneğin, şirket defter ve yazışmalarının incelenmesi talebinin, gündeme aykırılık gerekçesiyle reddedilmesi halinde, bu husustaki genel kurul kararının iptali talep edilebilir¹¹⁹³.

Anonim ortaklığı düzenleyen hükümlerin büyük bir çoğunluğu emredici niteliktedir. Ancak bu emredici hükümlere aykırılığın hangi hallerde iptale hangi hallerde ise kesin hükümsüzlük haline neden olacağı, hükmün mutlak emredici nitelikte olup olmadığının belirlenmesi ile değerlendirilmelidir¹¹⁹⁴. *Moroğlu*, TTK’nın 447/1-a maddesinde düzenlenen ve pay sahibinin, genel kurula katılma, asgari oy, dava ve kanundan

¹¹⁹⁰ Moroğlu, s. 242. Aynı yönde bir istinaf ilamında ise “...Şirket ortaklarının bilgi edinme hakları TTK’nın 437. maddesinde düzenlenmiş olup bu maddedeki bilgi edinme hakkının dolaylı ve sınırlandırılmış bir bilgi edinme hakkı olduğu, davacının bu haklarının ihlal edilmiş olduğu kabul edilse dahi davacının (temsilcisinin) toplantıya katılmış ve muhalefetlerini tutanağa yazdırmış olması, kararın yeterli nisapla alınmış olması nedeniyle sırf bu sebebe dayalı olarak da genel kurul kararının iptal edilemeyeceği; yine bilgi alma ve inceleme hakkının TTK’nın 437. maddesi gereğince dava konusu yapılabileceği; ancak bilgi alma hakkının ihlali nedeniyle genel kurul toplantısında yanlış bir karar alınmış olması bir başka deyişle bilgi vermeme ile alınan kararlar arasında illiyet bağının bulunması halinde kararların iptalinin söz konusu olabileceği, davacının bilgi alma hakkının ihlali nedeniyle yanlış bir karar alındığına dair somut bir iddia ve delillerinin bulunmadığı sonucuna ulaşıldığından, mahkemenin iptal talebinin reddi kararı da isabetli olup...” hususlarına yer verilmiştir (İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. Hukuk Dairesi’nin 10/06/2020 tarih ve 2018/1907 E. 2020/532 K. sayılı ilamı).

¹¹⁹¹ Moroğlu, s. 248.

¹¹⁹² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010b, s. 54.

¹¹⁹³ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N. 308, s. 1951.

¹¹⁹⁴ Moroğlu, s. 69.

kaynaklanan vazgeçilemez nitelikteki hakları ile birlikte bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarını sınırlandıran veya ortadan kaldıran kararların butlanını öngören hükmün karşıt anlamından, bu hakları sınırlandırmayan veya ortadan kaldırmayan, somut bir olayda bir defalık ihlal eden genel kurul kararlarının butlana değil iptale tabi kararlardan olduğu görüşündedir. Yazara göre TTK'nın 437/6. maddesi uyarınca bilgi alma ve inceleme hakkının, esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılması veya sınırlandırılması halinde kararın butlanı söz konusu olacak; ancak bu hakkı sınırlandırmayan veya ortadan kaldırmayan, somut ve münferit olarak bir defa ihlal eden genel kurul kararları ise iptale tabi olacaktır¹¹⁹⁵.

Kırca ise TTK'nın 447. maddesinde sayılan butlan halleri arasında ayırım yapılmaksızın, bu bentlerden herhangi birinin münferit veya süreklilik arz edecek şekilde ihlalinin iptal değil butlan yaptırımına tabi olduğu görüşündedir. Yazara göre madde lafzı itibariyle böyle bir ayırma gidilmesi mümkün değildir. Ayrıca madde içeriğinde, genel kurul kararlarının alınmasına ilişkin usuli kuralların ihlalleri düzenlenmemiş olup kararın içerik (konu) itibariyle ihlali düzenlenmektedir¹¹⁹⁶.

Finansal tabloların, konsolide finansal tabloların, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun, denetleme raporlarının ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin, genel kurulun toplantısından en az on beş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulmaması halinde de (TTK m. 437/1), genel kurul kararlarının iptali söz konusu olabilir¹¹⁹⁷. Bu belge ve raporların hazır tutulacağına dair, genel kurul toplantı çağrısına ilişkin ilan ve iadeli taahhütlü mektup metinlerinde bir ibare olmaması halinde ise çağrının yokluğundan bahsedilemez. Bu durumda çağrı usulsüz kabul edilir ve ilgili olduğu genel kurul kararlarının iptaline neden olur¹¹⁹⁸. Zira TTK'nın 447/1-a maddesinde belirtilen türdeki haklara ilişkin düzenlemeler içeren kanun hükümlerinin ortadan kaldırılması veya değiştirilmesinden söz edilmektedir. Buna göre münferit bir olayda hakların yalnızca ihlali niteliğindeki genel kurul kararları ise iptale

¹¹⁹⁵ Moroğlu, s. 72. Aynı yönde bkz. Üçışık/Çelik, s. 345; Durgut/Kaplan, s. 133.

¹¹⁹⁶ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 74-78.

¹¹⁹⁷ Şener, s. 518.

¹¹⁹⁸ Moroğlu, s. 108.

tabi olacaktır¹¹⁹⁹. Bu konudaki güncel bir Yargıtay ilamında ise özetle; 6102 sayılı TTK'nın 414, 420/1 ve 437/1 hükümlerinde, ilanda ve çağrıda TTK'nın 437/1. maddesinde öngörülen rapor ve belgelerin genel merkezde veya şubede hazır bulundurulduğunun bildirileceğine yönelik bir düzenleme bulunmadığı vurgulanarak, rapor ve belgelerin pay sahiplerinin incelemesi için hazır bulundurulduğunun ilan edilmemesi ve genel kuruldan 15 gün önce incelemeye hazır bulundurulmaması gerekçesine dayalı olarak verilen genel kurul kararının iptaline ilişkin ilk derece mahkemesi kararının doğru olmadığı kanaatine varılmıştır¹²⁰⁰.

Yönetim kurulu tarafından hazırlanan yıllık faaliyet raporunun yeterli açıklıkta olmaması, yine genel kurulda pay sahiplerine yeterli derecede bilgi verilmemesi veya bu yönde açıklama yapılmaması halinde açılacak iptal davalarında da TTK'nın 446/1-b maddesinde öngörülen illiyet bağının aranması, başka bir anlatımla davayı açan pay sahibinin bilgi alma hakkının engellenmesinin, alınan genel kurul kararını etkilediğini ispatlaması gerekmektedir¹²⁰¹. Örneğin, bilgi alma ve inceleme hakkının ihlal edildiği bir genel kurul toplantısında yıllık faaliyet raporu ve finansal tabloların onaylanması, kârın kullanım şekli ve dağıtım oranlarının belirlenmesinde, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması halinde kararın alınmayacağı ileri sürülebilir¹²⁰². Ancak bilgi alma hakkının gereği gibi kullanılması halinde kararın alınmayacağı kesin bir şekilde tespit edilmesi mümkün değildir. Bu durumda varsayımlardan hareketle, örneğin pay sahibinin oy sayısından hareketle sonuca ulaşabileceği düşünülebilir¹²⁰³. Bununla birlikte TTK'nın 437. maddesinin öngörülme amacının çoğunluk pay sahiplerinin değil tüm pay sahiplerinin korunması olduğu dikkate alındığında, oy sayısına göre yapılacak bir değerlendirme, karar nisabını etkilemeyecek oranda paya sahip olanların genel kurula çağrılmamasına, bilgi alma taleplerinin haksız reddine ve oy haklarını yeterli bilgiye sahip olamadan bilinçsizce kullanmalarına neden olabilir. *Kırca*'ya göre genel kurul kararının oluşumu ile ilgili bir ihlalin varlığı halinde, kararını objektif bir şekilde veren

¹¹⁹⁹ Karasu, Emredici Hükümler, s. 91; Karasu, Butlan, s. 1240.

¹²⁰⁰ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 25/03/2021 tarih ve 2019/4381 E. 2021/2880 K. sayılı ilamı, UYAP.

¹²⁰¹ Moroğlu, s. 244-245.

¹²⁰² Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 109-111.

¹²⁰³ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 114.

veya dürüst ve ortalama bir pay sahibinin haklarını kullanma iradesinin etkilendiği kabul ediliyorsa, bu durumda genel kurul kararının iptale tabi olduğu sonucuna varılmalıdır¹²⁰⁴.

Genel kurul kararlarının iptalini düzenleyen AlmPOK § 243/4'te 2005 yılında yapılan değişiklikle, illiyet bağı konusunda pozitif bir düzenleme getirilmiştir. İlgili madde uyarınca kararını objektif bir şekilde veren pay sahibi, talep edilen bilginin verilmesini, genel kurula katılma ve diğer pay sahipliği haklarını sağlıklı bir biçimde kullanması yönünden önemli bir şart olarak görmekte ise bilgilerin eksik, yanlış verilmesi veya bilgi alma talebinin haksız reddedilmesi, genel kurul kararlarının iptali nedeni olarak öngörülmüştür¹²⁰⁵. Başka bir anlatımla, Alman hukukunda bilgi alma hakkına ilişkin her ihlalin genel kurul kararının iptaline yol açmayacağı, ihlalin genel kurul kararını etkilediği hallerde iptalin söz konusu olacağı kabul edilmektedir¹²⁰⁶.

Murahhas üyelerle en az bir yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplantısında hazır bulunmaları zorunluluğunun öngörüldüğü TTK'nın 407/2. maddesine aykırı bir şekilde yönetim kurulu üyelerinin hiçbirinin genel kurula katılmaması halinde, pay sahiplerinin bu hususun toplantı tutanağına geçirilmesi ile ilgili genel kurulda alınan kararların iptaline ilişkin dava açmaları mümkündür. Çünkü TTK'nın 407/2. maddesinin amacı pay sahiplerinin sorularının, şirket yönetimi tarafından cevaplanmasının sağlanmasıdır¹²⁰⁷. Aynı şekilde genel kurul toplantısında denetçi bulunmaması durumunda da TTK'nın 407/2 ve 437/2. maddesine aykırı hareket edilerek, pay sahibinin bilgi alma hakkı ihlal edilmiş olacaktır. Dolayısıyla denetçinin bulunmadığı genel kurul toplantısında pay sahiplerinin denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkındaki soruları cevaplanmadan, yıl sonu faaliyet raporlarının azınlığın itirazları dikkate alınmaksızın onaylanmasına ve bu doğrultuda bilanço kârının kullanım şeklinin belirlenmesine ilişkin kararların iptali de talep edilebilir¹²⁰⁸.

¹²⁰⁴ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 154 vd.

¹²⁰⁵ Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, s. 120.

¹²⁰⁶ Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 66.

¹²⁰⁷ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 35, N. 70, s. 1068.

¹²⁰⁸ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 35, N. 74, s. 1070.

Pay sahibinin TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açtığı dava ile genel kurul kararının iptaline ilişkin dava birbirinden bağımsız niteliktedir. Bu nedenle mahkeme aracılığıyla bilgi alma talebinde bulunan pay sahibi, aynı zamanda bilgi alma hakkının ihlali nedeniyle genel kurul kararının iptalini de talep edebilir¹²⁰⁹.

4.8.3. Hakkın İhlalinin Anonim Şirketin Haklı Nedenle Feshine Neden Olması

Bilgi alma ve inceleme hakkının düzenlenme amacı pay sahibinin yeterli bir şekilde aydınlatılması, bu sayede genel kurulda ve genel kurul dışında pay sahipliği haklarını etkin bir şekilde kullanmasının sağlanmasıdır. Bu husus hükmün düzenlenmesinin doğrudan amacı olmakla birlikte, bilgi alma ve inceleme hakkının TTK'nın 531. maddesinde düzenlenen şirketin haklı sebeplerle feshi talebine temel oluşturabilmesi gibi dolaylı sonuçları da bulunmaktadır¹²¹⁰.

Doktrinde bazı yazarlara göre, azınlık ve münferit pay sahiplerinin, bilgi alma ve inceleme haklarının kullanılmasının engellendiği iddiasıyla TTK'nın 531. maddesi uyarınca şirketin haklı nedenle feshini talep edebilmeleri mümkündür¹²¹¹. Bu yönde fesih talepli bir dava açılmadan önce TTK'nın 437/5. maddesinde öngörülen dava yoluyla bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması ön şartı da bulunmamaktadır. Bununla birlikte haklı nedenle fesih davasında hâkim değerlendirme yaparken, azınlığın bilgi alma davası açmaksızın doğrudan haklı nedenle fesih davası açmasını, somut olayın özelliklerine göre TMK'nın 2. maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralına aykırı bulabilir¹²¹².

¹²⁰⁹ Hoffmann-Becking, § 38 Auskunftsrecht der Aktionäre, N. 62.

¹²¹⁰ Kaya, Özel Denetim, s. 63; Özcanlı, s. 217.

¹²¹¹ Ayoğlu, Tolga; "Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshi", Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Saygı Sempozyumu (26 Ekim 2013), Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013/2, s. 235; Sümer, Ayşe; "Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshi", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 18, S. 2, 2012, s. 844.

¹²¹² Ayoğlu, s. 235. Aynı yönde bkz. Sümer, s. 844.

İsviçre Federal Mahkemesi'nin 22/05/1979 tarih ve BGE 105 II 114 sayılı kararında da azınlık pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme haklarının ağır ve sürekli bir şekilde ihlal edilmesinin haklı sebep oluşturduğu kabul edilmiştir¹²¹³.

Bilgi alma ve inceleme hakkının ihlalinin, hangi durumlarda anonim şirketin feshi için haklı neden oluşturabileceği hususunda doktrinde farklı görüşler de ileri sürülmektedir. *Şahin*'e göre, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını sınırlayan veya ortadan kaldıran nitelikteki genel kurul kararları ve esas sözleşme hükümleri, herhangi bir süreye tabi olmaksızın butlanın tespiti davasına konu edilebileceğinden, bu ihlaller haklı nedenle fesih davası açılmasına yol açmayacaktır¹²¹⁴. Ancak pay sahibinin bilgi alma ve inceleme taleplerinin sürekli ve üst üste reddedilmesi, ayrıca TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılan davalar sonucunda da bilgi verme yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde, iptal davası ve bilgi alma davası açılması hak ihlalinin giderilmesinde yeterli olmayacağından, bu ihlaller haklı sebep olarak kabul edilebilecektir. TTK'nın 437/1. maddesinde öngörülen belge ve raporların pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulmaması ise tek başına haklı sebep oluşturmamakla beraber, diğer hak ihlalleri ile birlikte TTK'nın 437/1. maddesine aykırılık da haklı sebebin varlığına delalet edebilir¹²¹⁵.

Erdem de bilgi alma ve inceleme hakkının ihlalinin genellikle diğer ihlal durumlarıyla birlikte anonim ortaklığın haklı nedenle feshi için haklı sebep oluşturabileceği görüşündedir. Yazara göre bilgi alma ve inceleme hakkının sürekli olarak ihlalinin, pay sahiplerinin kâr payı almasını veya katılma haklarını engellediği durumlarda, bu hususlara ilişkin genel kurul kararlarının iptaline ilişkin açılacak çok sayıda davanın ortaya çıkarabileceği sorunlar nazara alınarak, ortaklığın haklı nedenle feshinin hem ortaklık hem de pay sahibinin menfaatlerine uygun olabileceği değerlendirilebilir¹²¹⁶.

Can'a göre, kanunda bilgi alma ve inceleme hakkının sürekli olarak engellenmesi halinde, 531. maddede de açıkça belirtildiği suretle, şirketin feshinin son çare olarak

¹²¹³ Pulaşlı, Şerh, C.III, § 60, N. 165, s. 2438.

¹²¹⁴ Şahin, Ayşe; Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s. 177.

¹²¹⁵ Şahin, s. 179.

¹²¹⁶ Erdem, Nuri; Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012, s.

düşünülmesi, şirketin feshi talebinde yalnızca bilgi alma ve inceleme hakkının ihlalinin yeterli kabul edilmemesi ve pay sahibinin diğer haklarının ihlali niteliğindeki kararların da aranması amaca daha uygun olacaktır. Yazara göre buna rağmen fesih talep edilmiş ise mahkemenin fesih yerine, davacı pay sahiplerine, paylarının karar tarihine en yakın tarihteki gerçek değerlerinin ödenip davacı pay sahiplerinin şirketten çıkarılmalarına veya duruma uygun düşen ve kabul edilebilir diğer bir çözüme karar vermesi yerinde olacaktır¹²¹⁷.

Kanaatimizce de bilgi alma ve inceleme hakkının ihlalinin, anonim şirketin feshi talebinde haklı neden oluşturabilmesi, ihlalin süreklilik arz etmesi ve diğer pay sahipleri ile menfaat gruplarının haklarının da ağır şekilde zedelenmesine neden olması halinde mümkündür. Ancak bilgi alma ve inceleme hakkının ihlali halinde diğer pay sahipliği haklarının kullanılmasının da engellemesi söz konusu ise pay sahipleri ile şirket arasındaki menfaat dengesi de gözetilerek, bilgi alma ve inceleme hakkının ihlali haklı sebep sayılabilir. Özellikle bilgi alma ve inceleme hakkının ihlalinin, şirketin çok sayıda hukuki uyumsuzluğun tarafı olmasına yol açması durumunda, ihlalin haklı sebep oluşturabileceği kabul edilmelidir. Bununla birlikte madde gerekçesinde belirtildiği üzere, mahkeme ileri sürülen sebepleri haklı bulsa bile fesih kararı vermek zorunda değildir. Şirketin feshini haklı kılan sebeplerin varlığına rağmen, yaşatılmasının ekonomik ve rasyonel açıdan daha doğru olacağına kanaat getiren mahkeme; şirketi feshetmek yerine, fesih talebinde bulunan pay sahiplerinin paylarının gerçek değerinin ödenmesine ve kendilerinin şirketten çıkarılmalarına veya duruma uygun düşen ve kabul edilebilir diğer bir çözüme karar verebilir¹²¹⁸. Gerekçede de vurgulandığı üzere mahkeme, fesih yerine öncelikle farklı çözüm yolları bulunup bulunmadığını değerlendirmelidir. Kanun koyucunun amacı göz önünde bulundurulduğunda, bilgi alma ve inceleme hakkının sürekli ihlalinin dahi şirketin haklı sebeple feshine neden olması, çok istisnai durumlarda söz konusu olabilecektir.

¹²¹⁷ Can, s. 103.

¹²¹⁸ TTK m. 531 gerekçesi.

4.9. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKININ DELİL TESPİTİ veya İHTİYATİ TEDBİR YOLUYLA TALEP EDİLMESİ

HMK'nın 400 vd. maddelerinde düzenlenen delil tespiti, ileride açılacak veya derdest bir dava ile ilgili delillerin, belirli şartları taşıması halinde zamanından önce toplanması ve bu suretle güvence altına alınmasını sağlayan geçici bir hukuki koruma olarak tanımlanabilir¹²¹⁹.

Delil tespiti, dava niteliğinde olmayıp davaya ilişkin deliller hakkında, ihtiyati tedbir gibi geçici hukuki korumadır. İhtiyati tedbirde, uyuşmazlık konusu malın veya hakkın korunması söz konusu olduğu halde, delil tespitinde iddia ve savunmalara dair delillerin yok olmasının önlenmesi amaçlanmaktadır. Buna göre delil tespiti talebi ayrı bir dava değildir ve ilişkin olduğu davaya bağlı bir işlemdir¹²²⁰. Bu husus HMK'nın 405. madde lafzı ile de sabittir.

Delil tespiti dava niteliğinde kabul edilemeyeceğinden, bu talebin ıslaha konu olması da mümkün değildir. Bu nedenle delil tespiti talebi ıslahla davaya dönüştürülemeyeceği gibi derdest bir dava da ıslah yoluyla delil tespitine dönüştürülemez¹²²¹.

Taraflardan her biri, henüz açılmamış veya derdest bir davada delil tespiti talep etmek suretiyle, henüz inceleme sırası gelmemiş bir vakianın tespiti amacıyla keşif yapılmasını, bilirkişi incelemesi yaptırılmasını ya da tanık ifadelerinin alınmasını talep edebilir. Her türlü delilin toplanması için delil tespiti talebinde bulunulabilir. Ancak delil tespitinde bulunan tarafın, bu delilin derdest veya ileride açılacak dava ile ilgili olduğunu somut olarak ortaya koyması gerekmektedir¹²²².

Tarafların delil tespiti talep edebilmesi için HMK'nın 400/2. maddesi uyarınca hukuki yararın varlığı gerekir. Kanunda açıkça öngörülen hâller dışında, delilin hemen tespit

¹²¹⁹ Kuru, s. 513.

¹²²⁰ Kuru, s. 513.

¹²²¹ Kuru, s. 513.

¹²²² Kuru, s. 514.

edilmemesi hâlinde kaybolacağı yahut ileri sürülmesinin önemli ölçüde zorlaşacağı ihtimal dâhilinde bulunuyorsa hukuki yarar var sayılır. Örneğin, bir işyerinde çıkan yangın sonucunda, işyeri sahibinin zarar miktarının tespitini talep etmesi halinde hukuki yararı olduğu kabul edilir.

Doktrinde, bilgi alma ve inceleme hakkının delil tespiti yoluyla kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. *Kaya*, bilgi alma ve inceleme hakkının delil tespiti yoluyla kullanılmasının, TTK düzenlemesine ve anonim ortaklığın yapısına aykırı olması yanında, bilgi alma hakkının kanunda belirlenen maddi ve şekli şartlara bağlı olarak kullanılabilmesi, hakkın sınırı olarak kabul edilen ortaklık sırlarının korunmasına ilişkin üstün menfaat ilkesinin delil tespiti yoluyla aşılmasının mümkün olmadığı görüşünü savunmaktadır¹²²³.

Can'a göre kural olarak kanunda ayrıntılı ve etkin olarak düzenlenen bilgi alma ve inceleme hakkının delil tespiti yoluyla talep edilebilmesinde talep edenin hukuki yararı bulunmamaktadır. Bununla birlikte istisnai durumlarda, örneğin saklama süresi dolmak üzere olan bir bilgi veya belge üzerinde inceleme hakkı talep edilmesi halinde, delil tespiti yoluyla hakkın korunmasının sağlanması amacıyla, delil tespiti yoluyla inceleme yapılması talep edilebilir. Burada değerlendirilecek husus, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin kanunda öngörülen şartları ve usuli işlemleri bertaraf etme niyetinin bulunup bulunmadığıdır¹²²⁴.

Atalay'a göre ise şirkete yöneltilen bilgi alma ve inceleme haklarının kullandırılması talebi, delil tespiti niteliğinde değildir. Çünkü somut bir vakıa ileri sürülmeden, delilden ve delilin dava açılmadan önce tespitinden de söz edilemez. Bu nedenle bilgi alma veya inceleme talebinin sonuçsuz kalması halinde pay sahibi yalnızca dava açabilecektir¹²²⁵.

Kanaatimizce, bilgi alma ve inceleme hakkının delil tespiti yoluyla kullanılması imkânı bulunmamaktadır. Zira TTK'nın 437/5. maddesinde pay sahibine verilen hak, bir dava

¹²²³ *Kaya*, s. 336. Aynı yönde bkz. *Tekinalp*, *Yeni Hukuk*, N. 14-83, s. 384.

¹²²⁴ *Can*, s. 164-165.

¹²²⁵ *Atalay*, s. 64. Aynı yönde bkz. *Tekinalp*, *Yeni Hukuk*, N.14-83, s. 384; *Dolu*, s. 216.

hakkıdır. Bilgi alma davasında şirket tüzel kişiliği ile pay sahibi arasında mevcut olan uyuşmazlığa ilişkin ileri sürülen vakıaların değerlendirilmesinin ve ispatının, delil tespitinde yapılması mümkün değildir. Özellikle şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati kavramları hususunda, duruşmalı olarak görülecek bir eda davası sonucunda doğru kanaate ulaşılabilir. Talep edilen bilgiye ulaşılması için gerekli şirket belgelerinin yargılama aşamasında yok olması tehlikesi ise mahkeme tarafından verilecek bir tedbir kararıyla bertaraf edilebilecektir.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması için mahkemeye başvurulması, geçici hukuki koruma niteliğinde de kabul edilemez. Çünkü pay sahibi mahkemeden, bir davanın ya da çekişmesiz yargı işinin konusunu oluşturan bir mal veya hakkın, esasa ilişkin bir hükümle karara bağlanıncaya kadar korunmasını, bir ilişkinin veya hakkın kullanımının düzenlenmesini ya da geçici olarak bir şeyin yapılması veya yapılmamasını talep etmemektedir. Aksine bilgi alma davası ile pay sahibi doğrudan nihai ve icra edilebilir bir karara sahip olur¹²²⁶. Ayrıca yerleşik Yargıtay içtihatlarında da kabul edildiği üzere geçici hukuki koruma kapsamında olan ihtiyati tedbir kararının, uyuşmazlığı çözecek mahiyette olmaması gerekmektedir¹²²⁷. Başka bir anlatımla, ihtiyati tedbir kararıyla şirket ve pay sahibi arasındaki uyuşmazlığı esastan çözecek şekilde, pay sahibine bilgi alma hakkı veya inceleme hakkı tanınması mümkün değildir.

Bilgi alma ve inceleme davasında ise davacı pay sahibi tarafından ayrıca ihtiyati tedbir talebinde de bulunulabilir. Bu durumda mahkeme tarafından talep değerlendirilmelidir. Örneğin talep edilen bilgileri içeren şirket belgelerinin zayi olma tehlikesi bulunmakta ise bu belgelerin muhafaza altına alınmasına ilişkin tedbir kararı verilebilir.

¹²²⁶ Atalay, s. 64.

¹²²⁷ Yargıtay 19. Hukuk Dairesi'nin 17/10/2019 tarih ve 2019/2981-4812 E.K. sayılı ilamı, UYAP.

4.10. TAHKİME ELVERİŞLİLİK

Tahkim, bir hak üzerinde ortaya çıkan uyuşmazlığın çözümü için, iki tarafın karşılıklı anlaşarak özel kişilere başvurması ve uyuşmazlığın bu özel kişiler tarafından incelenerek karara bağlanmasıdır¹²²⁸.

Uyuşmazlığın çözümü için tarafların başvurdukları özel kişilere hakem adı verilir. Hakemlerin uyuşmazlığı çözme konusunda herhangi bir resmi sıfatları bulunmamaktadır. Ancak taraflar hakemlere başvurmuş olmakla onların vereceği kararı kabul etmiş sayılacağından, hakemlere “hakem mahkemesi” de denilmektedir¹²²⁹.

Türk hukukunda uyuşmazlığın tahkime elverişli olup olmadığı hususunda, yabancılık unsuru bulunan uyuşmazlıklara ilişkin öngörülen 4686 sayılı Milletler Arası Tahkim Kanunu’nun 1/4. maddesi ve iç tahkime ilişkin öngörülen HMK’nın 408. maddesi olmak üzere iki ayrı düzenleme bulunmaktadır.

HMK’nın 407 vd. maddelerinde düzenlenen tahkim türü ihtiyari tahkimdir. Yani, taraflar uyuşmazlıkta tahkim yoluna başvurup başvurmamakta serbesttir. İhtiyari tahkim yolu ile uyuşmazlığın çözümü amacıyla taraflar arasında 412. madde uyarınca tahkim sözleşmesi, 74. maddesi uyarınca da hakem sözleşmesi düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak uygulamada genellikle her iki sözleşmeyi de kapsayan hakem sözleşmesi terimi kullanılmaktadır¹²³⁰.

Her türlü uyuşmazlık hakkında tahkim yoluna başvurulabilmesi mümkün değildir. Taraflar; ancak üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri haklar yönünden tahkim yoluna gidebilirler. HMK’nın 408. maddesi uyarınca taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan

¹²²⁸ Kuru, s. 722.

¹²²⁹ Kuru, s. 722. Tahkimde kararı veren hakem bir yargı mensubu olmamakla birlikte hâkim gibi uyuşmazlığı çözecek nitelikte bir karar verildiğinden doktrinde tahkimin alternatif çözüm yollarından olmadığı ve istisnai yargısal yol olarak tanımlanmasının daha doğru olacağı savunulmaktadır (Doğrusöz Koşut, Hanife; “Ticari Uyuşmazlıklarda Zorunlu Arabuluculuk Sisteminin Sigorta Hukukundan Kaynaklanan Uyuşmazlıklara Uygulanması ve Sigortacılık Tahkimi ile Karşılaştırması”, Sermaye Şirketleri Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu (Tebliğler – Tartışmalar) 19 Haziran 2019, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 18-19).

¹²³⁰ Kuru, s. 725.

veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli olmamasına karşın; alacak davası için tahkim yoluna gidilebilir. Bunun gibi boşanma davaları ve anonim şirket genel kurul kararlarının iptali de tahkime elverişli değildir¹²³¹. 6102 sayılı TTK'da şirketler hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların tahkime elverişli olup olmadıkları hususunda herhangi bir düzenleme bulunmadığı için, bu konudaki genel kurallar, şirketler hukuku alanında da uygulanacaktır¹²³². İsviçre'de 1970 yılından, Almanya'da ise 1996 yılından itibaren şirketler hukuku alanındaki tüm uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğu kabul edilmektedir¹²³³.

Şirket ile ilgili bir uyuşmazlığın çözümü için mahkemeye başvurulması halinde, gizli kalmasında şirket menfaati olan birçok hususun üçüncü kişiler tarafından öğrenilmesi tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Çünkü kural olarak duruşmalar aleni yapılacaktır (HMK m. 28/1). Bunun yanında mahkeme kararlarının şirket tarafından ticaret siciline tescil ettirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Tahkimde ise davaların gizliliği esas olup verilen kararların kamuya açıklanması ve ticaret siciline tescili söz konusu değildir¹²³⁴.

Anonim şirket ile pay sahipleri arasındaki uyuşmazlıkların, şirketler hukukundan kaynaklanan, şirketin yapısı ve işleyişi ile ilgili uyuşmazlıklar gibi korporatif uyuşmazlık niteliğinde olduğu kabul edilmektedir. Örneğin genel kurul kararlarının butlanına veya iptaline karar verilmesine ilişkin davalar ve şirketin haklı nedenle feshine ilişkin davalar korporatif uyuşmazlıklardır¹²³⁵.

Anonim şirket pay sahipleri arasındaki ve pay sahibi ile şirket arasındaki uyuşmazlıklarda tahkim yoluna gidilip gidilemeyeceği hususunda TTK'da bir düzenlemeye yer verilmediğinden, anonim şirketler hukuku alanında doğan uyuşmazlıklara ilişkin tahkim hususunun da HMK'nın 408 vd. maddeleri uyarınca değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna göre tarafların iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar

¹²³¹ Kuru, s. 726-727.

¹²³² Erdem, H. Ercüment; "Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Tahkime Elverişliliği", Tahkim Anlaşması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 3.

¹²³³ Erdem, s. 4.

¹²³⁴ Karasu, Emredici Hükümler, s. 175.

¹²³⁵ Erdem, s. 7.

tahkime elverişli olmadığından, genel kurul kararlarının butlanı veya iptali gibi, taraf iradelerinden ziyade emredici hükümlere tabi konularda tahkim yoluna başvurulamaz. Yönetim kurulu üyelerinden tazminat talebinde bulunulması, kâr payı alacağı talebi ve yönetim kurulu üyelerinin mali hakları gibi emredici hüküm niteliğinde olmayan konularda ise tahkim yoluna gidilebilir¹²³⁶. Karasu, HMK’da tahkime elverişlilik hususunda öngörülen sınırlandırmaların yerinde olmadığını, İsviçre ve Alman hukukunda olduğu gibi malvarlıksal nitelikteki her uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözülebileceğini, uyuşmazlığın emredici hükümlere tabi olması halinde dahi tahkime başvurulabileceğini, malvarlıksal haklar dışındaki uyuşmazlıkların ise sulhe elverişli olmaları durumunda tahkime de elverişli olduklarının kabulünün gerektiğini savunmaktadır¹²³⁷.

İsvBK’da 2020 yılında yapılan değişiklikle Kanun’un 697n maddesinde öngörülen; *“Esas sözleşme şirketler hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların İsviçre’de kurulan bir hakem mahkemesi tarafından çözüleceğini öngörebilir. Esas sözleşmede aksine hüküm olmadıkça, şirket, organları, organların üyeleri ve pay sahipleri tahkim şartıyla bağlıdır”*¹²³⁸ hükmü ile esas sözleşmede düzenlenecek bir tahkim şartı güvence altına alınmıştır¹²³⁹.

Erdem, İsvBK’da 2020 yılında yapılan değişiklikle şirketler hukuku açısından öngörülen tahkime ilişkin düzenlemenin TTK’ya da eklenmesi halinde, şirketler hukukunda tahkim uygulamasının yaygınlaşacağı, uyuşmazlıkların şirketler hukuku alanında uzman hakemler tarafından hızlı bir şekilde çözümleneceği ve bu sayede yargının iş yükünün de hafiflemesinin sağlanacağı görüşündedir. Yazara göre, esas sözleşmenin içeriğinin düzenlendiği TTK’nın 339. maddesine, *“Esas sözleşme şirketler hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların Türkiye’de kurulan bir hakem mahkemesi tarafından çözüleceğini öngörebilir. Esas sözleşmede aksine hüküm bulunmadıkça, şirket, organları, organların üyeleri ve pay sahipleri tahkim şartıyla bağlıdır”* şeklinde bir fıkra eklenmesi halinde şirket uyuşmazlıklarının tahkime elverişli olup olmadığı hususundaki görüş ayrılıkları da

¹²³⁶ Karasu, Emredici Hükümler, s. 173.

¹²³⁷ Karasu, Emredici Hükümler, s. 174.

¹²³⁸ Erdem, s. 18 (dipnot 50’den naklen).

¹²³⁹ Erdem, s. 18. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kunz, Aktienrecht 4.0, s. 209.

sona ermiş olacaktır. Yine esas sözleşmeye sonradan tahkim şartı eklenmesine imkân sağlanması için İsvBK’da olduğu gibi nitelikli çoğunluk aranması amacıyla TTK’nın 421/3. maddesine “*esas sözleşmeye tahkim şartı eklenmesi*” fıkrasının eklenmesi yerinde olacaktır¹²⁴⁰.

Doktrinde, bireysel pay sahipliği haklarından olan bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin davanın niteliği göz önünde bulundurulduğunda, pay sahibinin hızlı bir şekilde hakkına kavuşabilmesi için tahkim yoluyla veya arabulucu aracılığıyla mahkeme kararı olmaksızın bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabileceği kabul edilmektedir¹²⁴¹.

Pay sahipleri ile ortaklık arasındaki uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenebileceği, ortaklığın kuruluş aşamasında düzenlenen esas sözleşmede veya tüm ortakların oybirliği ile daha sonra esas sözleşmeye eklenecek bir hükümle öngörülebilir. Bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin ayrıca bir ifade yer almasa dahi, tahkim şartı bu hakkı da kapsayacaktır¹²⁴². Tahkim şartının esas sözleşmede öngörülmesi TTK’nın 340. maddesine de aykırılık teşkil etmeyecektir¹²⁴³.

4.11. BİLGİ ALMA ve İNCELEME HAKKI UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK

6102 sayılı TTK’ya, 7155 sayılı Kanun’un 20. maddesi uyarınca eklenen 5/A-1 maddesi ile TTK’nın ticari davalara ilişkin 4. maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan¹²⁴⁴, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması, dava şartı olarak düzenlenmiştir. İlgili hüküm uyarınca düzenleme ile konusu bir miktar paranın ödenmesi

¹²⁴⁰ Erdem, s. 19 vd.

¹²⁴¹ Pulaşlı, Şerh, C.II, § 45, N. 315, s. 1954; Ayoğlu, Tahkim, s. 123; Erdem, s. 8; Durgut/Kaplan, s. 148; Can, s. 161.

¹²⁴² Kaya, s. 331-332.

¹²⁴³ Çelebi, s. 564-565.

¹²⁴⁴ Madde içeriğindeki düzenleme “dava”ya ilişkin olduğundan, icra takibinden önce arabulucuya başvuru şartı bulunmamaktadır (Akil, Cenk; “Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk Hakkında Usûl Hukuku Bakımından Bazı Değerlendirmeler”, TAAD, Y.11, S. 41 (Ocak 2020), s. 308 (dipnot 3).

olan alacak ve tazminat talepleri hakkında açılacak ticari davalar açısından arabuluculuk zorunludur. Ayrıca ilgili hüküm, HMK'nın 114/2. maddesinde düzenlene özel dava şartlarındandır.

Bir davanın ticari dava olarak kabul edilebilmesi için gerekli şartlar 6102 sayılı TTK'nın 4. maddesi ile düzenlenmiştir. Buna göre her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan davalar ve çekişmesiz yargı işleri ile ilgili maddenin 1. fıkrasında sayılan hususlardan doğan davalar ticari dava sayılır. Hüküm lafzından da anlaşılacağı üzere kanun koyucu ticari davanın belirlenmesinde ticari işletme kavramını esas almıştır¹²⁴⁵.

Ticari bir davada davacı, arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılmadığına ilişkin son tutanağın aslını veya arabulucu tarafından onaylanmış bir örneğini dava dilekçesine eklemek zorundadır. Bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde mahkemece davacıya, son tutanağın bir haftalık kesin süre içinde mahkemeye sunulması gerektiği, aksi takdirde davanın usulden reddedileceği ihtarını içeren davetiye gönderilir. İhtarın gereği yerine getirilmez ise dava dilekçesi karşı tarafa tebliğe çıkarılmaksızın davanın usulden reddine karar verilir. Arabulucuya başvurulmadan dava açıldığının anlaşılması hâlinde herhangi bir işlem yapılmaksızın davanın, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddine karar verilir (Arabuluculuk Kanunu m. 18/A-2).

Maddede öngörülen bir haftalık kesin süre, arabuluculuğa başvurulmuş; ancak son tutanağın dava dilekçesi ile birlikte mahkemeye sunulmamış olması hali için öngörülmüştür. Başka bir anlatımla bu süre, arabuluculuğa başvuru şartının tamamlanmasına ilişkin bir düzenleme değildir. Arabuluculuğa başvuru TTK'da özel dava şartı olarak düzenlenmesine karşın, HMK'nın 115/2. maddesinin 2. cümlesi uyarınca *“noksanlığının giderilmesi mümkün”* dava şartlarından biri olarak

¹²⁴⁵ Kırca'ya göre, her ne kadar TTK'nın 4/1. maddesinde “her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davaları” ifadesine yer verilmiş ise de bu ifadenin “her iki taraf için ticari sayılan hususlardan doğan hukuk davaları” şeklinde anlaşılması gerekmektedir. Aksi yönde bir kabul halinde, şirketlerin taraf oldukları her davanın niteliği hususunda, şirketlerin ticari işletme işletip işletmediklerinin ayrıca irdelenmesi gerekecektir (Kırca, İsmail; “Nispi Ticari Davaya Dair”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 33, S. 1, Mart 2017, s. 59).

düzenlenmemiştir¹²⁴⁶. Ancak doktrinde bu görüşün kabulünün, HMK'nın dava şartlarına ilişkin düzenlemelerine ve hukuki dinlenilme hakkına aykırılık teşkil edeceği de savunulmaktadır¹²⁴⁷.

Arabuluculuğun temeli, HMK'nın 313/1. maddesinde tanımlanan sulh işlemine dayanmaktadır. Bu nedenle, arabuluculuk sonunda meydana gelen anlaşma, "sulh benzeri bir sözleşme" hukuki niteliğine sahiptir¹²⁴⁸.

Doktrinde, mahkemelerin dava yükünün azaltılması için dava öncesi zorunlu arabuluculuğa başvurma şartı öngörülmesi yerine, davanın açılmasından sonra taraflara arabuluculuğa başvurma hususunda bir ön şartın getirilmesinin daha yerinde olacağı savunulmuştur. Zira arabuluculuğa başvurulmadan dava açılması halinde, mahkeme tarafından dava şartı yokluğu nedeniyle davanın usulden reddine karar verilecektir. Bu durum, arabuluculuk ile birlikte diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının, zaman ve masraf kaybının önlenmesi amacı ile çelişki oluşturacaktır¹²⁴⁹.

6325 sayılı Arabuluculuk Kanunu'nun 18/A maddesinin 18. fıkrasında "*Özel kanunlarda tahkim veya başka bir alternatif uyuşmazlık çözüm yoluna başvurma zorunluluğunun olduğu veya tahkim sözleşmesinin bulunduğu hâllerde, dava şartı olarak arabuluculuğa ilişkin hükümler uygulanmaz*" hükmü düzenlenmiştir.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasında ise taraflar ihtiyari olarak arabulucuya başvurabilir. Ancak TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılacak bir davadan önce zorunlu arabulucuya başvuru şartı bulunmamaktadır. Çünkü TTK'nın 5/A maddesi uyarınca zorunlu arabuluculuk için davanın ticari dava niteliğinde olması dışında, dava konusunun bir miktar paranın ödenmesine ilişkin alacak ve tazminat talepleri hakkında olması gerekmektedir. Bilgi alma davası ise ticari bir dava olmakla beraber bu davanın

¹²⁴⁶ Akil, s. 310; Özmumcu, Seda; "Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk Sistemine Genel Bir Bakış", İÜHFİM, C.LXXIV, S.2, 2016, s. 834.

¹²⁴⁷ Taşpolat Tuğsavul, Melis; "Arabuluculuk Faaliyeti Sonunda Varılan Anlaşmanın Hukuki Niteliği", Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.18, S.1, Ocak 2019, s. 337.

¹²⁴⁸ Taşpolat Tuğsavul, s. 346.

¹²⁴⁹ Özmumcu, s. 834; Doğrusöz Koşut, s. 44-45.

konusu bir miktar paranın ödenmesi olmadığından, bu dava yönünden arabuluculuk dava şartı değildir.

Bununla birlikte bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin bir uyuşmazlıkta ihtiyari olarak arabulucuya başvurulması ve bunun sonucunda pay sahibi tarafından hakkın kullanılması halinde, diğer pay sahipleri açısından eşit işlem ilkesine aykırı hareket edilmiş olacaktır. Bu durumda diğer pay sahipleri, TTK'nın 437/2. maddesinin 4 ve 5. cümlelerinde öngörülen düzenleme uyarınca aynı bilginin, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda kendilerine de verilmesini isteyebilirler. Ancak 6325 sayılı Arabuluculuk Kanunu'nun 4. maddesinde öngörülen, *“(1) Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça arabulucu, arabuluculuk faaliyeti çerçevesinde kendisine sunulan veya diğer bir şekilde elde ettiği bilgi ve belgeler ile diğer kayıtları gizli tutmakla yükümlüdür. (2) Aksi kararlaştırılmadıkça taraflar ve görüşmelere katılan diğer kişiler de bu konudaki gizliliğe uymak zorundadırlar”* düzenlemesi, pay sahiplerinin arabuluculuk yoluyla bir pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullandığından haberdar olmalarını engellemektedir. Bu nedenle arabuluculuk yoluyla elde edilen bilginin, talep şartı aranmaksızın ve genel kurul toplantısının yapılması beklenmeksizin, tüm pay sahiplerine uygun araçlarla iletilmesi ile pay sahipleri arasındaki eşitlik sağlanmalıdır.

SONUÇ

Anonim şirketlerde, pay sahipleri ile şirket arasındaki menfaat dengesinin sağlanması, yabancı hukuk sistemlerinde olduğu gibi Türk hukukunda da önem arz eden konulardan biridir. Özellikle pay sahibinin kâr elde etme, şirketin ise sermayenin korunması amacı çoğu zaman pay sahibi ile şirket arasında menfaat çatışmalarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kanunda, pay sahipliği sıfatından doğan haklara ilişkin düzenlemeler de kanun koyucunun bu menfaat dengesini sağlama amacından ileri gelmektedir.

Pay sahibinin şirketin faaliyetleri, ekonomik durumu ve işleyişi hakkında bilgi sahibi olmasını ve bu sayede çıkarlarına uygun hareket edebilmesini sağlayan “Bilgi alma ve İnceleme Hakkı”, 6102 sayılı TTK’nın 437. maddesinde yeniden ele alınarak, ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Çünkü mülga 6762 sayılı TTK’daki düzenlemenin yetersiz ve işlevsiz olması, kanunun yürürlükte olduğu dönemde yoğun bir şekilde eleştiri konusu olmuştur.

Pay sahibinin bilgi alma hakkının pasif yönünü düzenleyen TTK’nın 437/1. maddesi uyarınca finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi, genel kurulun toplantısından en az on beş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulmalıdır. Söz konusu fıkrada sayılan belge ve raporlar tahdidi olarak belirlenmiştir. Bu düzenlemenin pasif bilgi alma hakkı olarak nitelendirilmesinin en önemli nedeni ise pay sahibinin aktif bir katılımı, başka bir anlatımla soru yöneltmek suretiyle bilgi alma hakkını kullanamamasıdır. Bununla birlikte pasif bilgi alma hakkının ihlalinin de somut olayın özelliklerine göre genel kurul kararlarının iptaline yol açması mümkündür.

Bilgi alma ve inceleme hakkının, 6102 sayılı TTK’da yeniden ele alınmasında en dikkat çeken düzenlemeler ise TTK’nın 437/2-5. maddelerinde öngörülen aktif bilgi alma hakkına ilişkin olmuştur. Pay sahibinin genel kurulda, yönetim kurulundan şirketin işleri; denetçilerden ise denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında, soru sormak suretiyle

bilgi isteyebilmesi, hakkın aktif olarak kullanılabilmesini sağlamıştır. Diğer pay sahipliği haklarında olduğu gibi bilgi alma ve inceleme hakkı da esas itibariyle genel kurulda kullanılacaktır.

6102 sayılı TTK'nın 437. maddesinde getirilen düzenleme, mehz İsviçre ve Alman hukukundaki konuyla ilgili mevcut düzenlemelerin, hukukumuzdaki bir görünümü niteliğindedir. Alman hukukunda pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin AlmPOK § 131 hükmü, 1965 yılında yapılan değişiklik sonrası haliyle günümüzde de uygulanmaya devam etmektedir. İsviçre hukukunda ise 1992 yılında yapılan değişiklikler sonucu uzun bir süre uygulanan, TTK'nın 437. maddesinin de mehzını oluşturan İsvBK m. 696 ve 697 hükümleri, kanunda 2020 yılında yapılan revizyon sonrasında önemli değişikliklerle yeniden düzenlenmiştir. Revizyon ile getirilen, payları borsaya kote olmayan şirketlerde, sermayenin veya oy haklarının %10'unu oluşturan azınlığa, genel kurul dışında yönetim kurulundan şirket işleri hakkında yazılı olarak bilgi talep edebilme hakkı verilmesi, Türk hukukunda da ele alınması gereken önemli yeniliklerdendir.

Doktrinde genel itibariyle, bilgi alma ve inceleme hakkının düzenlenme amacından hareketle pay sahibinin genel kurul dışında da bilgi alma hakkı bulunduğu ve şirket tarafından buna imkân sağlanması gerektiği kabul edilmektedir. Ancak TTK'nın 437. maddesinde yer alan düzenlemede, bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılabileceği açık bir şekilde öngörüldüğünden, bilgi vermekle yükümlü kişilerin genel kurul dışındaki bilgi alma taleplerini cevaplama yükümlülükleri bulunmamaktadır. Bununla birlikte azınlık pay sahiplerine, genel kurul dışında ve herhangi bir süreyle sınırlı olmaksızın bilgi alma hakkı tanınmasının, bilgi alma ve inceleme hakkının düzenlenme amacına katkı sağlayacağı da bir gerçektir. Çünkü pay sahiplerinin kişisel menfaatlerini koruması, şirketin genel durumu hakkında güncel ve somut bilgilere ulaşmalarına bağlıdır. Uygulamada ise genel kurul toplantılarının kanunda belirtilen sürelerden daha geç yapılması veya hiç yapılmaması, pay sahiplerinin bilgi alma hakkını fiilen kullanmasını engellemektedir. Bu nedenle mehz İsvBK'da öngörülen düzenleme doğrultusunda, TTK'nın 437. maddesinde yapılacak değişiklikle, azınlık pay sahiplerine genel kurul dışında ve süreklilik arz edecek şekilde bilgi alma hakkı verilmesi yerinde olacaktır. Bu yönde yapılacak bir düzenlemede, azınlık pay sahiplerinin hakkın kötüye kullanılması

teşkil edecek bilgi alma taleplerinin reddine karar verileceği de kabul edilmelidir. Örneğin daha önce genel kurulda yeterli şekilde bilgi verilen bir konuda, yönetim kurulunun çalışma sistemine zarar verecek şekilde yeniden bilgi alma talebinde bulunulması mümkün değildir.

Azınlığa genel kurul dışında bilgi alma hakkı tanınması, azınlığın özel denetim isteme hakkı ile de doğrudan ilgilidir. Zira TTK'nın 438/1. maddesi uyarınca azınlığın özel denetim isteme hakkının ön şartlarından biri denetim talep ettiği konularla ilgili öncelikle genel kurulda bilgi alma hakkını kullanmasıdır. Ancak daha önce belirttiğimiz gibi uygulamada genel kurulların yılda bir defa veya daha geç bir zamanda yapılması veya pay sahipleri tarafından söz konusu ön şartın bilinmemesi nedenleriyle bilgi alma hakkı kullanılmadığından, özel denetim isteme hakkının kullanılması da mümkün olmamaktadır. Bu gerekçelerle azınlık pay sahiplerine genel kurul dışında da bilgi alma hakkının tanınması, özel denetim isteme hakkının da daha işlevsel hale gelmesini sağlayacaktır.

Açıkladığımız gerekçelerle TTK'nın 437. maddesine *“Pay senetleri borsada işlem görmeyen şirketlerde, sermayenin veya oyların en az onda birini oluşturan veya paylarının itibarî değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahipleri, genel kurul dışında yönetim kurulundan, şirketin işleri hakkında, yazılı olarak bilgi isteyebilir”* şeklinde bir fıkra eklenmesi yerinde olacaktır.

Bilgi verme görevlileri kanunda yönetim kurulu ve denetçiler olarak belirlenmiştir. Ancak asıl bilgi verme yükümlüsü ise şirket tüzel kişiliğidir. Çünkü hakkın ihlali halinde, özellikle TTK'nın 437/5. maddesi uyarınca açılacak bir bilgi alma davasında husumet şirket tüzel kişiliğine yöneltilecektir.

Pay sahibinin bilgi alma hakkı, TTK'nın 200. maddesi çerçevesinde şirketin bağlı şirketlerini de kapsamaktadır. Bağlı şirketler hakkında bilgi almayı düzenleyen TTK'nın 200. maddesi uyarınca, hâkim şirketin her pay sahibi genel kurulda, bağlı şirketlerin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumları ile hesap sonuçları, hâkim şirketin bağlı şirketlerle, bağlı şirketlerin birbirleriyle, hâkim ve bağlı şirketlerin pay sahipleri,

yöneticileri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri, yaptıkları işlemler ve bunların sonuçları hakkında, özenli, gerçeği aynen ve dürüstçe yansıtan hesap verme ilkelerine uygun, doyurucu bilgi verilmesini isteyebilme hakkına sahiptir. Maddede inceleme hakkına ilişkin bir düzenleme yapılmaması eksiklik olmakla birlikte, hakkın öngörülme amacı doğrultusunda pay sahibinin bağlı şirket defterleri ve yazışmalarını inceleme hakkının da bulunduğu kabul edilmelidir. Ayrıca bağlı şirket pay sahibinin, hakim şirket işleri hakkında bilgi talebinde bulunup bulunamayacağı konusunda da kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Şirketler topluluğunun genel yapısı dikkate alınarak, bağlı şirket pay sahiplerine de hakim şirket ve diğer bağlı şirket işleri hakkında bilgi alma hakkı tanınması, modern şirketler hukuku açısından yerinde olacaktır.

Pay sahibine verilecek bilgilerin niteliği de kanunda özel olarak düzenlenerek, bilgilerin hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun olması gerektiği öngörülmüştür. Eşit işlem ilkesinin özel bir görünümüne ise TTK'nın 437/2. maddesinin 4 ve 5. cümlelerinde yer verilerek, pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemde bulunması üzerine, aynı bilginin, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verileceği, bu hâlde yönetim kurulunun "şirket sırrı" ve "korunması gereken şirket menfaati" gerekçeleriyle bilgi alma talebini reddedemeyeceği düzenlenmiştir. İlgili düzenlemenin mehzazını ise AlmPOK'da 1965 yılında yapılan değişiklikle yer verilen § 131/4 hükmü oluşturmaktadır.

Bilgi alma ve inceleme hakkının sınırları ise TTK'nın 437/3. maddesinde belirlenmiştir. Buna göre pay sahibinin bilgi alma talebi sadece, istenilen bilgi verildiği takdirde şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile reddedilebilir. Düzenlemede inceleme hakkından bahsedilmemekle birlikte, madde gerekçesinde bu sınırların hem bilgi alma hem de inceleme hakkını kapsayacağı belirtilmiştir. Yine madde gerekçesinde belirtildiği üzere, TTK'nın 437/3. maddesinde "şirket sırrı" ve "korunması gereken şirket menfaati" kavramları, dar veya geniş bir tanımla uygulamayı dondurmamak veya genişletmemek özeni gerekçe gösterilerek tanımlanmamıştır. Bu nedenle talep edilen bilginin şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaati niteliğinde olup olmadığı, talebin bilgi alma

davasına konu edilmesi halinde, her somut olayın özelliklerine göre mahkemeler tarafından belirlenecektir.

TTK'nın 437. maddesinde bilgi alma ve inceleme talebinin reddinin, bilgi verme muhatapları tarafından gerekçelendirilmesi zorunluluğu öngörülmesi, talebin gelişigüzel bir şekilde değerlendirilmesini engellemekle birlikte, bu hakların ihlali halinde doğabilecek hukuki uyuşmazlıklarda hem ispat kolaylığı sağlayacak hem de mahkemenin ileri sürülen vakıalar hakkında tam bir kanaatinin oluşmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle TTK'nın 437/3. maddesinde, "*Bilgi alma ve inceleme talebinin reddi halinde, ret gerekçesi pay sahibine yazılı olarak iletilir*" şeklinde bir ek cümle öngörülmelidir.

Pay sahibinin inceleme hakkı, TTK'nın 437/4. maddesinde düzenlenerek, şirketin ticari defterleriyle yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararının bulunması şartıyla incelenebileceği öngörülmüştür. Kanun, inceleme hakkının kullanılmasında pay sahibinin sorusunu esas almıştır. İncelemenin bir uzman aracılığıyla da yapılabilmesi, hakkın işlevselliğini artırıcı bir düzenlemedir.

Bununla birlikte her bir pay sahibi tarafından bireysel olarak kullanılacak inceleme hakkının, kullanım şekli nedeniyle birçok somut durumda uygulanabilirliği bulunmamaktadır. Zira inceleme talebine ilişkin şirket defter ve belgelerin genel kurula getirilmesi ve incelenmesinin beklenmesi, genel kurulun işleyişini bozacak ve anonim şirket yapısına uygunluğu tartışılacak bir düzenlemedir. Bu nedenle anonim şirket pay sahibine tanınan inceleme hakkının İsvBK'nın revizyon sonrası düzenlemesinde olduğu gibi azınlık hakkı olarak öngörülmesinin, hakkın niteliği ve kullanım şekli ile daha uyumlu olacağı kanaatindeyiz.

İsvBK'da yapılan ve Türk hukukunda da değerlendirilmesi gereken bir başka değişiklik ise inceleme izni vermeye yetkili şirket organının yönetim kurulu olarak öngörülmesidir. Genel kurul ile yönetim kurulunun yetki alanlarında ortaya çıkabilecek sorunlar ile "şirket sırrı" ve "korunması gereken şirket menfaatleri" kavramlarının en doğru şekilde yönetim kurulu tarafından değerlendirilebilecek olması, düzenlemenin gerekliliğini

göstermektedir. Ayrıca çoğunlukla yılda bir kez toplanan, şirket işleri ve işleyişi hakkında kısıtlı bilgiye sahip olan genel kuruluna da inceleme izni verme yetkisi tanınması, anonim şirketler hukuku sistematiğine uygun değildir. Bu durum özellikle çoğunluk pay sahiplerinin genel kurulda şirket sırlarının açığa çıkmasına veya korunması gereken şirket menfaatlerinin tehlikeye düşmesine neden olabilecek inceleme talebinde bulunmasına zemin hazırlamaktadır. Bu nedenlerle TTK'nın 437/4. maddesinde yapılacak bir değişiklikle inceleme izni verilmesi yetkisinin yalnızca yönetim kuruluna tanınması gerekmektedir.

İnceleme hakkına ilişkin açıklanan gerekçeler doğrultusunda TTK'nın 437/4. maddesi, *“Şirketin ticari defterleriyle yazışmaları, sermayenin veya oyların en az onda birini oluşturan veya paylarının itibarî değeri toplamı en az bir milyon Türk Lirası olan pay sahipleri tarafından, sorularını ilgilendiren kısımlarla sınırlı olarak, yönetim kurulunun bu hususta kararıyla incelenebilir”* şeklinde yeniden düzenlenmelidir.

Bilgi alma ve inceleme hakkının, esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılamayacağına ve sınırlandırılmayacağına ilişkin TTK'nın 437/6. maddesinde öngörülen düzenleme ise hakkın niteliğini ortaya koymaktadır. Buna göre bilgi alma ve inceleme hakkı bireysel, bağımsız ve vazgeçilmez haklardandır. Ayrıca her ne kadar doktrinde farklı görüşler ileri sürülmekte ise de TTK'nın 437/2. maddesinin gerekçesinde de vurgulandığı üzere, bilgi alma hakkı gündeme bağlılık ilkesinin istisnalarından biridir.

Bilgi alma ve inceleme hakkının ihlali halinde ortaya çıkabilecek hukuki sonuçlar yönünden de kanunda farklı düzenlemelere yer verilmiştir. Bir hakkın işlevselliğinin artmasını ve düzenlenme amacına uygun bir şekilde kullanılmasını sağlayan en önemli unsur, hakkın ihlali halinde yargı yoluna gidilebilmesidir. Kanun koyucu da bilgi alma ve inceleme hakkının güçlendirilmesi ve işlevselliğinin artırılması amacıyla, TTK'nın 437/5. maddesinde bilgi alma veya inceleme talebi cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu fıkra anlamında bilgi alamayan pay sahibinin, reddi izleyen on gün içinde, diğer hâllerde de makul bir süre sonra şirket merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesine başvurabileceğini düzenlemiştir. Davanın kısa sürede

sonuçlandırılması amacıyla basit yargılama usulünün uygulanacağı, ayrıca mahkeme kararının, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını ve bunun şeklini de içerebileceği düzenlemeleri de madde metninde yer almıştır.

Bilgi alma davası sonucunda mahkeme tarafından verilecek kararın kesin olduğuna ilişkin madde metninde açık bir düzenleme bulunmasına rağmen, madde gerekçesinde kararın temyizinden söz edilmesi, bu konuda doktrinde farklı görüşlerin ortaya çıkmasına, hatta Yargıtay ilamlarında da muhalif görüşlere neden olmuştur. Ancak madde metnindeki açık düzenleme uyarınca kararın kesin olduğunu kabul etmekle birlikte hakkın gelişimi, özellikle "şirket sırrı" ve "korunması gereken şirket menfaati" kavramlarının somutlaştırılması amacıyla, bilgi alma davası sonucunda verilecek kararlara karşı kanun yolunun açık olması gerekmektedir. Ayrıca bilgi alma hakkının ihlalinin, genel kurul kararlarının iptali veya şirketin haklı sebeplerle feshine ilişkin açılacak bir davada gerekçe olarak sunulması ihtimali, bilgi alma davası sonucunda ilk derece mahkemesi tarafından verilecek kararın, üst yargı denetimine tabi tutulması gerekliliğini göstermektedir.

Bilgi alma davası sonucunda verilecek kararın ne şekilde icra edileceği de ayrıca irdelenmesi gereken bir husustur. Çünkü yaklaşık doksan yıl önce yürürlüğe giren 2004 sayılı İİK, birçok alanda olduğu gibi bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasında da yeterli bir infaz mekanizması sağlamamaktadır. Mevcut düzenlemeler uyarınca bu durumda pay sahibinin başvurabileceği hukuki yolun, İİK'nın 30. maddesinde düzenlenen "*bir işin yapılmasına veya yapılmamasına dair olan ilamların*" icrasına ilişkin kanuni düzenleme olduğu, genel kabul gören görüştür. Bilgi verilmesi veya inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin ilamın icrasını engelleyen şirket yöneticileri hakkında İİK'nın 343. maddesi uyarınca tazyik hapsi uygulanmasının mümkün olduğu da doktrinde ayrıca kabul edilmektedir. Bu konuda bilgi verme görevlilerinin doğrudan tazminat yükümlülüğüne tabi tutulması veya TTK'nın 562. maddesine eklenecek bir fıkra ile mahkeme ilamının gereği yerine getirmeyen ilgililer aleyhine idari para cezasına hükümlenebileceğinin öngörülmesi, kararın infazını kolaylaştırabilecek düzenlemeler olabilir.

Bilgi alma ve inceleme hakkının ihlalinin bir başka hukuki sonucu ise genel kurul kararlarının butlanına neden olabilmesidir. TTK'nın 447/1-b maddesinde genel kurulun, pay sahibinin bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarını, kanunen izin verilen ölçü dışında sınırlandıran kararlarının batıl olduğu düzenlenmiştir. Yine bilgi alma hakkının ihlali halinde genel kurul kararlarının iptaline ilişkin dava açılması da mümkündür.

Bilgi alma ve inceleme hakkının ihlali, anonim şirketin haklı sebeple feshine de neden olabilir. Ancak hakkın ihlalinin fesih nedeni olarak kabul edilmesi, ihlalin sürekli ve uzun bir süre devam etmesi, ayrıca ihlalin diğer pay sahipliği haklarının kullanılmasını da engellemesi halinde mümkündür.

KAYNAKÇA

Akbay, Direnç; Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Azınlığın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Yoluyla Korunması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2017.

Akdağ Güney, Necla; “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Aktif ve Pasif Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Üzerine Bazı Düşünceler”, Regesta Ticaret Hukuku Dergisi, C. 4, S. 1, 2019, s. 37-56.

Akdağ Güney, Necla; “Anonim Şirketlerde Eşitlik İlkesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII, Yıl 2014, S. 3-4, s. 115-135. (Eşitlik İlkesi)

Akdağ Güney, Necla; “Anonim Şirketlerde Hakların Sakınılarak Kullanılması İlkesi ve Uygulaması”, Hikmet Sami Türk'e Armağan, Turhan Kitabevi, Ankara 2017, s. 45-68. (Hakların Sakınılarak)

Akdağ Güney, Necla; “Anonim Şirketlerde Özel Denetime İlişkin TTK md. 438 ve 439'a İlişkin Değerlendirmeler”, Sabih Arkan'a Armağan, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 55-76. (Özel Denetim)

Akın, Murat Yusuf; Şirketler Hukukunda ve Özellikle A.Ş. Lerde Pay Sahibinin Sadakat Borcu, İstanbul 2002.

Akın, Murat Yusuf/Yılmaz, Abdüssamet; “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Getirilen Yenilikler Kapsamında Anonim Ortaklık Payının İntifa Hakkına Konu Olması”, Legal Hukuk Dergisi, C. 17, S. 201, 2019, s. 3801-3824.

Akil, Cenk; “Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk Hakkında Usûl Hukuku Bakımından Bazı Değerlendirmeler”, TAAD, S. 41, Ocak 2020, s. 307-324.

Akyazan, Sıtkı; “Anonim Ortaklıklarda Paydaşların Müktesep Hakları”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 8, S. 2, Aralık 1975, s. 37-54.

Albayrak, Hakan; Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.

Altay, Sıtkı Anlam; “Anonim Ortaklıklarda Özel Denetimin Koşullarına İlişkin Düşünceler”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Saygı Sempozyumu (26 Ekim 2013), Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013/2, s. 55-76.

Arkan, Sabih; Ticari İşletme Hukuku, 23. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2017.

Atakan, Murat Can; “Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkının İhlalinden Dolayı Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 14, S. 151, Mart 2019, s. 76-92.

Atakan, Murat Can; “Ön Anonim Şirketin Tüzel Kişilik Kazanması”, Tüzel Kişilik Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu, MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 20-22 Temmuz 2020, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 485-498. (Ön Anonim Şirket)

Atalay, Oğuz; “Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, (Basım Yılı: 2015) Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, s. 53-76. <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/09/O%C4%9EUZ-ATALAY.pdf> (erişim tarihi: 14/11/2020).

Aydın, Sema; “Anonim Şirketlerde Özel Denetim İsteme Hakkı”, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1, Haziran 2014, s. 67-89.

Ayhan, Rıza/Çağlar, Hayrettin/Özdamar, Mehmet; Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.

Ayoğlu, Tolga; “Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshi”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Saygı Sempozyumu (26 Ekim 2013), Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013/2, s. 219-252.

Ayoğlu, Tolga; “Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi”, Türk Ticaret Kanunu’na İlişkin İkincil Mevzuatın Değerlendirilmesi Sempozyumu, 15 Aralık 2012, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 35-50.

Ayoğlu, Tolga; Sermaye Şirketleri Özelinde Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018. (Tahkim)

Aytaç, Zühtü; Anonim Ortaklıklarda İbra, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1982.

Aytaç, Zühtü; “Anonim Ortaklık Denetçilerinin Sır Saklama Yükümlülüğü”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 10, S. 1, Haziran 1979, s. 177-218. (Sır Saklama Yükümlülüğü)

Aytaç, Zühtü; Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Düzenlenen Pay Sahipliği Haklarının Değerlendirilmesi, Yeni Türk Borçlar Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu (Makaleler-Tebliğler), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s. 333-345. (Pay sahipliği)

Bahar Sayın, Hediye; Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

Baştuğ, İrfan/ Göksoy, Y. Can; “Limited Şirkette Ortakların Denetleme Hakları”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul 1998, s. 33-75.

Berzek, Ayşe Nur; “Anonim Ortaklıkta Pay Üzerinde İntifa Hakkı Sahibinin Oy Hakkı ve Oy Hakkına Bağlı Diğer Haklar”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VI, S. 1-4, 2002, s. 223-227.

Biçer, Levent; Anonim Ortaklıkta Oy Hakkında İmtiyaz ve Sınırları, Yetkin Yayınları, Ankara 2019.

Bilge, Mehmet Emin; Ticari Sırların Korunması, Asil Yayın Dağıtım, Ankara 2005.

Bilge, Mehmet Emin; “Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma Hakkı (Yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hükümleri Çerçevesinde)”, AÜEHFD, C. IX, S. 1-2, 2005, s. 429-449. (Bilgi Alma Hakkı)

Bilgili, Fatih/Demirkapı, Ertan; Şirketler Hukuku, Dora Yayıncılık, Bursa 2013.

Böckli, Peter; Schweizer Aktienrecht, 4. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 2009.

Böckli, Peter; Nachbesserungen und Fehlleistungen in der Revision des Aktienrecht Zum Gesetzesentwurf vom 21. Dezember 2007 (Fortsetzung), SJZ 104, 2008, s. 357-363.

Böckli, Peter; Zum Vorentwurf für eine Revision des Aktien- und Rechnungslegungsrechts - Eine kritische Übersicht, GesKR 2006, S. 4, s. 4-28. (Revision)

Bulut, Abdulkadir; Anonim Şirket Elektronik Genel Kurul Uygulamasında Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.

von Büren, Roland/ Stoffel, Walter A./Weber, Rolf H.; Grundriss des Aktienrechts, 3. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 2011.

Can, Ozan; Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Turhan Kitabevi, Ankara 2015.

Can, Ozan; “Şirkete Borçlanma Yasağının İhlâli, Şirket Alacaklılarına Anonim Şirketten Bilgi Alma Hakkı Bahşeder mi?”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, 2017, s. 479-492. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/387302> (erişim tarihi 09/06/2020). (Borçlanma Yasağının İhlâli)

Can, Ozan; “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Talebinin Reddine İlişkin Yerel Mahkemece Verilen Kararın Kesin Olduğu Yönündeki Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin Kararlarına Yönelik Eleştiriler”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 13 Aralık 2019, C. XXXIII, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2021, s. 103-119. (Sempozyum)

Ceylan, Çiğdem; Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara 2019.

von der Crone, Hans Caspar; Aktienrecht, 2. Baskı, Stämpfli Verlag, Bern, 2020.

von der Crone, Hans Caspar/Angstmann, Luca; Kernfragen der Aktienrechtsrevision, SZW 2017, S. 3, s. 3-24

Çamoğlu, Ersin; “Limited Ortağın Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Kullanılması ve Sınırları”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman'a Armağan, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 143-162.

Çeker, Mustafa; “Anonim Ortaklık Payı Üzerinde Hapis Hakkı Bulunması Halinde Oy Hakkı Kime Aittir? (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin Bir Kararı Münasebetiyle)”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 18, S. 4, Aralık 1996, s. 157-169.

Çelebi, Ali Ergin; “Şirketler Topluluğunda Hâkim Şirket Pay Sahiplerinin Bağlı Şirketler Hakkında Bilgi Alma Hakkı”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 17, S. 2, Temmuz 2018, s. 517-575.

Druey, Jean Nicolas; Die Aktiengesellschaft, Rechte und Pflichten der Aktionäre, Art. 660-697m OR, Zürcher Kommentar, 2. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 2021.

Druey, Jean Nicolas/ Druey Just, Eva/ Glanzmann, Lukas; Gesellschafts- und Handelsrecht, 12. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 2021.

Doğrusöz Koşut, Hanife; “Ticari Uyuşmazlıklarda Zorunlu Arabuluculuk Sisteminin Sigorta Hukukundan Kaynaklanan Uyuşmazlıklara Uygulanması ve Sigortacılık Tahkimi ile Karşılaştırması”, Sermaye Şirketleri Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu (Tebliğler – Tartışmalar) 19 Haziran 2019, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 9-50.

Dolu, Ali Murat; Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

Dural, Halil Ali; “Anonim Şirket Pay Sahibinin Genel Kurul Dışında Talep Ettiği Bilginin Genel Kurul Dışında Verilmesinin Sonuçları”, Sermaye Şirketleri Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu (Tebliğler – Tartışmalar) 19 Haziran 2019, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 271-285.

Durgut, Ramazan/Kaplan, Ahmet Emre; “Anonim Şirket Pay Sahiplerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 171, Kasım 2018, s. 123-154.

Eminoğlu, Cafer; “Anonim Şirket Pay Sahipleri Açısından Eşit Şartlarda Eşit İşlem İlkesi”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C.1, S.1, 2015, s. 79-88.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/199309> (erişim tarihi: 03/10/2020).

Eminoğlu, Cafer/Dalgıç Altıntaş, Berrin; “Türk Ticaret Kanunu’nun 340. Maddesi: Sermaye Şirketleri Hukukunda Sözleşme Özgürlüğünün Sonu Mu?”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 2, Aralık 2014, s. 1-25.

Ercan, Tayfun; “Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 14, S. 154, Haziran 2019, s. 1244-1248.

Erdem, H. Ercüment; “Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Tahkime Elverişliliği”, Tahkim Anlaşması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 1-24.

Erdem, H. Ercüment; “İsviçre Şirketler Hukukuna İlişkin Kanun Taslağı ve Taslağın Türk Hukukuna Etkisi”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 60. Yıl Armağanı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2015, s. 141-194. (Kanun Taslağı)

Erdem, Nuri; Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012.

Erdem, Nuri; “6102 sayılı “Yeni” TTK.’ya Göre Anonim Ortaklık Pay Sahiplerinin “Müktesep” (Kazanılmış) Hakları”, Regesta Ticaret Hukuku Dergisi, C. 2, S. 1, 2012, s. 29-44.

Eren, Fikret; Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), 21. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.

Ergüne, Mehmet Serkan; “Anonim Şirket Payı Üzerinde Rehin hakkı Kurulması”, İÜHFM, C. LXXIV, S. 2, 2016

Eriş, Gönen; Ticari İşletme ve Şirketler (3 Cilt), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.

Erişir, Evrim; “Sermaye Şirketlerinde Pay Sahibine Bilgi Verilmesine ve Onun İnceleme Hakkının Kullanılmasına İlişkin İlâmın (TTK m. 437/5; 614/3) İcrası”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 197, Ocak 2021, s. 95-117.

Forstmoser, Peter/Meier-Hayoz, Arthur/Nobel, Peter; Schweizerisches Aktienrecht, Bern, 1996.

Forstmoser, Peter/ K uchler, Marcel; Schweizer Aktienrecht 2020, EF 1-2, 2016, s. 86-97.

Göktürk, Kürşat; “Anonim Şirket Pay Sahipliği Haklarının Kullanılmasında Muhalefet Şartı”, İnönü Universitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, 2017, s. 53-78. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/356468> (erişim tarihi: 12/04/2020).

Grigoleit, Hans C./Herrler, Sebastian; Aktiengesetz:AktG, 2. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2020.

Günay, Gözde Engin; Anonim Ortaklıklar Hukuku'nda  zel Denetim, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.

Gürbüz Usluel, Aslı; Türk  zel Hukukunda  zellikle Anonim Şirketlerde Ticari Sırların Korunması, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009.

Hanağası, Emel; “Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi Davasının Medenî Usûl Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 32, S. 1, Mart 2016, s. 199-270.

H usermann, Daniel M.; Aktion rsrechte und Generalversammlung, EF 6/21, 2021, s. 305-308.

Helvacı, Mehmet; “Yönetim Kurulunun Anonim Şirketi İdare ve Temsili, Özellikle Devredilemez Görev ve Yetkileri”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 117, Mayıs 2014, s. 119-132.

Helvacı, Mehmet/Çamurcu, Emin/Türkyılmaz, İsmail; “Özellikle Anonim Şirket Açısından Şirket Menfaati Kavramı”, Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan, İstanbul 2017, s. 309-330.

Henssler, Martin/Strohn, Lutz; Gesellschaftsrecht, 5. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2021.

Hoffmann-Becking, Michael; Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 4: Aktiengesellschaft, 5. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2020.

Hüffer, Uwe/Koch, Jens; Aktiengesetz, 15. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2021.

İlbasmış Hızlısoy, Özlem; Anonim Şirketin Haklı Sebep Feshi, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

Kalender, Emre; Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma Hakkı (TTK m. 392), Yetkin Yayınları, Ankara 2017.

Karamanlioğlu, Argun; “Ticari Hapis Hakkı”, Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan, Filiz Kitabevi, İstanbul 2013, s. 684-722.

Karamanlioğlu, Argun; Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Genel Kurul Toplantısında Temsili, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016.

Karasu, Rauf; “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 23, S. 2, Aralık 2005, s. 73-114.

Karasu, Rauf; Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi, Güncelleştirilmiş 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2015. (Emredici Hükümler)

Karasu, Rauf; “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının Butlanı”, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. I, Turhan Kitabevi, Ankara 2010, s. 1239-1261. (Butlan)

Karasu, Rauf; “Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Nama Yazılı Payların Devrinin Sınırlandırılması”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, 2008, S. 1-2, s. 127-147. (Nama Yazılı)

Karasu, Rauf; “Limited Şirketlerde Ortakların Sadakat Yükümlülüğü –I”, Yaklaşım Dergisi, S. 148, Nisan 2005, s. 244-248. (Sadakat Yükümlülüğü –I)

Karasu, Rauf; “Limited Şirketlerde Ortakların Sadakat Yükümlülüğü –II”, Yaklaşım Dergisi, S. 149, Mayıs 2005, s. 234-236. (Sadakat Yükümlülüğü –II)

Kaya, Arslan; Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara 2001.

Kaya, Arslan; “Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 31, S. 1, Mart 2015, s. 61-83. (Özel Denetim)

Kaya, Mustafa İsmail; “Pay Sahiplerinin Anonim Şirket Genel Kurulunda Temsil Edilmesi”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 30, S. 4, Aralık 2014, s. 45-95.

Kendigelen, Abuzer; Türk Ticaret Kanunu (Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler), Güncellenmiş 2. Basıdan 3. (tıpkı) Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.

Kendigelen, Abuzer; Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, Beta Yayıncılık, İstanbul 1994. (İntifa Hakkı)

Kendigelen, Abuzer; “Anonim Ortaklık Payı (Pay Senedi) Üzerinde Hapis Hakkı ve Bu Hakka Konu Oluşturan Paylardan Oy Hakkının Kime Ait Olduğu Sorunu”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 19, S. 1, Haziran 1997, s. 105-140. (Hapis Hakkı)

Kendigelen, Abuzer/Çonkar, M. Halil; “Genel Kurula İlişkin Uygulamada Karşılaşılan İki Güncel Sorun”, Prof. Dr. Sabih Arkan'a Armağan, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 675-690.

Keskin, Mustafa; Halka Açık Anonim Ortaklıkların Kamuyu Aydınlatma Yükümlülüğü, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.

Kırca, İsmail; “Nispî Ticarî Davaya Dair”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 33, S. 1, Mart 2017, s. 55-61.

Kırca, İsmail/Şehiralî Çelik, Feyzan Hayal/Manavgat, Çağlar; Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2013.

Kırca, İsmail/Şehiralî Çelik, Feyzan Hayal/Manavgat, Çağlar; Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2017.

Köksal, Aytaç; “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın 397 ilâ 406 Maddeleri Arasında Düzenlenen Denetçinin Anonim Ortaklığın Bir Organı Olup Olmadığı Sorunu”, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. I, Turhan Kitabevi, Ankara 2010, s. 1387-1409.

Kubis, Dietmar; Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, 4. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2018.

Kunz, Peter V.; Das Informationsrecht des Aktionärs in der Generalversammlung, AJP 2001, s. 883-900.

Kunz Peter V.; Zum «Aktienrecht 4.0»: Einordnung und Überblick zur neuen schweizerischen Aktienrechtsordnung, Stämpfli Verlag, recht 2021, s. 195-210. (Aktienrecht 4.0)

Kuru, Baki; Medeni Usul Hukuku (Ders Kitabı), Legal Yayınevi, 2015.

Marolda Martinez, Larissa; Information der Aktionäre nach Schweizerischem Aktien- und Kapitalmarktrecht, Schulthess Verlag, Zürich, 2006.

Memişoğlu, Özgür; “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Anonim Şirket Genel Kurul Toplantı Gündemi, Gündeme Bağlılık İlkesi ve İstisnaları”, Legal Hukuk Dergisi, 2014, S. 133, s. 45-105.

Mineliler, Zeynep; “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Limited Şirket Ortağının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 7, S. 69, Mayıs 2012, s. 14-19.

Moroğlu, Erdoğan; Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, Güncellenmiş 9. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.

Narbay, Şafak; “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Ortaklıkta Özel Denetim Yapılması Şartları ve Özel Denetçinin Atanması Usulü”, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, C. I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2007, s. 287 – 327.

Narbay, Şafak; Anonim Ortaklıkta Pay Defteri, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003. (Pay Defteri).

Nobel, Peter; Das Aktienrecht: Systematische Darstellung, Berner Kommentar, Stämpfli Verlag, Bern, 2017.

Nomer, N. Füsün; Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, Beta Yayıncılık, İstanbul 1999.

Nomer, N. Füsün; “Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem) İlkesi”, Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, Beta Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 469-490. (Eşit İşlem)

Okutan Nilsson, Gül; “Türk Şirketler Topluluğu Hukukunun Hedefleri Bakımından İşlevsel Bir İnceleme ve Özellikle Hâkim Şirketin Bilgi Alma Hakkı”, Karşılaştırmalı Şirketler Topluluğu Hukuku-80. Yaş Gününde Prof. Dr. Ünal Tekinalp'e Saygı Konferansı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 35-49.

Okutan Nilsson, Gül; Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Şirketler Topluluğu Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2009. (Tasarı)

Ocak, Nazmi; “Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma, İnceleme ve Denetleme Hakkı”, Prof. Dr. Nuri Çelik'e Armağan, C. I, Beta Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 710-743.

Oğuzman, M. Kemal/Seliçi, Özer/Oktay-Özdemir, Saibe; Eşya Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Eklemeler Yapılmış 10. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2004.

Orbay Ortaç, Nurdan/Al Kılıç, Şengül; “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin ve Murahhasların Genel Kurula Katılması”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C. 4, S. 2, 2018, s. 211-238. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/594418> (erişim tarihi: 04/09/2020).

Özcanlı, Fatma Beril; “Bilgi Alma Davasında Hâkimin Rolü”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 197, Ocak 2021, 205-224.

Özdemir, Semih Sırrı; İş Adamı Kararı İlkesi (Business Judgment Rule) ve Türk Hukukunda Uygulanabilirliği, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

Özdemir, Türkay/Yiğit, İlhan; “Anonim Şirket Genel Kurullarında Pay Sahibinin Temsili ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı”, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2007, s. 433-466.

Özdin, Funda; “Şirketler Topluluğu Hukukunda Bilgilendirme Amacına Yönelik Özel Düzenlemelerin Menfaatler Dengesinin Sağlanması Açısından Değerlendirilmesi”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 197, Ocak 2021, s. 319-364.

Özer, Işık; “Katılma İntifa Senedi Sahipleri Özel Kurulu”, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, 2015, s. 369-399.

Özmumcu, Seda; “Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk Sistemine Genel Bir Bakış”, İÜHFİM, C. LXXIV, S. 2, 2016, s. 807-842.

Öztek, Selçuk; "Şirketler Gruplarında Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu m. 363/İsviçre Borçlar Kanunu m. 697 Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı", Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Hatırasına Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1986, s. 291-333.

Poelzig, Dörte; BeckOGK/Grosskommentar, Aktiengesetz, 2021.

Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoğlu, Ersin; Ortaklıklar Hukuku I, Yeniden yazılmış 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014. (Ortaklıklar Hukuku I)

Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoğlu, Ersin; Ortaklıklar Hukuku II, Yeniden Yazılmış 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017. (Ortaklıklar Hukuku II)

Pulaşlı, Hasan; Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.

Pulaşlı, Hasan; Şirketler Hukuku Şerhi (3 Cilt), Tamamen Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018. (Şerh)

Pulaşlı, Hasan; “Eski Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı Var mıdır?”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 22, S. 3, Haziran 2004, s. 53-64. (Bilgi Alma Hakkı)

Savaş, Fatma Burcu; “Pay Sahiplerinin Anonim Şirkete Karşı Sadakat Yükümlülüğü”, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2007, s. 489-508.

von Steiger, Fritz (Çeviren: İrfan Yazman); “Anonim Şirket Hisse Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması veya Bunların Rehnedilmiş Olması Halinde Yeni Hisse Senetleri Alma Hakkına İlişkin Sorunlar”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 7, S. 3, Haziran 1974, s. 687-697.

Sulu, Muhammed; Anonim Ortaklıklarda Şirket Menfaati Kavramı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.

Sulu, Muhammed; Ticari Sırların Korunması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020. (Ticari Sır)

Sümer, Ayşe; “Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 18, S. 2, 2012, s. 839-850.

Şahin, Ayşe; Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.

Şahin, Ayşe; “Bağlı Şirket Yönetim Kurulu Üyesinin Bilgi Alma Hakkı”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 197, Ocak 2021, 159-203. (Bilgi Alma Hakkı)

Şahin, Ayşe; “İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukuku Revizyonu Kapsamında Genel Kurullara İlişkin Olarak Öngörülen Değişiklikler”, Tüzel Kişilik Penceresinden Anonim Ortaklık Sempozyumu, MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 20-22 Temmuz 2020, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 395-416. (Revizyon)

Şener, Oruç Hami; Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı, Gözden Geçirilmiş 4. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.

Taşpolat Tuğsavul, Melis; “Arabuluculuk Faaliyeti Sonunda Varılan Anlaşmanın Hukuki Niteliği”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 18, S. 1, Ocak 2019, s. 333-379.

Tekil, Fahiman; Anonim Şirketler Hukuku, Alkım Yayınları, İstanbul 1998.

Tekinalp, Ünal; “Yeni Alman Paylar Kanunu Tasarısı'nın Beliren Yönleri”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 2, S. 4, Temmuz 1964, s. 683-691.

Tekinalp, Ünal; Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Güncelleştirilmiş 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020. (Yeni Hukuk)

Tekinalp, Ünal; Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları (Pay Defteri Hukuku ile), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012. (Yeni Bağlam)

Tekinalp, Ünal; “Yeni Alman Paylar Kanunu Tasarısının Getirdikleri”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 3, S. 1, Mart 1965, s. 127-138, (Yeni Alman Paylar Kanunu)

Tekinalp, Ünal; “Hakların En Az Zarar Verecek Şekilde Kullanılması İlkesi (II)”, İktisat ve Maliye Dergisi, C. XXVI, S.5, 1979, s.203-207. (İlke)

Tekinalp, Ünal; “Anonim Ortaklıklar Hukukunda Kamuyu Aydınlatma İlkesi ve Günümüzün Bazı Tartışmaları”, İktisat ve Maliye Dergisi, 1964, C. 11, S. 1, s. 20-22. (Kamuyu Aydınlatma)

Tekinalp, Ünal; “İşletme İlgililerinin Finansal Bilgi Elde Etme Hakkı”, MED, S. 21-22, 1980, s. 13-23. (Finansal Bilgi Elde Etme Hakkı)

Tekinalp, Ünal; “Genel Kurul Kararlarının Butlanında Anonim Ortaklığa Özgü Sebeplerin Kabulü İhtiyacı”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 25, S. 4, Aralık 2009, s. 5-16. (Butlan)

Teoman, Ömer; “Yürürlükteki Hukukumuzda ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarına Katılmak Zorunda Olanlar”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 25, S. 4, Aralık 2009, s. 19-33.

Teoman, Ömer; “Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Üstüne”, İktisat ve Maliye Dergisi, C. XVIII, S.1, İstanbul, 1971, s. 20-23.

Teoman, Ömer; “Alman ve İsviçre Anonim Ortaklıklar Hukukunda Pay Bedelinin Ödenme Oranının Oy Hakkına Etkisi ve Türk Sistemi Üzerine Düşünceler”, Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 319-342.

Teoman, Ömer; Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkından Yoksunluğu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1983. (Oy Hakkından Yoksunluğu)

Teoman, Ömer; “Anonim Ortaklıkta Paylar Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Durumunda Oy Hakkı Dışındaki Yönetim Haklarının Kimin Tarafından Kullanılacağı Sorunu”, Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 365-375. (İntifa Hakkı)

Teoman, Ömer; “Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantılarına “Dinleyicilerin” Katılması”, Tüm Makalelerim Cilt I-II (1971-2001), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 245-262. (Dinleyicilerin Katılması)

Turanboy, Asuman; “Ticari Sır”, Prof Dr. Tuğrul Ansay’a Armağan, Turhan Kitabevi, Ankara 2006, s. 347-369.

Turanlı, Hüsnü; “Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıkta İbra”, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 2, Aralık 2014, s. 101-135.

Ulusoy, Erol; “Azınlık Hakları-Anonim Şirket Genel Kurul Toplantıları: Doğrular ve Yanlışlar/Ulusoy”, Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahipliği Hakları, 2. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara 2016.

Uysal, Levent; “6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Kapsamında Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu ve Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu”, TBB Dergisi, S. 80, 2009, s. 315-366.

Üçışık, Güzin/Çelik, Aydın; Anonim Ortaklıklar Hukuku, I. Cilt, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

Üçışık, H. Güzin/Çelik, Aydın; Anonim Ortaklıkta Finansal Tablolar Yedek Akçeler ve Kar Dağıtımı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018. (Finansal Tablolar)

Ünal, Bahadır; Anonim Şirket Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı (Alman ve Türk Hukukunda), Vedat Kitapçılık, İstanbul 2021.

Vogt, Hans-Ueli/Schiwow, Emanuel/Wiedmer, Karin; Die Aktienrechtsrevision unter Corporate-Governance-Aspekten- Bestandesaufnahme, einige Auslegungsversuche und ein paar wichtige Anliegen vor der Erstberatung im Nationalrat, AJP 2009, s. 1359-1388.

Weber, Rolf H.; Informationsrechte des Aktionärs, Die 'grosse' Schweizer Aktienrechtsrevision, Dike Verlag, Zürich/St.Gallen, 2010.

Yanlı, Veliye; “Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Bağlamında Yatırımcı İlişkileri Bölümünün İşlevi”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 197, Ocak 2021, s. 11-27.

Yasaman, Hamdi; “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda Hâkimin Genişleyen Rolü”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 25, S. 4, Aralık 2009, s. 73-94.

Yayla, Ümit; Anonim Ortaklık Genel Kurulları-Elektronik Genel Kurullar, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013.

Yıldız, Şükrü; Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.

Yılmaz, Abdüssamet; Anonim Ortaklık Payının Rehin ve Hapis Haklarına Konu Olması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.

Yılmaz, Asuman; “Türk Ticaret Kanunu’na Göre Bağlı Şirket Yönetim Kurulunun Bağıllık Raporu ve Bağıllık Raporunun Denetimi”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 31, S. 2, Haziran 2015, s. 99-128.

Yurtbaşı, Fatih; Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 11/01/2022

Tez Başlığı: ANONİM ORTAKLIKTA PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKI

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 307 sayfalık kısmına ilişkin, 10/01/2022 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %20'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

11/01/2022

Adı Soyadı: BURAK SÜMER

Öğrenci No: N13242575

Anabilim Dalı: ÖZEL HUKUK

Programı: ÖZEL HUKUK-DOKTORA

Statüsü: Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. RAUF KARASU

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
Ph.D. DISSERTATION ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
PRIVATE LAW DEPARTMENT**

Date: 11/01/2022

Thesis Title : THE RIGHT TO REQUEST INFORMATION AND EXAMINATION OF THE SHAREHOLDERS IN JOINT STOCK COMPANY

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 10/01/2022 for the total of 307 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 20%.

Filtering options applied:

- Approval and Declaration sections excluded
- Bibliography/Works Cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

11/01/2022

Name Surname: BURAK SÜMER

Student No: N13242575

Department: PRIVATE LAW

Program: Ph.D.

Status: Ph.D. Combined MA/ Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. RAUF KARASU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 11/01/2022

Tez Başlığı: ANONİM ORTAKLIKTA PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKI

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

11/01/2022

Adı Soyadı: BURAK SÜMER

Öğrenci No: N13242575

Anabilim Dalı: ÖZEL HUKUK

Programı: ÖZEL HUKUK-DOKTORA

Statüsü: Yüksek Lisans Doktora Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Prof. Dr. RAUF KARASU

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
PRIVATE LAW DEPARTMENT**

Date: 11/01/2022

Thesis Title: THE RIGHT TO REQUEST INFORMATION AND EXAMINATION OF THE SHAREHOLDERS IN JOINT STOCK COMPANY

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

11/01/2022

Name Surname: BURAK SÜMER
Student No: N13242575
Department: PRIVATE LAW
Program: Ph.D.
Status: MA Ph.D. Combined MA/ Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Prof. Dr. RAUF KARASU